

84. Tiistaina 10 päivänä kesäkuuta 1997

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

1) Hallituksen esitys koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi 2779

Hallituksen esitys 86/1997 vp

Toinen käsittely

2) Hallituksen esitys laiksi tuloverolain 136 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys 63/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 12/1997 vp
Toivomusaloite 27, 38, 55, 59, 61/1997 vp

3) Hallituksen esitys syntymä- ja kuolintietojen ilmoittamista koskevan lainsäädännön muuttamiseksi 2788

Hallituksen esitys 56/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 12/1997 vp

4) Hallituksen esitys laiksi eläinten lääkitsemisestä „

Hallituksen esitys 55/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 8/1997 vp

5) Hallituksen esitys Viron kanssa tehdyn sosiaaliturvasopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 2790

Hallituksen esitys 72/1997 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö 11/1997 vp

6) Hallituksen esitys laiksi työeläkevaikuttusyhtiöistä annetun lain muuttamisesta 2792

Hallituksen esitys 89/1997 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö 12/1997 vp

7) Hallituksen esitys muutoksenhakua työvoima-asioissa koskevaksi lainsäädännöksi 2793

Hallituksen esitys 73/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 7/1997 vp

Ensimmäinen käsittely

8) Hallituksen esitys rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi „

Hallituksen esitys 82/1995 vp
Lakivaliokunnan mietintö 9/1997 vp
Lakialoite 44/1995 vp, 7/1996 vp

9) Hallituksen esitys laiksi rikoslain 7 luvun muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 2817

Hallituksen esitys 48/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 8/1997 vp

10) Hallituksen esitys laiksi haja-asutusalueiden postitoiminnan turvaamiseksi perittävistä maksusta „

Hallituksen esitys 22/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 6/1997 vp

11) Hallituksen esitys laiksi Suomen Pankista sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 2838

Hallituksen esitys 261/1996 vp
Talousvaliokunnan mietintö 17/1997 vp

L ä h e t e k e s k u s t e l u

12) Hallituksen esitys laeiksi hallituksen toimenpidekertomuksen uudistamiseen liittyvien lakien muuttamisesta 2865

Hallituksen esitys 92/1997 vp

13) Eduskunnan tilintarkastajien kertomus vuodelta 1996 ”

Kertomus 5/1997 vp

14) Lakialoite laiksi peruskoululain 102 §:n muuttamisesta ”

Lakialoite 47/1997 vp (Marjaana Koskinen /sd ym.)

15) Lakialoite laiksi työntekijäin eläkelain muuttamisesta ”

Lakialoite 54/1997 vp (Seppo Kanerva /kok ym.)

16) Lakialoite laiksi maaseutuelinkeinolain 8 ja 15 a §:n muuttamisesta ”

Lakialoite 57/1997 vp (Armas Komi /kesk ym.)

17) Lakialoite laiksi työttömyysturvalain 18 §:n muuttamisesta ”

Lakialoite 58/1997 vp (Esa Lahtela /sd ym.)

18) Lakialoite laiksi lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain muuttamisesta

Lakialoite 62/1997 vp (Marjatta Vehkaja /sd ym.)

19) Lakialoite laiksi asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 5 ja 7 §:n muuttamisesta 2865

Lakialoite 65/1997 vp (Toimi Kankaanniemi /skl ym.)

20) Lakialoite laiksi maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta ”

Lakialoite 66/1997 vp (Liisa Hyssälä /kesk ym.)

21) Lakialoite laeiksi eräiden eläkelakien muuttamisesta ”

Lakialoite 68/1997 vp (Marjatta Vehkaja /sd ym.)

M i e t i n t ö j e n p ö y d ä l l e p a n o

22) Hallituksen esitys laeiksi pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta ja opintotukilain 6 §:n muuttamisesta ”

Hallituksen esitys 37/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 8/1997 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

” Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Ala-Harja, Backman, Brax, Bremer, Haatainen, Huotari, Hyssälä, Häkämies, Jaakonsaari, Joenpalo, Juhantalo, Juurola, Järvilahti, Kalli, Karjula, Kiviniemi, Koskinen Jari, Koskinen Johannes, Krohn, Kurola, Laakso, Lapintie, Lindén, Löf, Manninen, Markkula-Kivisilta, Mähönen, Niinistö, Nyby, Ojala A., Pekkarinen, Pietikäinen S., Pykäläinen, Roos, Sasi, Taina, Tarkka, Tiilikainen, Tuomioja, Vanhanen ja Veteläinen.

” Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Markkula-Kivisilta, Manninen, Nyby, Juhantalo, Laakso, Taina, Pekkarinen, Mähönen, Kalli, Koskinen Johannes ja Sasi.

Ilmoitusasiat:**Lomanpyynnöt**

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä yksityisasioiden vuoksi edustajat Kalli, Löf, Mähönen, Niinistö, A. Ojala, Pekkarinen, S. Pietikäinen ja Roos, tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Häkämies, Jaakonsaari ja Kalliomäki sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Bremer ja Joenpalo sekä tämän kuun 12 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Haatainen, Huotari, Karjula ja Tiilikainen.

Puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan kanslian ohjesäännön muuttamisesta

Puhemies: Ilmoitetaan, että puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan kanslian ohjesäännön muuttamisesta (PNE 2/1997 vp) on saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:**1) Hallituksen esitys koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi**

Valiokuntaan lähettäminen
Hallituksen esitys 86/1997 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan. Viime torstaina pidetyssä toisessa istunnossa julistettiin keskustelu asiasta päättyneeksi.

Keskustelussa on ed. Vehkaoja ed. Saarnion kannattamana puhemiesneuvoston ehdotuksesta poiketen ehdottanut, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Puhemiesneuvoston ehdotus ”jaa”, ed. Vehkaojan ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 128 jaa- ja 26 ei-ääntä, 1 tyhjää; poissa 44. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt puhemiesneuvoston ehdotuksen.

Asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

2) Hallituksen esitys laiksi tuloverolain 136 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 63/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 12/1997 vp
Toivomusaloite 27, 38, 55, 59, 61/1997 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 12. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa rouva puhemies! Lyhyesti perustelen mietintöön liittyvää vastalauseita. Tässä on asia, josta ehkä eniten eduskunnassa on tehty kirjallisia kysymyksiä ja aloitteita. Kysymys on paluumuuttajien verotukseen liittyvistä ongelmista. Tähänkin asiaan näyttävät ainakin edustajien Aittoniemi, Kankaanniemi, Vihriälä ja Vistbacka aloitteet tehdyin.

Erityisesti Ruotsista tulleet paluumuuttajat ovat kokeneet verotuskohtelun kohtuuttomaksi. Itse asiassa kyse on ollut jopa muuttamisen esteenä olevasta asiasta. Hallituksen esityksessä esitetään tuloverolain 136 §:ää lievennettäväksi, sen progressiovaikutusta, joka ulkomailta saadulla eläkkeellä on Suomesta saadun ansiotulon verotukseen. Hallituksen esitys ei kuitenkaan lievennä merkittävästi Suomessa asuvien eläkeläisten verorasitusta, joka kohdistuu ulkomailta saataviin eläkkeisiin. Esityksessä ei nimittäin ehdoteta muutettavaksi ulkomaaneläkkeiden vaikutusta sairausvakuutusmaksun määrään. Muutenkaan esitys ei huomioi sitä eläkejärjestöjen ja paluumuuttajien toivetta, että Ruotsista maksettavaa eläketuloa ei pitäisi laskea yhteen Suomesta saadun tulon kanssa vaan kutakin tuloa verotettaisiin vain siinä maassa ja sen maan veroperusteina, jossa tulo on saatu.

Tilanne on nyt ongelmallinen erityisesti Ruotsista muuttaneiden keskituloisten ja erityisesti pienituloisten eläkeläisten osalta. Todettakoon, että Ruotsi sinällään kohtelee eläkeläisiä hellempin. Ruotsissa verottaja ei lainkaan huo-

mioi Suomesta sinne maksettavia eläkkeitä. Pohjoismainen verosopimus mahdollistaisi Suomen tavoin Ruotsin verottavan eläkeläisiä kokonaistulosta, mutta Ruotsi on tehnyt kansallisen päätöksen, ja siellä katsotaan eläketulon seurannasta olevan enemmän työtä kuin hyötyä.

Ruotsissa eläkeläiset kuuluvat normaalin tuloverotuksen piiriin mutta heiltä ei peritä sosiaaliturvamaksuja, kuten Suomessa sairausvakuutusmaksua peritään. Suomessa siis verotus perustuu toisaalta pohjoismaiseen verosopimukseen ja verolainsäädäntöön. Jotta asiaan saataisiin korjausta, näistä palikoista jompaa-kumpaa täytyy liikuttaa. Valtaosa Suomessa asuvista paluumuuttajista saa nimenomaan eläketuloa Ruotsista, jonne tapahtui mittava muutto 70-luvulla. Kaksinkertaista verotusta poistetaan Suomessa ns. vapautusmenetelmällä, joka liittyy Pohjoismaiden verosopimukseen, mutta se koskee vain varsinaisia veroja eli valtionveroa, kunnallisveroa ja kirkollisveroa. Ulkopuolelle jää sairausvakuutusmaksu, joka kuitenkin on selkeästi veroluonteinen maksu. Se on itse asiassa vero. Sehän ei ole mikään vakuutusasia luonteeltaan. Sairausvakuutusmaksu peritään Suomessa koko eläketulon määrästä. Siihen sisältyy nykyisin myös eläkeläisten ylimääräinen sairausvakuutusmaksu. Perintä tapahtuu silloin, kun eläkettä maksetaan myös Suomesta.

Juuri sairausvakuutusmaksun takia monien paluumuuttajien eläkkeen verotus on edelleen korkeampi kuin jos eläke maksettaisiin Suomesta. Tätä epäkohtaa hallituksen esitys ei poista. Itse asiassa, kun monilla paluumuuttajilla, eläkeläisillä, on ollut suuria odotuksia tämän hallituksen esityksen suhteen, sen korjaava vaikutus on lähinnä sittenkin vain marginaalinen, mikäli emme ota huomioon sairausvakuutusmaksua. Siis epäkohta ei poistu, mikäli sairausvakuutusmaksua ei oteta tuloveron tavoin huomioon vertailtaessa, maksaako eläkeläinen enemmän veroa ja maksuja silloin, jos osa eläkkeestä maksetaan ulkomailta tilanteessa, että koko tulo olisi kotimaaneläkettä — vähän monimutkainen asia. Hallituksen esitystä pitää muuttaa, ja se on yksinkertaisesti muutettavissa.

Sitä ennen totean vielä, että EU:n sosiaaliturva-asetus kieltää sairausvakuutusmaksun perimisen, jos EU-jäsenyyden jälkeen henkilö on muuttanut eikä lainkaan saa työ- ja kansaneläkettä Suomesta. Verotuskäytännössä kuitenkin tätä maksua on peritty ainakin vuosina 94 ja 95.

Tätä voidaan pitää EU:n sosiaaliturva-asetuksen vastaisena käytäntönä.

Arvoisa puhemies! Mietinnön vastalauseessa esitetään muutosta, jossa myös sairausvakuutusmaksu, joka on siis veroluonteinen ja progressiivinen maksu, otettaisiin huomioon. Tästä seuraa se, että sairausvakuutusmaksu ei ole kenellekään korkeampi eikä verotusrasitus kenellekään korkeampi kuin jos eläke maksettaisiin Suomesta. Tämä siis korjaisi asian. Veronmaksajain Keskusliitto on ollut tässä varsin aktiivinen. Sillä on paljon asiakkaina paluumuuttajia, ja se on osittain myös esittänyt tämän suuntaista.

Valtiovarainvaliokunnassa mietintöön on laitettu ponsi, että asiaa selvitettäisiin. Tämä ei kuitenkaan korjaa itse asiaa. Verolakihan tulisi voimaan jo tänä vuonna. Sen takia nyt pitäisi esitystä muuttaa, kuten vastalauseessa esitetään, siten että myös sosiaaliturvamaksu otettaisiin huomioon. Näin ollen ne lukuisat eduskuntakyselyt ja lukuisat aloitteet, joita on tehty, johtaisivat käytännön tulokseen.

Arvoisa puhemies! Ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä on esitetty sitä, että paluumuuttajien kaksinkertaisen verotuksen kuviteltu vaikutus purkautuisi juuri sillä tavoin, että Ruotsista saadun eläkkeen progressiivaikutus eliminoidaisiin Suomessa määritettäessä veroa. Totta on, että tässä ei ole otettu kantaa sairausvakuutusmaksuun. Se johtuu tietysti siitä, että sosiaali- ja terveysministeriö on ilmoittanut valtiovarainministeriölle, että parhaillaan on vireillä selvitys, niin kuin valiokuntakin on kuullut, siitä mikä tulee olemaan ylipäättänsä sairausvakuutusmaksujen kohtalo tilanteissa, joissa tuloa tulee ulkomailta tai ulkomailta eletään ja Suomesta tulee tuloa.

Todettakoon, että valtiovarainvaliokunta on ollut jokin aika sitten toista mieltä kuin nyt keskustan vastaehdotuksessa esitetään. Esimerkiksi ulkomailta työskentelevien suomalaisten on pitänyt maksaa kansainvälisten sopimusten mukaisesti sairausvakuutusmaksua, koska he ovat suomalaisen sairausvakuutusjärjestelmän ja sen etuuksien piirissä. Tämä oli muutos, joka tehtiin ulkomaantyön verotuksessa.

Asiahan liittyy juuri periaatteelliseen keskusteluun siitä, että jos Suomi vastaa sairausvakuutukseen liittyvistä kustannuspuolista, on ollut

myös kansalaisten yhdenvertaisuuden nimissä perusteltua, että maksua peritään. Asia on kuitenkin, niin kuin on sanottu, selvittävänä. Mielestäni vain oli parempi, että tuloverotukseen joka tapauksessa tehtäisiin verotusta keventävä ratkaisu eikä jäätäisi odottamaan sairausvakuutukseen liittyvää aika mutkikastakin ja vaikeaa, myös Euroopan unionin sosiaaliturvasopimukseen liittyvää selvitystyötä.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Asia on ollut jo liian pitkään korjaamatta. Epäkohta on nimenomaan sairausvakuutusmaksun osalta. Tosiasiahan on, että sairausvakuutusmaksu ei olennaisesti poikkea muista veroista. Se on maksajan kannalta vero. Kysehän ei ole mistään todellisesta vakuuttamisesta. Myös sellainen henkilö, joka ei lainkaan esimerkiksi tulojen pienuuden vuoksi maksa sairausvakuutusmaksua, saa ilmaisen terveydenhuollon. Vastaavasti suurituloinen ei saa sen parempaa hoitoa sairaalassa kuin pienempää sairausvakuutusmaksua maksava.

Tosiasiassa myös sairausvakuutusmaksu on tänä päivänä osin progressiivinen vero, koska se nousee 80 000 markkaa ylittävältä osalta. Näin ollen pitää katsoa asiaa myös veronmaksajan näkökulmasta ja huomioida tässä yhteydessä sairausvakuutusmaksu, jolloin me teemme oikeutta paluumuuttajille konkreettisesti.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaus sekä ministeri Alholle että ed. Ala-Nissilälle. Pyydän kiinnittämään huomiota, että jaosto on esittänyt ponnin, jossa esitetään sairausvakuutusmaksuasian selvittämistä vuoden loppuun mennessä. Olisin tiedustellut, olisiko ed. Ala-Nissilä halunnut nyt tällä hetkellä sen tapaisen lain, että saman verran eläkettä saavilta henkilöiltä siltä, joka saa sitä pelkästään Ruotsista tai yhdistettynä Suomesta ja Ruotsista saman suuruisia eläkettä, sairausvakuutusmaksu poistettaisiin, mutta Suomessa työnsä tehneeltä se perittäisiin. Sitäkö ed. Ala-Nissilä nyt ajaa?

Olen tänään keskustellut eläkeläisryhmän asiantuntijan kanssa. Kuulin, että he ovat tyytyväisiä tällä hetkellä olevaan ratkaisuun.

Toivon myös, että korjataan epäkohta, joka liittyy niihin eläkeläisiin, jotka asuvat Suomen rajojen ulkopuolella, jotka eivät maksa sairausvakuutusmaksua mutta joista maksetaan useampi miljardi sairaskuluja Espanjaan, Ranskaan ja eri puolille. Epäilen, että he kaikki eivät ole pienituloisia.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Minusta on täysin johdonmukaista se, että sairausvakuutuslakiin tehdään sairausvakuutusmaksuja koskevat ratkaisut. Niitä ei pidä tehdä tuloverolaisissa. Näin ollen valiokunnan kanta siitä, että asian selvittämistä kiirehditään, on oikea, koska sillä toki on vaikutusta siihen, millaiseksi verotus muodostuu. Mutta niin kuin sanottu, asia ei ole pelkästään paluumuuttajien kysymys, vaan kysymys on myös sitten niiden sairausvakuutusmaksujen kohtalosta, jotka esimerkiksi viettävät eläkepäiviä vaikkapa Espanjassa tai jossakin muualla. Näin ollen tämä asia täytyy selvittää perin juurin ja näinhän on tarkoitus tehdä.

Ei keskusta tällä nyt ole hakemassa mitään muuta kuin sitä, ettei se voi myöntää sitä, että kerrankin on hallitus tehnyt hyvän ehdotuksen ja valiokunta nähnyt hyväksi tuon ehdotuksen toteuttaa.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämähän parantaa tietyiltä osin tilannetta, se lieventää progression vaikutusta. Sen totesin, ja se voidaan hyväksyä. Mutta tämä ei todellakaan, ed. Puisto, täytä niitä odotuksia, mitä eläkeläisjärjestöillä ja paluumuuttajilla on. Tässä annoitte väärän todistuksen. Minä en teidän puheluistanne tiedä, mutta näihin kirjallisiin lausuntoihin ja keskusteluihin viitaten totean, että tämä ei täyty.

Mitä tulee itse sairausvakuutusmaksun huomioimiseen on hyvä, että tehdään ponsi, mutta eihän sitä voi korjata ellei sitä huomioida tässä. Se vain on näin. Jos eläkeläinen maksaa sairausvakuutusmaksun, siltä osin verotus on kireämpi kuin kotimaassa eläkettä saavan verovelvollisen osalta, mutta ei se ponnella korjaannu eikä sillä että sanomme, että tämä ei ole vero, vaan se täytyy ottaa huomioon, niin kuin me vastalauseessa esitämme.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärrän hyvin, että tämä ei tyydytä paluumuuttajien kaikkia toiveita, joista olemme hyvin tietoisia. Mutta pidän merkittävänä pontta, joka on jossain aikamääre. Uskon, että meidän sosiaali- ja terveysministeriömme arvostaa eduskunnan hyväksymiä ponsia ja toivon, että asia valmistellaan myös siten, etteivät Suomessa eläkettä saavat ja paluumuuttajat joudu myöskään siten epäoikeudenmukaiseen asemaan, että Suomesta eläkettä saava pienituloinen eläkeläinen joutuisi heikompaan asemaan näiden keskustan esittämien muutosten vuoksi.

Sosiaali- ja terveysministeri M ö n k ä r e : Arvoisa puhemies! Sairausvakuutusmaksuja tullaan niin eläkkeensaajien kuin palkansaajien osalta tarkastelemaan taas ensi vuoden budjetin yhteydessä. Palkansaajien osaltahan sairausvakuutusmaksuun, niin kuin eläkkeensaajienkin, on yli 80 000 markkaa ansaitsevien osalta tehty helpotuksia tällä hallituskaudella jo kahdesti ja nyt me jatkamme tätä linjaa siinä määrin kuin valtiontalous antaa myöten. Siinä yhteydessä niin ulkomailta eläkettä saavia kuin kotimaassa eläkkeensä kokonaan ansainneita tarkastellaan tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti. Ihan varmasti myös nämä ulkomailta eläkkeensä saavat tulevat siinä yhteydessä olemaan esillä, mutta mittaan erillisratkaisuja heidän osaltaan ei voi tehdä ihan niistä syistä, jotka täällä keskusteluissa ovat tulleet muun muassa ed. Puiston puheenvuorossa esiin.

Ed. S a a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ala-Nissilälle sen veran, että onhan tässä kiistatta nyt otettu askel parempaan suuntaan. Ettei eduskunnan pöytäkirjoihin jäisi suuruusluokkavirhettä, niin ed. Puiston puheenvuoron osalta rohkenisin oikaista, kun hän puhui useista miljardeista siinä yhteydessä, kun valtiot maksavat keskenään kansalaisten aiheuttamia terveydenhuoltokuluja, että Suomesta maksetaan ulkomaille muistaakseni asiantuntijalausuntojen mukaan 11 miljoonaa markkaa. Ne ovat käyvän hinnan mukaan maksettavia sairaalakorvauksia. Näiltä osin edunsaajat, jos niin voi sanoa, eivät maksa sairausvakuutusmaksua Suomeen. Vastaavasti Suomi saa Suomessa hoidettavista ulkomaalaisista ulkomaiden Suomen valtiolle maksamia korvauksia luokkaa 2-2,5 miljoonaa markkaa, joten nettovaikutus on 10 miljoonaa markkaa. Ei miljardeja, kuten täällä todettiin.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sairausvakuutusmaksu on luonteeltaan tietyllä tavalla suhteellinen vero. Kun täällä eduskunnassa on puhuttu verotuksesta laajemminkin, niin eläkeläisten ylimääräinen sairausvakuutusmaksu, josta siitäkin tässä on kysymys, on koettu nimenomaan verotuksen kannalta ongelmalliseksi. Siitäkin on muuten hallitusryhmien hyväksymä ponsi, että sitä pitäisi alentaa. Ei ole vain alentunut.

Ponnet eivät nimittäin määrää verolakien sisältöä, vaan on kysymys laeista. Pitää säätää laki, jolla myös sairausvakuutusmaksut huo-

mioidaan silloin, kun on tarpeen huomioida. Nimenomaan tässä paluumuuttajien osalta on kysymys siitä, että jotta tehtäisiin oikeutta, pitäisi huomioida myös tämä sairausvakuutusmaksu, kuten keskustan ja kristillisten vastalauseessa on aivan oikein esitetty ja kuten eläkeläisjärjestöt ymmärtääkseni myös tämän asian näkevät ja Veronmaksajain Keskusliitto on esittänyt.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Tämä puheena oleva paluumuuttajaeläkeläisten vero-ongelma koskee nimenomaan pieni- ja keskitulaisia eläkeläisiä. Jos nimittäin pieni- ja keskituloinen eläkeläinen muuttaa Ruotsista, sanotaan nyt vaikka Haaparannalta Suomeen ja hänellä on eläketuloja sekä Ruotsista että Suomesta, niin myös tämän hallituksen esityksen hyväksymisen jälkeen useimmiten hänen verotuksensa edelleenkin kiristyy Suomeen tullessa, vaikka niin sanotusta kaksinkertaisesta verotuksesta ei todellakaan ole kysymys. Tähänhän vaikuttavat ne tekijät, että Ruotsissa peritään pienistäkin eläkkeistä varsin korkea lähdevero ja se lisättynä vielä tällä Suomen veroprogressiolla ja sairausvakuutusmaksulla tuottaa tämän lopputuloksen.

Lapissa meille tämä on erittäin tuttu ilmiö siksi, että hyvin paljon paluumuuttajaeläkeläisiä on jäänyt odottamaan Haaparannalle tavaltaan kotiportille, että heidän tilanteensa tulisi kohtuullisemmaksi. Asia kärjistyy vielä siitä, kuten ed. Ala-Nissilä sanoi, että Ruotsi verottaa heidän eläkkeitään suhteessa vielä lievemmin kuin Suomessa tehdään. Me Lapissa tietysti toivottaisimme heidät erittäin mielellämme tervetulleiksi Lappiin. Uusista asukkaista meillä ei todellakaan ole pulaa. Mutta näiden vero-ongelmien takia käy niin, että me emme uusia asukkaita, paluumuuttajaeläkeläisiä Lappiin saa.

Hallituksen esitys on aivan oikean suuntaisen mutta ei todellakaan riittä. Parannus jää juuri siitä syystä vähäiseksi, että sairausvakuutusmaksua ei uudessa yhteensovituksessa oteta huomioon. Mielestäni tavoitteen pitää olla se, että tuloverot ja sairausvakuutusmaksut yhteenlaskien kenenkään Ruotsista eläketuloa saavan verotuksen, kun hän Suomeen muuttaa, ei pidä tulla Suomessa korkeammaksi kuin siinä tapauksessa, että hänen koko eläkkeensä olisi Suomesta peräisin. Siksi vetoankin hallituspuolueidenkin kansanedustajiin, että emme enää odottelisi tämän asian kanssa vaan saat-

taisisimme sen nyt kerralla pois päiväjärjestyksestä. Mistään asiasta tuskin on tullut niin paljon kommentteja, vaatimuksia ja toivomuksia kansanedustajille kuin nimenomaan tästä asiasta.

Tämä ei aseta Ruotsista paluumuuttavia eläkeläisiä suinkaan parempaan asemaan kuin suomalaisia eläkeläisiä, koska tavoitteenahan on juuri se, että kokonaisverotuksen taso on sama Ruotsista muuttavalla kuin Suomessa asuvalla. Kukaan ei saa tämän keskustankaan esityksen hyväksymisen jälkeen parempaa kohtelua kuin toinen, vaan tasaveroisen kohtelun.

Toiseksi tämä asia voitaisiin tietysti korjata niin, että saisimme Ruotsin huojentamaan omaa lähdeverotustaan niin, että pienituloisia eläkeläisiä verotettaisiin lievemmin. Nämä asiat eivät kuitenkaan ole tämän eduskunnan päätösvallassa ja sen on turha tähän asettaa toiveita, jolloin käteen ei oikeastaan jää muuta menettelytapaa kuin se, mikä keskustan vastalauseessa esitetään, että myös sairausvakuutusmaksu otetaan huomioon, kun paluumuuttajien eläketuloja yhteensovitetään ja vertaillaan verotuksessa.

Todellakin kyseessä on oikeudenmukaisuusasia mutta myös aluepoliittinen näkökulma. Toivomme, että hallituspuolueet nyt voisivat tehdä kerrankin myös lappilaisia suosivan päätöksen sitä kautta, että paluumuuttajaeläkeläisten verotusta kohtuullistettaisiin.

Ed. K a l l i s : Arvoisa rouva puhemies! Kannatan ed. Ala-Nissilän ehdotusta ja lisään hänen toteamukseensa, että aloitteita on tehty myös viime kaudella hyvin runsaasti mutta koskaan tämä sali, ei ainakaan viime eikä tällä kaudella, ole asiasta äänestänyt. Nyt tavallaan on vastassa ponsi ja selkeä esitys, joka välittömästi korjaa tämän tilanteen. Jos kansanedustajat luottavat enemmän ponteen, he ilmeisesti äänestävät ponnin puolesta. Mikä on sen kohtalo, luulen tietäväni. Mutta sen tiedän aivan varmasti, että jos enemmistö eduskunnasta on tämän muutosesityksen kannalla, niin silloin monen tuhannen eläkeläisen verotus muuttuu pienemmäksi. Se ei ole sen jälkeen enää kohtuuton. Te olette varmasti tietoisia siitä, että tämän järjestelmän takia on sellaisia tilanteita, että vero voi olla jopa suurempi kuin se lisäeläke. Kun eläkeläiset ottavat yhteyttä meihin, niin kyllä me olemme heidän kanssaan samaa mieltä ja toteamme, että tämä on suuri epäkohta. Nyt on mahdollisuus poistaa se epäkohta ja se tapahtuu varsin yksinkertaisella tavalla: oikeaa nappia painamalla.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Suomesta joutui muuttamaan työn perässä Ruotsiin 60—70-luvuilla jopa satojatuhansia ihmisiä. Monet halusivat palata, mutta esteenä on se, että Ruotsista saatavaa eläkettä häviää välille tässä ns. yhteensovituksessa. Tämän menettelyn voi minusta sanoa olevan vastoin pohjoismaista vanhaa käytäntöä liikkua vapaasti maasta toiseen, ja se on minusta myös vastoin EU:n oikeutta siirtyä maasta toiseen. Periaatteessa voi siirtyä mutta käytännössä ei, koska eläketuloa menettää muuttamisessa.

Ainoa oikea menettely on se, että Ruotsista perittävä eläke verotetaan Ruotsissa erikseen ja Suomesta saatava eläke verotetaan erikseen Suomessa. Keskustan ehdotus on pieni askel parempaan, ja sekin on jotakin verrattuna siihen, että on vain ponsia hyväksyttäväksi.

Ed. M i k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta oli erittäin myönteistä, että ed. Tennilä näki EU:ssa erittäin hyvän askeleen tässä kohdassa, että se suojaa ihmisten vapaata muuttamista ja verotusta. Oli ensimmäinen kerta muuten, kun kuulin EU:sta myönteistä ed. Tennilän suusta.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä en vielä ed. Mikkolalle myönnä, että EU on tässä varmasti takuumiehenä Suomen eläkeläisille. Me olemme tehneet euroedustaja Seppäsen kanssa tästä väärästä verokäytännöstä kantelun Euroopan unionin komissiolle ja katsomme, mitä EU tekee. Jos sieltä tulee määräys, että käytäntöä muutetaan, niin minä annan sitten lopullisen myönteisen kannan tämän asian hoitamisesta Euroopan unionille. Mutta, ed. Mikkola, vasta sitten.

Ed. R a s k : Arvoisa rouva puhemies! Keskustan vastalause lähtee siitä, että sairausvakuutusmaksu ja verot lasketaan yhteen ja molemmat ovat mukana tasauksessa. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että Ruotsista eläkettä saava ei maksa sairausvakuutusmaksua yhtä paljon kuin suomalainen eläkeläinen. Tämä ei ole oikeudenmukainen käytäntö suomalaisten eläkeläisten kannalta. Oikeudenmukaisinta olisi, että eläkkeensaajien ylimääräistä sairausvakuutusmaksua alennettaisiin kaikilta eläkeläisiltä samalle tasolle kuin palkansaajilla on. Nyt tehtävä muutos verotuksen progressioon on ensimmäinen konkreettinen muutos ja parannus, joka ainakin sen kuuden vuoden aikana, jonka olen eduskun-

nassa ollut, on tässä asiassa tapahtumassa. Muutos lieventää Ruotsista eläkettä saavien verotusta ja suunta on oikea.

Ed. Tennilä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Raskin puheenvuorosta totean vain sen, että voi tietysti niinkin ajatella, että nyt ovat sitten Suomen eläkeläiset huolena, jos Ruotsista eläkettä saaville jotakin etuja annetaan. Tottahan tasa-arvosta pitää huolehtia, mutta pitäisi nähdä sekin puoli, että ne, jotka Ruotsiin joskus ovat joutuneet lähtemään, ovat joutuneet lähtemään sinne pakon edessä työttömyyden vuoksi. Tietysti tavallaan tästäkin pitäisi joku korvaus edes jälkikäteen näiden ihmisten saada, että on kotimaasta pitänyt lähteä.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Varmasti Ruotsista paluumuuttavat eläkeläiset ovat erityisen raskaan verotuksen kohteena. Mutta tämä asia, josta keskustelimme jo eilen tämän asian ensimmäisen käsittelyn yhteydessä, eli yleensäkin suomalaisten eläkeläisten liian raskas verotus, kolmen ylimääräisen sairausvakuutus-pennin kohdistaminen heidän eläketuloihinsa, on todella väärin, eikä vain se, myös muut eläkeläisten verotukseen ja tuloihin liittyvät ongelmat, kuten se, arvoisa puhemies, että jos eläkeläinen saa 6 250 markkaa eläketuloa kuukaudessa tai sen yli, niin hän joutuu automaattisesti ankaramman verotuksen kohteeksi kuin vastaavaa palkkatuloa saava henkilö, tai sitten leikattu indeksi, josta on paljon puhuttu.

Nämä asiat ovat sellaisia, joihin meidän pitäisi päästä kiinni. Täällä oli ministeri Mönkäre jo viittasi siihen, että tälle linjalle ollaan lähtemässä, että pystyttäisiin ylimääräistä sairausvakuutusmaksua alentamaan. Toivon, että alennus kohdistettaisiin nimenomaan pieni- ja keskituloiisiin eläkkeensaajiin.

Ed. Rask (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Me olemme todellakin kantaneet huolta Ruotsista Suomeen muuttaneiden eläkkeensaajien verotuskohtelusta, ja sehän on epäoikeudenmukaista. Mutta ei minun mielestäni nyt voi niinkään ajatella, että toisella epäoikeudenmukaisuudella tätä asiaa korjataan. Olen esittänyt arvioni, kuinka tulisi toimia. Olen tyytyväinen siihen, että valtiovarainvaliokunta mietinnössään edellyttää, että tutkitaan asiaa. Toivon mukaan tämän vuoden aikana tähän saadaan selvitys.

Totean myös, että Espanjassa asuvat eläk-

keensaajat eivät maksa sairausvakuutusmaksua. Kuitenkin Suomi heidän sairastuessaan hoitaa heidän sairaskulunsa. Kyllä tässä kokonaisuudessa on kysymys hieman laajemmasta asiasta, kuin aikaisemmin on huomattu.

Ed. Korteniemi: Arvoisa rouva puhemies! Ulkomailta eläkettä saavien verotuskohtelu on Suomessa jatkuvasti esillä siinä palautteessa, joka kansalaisilta tulee meille kansanedustajille. Kohtuutonta on, että pientä eläkettä saavat joutuvat maksamaan enemmän veroa tai veroluonteisia maksuja sen vuoksi, että eläke tulee kahdesta maasta. Hyvä, että hallituksen esityksellä asiaa hieman korjataan, mutta korjaus ei ole riittävä. Olisi pitänyt mennä pitemmälle ja korjata lakia niin kuin keskustan vastalauseessa ehdotetaan. Vaikka tämä asia ehkä tuntuu monesta vähäiseltä, ei se ole sitä niille eläkkeensaajille, joita tämä epäoikeudenmukainen verotuskohtelu koskee.

Kun asun Tornionjokilaaksossa Ruotsin ja Suomen rajalla, tunnen tämän asian hyvin tarkkaan. Monet eläkeläiset, joiden juuret ovat Suomessa, ovat jääneet asumaan rajalle Ruotsin puolelle vain siksi, että verotuskohtelu on Ruotsissa heille edullisempi. He haluaisivat palata kotimaahansa. Edistäkäämme heidän toiveensa toteutumista. Minusta tämä asia tulee korjata mahdollisimman pikaisesti. Kun nyt tuemme vastalauseessa tehtyä esitystä, asia hoituu kaikkein nopeimmin.

Ed. Vehkajoki: Arvoisa puhemies! Eläkeläiset, jotka paluumuuttavat Suomeen, ovat todella useasti olleen yhteydessä kansanedustajiin. Minä olen kyllä oivaltanut sieltä taustalta tämänlaisen ongelman, että he ovat olleet hyvin yllättyneitä verotuksesta. Eli ennakkoinformaatio, mikä siellä heillä on, on ollut joko väärää tai sitten liiaksi toiveita antavaa. Keskusteluissa tulee usein esille, että vero-käsite on ongelmallinen. Nämä paluumuuttajat nimenomaan pitävät kaikkea pakko-ottoa verotuksena. Kun sitten keskustelussa jatketaan asian möyhentämistä, tulee kumminkin esiin, että se ymmärretään paremmin, kun ryhdytään puhumaan sairausvakuutusmaksusta.

Yhdyn niihin, jotka ovat täällä maininneet, että eläkeläisten ylimääräisen sairausvakuutusmaksun poisto nopeimmin tietysti palvelisi myös paluumuuttavia eläkeläisiä.

Lopuksi haluan kuitenkin tietysti ihmetellä sitä, että kun asia hallituksen esityksenä tuli, hal-

litus ei siinä vaiheessa ole kyennyt jo laajemmin näkemään tätä asiaa niin, että olisi ottanut käsitelyyn myös suomalaiset eläkeläiset, jotka asuvat esimerkiksi Espanjassa.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen hyväksymisen myötä paluumuuttajien eläkkeiden veron progressio lievenee sellaisissa tapauksissa, joissa eläkkeensaaja saa eläkettä sekä Ruotsista että Suomesta. Ongelmaksi tässä nyt vielä muodostuu sairausvakuutusmaksu, joka peritään koko Ruotsista ja Suomesta saadun eläketulon määrästä.

Mutta tähän ongelmakenttää jää nyt muitakin selvitettäviä ongelmia tai epäkohtia, muun muassa se, että jos eläkeläinen asuu Espanjassa ja saa eläkettä Suomesta Espanjaan, häneltä ei peritä sairausvakuutusmaksua, mutta Suomi maksaa hänen sairauskulunsa. Tämähän aiheuttaa paitsi tietyistä epäoikeudenmukaisuutta myös runsaasti turhaa ja vaikeaa byrokratiaa.

Valiokunnassa tiedostettiin nämä kaikki ongelmat ja haluttiin tähän selvitystä. Mutta koska verojaostolla ei itsellään ole valmistelukoneistoa, päädyttiin siihen, että pannaan ponsi, joka jälkeen ministeriö valmistelee tämän asian, josta eduskunta voi sitten päättää ja saadaan kunnon laki. Valiokunta pani nimenomaan ponnin, että ”kuluvan vuoden loppuun mennessä selvitetään sekä ulkomailta Suomeen palanneiden että ulkomailla asuvien suomalaisten eläkeläisten sairausvakuutusmaksun määräämiseen liittyvät kysymykset”. Tämä asia ei ole aivan niin yksinkertainen kuin keskustan esityksessä oletetaan.

Ed. A u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihmettelen, minkä vuoksi ed. Ihamäen ja muidenkin hallituspuolueiden edustajat puheenvuoroissa Espanjassa asuvien eläkeläisten ongelma ympätään tähän samaan, koska jos nyt lain 136 §:ää muutettaisiin niin kuin keskustaa esittää, se ei millään tavalla vaikeuttaisi tai haittaisi Espanjasta tulevien eläkeläisten ongelman korjaamista. Se voitaisiin tehdä joka tapauksessa.

Keskustan esittämä muutos täsmällisesti kohdentuu käytännössä juuri Ruotsista paluumuuttaviin eläkeläisiin. Minusta tämä on verukkeitten keksimistä. Korostan myös, että keskustan ehdotushan ei johda epätasa-arvoiseen verotukseen vaan tasapuoliseen. Olennaista on se, mitä viivan alle jää eläkeläiselle. Viivan alle tulee jäämään niin Suomesta eläketuloa saavalle eläkeläiselle

kuin Ruotsista ja Suomesta eläketuloa saavalle eläkeläiselle täsmälleen yhtä paljon tämän keskustan muutoksen jälkeen. Ruotsista eläketuloa saava ei tule saamaan ollenkaan sen lievempää kokonaisverotusta kuin Suomesta eläketuloa saavakaan.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ed. Ala-Nissilän mallissa pyritään siihen, että verot ja veroluontoiset maksut, siis sairausvakuutusmaksu mukaan luettuna, määräytyisivät sillä tavalla, että Ruotsista että Suomesta saatu tulo laskettaisiin Suomessa yhteen ja vero laskettaisiin sen mukaan. En ole ollenkaan varma siitä, ed. Ala-Nissilä, oletteko asiassa oikeassa ja onko teidän mallinne ihan oikea. Kävin teidän luona ja kysyin, ja te piirsitte kaksi ympyrää paperiin ja minä sanoin, että kai se sitten niin on, kun ympyrät ovat noin pyöreitä, mutta en tullut siitä kyllä mitenkään vakuuttuneeksi. Tässä asiassa on jotakin mätää, mutta siitä huolimatta äänestän sokeasti keskustalaisena keskustan esityksen puolesta, sehän on selvä asia. Täytyyhän nyt jotakin rajaa olla.

Se tässä ponnessa on hyvä, jos se tarkoittaa niitä, jotka ovat vapaamatkalaisina turistiparatiiseissa ja joilta ei peritä sairausvakuutusmaksua, ja kuitenkin he nauttivat eduista. Kyllä on myös hyvin tärkeä asia, että nämä tulevat oikeuden ja kohtuuden mukaan tällaiseen säälliseen järjestykseen. Siinä mielessä asia on ehkä hyvä selvittää.

Ei tämä ole pahansuopaisuutta, ed. Ala-Nissilä, en vain ymmärrä ehdotustanne eivätkä varmaan kaikki muutkaan täällä ymmärrä. Minun täytyy omaan kammiooni mennä sitä miettimään, ja se on varmaan, ottaen huomioon järjenjuoksuni, pitkä prosessi. Siitä huolimatta en ole vakuuttunut ovatko ed. Ala-Nissilä ja keskusta ihan oikeassa.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan kiittää ed. Aittoniemeä tuesta ja vahvistaa hänen uskoaan siinä, että tämä malli, joka itse asiassa ei ole täällä kehitetty ja jota on varmasti paljon käsitelty eläkeläisjärjestöissä, on myös Veronmaksajain Keskusliiton piirissä esille nostettu. Meillä ei todellakaan ole eduskunnassa omaa valmistelukoneistoa. Mutta lukematon määrä paluumuuttajia on ottanut yhteyttä, ja siellä on paljon asiaa selvitetty.

Sinällään malli on varsin yksinkertainen. Lähemme siitä, että niin tulovero, valtionvero kuin

kirkollisvero ovat samanlaisia veroja kuin sairausvakuutusmaksukin maksajan kannalta. Viivan alle jää sama määrä, oli sitten eläketuloa osin tullut Ruotsista tai on se tullut kokonaan Suomesta. Tämän, ed. Aittoniemi, ymmärrätte aivan hyvin ja pidätte tätä linjaa varmasti oikeudenmukaisena.

Ed. Myllyniemi: Arvoisa puhemies! Tässä on puhuttu suurin sanoin ja tarkasti marchoista, rahasta, paperista, mutta kysymys ei suinkaan ole vain rahasta eli verosta vaan ihmisistä suurella iällä. Tämä vero estää vanhojen suomalaisten tulon Suomeen. Ehkei nyt omista asioista niin paljon voi puhua, mutta lasteni isoisä on myös tämän muutaman sadan markan vuoksi valitettavasti Ruotsissa 83-vuotiaana asumassa, koska on vanhana laihialaisena niin nuuka, ettei malta sitä maksaa. Vanhoja ihmisiä pitäisi tässä mielessä ymmärtää. He todellakin haluaisivat tulla Ruotsista Suomeen, mutta tämä estää sen tulon. Näin pienestä rahasta on kuitenkin Suomen valtion kannalta kysymys.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Kyllä tässä kuitenkin minun käsitykseni mukaan oikeaan suuntaan ollaan vahvasti menossa. Minun oikeudenmukaisuuskäsitykseni lähtee siitä, että jos saa sairausvakuutusetuutta Suomesta eli samat palvelut kuin täällä koko ajan sairausvakuutusmaksua maksanut suomalainen ja jostakin ulkomailta tulee Suomeen paluumuuttajana, niin kyllä kai pitää olla sillä tavalla, että molemmat maksavat sairausvakuutusmaksua saman summan.

En oikein keskustan ed. Ala-Nissilän tekemää ympäröyreeä ympyrää, mistä ed. Aittoniemi totesi, oikein ymmärrä siinä mielessä, että tämä valiokunnan esityskin periaatteessa tähtää samaan ajatukseen. Lisäksi ponsi vielä toteaa, että selvitetään koko kysymys laajemminkin aika nopealla aikataululla, jolloin voidaan odottaa, että asiantuntijakuulemisen jälkeen tulee laajasti tehtyä selvitys, joka johtaa toivon mukaan koko ongelman ratkaisuun myös muidenkin kuin Ruotsista muuttavien osalta, niidenkin osalta, jotka asuvat Espanjassa tai mitä muitakin vaihtoehtoja on mainittu.

Ed. Vihriälä: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys, joka nyt on käsittelyssä — on avoimesti myönnettävä — on aivan oikean suuntainen, ja hallitukselle on annettava tunnustus siitä, että edes tämä on tuotu kevään aikana ja

näin lievennetään progressiota. Niin kuin on jo moneen kertaan käynyt esille, ongelma ei kokonaisuudessaan poistu. Valiokunnan mietintöön on toki liitetty ponsi, joka sinänsä on hyvä, mutta kaikki me tiedämme tässä salissa sen, mikä merkitys ponsilla on ollut monien asioiden käsittelyn yhteydessä.

Haluan myös korostaa sitä, että tämä merkitsee nimenomaan pieni- ja keskituloisille paluumuuttajille erittäin paljon. Täällä on peräänkukulutettu erityisesti Lapissa olevaa ongelmaa, mutta kyllä se koskee koko maata, myös pääkaupunkiseutua, mutta erittäin vahvasti Pohjanmaata, mistä paljon lähti ihmisiä nimenomaan 60- ja 70-luvulla Ruotsiin töihin leivän perään. Kyllä tämä on kipeä ongelma koko maassa, ja sen takia nyt todella tämä eduskunta voi osoittaa suoraan sen, ollaanko paluumuuttavien pieneläkeläisten asialla, äänestämällä ed. Ala-Nissilän esittämän vastalauseen puolesta.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti, tätä ongelmaa ei olisi pitänyt ollenkaan tullakaan. Silloin, kun tehtiin verosopimuksia Ruotsin kanssa ja kun lähdeverot ja muut käytännöt selvisivät, olisi pitänyt jo tämä asia hoitaa kuntoon. Nythän tämä on yllätys, koska Ruotsissa olleet suomalaiset eivät ole oikein tienneet, mihin joutuvat, kun Suomeen palaavat eltoopäiviään viettämään.

Sitten tässä on ihan toinen juttu, tämä sairausvakuutusmaksujuttu, joka liittyy tähän kokonaisuuteen. Kun eilen kuuntelin ensimmäisen käsittelyn keskustelut ja nyt toisen käsittelyn keskusteluja, olen tullut erittäin vakuuttuneeksi siitä, että tämä ponsimenettely on tässä aivan oikea, sillä tämä asia pitää saattaa perusteelliseen selvittelyyn, niin kuin nyt on tapahtumassa, ja sieltä asianomaisena hallituksen esityksenä eduskunnan käsittelyyn.

Ed. Kuoppa: Arvoisa puhemies! 60-luvun raju muuttoaalto ja työttömyys, mikä silloin Suomessa oli, pakotti ihmiset lähtemään työn perässä Ruotsiin. He hakivat työtä Ruotsista ja Suomessa työttömyys ei noussut sellaisiin suurtyöttömyyden mittoihin kuin tänä päivänä Suomessa on noussut, koska nyt ei Ruotsiinkaan muuton mahdollisuutta siinä mielessä ole ollut, koska Ruotsissa on ollut myös työttömyyttä.

Nämä ihmiset, jotka todella leivän perässä joutuivat muuttamaan maasta, ovat nyt tulossa takaisin eläkeläisinä, mutta he ovat todella kohdanneet tämän korkean verotuksen palattuaan

Suomeen. Sitä ei voi tavallinen ihminen ymmärtää, että saman suuruudesta Suomesta saadusta tulosta pääsee pienemmällä verolla kuin Ruotsista ja Suomesta saadusta tulosta, sillä jälkimmäisestä joutuu maksamaan enemmän veroa. Sitä on vaikea ymmärtää. Viranomaiset perustelevat sitä, että on verosopimus kaksinkertaisen verotuksen estämisestä, ja siitä huolimatta joutuu maksamaan enemmän veroa. Kyllä tämä semmoinen oikeudenmukaisuuskysymys on, että saman suuruista tuloista pitäisi mennä vain saman suuruinen vero, tulevat ne Ruotsista tai Suomesta tai molemmista yhtä aikaa.

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa puhemies! Täällä on käytetty hyviä puheenvuoroja, mutta ed. Lahtelan puheenvuorossa haetaan Espanjasta saakka ja muualta verukkeita sille, että ei voitaisi nyt kannattaa tätä esitystä. Espanjassa asuvien eläkeläisten ongelma ei tähän asiaan suoraanaisesti lainkaan liity.

Mitä tulee eläkeläisten verotukseen yleensä, niin nythän meillä on eduskunnassa kaksi pontta jo tehty. Tässä tuli se toinen ja toinen oli ylimääräistä sairausvakuutusmaksua koskeva ponsi. Kummallakaan ei verolaki yhtään muuttanut.

Mitä tulee vielä eläkeläisverotukseen laajemmin, niin kyllä nimenomaan, niin kuin tässäkin asiassa, pienituloisten ja keskituloisten eläkeläisten verotusta meidän pitää katsoa ja pyrkiä keventämään. Niin kuin joku edellä totesi, ei välttämättä ylimääräistä sairausvakuutusmaksua kaikkein suurituloisimpien eläkeläisten osalta edes tarvitsisi keventää, vaan kyllä se pitäisi painottaa pieni- ja keskituloisiin, niin kuin verokevennykset työllisyysyistä laajemminkin. Mutta nyt tässä olisi konkreettinen esitys, millä voitaisiin nimenomaan pienituloisten eläkeläisten asemaa korjata siltä osin, kuin se koskee paluumuuttajia, ja poistaa karkea epäoikeudenmukaisuus, mikä heidän osaltaan vallitsee.

Ed. Lahtela (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ala-Nissilälle voisi todeta, että tässä valiokunnan kannassa, edellyttämispöytäkirjassa todetaan, että selvitetään koko asia. Ed. Ala-Nissilä, eikö ole hyvä asia, että selvitetään revohka kokonaan, ettei jäätäisi puolitehen? Ovatpa eläkeläiset Espanjassa tai missä hyvänsä tai Suomeen tulevia paluumuuttajia, niin saadaan koko paketti järjestykseen. Se olisi ihannetilanne. Ei tarvitse näprätä jatkuvasti näiden parissa eikä tehdä osaratkaisua.

Ed. Uotila: Arvoisa rouva puhemies! Verajaoston jäsenenä muutama sana vielä tähän.

Kysymyksessä on siis hallituksen esitys tuloverolain muuttamisesta. Se on valmisteltu VM:ssä tietysti asianmukaisesti. Jaostossa, kun tätä käsiteltiin ja kuunneltiin asiantuntijaläuseuntoja, kävi selvästi ilmi, että tähän kokonaisuuteen liittyy keskeisenä myös sairausvakuutusmaksun osuus. Yhteisvaikutus tietokien eläkkeensaajan kannalta muodostaa kokonaisuuden. Hyvin paljon mietittiin ja yritettiin asiantuntijoiden kanssa löytää ratkaisuja, joissa myös tämä ongelma voitaisiin tässä yhteydessä ratkaista, mutta sitä ei kerta kaikkiaan ollut näkyvissä. Tämä hallituksen esityshän korjaa verotuksellisen epäkohdan, mutta jättää sen epäoikeudenmukaisuuden, mikä koskee sairausvakuutusmaksua, edelleen voimaan. Valiokunta on päättänyt tällä ponnella siitä, että nyt hoideaan veropuoli kuntoon ja vuoden loppuun mennessä on löydettävä ratkaisu siihen, millä sairausvakuutusmaksun kokonaisuus tulee ratkaistavaksi. En minä näe tässä mitään muuta mahdollisuutta edetä kuin niin kuin valiokunta asian näkee.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Jos eläkeläinen Elmeri saa Ruotsista kolme tonnia ja Suomesta kolme tonnia tuloa ja tarkoitus on, että verotus on, niin kuin hän saisi ne molemmat kolme tonnia täältä Suomesta, ei se nyt tällä tavalla ole. Nyt tämä progressiovaikutus, mikä aiheutuu Ruotsista maksettavasta tulosta, poistuu tällä muutoksella.

Mutta minä en edelleenkään ymmärrä tätä sairausvakuutusmaksuhoimaa, mitä merkitystä sillä on, jos se maksetaan Ruotsista taikka Suomesta, jos kuudesta tonnista määrätään se sairausvakuutusmaksu Suomessa, on se sitten maksettu täällä taikka jossakin muualla, kun pohjahinta on tämä. Minä en vielääkään ymmärrä. Kyllä myönnän tyhmyyteni. Ei kai sitä tarvitse sanoa, näkeehän sen päältäkin. Mutta siitä huolimatta minä en ymmärrä tätä systeimiä. Jos ed. Ala-Nissilä oikein kädestä pitäen neuvoisi, olisi vielä mukavampi äänestää teidän ehdotukseenne puolesta.

Ed. Ihmäki: Arvoisa puhemies! Tämä asiahan kuuluu itse asiassa sekä valtiovarainministeriön että sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan, valtiovarainministeriön toimialaan siltä osin kuin se koskee tuloverolain muutosta ja sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan sikäli

kuin se koskee sairausvakuutuksen muutoksia. Nyt näillä ministeriöillä on yhteinen toimikunta, joka selvittää tätä asiaa ja ottaa kokonaisuudessaan tämän asian selvittelyssä huomioon. Sitten me saamme uudet lakiesitykset. Aikaa menee vain puoli vuotta. Kyllä minusta tämä on kerta kaikkiaan paras selvittää kokonaisuudessaan ja hyvin.

Ed. Markkula-Kivisilta merkitään läsnä olevaksi.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Olin tarkoitus sanoa sama asia, jonka oikeastaan ed. Ihamäki jo sanoi. Sosiaali- ja terveysministeriöstä esitellään sairausvakuutusmaksuun liittyvät lait ja sen vuoksi tietysti ei ole mahdollista, että valtiovarainministeriöstä valmisteltaisiin viittauksenomaisia muutoksia sairausvakuutusjärjestelmään, jotka kuitenkin täytyy esitellä sen kyseisen lain muutoksena.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Yleiskeskustelussa on ed. Ala-Nissilä ed. Kalliksen kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy valtiovarainvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Ala-Nissilän ehdotus hyväksytty.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 86 jaa- ja 43 ei-ääntä; poissa 70. (Ään. 2)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt valtiovarainvaliokunnan mietinnön.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 136 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Hallituksen esitys syntymä- ja kuolintietojen ilmoittamista koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

Toinen käsittely

Hallituksen esitys 56/1997 vp

Hallintovaliokunnan mietintö 12/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 12. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 11 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

toisen lakiehdotuksen 1 ja 2 §, 12 a § ja 4 luvun otsikko ja 15 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

kolmannen lakiehdotuksen 15 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys laiksi eläinten lääkitsemisestä

Toinen käsittely

Hallituksen esitys 55/1997 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 8/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 8. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. R a j a m ä k i : Arvoisa puhemies! Tämä laki ei varmasti lakien joukossa äkkiseltään herätä suurta huomiota, mutta maa- ja metsätalousvaliokunnan piirissä ja yleensäkin Suomen maatalouden EU-ilmastossa on ollut muutamia kestäviä polkuja, joihin on kiinnitetty erityisesti huomiota eduskunnassa, muun muassa elintarvikehygienialainsäädäntöhän uusittiin kokonaisuudessaan maa- ja metsätalousvaliokunnan ja eduskunnan aloitteellisuuden pohjalta. Nyt toi-

saalta myös eläinten lääkitsemistä koskevalla lailla tehostetaan lääkkeiden, eläinten käsittelyssä käytettävien aineiden valvontaa ja yleensäkin laajennetaan myös välineiden käytön kattavaa valvontaa, eli lain soveltamisala kasvaa nykyisestä varsin paljon. Myös kiinnitetään huomiota eläinten lääkitsemisestä aiheutuviin ympäristöhaittoihin, varoaikoihin, ja viranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusvaltuudet ovat tulleet myös esille tältä osin erittäin paljon.

Yleensäkin nykyisessä tilanteessa on tullut selvästi käytännön palautteen pohjalta esiin tiettyjä ongelmia. Kun yleensäkin ympäristöterveydenhuollon resurssit ovat eri kunnissa erilaiset, niin viranomaistehtäviä hyvin eri tasoisesti pystytään ympäristöterveydenhuollossa lainsäädäntöön liittyen suorittamaan. Tämän takia eläinsuojeluvallan vaihtelevuus edellyttää, että kiinnitetään huomiota myös läänineläinlääkärien tehtäviin ja määriin. Tältä osin valiokunta on myös tehnyt tähän liittyvän kannanoton.

Toinen kysymys on se, että antibioottien käyttö eläinlääkinnässä on asia, johon varmasti monella tavalla jatkossa joudutaan törmäämään, koska eläimille käytetään paljon myös samoja lääkkeitä kuin ihmisille. Tämän takia olisi erittäin perusteltua selvittää, miten erinäisiä antibiootteja säästettäisiin, jos näin sanoisi, vain ihmiskäyttöön ainakin tuotantoeläinlääkintää rajoittaen. Lemmikkienkin osalta asiaa voisi myös pohtia. On paljon sellaisia lääkkeitä, jotka olisi tänä päivänä jo saatava pois niistä lääkevalikoimista, jotka ovat ihmisille ja eläimille samoja.

Myös lääkevalmisteiden informaation osalta on selvästi kentältä tullut palautetta epäselvyyksistä, ja nimenomaan lääkkeiden sisällön ja vaikutuksen arvioinnista ei ole aina riittävästi tietoa. Eläinlääkäreiden yleinen farmakologinen asiantuntemus ei riitä esimerkiksi arvioimaan suurien lääkeannosten jäämävaiikutuksia. Edelleen myös lääketehtaiden ja tukkujen ja apteekkien kirjanpitovelvollisuudessa olisi hyvin tärkeätä, että ostaja eli tässä tapauksessa eläinlääkäri voisi myös hyödyntää kirjanpitolukemyskykyä.

Kokonaisuutena, kun on kysymys lääkelaista tai laista eläinten lääkitsemisestä, lainsäädännön tulisi palvella tarkoituksenmukaisuutta. Tältä osin kyseessä olevat lait eivät ilmeisesti keskustele aina keskenään, koska kuuluvat eri ministeriöiden hallinnon alle. Tämänkin takia olisi hyvä erottaa eläinten lääkkeet kokonaan lääkelaista ja selvittää, millä tavalla ne saataisiin lääkelaitosten vaikutuspiiristä pois.

Ennalta ehkäisevän kansanterveyden näkökanta tulee kyllä hoidetuksi ilman sosiaali- ja terveysministeriötäkin jäämäkysymyksissä, samoin lääkkeiden vaikutukset ja sivuvaikutukset eläimille. Farmakologinen asiantuntemus voitaneen tarvittaessa hankkia eläinlääkintäviranomaisjohtoiseen elimeen.

Samoin kuin eläinten merkitseminen, joka laissa on mukana, lääkevalmistukseen ympärittävä tunnistaine olisi tutkimisen arvoisin asia. Käytännön eläinlääkärit ovat olleet sitä mieltä, että B-vitamiineissa on sekä haisevia että lihaa värjääviä lääkkeitä, joita ehkä voitaisiin käyttää, ja jäämäongelma, mikäli lääkeaine puoliintuisi samaan tahtiin kuin tunnistete, olisi merkityksellön. Haittaa eläimen terveydelle ko. tyyppisistä aineista ei myöskään aiheutuisi.

Yleensäkin nämä varoajat ja niihin liittyvät kysymykset on mietinnössä otettu esille. On hyvin vaikea eläimen sairaudestakin johtuen aina arvioida, mitkä ovat varoajat, jolloin eläintä ei saisi luovuttaa elintarvikkeena käytettäväksi. Näitä kysymyksiä on myös syytä jatkossa erikseen selvittää.

Hyvin tärkeä asia, joka nousi loppuvaiheessa esille, on kysymys eläinhuoltovakuutuksesta. Tällä hetkellä meillä on luotu eläinsalmoneloiden esiintymisen varalta vapaaehtoinen edullinen ryhmävakuutusjärjestelmä, jonka luomisessa ovat olleet vakuutusyhtiöt, elinkeinoelämä ja tuottajat liikkeellä. Monta kertaa esimerkiksi öisen sairaseläinlääkityksen maksu ja moni muu kynnys tekee mahdolliseksi ehkä riittävän nopeasti reagoida eläinten sairauteen tai hakea myöskään sitten eläinten lääkärintä apua, mikä toisaalta saattaa kärjistä tautitapauksia ja lisätä tartuntaa taloudellisista syistä.

Tämän takia kyseessä on mahdollinen kansanterveys- ja eläinsuojeluongelma. Toisaalta, jos lähes kuollut eläin lähetetään väkisin teurastamolle lihamarkkinoihin toivossa ja se tulee hylätyksi tai nipin napin hyväksytyksi ihmisravinnoksi, kun oikea paikka olisi suoraan rehuraakaine tai hauta, niin tällaisessa tilanteessa eläimen omistajan tulisi aina ajoissa itse lopettaa esimerkiksi eläinlääkärin määräyksestä sairas eläin ja hän saisi korvauksen lihan arvosta, joka ei nykyisin kovin suuri kuitenkaan nautapuolella ole.

Tämän tyyppistä eläinhuoltovakuutusjärjestelmää valiokunta päätti yksimielisesti esittää selvitettäväksi. Minusta nimenomaan maatalouden kohdistuvat murrokset tässä monin muodoin, taloudellisissa mielessä myös, edellyttävät, että tämä asia vakavasti selvitetään.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—4 § ja 1 luvun otsikko, 5—8 § ja 2 luvun otsikko, 9 ja 10 § ja 3 luvun otsikko, 11 ja 12 § ja 4 luvun otsikko, 13—15 § ja 5 luvun otsikko, 16—18 § ja 6 luvun otsikko, 19—21 § ja 7 luvun otsikko, 22—32 § ja 8 luvun otsikko, 33—35 § ja 9 luvun otsikko, 36—38 § ja 10 luvun otsikko sekä 39—45 § ja 11 luvun otsikko, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys Viron kanssa tehdyn sosiaaliturvasopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 72/1997 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö 11/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 11. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. H y s s ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! Tässä asiassa on kysymys sopimuksesta Suomen ja Viron välillä liikkuvien ihmisten sosiaaliturvasta. Sopimuksen tekeminen Viron kanssa toteuttaa Suomen pyrkimystä saada aikaan sopimus maantieteellisesti läheisten naapurimaiden kanssa.

Sosiaaliturvasopimuksen määräykset merkitsevät uusien velvoitteiden asettamista kunnille. Sopimuksen 13 artiklan mukaan Virossa asuvalla henkilöllä on oikeus oleskellessaan tilapäisesti Suomessa saada terveydentilansa vuoksi välittömästi tarvitsemansa sairaanhoitoetudet Suomen lainsäädännön mukaisesti.

Sopimuksen 7 artiklassa määrätään, että henkilö kuuluu sen maan lainsäädännön piiriin, jossa hän työskentelee. Tällä määräyksellä poikeetaan Suomessa asuminen vaatimuksesta sosiaaliturvan piiriin kuulumisen edellytyksenä. Kuten hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, esimerkiksi Virossa asuvalla työntekijällä tai yrittäjällä, joka työskentelee Suomessa, on oikeus so-

pimuksen soveltamisalaan kuuluvaan sosiaaliturvaan samoin edellytyksin kuin Suomessa asuvalla henkilöllä.

Näissä sopimuksissa on kimuranttia se, että näissä korvataan välittömän sairaanhoidon kustannukset sopimuspuolten välillä. Tulkintaahan aiheuttaa se, mikä katsotaan välittömäksi sairaanhoidoksi. Kun esimerkkejä siitä on, että ennakoitavissa oleva synnytys, joka tapahtuu Suomessa tässä tapauksessa, on välitön sitten, kun synnytys lähtee käyntiin, vaikka se olisi voitu ennakoita, niin tietysti tässä lääkärit ja hoitolaitokset joutuvat ikävään välikäteen.

Hallituksen esityksen perusteluissa esitetyn arvioon mukaan sairaanhoitopalvelujen aiheuttama lisäkustannus olisi noin 500 000 markkaa elikkä puoli miljoonaa. Valiokunnassa käydyn keskustelun ja asiantuntija-arvioiden mukaan tämä kyllä tuntuu kovin alakanttiin lasketulta. Tässä on käytetty perustana vuodelta 95 olevaa karkeaa selvitystä. Jos ajatellaan, että Viron ja Suomen välillä viisumivapaus lisää maiden välistä liikkuvuutta, varmasti virolaisten käynnit Suomessa lisääntyvät.

Ennen sosiaaliturvasopimuksen voimaantuloa virolaiset maksoivat käyttämistään palveluita täällä ns. täyden hinnan, mikä merkitsi varsin korkeita kustannuksia. Sosiaaliturvasopimuksen mukaiset muutaman kymmenen markan suuruiset potilaalta perittävät maksut lisäävät varmasti mahdollisuuksia ja halukkuutta käyttää suomalaisia terveyspalveluita. On varsin todennäköistä, että 0,5 miljoonan markan arvio on aivan liian alhainen ja todellisuudessa kysymys on jopa miljoonien kustannuksista.

Tästä tekee vähän hankalan se, että sosiaaliturvasopimuksesta aiheutuvat terveydenhuollon kustannukset kasaantuvat arvioiden mukaan Etelä-Karjalaan, Kymen ja Uudenmaan kunnille, mutta kyllä niistä Varsinais-Suomikin saa osansa.

Kun Suomen Kuntaliitto teki selvityksen, kysely kohdistettiin terveyskeskuksille ja sairaanhoitopiireille. Katson sitä oman alueeni kannalta. Tässä on arvio ulkomaalaisten terveyspalvelukäynneistä kunnittain. Turku, jonka läheltä itse olen tai jota myöskin täällä edustan, on kuudennella sijalla terveyspalvelukäynneissä. Ulkomaalaiset käyvät Hyksissä 1 740, Maarianhaminassa 1 356, Lappeenrannassa runsaat 800, Helsingin terveysasemilla yli 500, Oulussa liki 500 ja Turussa 455 kertaa. Jos katsotaan ulkomaalaisten hoitopäiviä kunnittain, siinä Turku on neljännellä sijalla Helsingin, Maarianhaminan ja

Oulun jälkeen. Hoitopäiviä on 640. Tämä johtaa siihen, että kuntien välillä epätasa-arvoisuus kasvaa, koska menot kohdistuvat näinkin voimakkaasti vain tietyille kunnille. Niinpä valiokunta edellytti, että tässä täytyy löytyä jokin ratkaisu. Selvitystyötä jatketaan ratkaisun löytämiseksi kaikkien ulkomaalaisten hoitoon liittyvissä korvauskysymyksissä.

Arvoisa rouva puhemies! Näillä saatesanoilla, jotka valiokunta on tässä asettanut, täytyy olla sen verran ponnekkua, että selvitystyöhön myöskin ryhdytään ja korvauksia jatkossa säilytetään valtiovalan tehtäväksi tai sitten löydetään jokin muu yhteisymmärrykseen perustuva oikeudenmukaisempi ratkaisu.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Tämän esityksen osalta ei tietenkään voi olla mitään muuta mahdollisuutta kuin hyväksyä Viron kanssa tehtävä sosiaaliturvasopimuksesta. Mitään vaihtoehtoa hallituksen esitykselle ei tietenkään ole nyt olemassa.

Valiokunnassa tosiaan keskustelu ainakin loppukohdin keskittyi erityisesti siihen, mitä tällaisen sopimuksen vaikutukset ovat kustannuksiin, joita ulkomaalaisten hoito ja nyt tämän tapauksen virittämänä virolaisten hoito kunnissa aiheuttaa. Ne paineet ovat ilmeiset sille, että kuntien väki haluaisi paluuta yksilökohtaiseen läpikäyntiin ulkokuntalaisten tai ulkomaalaisten hoidon aiheuttamien ylimääräisten kustannusten laskutuksessa ja korvaamisessakin. Tämä on sillä lailla mielenkiintoinen juttu, että silloin ennen valtavalainsäädäntöä, kun ulkomaalaisia myöskin hoidettiin meidän kunnissamme, kunnat laskuttivat valtionosuuksiansa lääninhallitusten kautta, joissa rivi riviltä sairausvakuutus- tunnusten kanssa mentiin läpi nämä hoidot ja sitten raha kuljetettiin sille kunnalle, jossa hoitoa oli saatu. Tästä käytännöstä sitten haluttiin ehdottomasti pois siinä yhteydessä, kun valtionosuuslainsäädäntö kokonaisuudessaan uudistettiin. Kun valiokunta kuuli myös budjettineuvos Raija Koskista, hänen puheenvuorossaan erityisesti kajahti läpi useita kertoja, että tästä ns. lainsäädännön estetiikasta ei sovikaan lipsua. Kun kerran näin on joskus päätetty, näin on päätetty.

Tämä kuntien kannalta epätydyttävä tilannehan ei koske missään tapauksessa yksin Viroa. Siksi emme halunneet valiokunnassa nostaa tätä ponneksi, ettei tulisi sellaista signaalia erityisesti Viron suuntaan, että nyt tämä sosiaaliturvasopimus aiheuttaisi jotain erityistä ongelmaa tässä

suhteessa Suomessa, vaan ajateltiin, että selvitystyö nyt pantaisiin alulle ja silloinhan sen pitäisi koskea laaja-alaisemmin ulkomaalaisten hoitoa Suomessa.

Itse näkisin, että sen pitäisi olla vieläkin laaja-alaisempi. Viittasin jo ulkokuntalaisiin. Turismi aiheuttaa vastaavia lisäkustannuksia monille kunnille Suomen eri osissa. Mutta on myöskin muita epätasaisesti jakautuvia kustannuksia, joiden korvaamista osuvammin kunnat toivoisivat ja joissa laskennallinen valtionosuus on ollut aika heikko ja epäoikeudenmukainen työkalu. Silloin puhutaan vammaisten ylisuurista sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksista pienessä kunnassa. Kun jokin bussi esimerkiksi ajaa hurrin kolarin, niin saattaa syntyä täysin ylivoimainen tilanne. Sairaanhoitopiireillä on tasausjärjestelmät olemassa, jolloin terveyspuolen asioissa on päästy eteenpäin. Tosin sairaanhoitopiirit itse saavat määritellä pitkälle sen alimman summan, mikä kuitenkin on jokaisen kunnan omalla vastuulla, ja vasta sen jälkeisiä kuluja tasataan.

Toinen alue, jossa myös on kuntien suunnalta toivottu tasaamista, on lastensuojelu. Sielläkin tilastot näyttävät siltä, että tapaukset kasaantuvat.

Nyt me olemme aika kummallisessa tilanteessa kustannusten tasauksen suhteen. Meillä alkaa näköjään vuosien kertyessä uudistusten jälkeen tulla yhä enemmän yksityiskohtia, joissa haluttaisiin palata entiseen täsmäkorvauksiin ja täsmälaskutukseen. Näin ollen tulee ilmi, että laskennallinen valtionosuus on liian karkea tapa hoitaa oikeudenmukaisesti kuntien välillä kustannuksia.

Toivon, että selvitystyö nyt kuitenkin lähtee käyntiin, ja voihan olla, että tämän kysymyksen hoito taas suomalaisen tapaan on jaettava todella moneen osaan. Itse näkisin, että meidän pitäisi itse asiassa perustaa yksi tasausrahasto, johon kerättäisiin erityisen vaihtelevista kustannuksista varat irrotettuna valtionosuuden kokosummasta tällä hetkellä, joita sitten tarkemmin määritellyillä perusteilla maksettaisiin niihin kuntiin, joissa ylimääräisiä kustannuksia joko ulkokuntalaisista, ulkomaalaisista, vammaisista tai lastensuojelutapauksista on.

Ed. R a s k : Arvoisa rouva puhemies! Nyt käsiteltävä sopimus on merkittävä ja välttämätön, ja se on allekirjoitettu jo syyskuussa 1996. Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiirehti mietinnössään selvitystyötä, jolla pyritään löytämään ratkaisu ulkomaalaisten hoitoon liittyvissä kor-

vauskysymyksissä. Tämä asia oli viimeksi esillä jo alkuvuodesta, kun muutettiin kansanterveyslakia niin, että terveyskeskukset voivat veloittaa vieraspaikkakuntalaisten saamasta hoidosta heidän kotikuntaansa. Ulkomaalaisia koskeva asia jätettiin selvitystyön varaan.

Ongelma asiassa on se, että Kela voi laskuttaa sopimuksen tehneitä maita, jos hoidon antanut kunta tekee Kansaneläkelaitokselle antamastaan hoidosta ilmoituksen. Kunnat laiminlyövät ilmoittamisen sen tähden, että ne eivät hyödy millään tavalla ilmoituksestaan eli eivät saa mitään kustannuksia. Ongelma on aikaisemmin ollut lähinnä Lapin matkailukuntien, mutta nyt kustannuspaineet ilmeisesti siirtynevät etelään johtuen esimerkiksi viisumivapauden voimaantulosta. Mielestäni olisi oikein ja kohtuullista, että kunnat saisivat ne kustannukset, jotka niille kuuluvat silloin, kun ne hoitavat potilaita.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Puutun samaan ongelmaan kuin edustajat Vehkaoja ja Rask edellä. Viron kanssa tehtävään sosiaaliturvasopimukseen ei ole mitään huomautettavaa. Äkillisessä sairastapauksessa on tietysti apu annettava silloin, kun apua myös ulkomalainen ihminen tarvitsee, ja kunnat voivat ilmoittaa kulunsa Kansaneläkelaitokselle, joka perii tarvittavat korvaukset asianomaisen sosiaaliturvasopimuksen tehneestä maasta. Kela ei kuitenkaan palauta korvausta kuntiin vaan panee saamansa varat yhteiseen kassaan. Menetelmä ei kannusta missään nimessä kuntia ilmoittamaan tapauksista eteenpäin eli Kelalle, jolloin rahat jäävät saamatta, mikä on vahinko tietysti koko kansantaloudelle mutta etenkin asianomaisille kunnille mutta myös osoittaa sen, että tilastot näistä tapauksista pysyvät aina aivan liian matalina.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Minullakaan ei ole mitään huomauttamista Viron kanssa tehtyyn sosiaaliturvasopimukseen ja sen voimaan saattamiseen. Mutta kysymyksistä, jotka nostettiin esille tässä yhteydessä, haluan muistuttaa, että viime syksynä hallintovaliokunta kiinnitti näihin vakavaa huomiota valtionosuusuudistuksen yhteydessä, nimenomaan poikkeuksellisten suurten lastensuojelukustannusten yksittäisille kunnille aiheuttamiin kohtuuttomiin kustannuksiin. Tässä tapahtuu ilmeisesti niin, että lasten etu tänä päivänä kärsii, ja kun asioita ei hoideta taloudellisista syistä, tulee

koko yhteiskunnalle vuosien mittaan tavattoman suuret kustannukset ja tietysti se inhimillinen menetys, jota ei voi rahalla korvata. Tämä on todella vakava asia, joka pitäisi pikaisesti korjata.

Samalla tavalla ulkomaalaisten Suomessa kohtaamien esimerkiksi onnettomuuksien hoidon, joista tulee suuret kustannukset — ehkä Itä-Suomen kunnissa on tällaisia tapauksia sattunutkin, lähinnä sielläpäin — korvaaminen nykyisestä poikkeavalla tavalla on tarpeen järjestää. Ehkä yksi malli voisi olla se, että valtion budjetissa kuntien valtionosuuksiin osoitetusta määrärahasta pieni osa, se olisi hyvinkin pieni osa loppujen lopuksi siitä valtavasta summasta, varattaisiin tällaiseen valtakunnalliseen rahastoon, josta kunnat, joille kohtuuttomia kustannuksia syntyy, voisivat saada niistä korvauksen. Luulen, että tämä olisi hallinnollisesti yksinkertainen ja toisaalta hyvin oikeudenmukainen kuntia ajatellen. Tuskin sitä nyt Kuntaliittoakaan vastustaisi.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—3 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Hallituksen esitys laiksi työeläkevakuutusyhtiöistä annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys 89/1997 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 12/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 12. Ensinnä sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1, 9, 11, 12, 17, 22, 23 ja 25 §, 29 § ja 10 luvun otsikko sekä 33 a § ja 11 luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Hallituksen esitys muutoksenhakua työvoimasioissa koskevaksi lainsäädännöksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 73/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 7/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 7. Ensinnäkin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 27 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
toisen lakiehdotuksen 25 a § ja 6 luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

kolmannen lakiehdotuksen 22 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Hallituksen esitys rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 82/1995 vp
Lakivaliokunnan mietintö 9/1997 vp
Lakialoite 44/1995 vp, 7/1996 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 9.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 9) asiasta.

Keskustelu:

Ed. L a x : Arvoisa rouva puhemies, fru talman! Hallituksen esitystä rikosasiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistamiseksi voidaan luonnontietä alioikeuksiemme toimintakulttuurin tämän vuosisadan suurimmaksi uudistukseksi. Tuomarin, syyttäjän ja puolustuksen roolit muuttuvat merkittäväällä tavalla tavoitteena aikaisempaa ymmärrettävämmän ja oikeudenmukaisemman oikeudenkäynnin toteutuminen.

Uudistus on kovasti toivottu, suora ja johdonmukainen jatko 1.12.1993 voimaan tulleelle riita-

asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistukselle, eikä uudistuksen pääperiaatteisiin sinänsä kenelläkään ole ollut huomauttamista. Se, että asian käsittely on lakivaliokunnassa vienyt pitkälti toista vuotta ja johtanut laajaan ja seikkaperäiseen mietintöön, johtuu muista syistä.

Hallituksen esitys rikoslain 7 luvun muuttamiseksi kytkeytyy osaltaan myös rikosoikeudenkäynnin uudistamiseen. Se koskee rangaistusten yhdistämistä eli sitä, miten tulee sovittaa yhteen rikoksen tekijälle aikaisemmin tuomitut rangaistukset hänelle myöhemmin määrättäviin rangaistuksiin. Nykyiset yhdistämissäännökset ovat tavattoman monimutkaiset ja aiheuttavat tuomioistuimille paljon turhaa työtä. Rikosoikeudenkäynnin uudistuessa ne aiheuttaisivat hallitsemattoman tilanteen.

Kuittaen yhdistämissäännösten uudistuksen toteamalla vain, että kaikki lakivaliokunnan kuulemat asiantuntijat ovat puoltaneet sen hyväksymistä ja todenneet sen turvaavan, että voimassa oleva oikeustila saavutetaan vähemmällä työllä.

Yritän pelkistää aika rajusti varsinaista rikosoikeudenkäyntimenettelyä ja sen uudistamista siitä huolimatta, että valiokunnan mietintö on pitkä ja perusteellinen.

Tällä rikosoikeudenkäynnin uudistuksella saatetaan päätökseen kymmenkunta vuotta kestänyt ikivanha alioikeusmenettelymme saattaminen vastaamaan niitä periaatteita, jotka ovat yleisesti käytössä Länsi-Euroopan maissa ja joita Euroopan neuvoston asianomaiset suositukset edellyttävät.

Hallituksen esityksessä uudistuksen tavoitteita ei kuitenkaan ole selostettu itsenäisesti vaan ne on kerrottu lähinnä aiemmin mainitsemani uudistetun riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn tavoitteiden ja keinojen kautta viittaamalla esityksen valmistelutyöryhmän toimeksiantoon. Oikeudenkäynnin keskeiset periaatteet on niin ikään selostettu riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn kautta suodattamalla.

Hallituksen esityksessä käytetty kirjoitustapa ei anna lukijalle selkeää kuvaa uudistuksen tavoitteista eikä sovellettavista prosessiperiaatteista. Omaksutusta kirjoitustavasta lieenee johtunut myös se, että esityksessä on jäänyt huomiota vaille se lainsäädännöllinen pohja, joka on syntynyt sen jälkeen, kun riita-asiain oikeudenkäynnin uudistusta vuosina 1990 ja 1991 käsiteltiin eduskunnassa, ja joka asettaa vaatimuksia ja velvoitteita rikosasioiden käsittelylle tuomioistuimissa.

Keskeisimmät vaatimukset perustuvat: 1) Yhdistyneiden kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan vuonna 1966 tehtyyn kansainväliseen yleissopimukseen, 2) Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi vuonna 1950 tehtyyn yleissopimukseen sekä 3) näille rakentuvaan vuonna 1995 voimaan tulleeseen hallitusmuodon 2 lukuun kirjattuun perusoikeusuudistukseen.

Lakivaliokunnassa kuultujen asiantuntijoiden useisiin yksityiskohtiin kohdistama arvostelu on pakottanut valiokunnan tarkastelemaan esitystä poikkeuksellisen perusteellisesti. Johtopäätös on ollut, että arvostelu on paljolti perustunut väärin käsityksiin. Hallituksen esitys, siten kuin se on kirjoitettu, kerta kaikkiaan ei ole avautunut lukijalle.

Sen varmistaminen, että tämä oikeusvaltion ja kansalaisten oikeusturvan toteutumisen kannalta tärkeä "vuosisadan prosessiuudistus" onnistuu, on edellä mainitsemistani syistä johtanut laajan ja seikkaperäisen mietinnön laatimiseen. Mietinnössä on ensinnäkin selostettu Suomen hyväksymien kansainvälisten sopimusten samoin kuin perusoikeusuudistuksen asettamia velvoitteita. Lakisäännösten oikean soveltamisen varmistamiseksi mietintöön on ollut lisäksi pakko kirjata keskeisimmät prosessiperiaatteet ja käytännön tulkintaohjeet. Samasta syystä valiokunta on tehnyt suuren määrän selkeyttäviä muutoksia lakipykäliin.

Uudistuksen onnistuminen käytännössä riippuu olennaisesti siitä, että jo nyt eduskuntakäsittelyssä pystytään hälventämään mahdolliset epäilykset uudistusta kohtaan. Suurimmat epäilykset ovat kohdistuneet siihen, voidaanko keskitetyssä suullisessa ja välittömässä oikeudenkäynnissä hallita laajoissa ja monimutkaisissa jutuissa kertyvä aineisto ja voidaanko turvata riittävä jousto sellaisten juttujen käsittelyssä, joissa on suuri määrä syytettyjä. Tällaisten prosessien johtaminen on tietysti menettelystä riippumatta hankalaa. Valiokunnan hallituksen esitykseen esittämien korjausten johdosta saatu palaute vahvistaa kuitenkin käsitystä, että uudistus, myös näissä vaikeissa jutuissa, johtaa nykyistä järjestelmää tarkoituksenmukaisempaan menettelyyn.

Tarkastellessaan uudistuksen tavoitteita ihmis- ja perusoikeuksien pohjalta valiokunta on myös perusteellisesti eritellyt suullisen, akkusatorisen eli välittömän asianosaismenettelyn vaikutuksia oikeudenkäynnin eri asianosaisten ja toimijoiden kannalta. Edellä jo mainitsemi-

tuomarin, syyttäjän ja puolustuksen lisäksi uudistus vaikuttaa myös asianomistajan eli uhrin sekä todistajan asemaan. Vaikka julkisuudessa on väitetty, että uhrin asema uudistuksen myötä heikkenee, valiokunta on tekemiensä täsmennys ehdotusten jälkeen päättänyt päinvastaiseen arvioon. Todettakoon tässä vain, että syyttäjän virkavelvollisuuksiin sisällytetään velvollisuus huolehtia asianomistajan selkeiden yksityisoikeudellisten vaatimusten ajamisesta ja että seksuaali- ja väkivaltarikoksissa avautuu mahdollisuus määrätä uhrille tukihenkilö olemaan mukana esitutkinnassa ja oikeudenkäynnin aikana.

Myös todistajan asemaan kiinnitetään huomiota. Todistajan palkkioita tulisi valiokunnan mielestä välttämättä korottaa, jotta saataisiin ihmiset helpommin saapumaan todistajaksi oikeuteen. Todistajan suojaa parannetaan varmistaamalla etteivät hänen yhteystietonsa pääse hallitsemattomasti väärin käsiin oikeudenkäyntiä vaarantaen. Todistajan suojele ei kuitenkaan tule tällä kuntoon, vaan sitä varten tarvitaan kokonaan uutta lainsäädäntöä. Tällaista onkin jo valmisteilla liittyen Euroopan unionin neuvoston marraskuun 23 päivänä 1995 hyväksymään päätöslausumaan, joka koskee järjestäytyneen kansainvälisen rikollisuuden vastaisen toiminnan yhteydessä tapahtuvaa todistajien suojelua.

Rikosprosessissa erityisesti tuomarin ja syyttäjän roolit muuttuvat. Syyttäjälle siirtyy prosessin vetovastuu ja hänen asemansa vahvistuu. Tähän tähtäsi myös kihlakuntauudistus, jolla luotiin päätoiminen syyttäjäkunta. Tässä akkusatorisessa asianosaisjärjestelmässä tuomari lähinnä ohjaa oikeudenkäyntiä esittämällä kysymyksiä ja hänen kohdallaan asianosaisten esille tuoman näytön arvioiminen korostuu.

Prosessiperiaatteiden perusteellinen tarkastelu ja ääneen lausuminen valiokunnassa osoitti, että pääasiallisesti kunnossa oleva järjestelmämme syytetyn aseman kohdalla kuitenkin sisältää pari aukkoa, joita tässä yhteydessä ei voinut sivuuttaa.

Toinen epäkohta liittyy niihin väliinputoajiin, jotka eivät saa maksutonta oikeudenkäyntiä ja joilla ei kuitenkaan ole varaa palkata pätevää avustajaa itselleen. Toinen on se, ettei syytteestä vapautetulle henkilölle missään tapauksessa nykyisin korvata hänelle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja. Näiden epäkohtien poistamiseen riippuen siitä, millä tavalla ne korjataan, arvioidaan tarvittavan 10 ehkä pahimmassa tapauksessa 14 miljoonaa markkaa vuodessa lisää budjettivaroja.

Pitkän pohdinnan jälkeen valiokunta päätyi lakipykälien sijasta esittämään kahta pontta, joiden mukaan hallitus veloitetaan tuomaan asianmukaiset lakiesitykset eduskuntaan siten, että tilanne korjaantuisi viimeistään vuoden 1999 alusta alkaen. Ratkaisuun vaikutti se, että oikeusministeriössä parhaillaan valmistellaan koko julkisen oikeusavun uudistamista ja että valiokunnan edellyttämät uudistukset kuuluvat samaan asiakokonaisuuteen.

Valiokuntakäsittelyn aikana ilmeni lisäksi riita-asiaien oikeudenkäyntimenettelyyn liittyviä epäkohtia todistusaineiston hyväksymistä koskevien säännösten tulkinnan osalta. Tuomioistuinten joustamattoman tulkinnan kustannusvaikutuksia valtion suorittamien oikeudenkäyntikorvausten määrään ei vielä ole voitu selvittää. Myöskään ei ole selvitetty mahdollisuuksia puuttua tähän epäkohtaan. Tämäkin selvitystyö voitaneen tarkoituksenmukaisesti hoitaa rinnan julkista oikeusapua koskevien säännösten valmistelun yhteydessä.

Mietintöön liittyy lisäksi kaksi pontta ja kaksi eriävää mielipidettä. (Ed. Kankaanniemi: Vastalause!) — Niin, vastalause, korjaa tässä valiokunnan jäsen. Varmasti on näin. Asia on kuitenkin seuraavanlainen. Tulee hetken päästä esille.

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen edellytyksenä on, että annetuista tuomioista asianosaiset saavat selkeän kuvan siitä, millä perusteella eri vaatimukset on joko hyväksytty tai hylätty. Myös mahdollisen muutoksenhakuoikeudenkäynnin tarkoituksenmukaisen ja taloudellisen järjestämisen kannalta on keskeistä, että voidaan selvästi eritellä näyttö ja oikeuskysymykset toisistaan.

Valiokunta on todennut, että nykykäytännön mukaisesti laaditut tuomiot eivät uuden oikeudenkäyntimenettelyn tavoitteiden toteutumisen kannalta ole riittävän havainnollisia. Tämän käytännön ohjaamiseksi uusia vaatimuksia vastaavaksi valiokunta edellyttää, että tuomion rakenne vakioidaan ja tuomioistuinten käyttöön laaditaan eri tyyppisiä mallituomioita vielä ennen tämän uuden lainsäädännön voimaantulemista.

Neljännessä ja viimeisessä ponnessaan valiokunta edellyttää, että kuluneiden vuosien aikana eri lakeihin eri yhteyksissä kootut uudistukset koottaisiin selkeämmäksi ja systemaattisemmaksi lakikokonaisuudeksi. Selkeästi ja johdonmukaisesti kirjoitettu laki edistää omalta osaltaan lainkäytön ja oikeudenhoidon yhtenäisyyttä ja turvallisuutta.

Mietintöön liitettyssä toisessa vastalauseessa esitetään, että eduskunta jo nyt ottaisi lakiin ne pykälät, joilla korjattaisiin julkisen oikeusavustajan määräämistä ja syyteestä vapautetun oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevat lain puutteet eli sillä tavoitellaan samaa asiaa kuin valiokunta tavoittelee kahdella ponsiesityksellään. Toisessa vastalauseessa esitetään esitutkintalakiin ja pakkokeinolakiin tarkistuksia syyttäjän ja poliisin väliseen työnjakoon.

Suurella helpotuksella valiokunta nyt jättää tämän mietinnön eduskunnan ruodittavaksi ja toivoo sille ymmärrystä ja toivoo, että se todella saa aikaan sen kulttuurimuutoksen, joka on meidän tuomioistuinlaitoksesamme välttämätön.

Ed. K a r p i o : Arvoisa puhemies! Tuossa äsken lakivaliokunnan puheenjohtaja päätti puheensa toivoen, että tämä saa nyt aikaan kulttuurimuutoksen. Näin varmasti tapahtuu. Mutta varmasti vielä muutaman vuoden kuluttua joudumme moneen asiaan tässä puuttumaan ja ehkä vielä korjaamaan ja täydentämään näitä asioita.

Tämä hallituksen esitys rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamiseksi alioikeudessa oli varsin laaja ja tärkeä esitys. Sitä pidetäänkin aiheesta vuosisadan uudistuksena, niin kuin jo puheenjohtaja Henrik Lax totesi. Pohjautuahan alioikeusjärjestelmä pitkälle vielä vuoden 1734 oikeudenkäymiskaareen ja siihen tehtyyn muutokseen vuodelta 1993. Myös lakivaliokunta on perehtynyt lähes kahden vuoden ajan esitykseen ja kuullut lukuisan määrän asiantuntijoita ja pyrkinyt myös käytännössä perehtymään voimassa olevaan oikeudenkäyntiin ja mielestäni tehnyt varsin perusteellisen ja perinpohjaisen työn mietinnön valmistelussa.

Näin jälkikäteen voidaan todeta, että hallituksen esitys oli kuitenkin aika ylimalkainen eikä siinä oltu otettu riittävästi huomioon kentän mielipidettä, vaan voidaan sanoa, että se oli pikemminkin alioikeustuomareiden mielipiteitä väheksyvä.

Asiantuntijoita kuulimme kahden vuoden aikana yli 50 ja tiettyinä yleistoteamuksena niistä voidaan todeta, että arvostelu ja kritiikki kohdistuivat lähinnä oikeudenkäyntien keston venymiseen ainakin, kun tarkastellaan prosessia esitutkinnasta syyteharkinnan kautta tuomioon. On arvioitu myös, että oikeudenkäyntimenettely kokonaisuudessaan tulee myös nykyistä kalliimmaksi sekä yhteiskunnalle että tietyiltä osin myös asianosaisille. Erittäin laaja keskustelu käytiin myös syytetyn julkisesta puolustamisesta sekä

aiheettomasti syytetyn kulujen korvaamisesta, joiden periaatteellisesta toteuttamisesta ei valio-
kunnassa esiintynyt niinkään erimielisyyttä,
vaan siitä, olisiko nämä kaksi tärkeää asiaa kuu-
lunut ottaa jo nyt lakiin vai varmistaa muutoin
niiden toteuttaminen vielä tämän vaalikauden
aikana. Kustannuksiltaan nämä eivät ole kovin
mittavia. Puhutaan noin 15 miljoonasta mar-
kasta vuodessa, kun jo pelkät maksuttoman oikeu-
denkäynnin kulut nousevat vuosittain jo lähes
130 miljoonaan markkaan. Eli näitten mak-
sutomien oikeudenkäyntien kuluissa viime
vuonna oli noin 16 prosentin nousu.

Valiokunta päätyi mietinnössään lopputulok-
seen, että syytetyn julkinen puolustaminen hen-
kilöille, jotka siis eivät saa maksutonta oikeuden-
käyntiä mutta eivät ole niin varakkaita, että voi-
sivat maksaa itse oikeudenkäyntikulunsa, on to-
teutettava viimeistään vuoden 1999 alusta lu-
kien. Samaa velvoittava määräys tuli myös ai-
heettomasti syytetyn kulujen korvaamiseen. Eli
mainittu tärkeä uudistus on myös toteutettava
vuoden 99 alusta lukien. Koska samanaikaisesti
tullaan uudistamaan myös maksuttoman oikeu-
denkäynnin muutos, on mielestäni tärkeää to-
teuttaa nämä kaikki samanaikaisesti. Siksi laajo-
ja ja tärkeitä asioita ne ovat.

Vaikka syytetty vapautettaisiinkin syytteestä,
ei mielestäni kaikissa tapauksissa toki ole miele-
kästä toteuttaa korvausvelvollisuutta valtion ta-
holta, vaan perusteiden pitää todellakin olla pai-
navia korvauksen saamiseksi. Viitataan esimer-
kiksi laajojen talousrikosten vanhenemiseen oikeu-
den tulkinnan mukaan, vaikka näyttö rikok-
sesta sinänsä olisikin voitu näyttää ja toteuttaa.
Toki tällaisissa tapauksissa mihinkään korvauk-
siin syytetylle ei ole aihetta eikä tapauksissa, jois-
sa syytetty omilla toimenpiteillään on aikaansaa-
nut jutun käsittelyn.

Miten kaikkiaan on arvosteltava nyt toteutet-
tavaa rikosprosessimenettelyn uudistamista,
missä tulee tapahtumaan parannusta ja tullaan-
ko jossain kohdin menemään taaksepäin?

Arvoisa puhemies! Oikeudenkäynnin periaat-
teena on oltava yksilön oikeus oikeudenmukai-
seen oikeudenkäyntiin. Tämän periaatteen to-
teuttamiseksi on sen oltava tarkoituksenmukai-
ta ja tällöin ensisijaisesti varmaa, nopeaa ja hal-
paa. Näistä tekijöistä voidaan lyhyesti todeta
seuraavaa.

Rikosasioiden valmisteluun pääkäsittelyssä
ehdotetun tavoin kiinnitetään erityistä huomio-
ta, ja se edesauttaa paitsi pääkäsittelyn keskittä-
mistä myös sen perusteellista toteuttamista. Ny-

kyistä käytäntöä perusteellisempi käsittely tulee
lisäämään siten oikeudenkäynnin varmuutta
sekä aineellisen totuuden selvittämistä. Tulevas-
sa uudistuksessa tulee oikeudenkäynti olemaan
lähinnä suullista, niin ettei kirjelmiä enää tulla
esittämään. Suullisuuden lisääminen on epäile-
mättä perusteltua jo siitäkin syystä, että lauta-
miehet voisivat nykyistä paremmin seurata käsit-
telyn kulkua. Tältäkin osin olisi voitava noudat-
taa kuitenkin tervettä harkintaa, mihin vasta
käytäntö antanee paremman vastauksen. Ovathan
alioikeudessa käsiteltävät rikokset hyvinkin
erilaisia.

Vaikeudet tulevat nimenomaan eteen laajois-
sa ja monimutkaisissa jutuissa, jotka ovat nyt jo
arkipäivää pääkaupunkiseudulla ja suuremmissa
kaupungeissa. Näiltä osin voitaisiin hyvin perus-
tella, että kirjallinen muoto olisi kuitenkin olen-
naisesti suullista käsittelyä täsmällisempi ja käyt-
tökelpoisempi ja ainakin kirjallisen loppulausun-
non esittäminen hyvinkin perusteltua. Tähän
jouduttaneen ennemmin tai myöhemmin palaa-
maan. Sama pätee myös riita-asioihin.

Olen myös sitä mieltä, että todistajakerto-
musten pöytäkirjaamatta jättäminen ei olisi ol-
lut mikään selvä edistysaskel vaan huononnus.
Valiokunta pitikin tärkeänä ja hyvään proses-
sinjohtoon kuuluvana, että oikeudenkäynnin
kuluissa tarvittaessa selkeästi päätetään ja sovi-
taan siitä, mitkä äänitteet puretaan. Tuomarin
yhteenvedo todistelusta ei nimittäin kaikissa ta-
pauksissa korvaa kirjattuja kysymyksiä ja vas-
tauksia.

Huomattavia käytännön ongelmia muutos
saattaa nimenomaan tuottaa valitettaessa ylempiin
oikeusasteisiin. Suppea oikeudenkäyntiai-
neisto tarjoaa nimittäin huonon perustan asian
ratkaisemiselle valitusasteissa. Mielekkäänä ei
voida pitää myöskään sitä, että prosessi kokonai-
suudessaan uusittaisiin jokaisessa oikeusastees-
sa.

Vastoin hallituksen esitystä nyt toteutettava
rikosprosessimenettely ei välttämättä nopeuta
asioiden käsittelyä, vaan pelkään niiden hidastu-
van. Ensinnäkin esitutkinta on aikaisempaa pe-
rusteellisempaa myös asianomistajien vaatimus-
ten osalta ja vaatii lisää aikaa. Samoin syytehar-
kinta ja syyttäjän toimiminen asianomistajan
asiamiehenä ja sen vaatima työmäärä tulevat hi-
dastamaan oikeudenkäyntiä. Muuttuuhan
myöskin oikeuden puheenjohtajan rooli tulevai-
suudessa siten, että hän keskittyy enemmänkin
näytön vastaanottamiseen ja asian ratkaisulle
merkityksellisten havaintojen tekemiseen.

Toisaalta ehdoton parannus on se, että jutut pyritään hoitamaan loppuun vaikka peräkkäisinä päivinä ilman pitkiä lykkäyksiä ja myös päätökset normaalitapauksissa annetaan välittömästi. Vain poikkeustapauksissahan, laajoissa rikosasioissa, päätöksen antaminen ei ymmärrettävästi ole mahdollista heti, vaan sen antamiseen voidaan varata kahden viikon lisäaika.

Tulevatko oikeudenkäynnit uuden lain myötä yhteiskunnalle halvemmiksi ja mitkä ovat syytetyille aiheutuvat kustannukset? Jo aikaisemmin totesin sen vaikeuden, mikä normaalille keski-vertosuomalaiselle oikeudenkäynnistä voi aiheutua, kun hänellä ei ole mahdollisuutta maksutomaan oikeudenkäyntiin eikä riittävästi varoja kuitenkaan asianajajan palkkaamiseen. Voivat-han vaikeassa asiassa jo asianajajien kustannukset olla kymmeniätuhansia markkoja, mihin henkilöllä ei välttämättä ole varaa. Sen vuoksi syytety julkisen puolustaminen onkin tulevaisuudessa välttämätöntä jo sivistysvaltiolle kuuluvalla tavalla.

Myös yhteiskunnalle nyt toteutettava laki tulee aiheuttamaan lisäkustannuksia. Aikaisempaa perusteellisempi valmistelu, syytekirjelmien ja haastehakemusten vaatimustason merkittävä korottaminen ja asianomistajan asiamiehen tehtävät tuovat syyttäjälaitokselle runsaasti lisätehtäviä. Tämä edellyttää sekä syyttäjien että kansliatoiminnan osalta työvoiman lisäystä. Onkin arvioitu, että nykyisten tehtävien hoitaminen vaatii 230 päätoimisen syyttäjän työpanoksen. Tuleehan syyttäjän rooli olennaisesti vahvistumaan hänen osallistuessaan esitutkintaan sekä toimiessaan suullisen oikeudenkäyntimenettelyn vetäjänä. Onkin arvioitu, että nykyinen asiamäärä uuden lain mukaan vaatisi noin 260:tä syyttäjää.

Arvoisa puhemies! Tämän hallituksen esityksen valiokuntakäsittely oli varsin perusteellista. Lukuisiin asioihin jouduttiin perehtymään ja muuttamaan myöskin hallituksen esitystä. Monet keskustelut käytiin myöskin todistajien ja asianomistajien oikeusturvasta, ja niihin seikkoihin on varmasti tulevaisuudessa kiinnitettävä entistä enemmän huomiota.

Jo todistajien haastamisessa oikeuteen on noudatettava tiettyä varovaista käytäntöä, ilman että hänen osoitetietonsa tulevat syytety näkyviin. Sama periaate on toteutettava myöskin asianomistajan kohdalta. Valitettavasti vain todistajat eivät nykyisin uskalla esimerkiksi laajoissa huumejutuissa kertoa kaikkea tietämäänsä peläten omaa turvallisuuttaan. Näin ollen tulevai-

suudessa on todistajan tiettyissä asioissa voitava kertoa oikeudelle kertomuksensa ilman, että hänen henkilöllisyytensä paljastuu.

Pikaista korjausta vaatii myöskin todistajille määrättyjen palkkioiden jälkeenjääneisyyden korjaaminen, mihin epäkohtaan kiinnitettiin myöskin valiokunnassa vakavaa huomiota. Välttämätöntä siis on, että palkkioita korotetaan niin, että todelliset kulut esitutkinnasta ja oikeudenkäynnistä tulevat korvatuiksi.

Arvoisa puhemies! Vaikka valiokuntakäsittely kestikin lähes pari vuotta ja jäsenet olivat tiettyissä asioissa eri kannalla, lopputuloksena on kuitenkin varsin yksimielinen mietintö. Syytety julkisen puolustaminen ja aiheettomasti syytety kulujen korvaaminen olivat asioita, joiden toteuttamistavoista esiintyi eri näkökohtia, mutta lopputuloksena kuitenkin niiden toteuttaminen tapahtuu vuoden 1999 aikana.

Edelleen joidenkin oppositioedustajien taholta kiinnitettiin perusteltuakin huomiota syyttäjän ja esitutkinnan suorittajan työnjakoon ja siihen, mitä toimenpiteitä kummankin toimivaltaan kuuluu, kuten jätetystä vastalauseestakin voidaan todeta. Kuitenkin valiokunnan enemmistön mielipide oli perustellumpi ja vastaa lain henkeä syyttäjän keskeisestä asemasta. Opposition huoli käytännön ongelmista on mielestäni kuitenkin enemmän teoriaa etenkin, mikäli syyttäjän ja poliisitutkintaviranomaisten henkilösuhteet ovat kunnossa ja yhteistyö moitteeton-ta.

Laki tulee voimaan 1 päivänä lokakuuta tänä vuonna. Sen toimivuutta tulemme seuraamaan hyvinkin tarkoin. Pidän varsin todennäköisenä, että jo muutaman vuoden kuluttua tulemme tekemään siihen tiettyjä tarkennuksia ja muutoksia, mihin käytännön kokemukset lain soveltamisesta antavat varmasti aihetta.

Ed. A i t t o n i e m i: Rouva puhemies! Rikosasiain oikeudenkäyntimenettely perustuu pohjimmiltaan yli 200 vuotta vanhaan lakiin, jota on tietysti vuosisatojen ja vuosikymmenien aikana moneen kertaan muutettu, viimeksi erityisesti 80- ja 90-luvulla.

Minun mielestäni nämä prosessilait ja oikeudenkäyntimenettely ovat toimineet erinomaisen hyvin. Sen näkee selkeästi siitä, kun lukee oikeudenkäyntipöytäkirjoja. Niistä yhdellä lukemisella saa aina hyvin tarkkaan selville, mitä oikeudenkäynnissä on tapahtunut, mihin tulokseen siinä on päästy, millä perusteilla ja minkälainen on tuomio.

Tätä uudistusta, joka nyt meillä on tässä meilläään, en ole valiokunnassa isommalti moittinut enkä moiti nykyään, mutta toteen kyllä, että minä en ihan tarkkaan tiedä, onko tämä muutos ta muutoksen vuoksi vai mitä. Se, että puhuttiin voimassa olevan prosessilainsäädännön hidastavan asioiden käsittelyä, ei pidä paikkaansa. Hitaus johtui siitä, että tuomioistuimen jäsenet antoivat periksi asianajajien rahanahneudelle ja kerrasta toiseen myönsivät mahdollisuuden lykkäykseen, jotta nämä olisivat saaneet lypsää lisää rahaa. Asiat olisi voitu viedä nopeamminkin päätökseen. Ehkä hitaus johtuu siitä, kun on saman koulukunnan miehiä toisaalta siellä pöydän takana ja toisaalta asianajajina; sellainen keskinäinen sympatiako tässä asiassa on vallinnut? En tiedä, mistä hitaus johtuu.

Henkilökohtaisesti olen tästä uudistuksesta sitä mieltä, että tämä ei tule auttamaan yhtään mitään, ei nopeuttamaan käsittelyä, ei selkeyttämään sitä. Sen minä tiedän, että kun tuomioistui- met tietyllä tavalla saavat jalkansa sullottua prosessin saappaaseen ja kun nämä lait on valiokunnassa tehty suhteellisen väljiksi, se antaa liikkumavaraa. Totta kai tästä tulee jotensakin toimiva laki muutaman vuoden kuluessa, kun jalka on sinne prosessin saappaaseen sijoittunut sillä tavalla, että käytännön vaatimukset ovat matkan varrella muuttaneet lakien luonnetta ja prosessin kulkua. Se alkaa sitten sujua.

Mutta puhutaan nopeuttamisesta ja siitä, että on useita käsittelyjä ollut vanhan lain mukaan. Ihan sama se on, jos tämän uuden lain mukaan on ensin suullisia ja kirjallisia valmisteluja. Sitten pitäisi olla yksi pääkäsittely, joka kestää viikon tai kaksi ja joka voidaan keskeyttää. Sitten lohkotaan pieniksi palasiksi itse pääasia ja jokaista palaa lähdetään viemään erikseen. Kyllä siinä menee kuukausikaupalla, ennen kuin asia on päättynyt. Toisin sanoen minä en kovin suurin toivein tähän uudistukseen suhtaudu. Se on sellaista Hill Street Bluesia, amerikkalaisia oikeudenkäyntimenettelyä; siihen pyritään, mutta se tuskin Suomessa tulee onnistumaan.

Mutta ei kai nyt mitään uutta ruveta tekemään, rouva puhemies, yhtäkkiä. Kyllä on ko- keiltava, miten tällä pärjätään. Mielenkiintoista vain on mennä seuraamaan oikeudenkäyntejä; esimerkiksi ed. M. Pohjola on oikeuden puheenjohtaja siviilissä. — Ette tietenkään siellä enää koskaan istu, kun te jäätte tänne politiikkaan. — Mutta mielenkiintoista on tulla seuraamaan, kuinka tämä homma siellä sujuu oikein vaikeissa

jutuissa. Minä uskon, että se ei suju ainakaan kaikilta tuomareilta.

Rouva puhemies! Minä tässä puheenvuorosanani puutun enemmän oikeastaan vain kolmeen asiaan annettuani huonon lausunnon ja näkemys- tystä prosessiuudistuksesta. Puhun ihan sanan tai kaksi asianomistajan asemasta, sitten puutun todistajan asemaan ja loppujen lopuksi akseliin poliisi — syyttäjä, josta täällä aikaisemmin on muun muassa ed. Karpio jo maininnut.

Asianomistajan asema mielestäni tässä ei muutu sen paremmin huonommaksi kuin paremmaksikaan, ehkä paremmaksi sikäli, että tässä on nyt selkeä velvoite viralliselle syyttäjälle ajaa myöskin asianomistajan korvausvaatimusta, siviilioikeudellista vaatimusta, tässä yhteydessä. Näin ollen ei tarvitse välttämättä haastemiestä aina 200 markalla palkata sitä ajamaan, vaan virallinen syyttäjä hoitaa tämän viran puolesta, ja se on ihan oikea asema.

Sillä, että asianomistajan rinnakkainen syyte- oikeus muuttuu toissijaiseksi, toisin sanoen syyte- oikeus tulee vain, jos syyttäjä ei ole syyttänyt, ei ole mitään merkitystä. Toissijainen syyteoikeus riittää ihan täysin asianomistajan edut syyteky- symyksessä turvaamaan.

Mutta sitten on ongelmallinen todistajan asema, todistajan motivaatiokysymykset jne. Todis- tajan asemahan on tänä päivänä varsin heikko. Hänellä ei ole mitään hyötyä siitä, että hänet kutsutaan todistamaan. Hän Tampereelta lähtee johonkin Lappeenrantaan todistamaan ja on siellä aikansa. Sitten huomataan, ettei häntä voi- da tänään kuullakaan, ja pannaan takaisin Tam- pereelle ja viikon perästä määrätään taas tule- maan uudelleen Lappeenrantaan. Näinhän se on ollut näihin asti. Muutaman kymmenen markan todistajapalkkiolla ei saa kuin huonon sämpylän ja kahvin. Kyllä tämä motivaatio todistajalla on aika heikko ottaen huomioon, että siitä ei kos- kaan tule mitään iloa, pelkkää vahinkoa koko todistamisesta. Saattaa joutua koston kohteeksi ja tulevaisuudessa entistä enemmän.

Tähän asiaan valiokunta on kiinnittänyt huo- miota ja velvoittanut siihen, että sekä palkkioky- symykset että muut pyritään järjestämään toisel- la tavalla. Vaikka todistajan palkkiota ei tarvitse miksikään ansiotuloksi katsoa, niin edes saa koh- tuullisen korvauksen siitä, että joutuu matkusta- maan esimerkiksi toiselle paikkakunnalle, saa siit- tä jonkinlaisen kohtuullisen päivärahana. Tämä on ihan hyvä asia, ja tämä on viimeistään nyt korjattava, vaikka se ei tämän lainsäädännön yhteydessä tullut korjattua.

Tässä lainsäädännössä puhutaan nyt ensimmäisen kerran oikeastaan todistajan suojelusta, joka on aivan uusi asia. Toisin sanoen tiedetään varsin hyvin, että rikollisuuden raaistuksessa ja tällä tavalla todistajat joutuvat hyvin helposti uhkailujen ja selkeän kostonkin kohteeksi. Tähän on nyt tässä kiinnitetty huomiota. Ei tosin sillä tavalla, että sillä olisi vielä mitään merkitystä, mutta tavallaan velvoitettu tätä asiaa lainsäätäjän taholta tulevaisuudessa parantamaan.

Todistajakysymys on hassu sikäli, kun vertaan sitä erääseen tapahtumaan 70-luvulla. Tulevaisuudessa pyritään siihen, että todistaja voi olla "kasvoton", ettei häntä edes tunneta, häntä kuulustellaan lasiseinän takaa, jolloin ei syylliseksi epäilty ja syytetty tunnista häntä lainkaan. Siis tämä on äärimmilleen viety tulevaisuudenkuva. Mutta minkälaista oli vielä 70-luvulla? Komisario Rautonen Kymen läänissä keskusrikospoliisista velvoitettiin aikanaan kassakaappimurtaajan vaatimuksesta ilmaisemaan, mistä tämä oli saanut vihjeen siihen, että hän mahdollisesti olisi tekijä. Vaikka tätä vihjeen antajaa ei ollenkaan kuultu todistajana, oikeus velvoitti Rautosen ilmaisemaan vihjeenantajansa, kun oli joku sivullinen antanut, että se ja se saattaisi olla tekijä.

Tulevaisuudessa itse todistajakin salataan sillä tavalla, että häntä ei voida tunnistaa ja kohdistaa häneen mitään kosta. Siis 25 vuoden aikana on valtavasti muuttunut ajan kehityksen myötä näkemys ja tietysti pakosta muuttunut. Se on aivan oikea asia.

Tässä lainsäädännössä, mitä nyt tehtiin, puhutaan yhteystietojen salaamisesta jossakin haastehakemuksessa jne., niin että syylliseksi epäilty ja tuleva syytetty ei tietäisi, kuka on todistajana. Me valiokunnan jäsenet tiedämme, että tällä epämääräisellä lauseella ei mitään merkitystä. Syytetty tietää tasan tarkkaan, kuka tulee olemaan todistajana tai kuka oli todistajana oikeudenkäynnissä, jossa häntä syytetään. Siis tämän lain haparoivilla suuntauksilla siihen suuntaan, että todistajaa voitaisiin suojata, ei ole mitään merkitystä.

Mutta sen sijaan kyllä, jos tulevaisuudessa ryhdytään kuulemaan todistajaa — onko se nyt hienosti sanottuna — anonyyminä vai mitä se oli, toisin sanoen hänen henkilöllisyyttään ei lainkaan tiedetä, se on ihan hyvä ajatus. Mutta minä vähän epäilen, että tähän tuskin tullaan menemään pitkään aikaan. Nimittäin aina vedotaan siihen syytteessä olevan oikeusturvaan eli siihen, että hänen täytyy saada tietää todisteiden esittä-

neen henkilön henkilöllisyys. Minä olen vähän sitä mieltä, että tuskin tällaista kovin äkkiä aikaansaadaan, eli todistajan asema tulee pysymään erittäin heikkona jatkossakin.

On esitetty sitä, että todistajalle voitaisiin antaa mahdollisuus mennä kasvoleikkaukseen, muuttaa pärstäänsä, muuttaa nimensä, muuttaa Tampereelta johonkin Kärsämäki-nimiselle paikkakunnalle asumaan, että häntä ei tunnistettaisi, mutta kyllä silloin jo mennään aika pitkälle vaatimuksissa todistajan suuntaan. Silloin pitää ainakin 20 miljoonaa markkaa saada rahaa. Tietysti sitä silloin pärstänsä muuttaisi, minä tietysti pienemmälläkin. Mutta kyllä nämä vähän semmoisia haikailuja ovat, hyvät lakivaliokunnan jäsenet, nämä nimen- ja kaikkien muuttamiset. Se on vain tulevaisuuden haikailua. Todistajan asema tulee tulevaisuudessakin olemaan varsin heikko.

Rouva puhemies! Tässä on kymmenen minuuttia täynnä, mutta parilla sanalla vielä käsitelen poliisin ja syyttäjän välistä asiaa. Valiokunta korkeassa viisauudessaan suostui siihen, että poliisille annettiin yliote siinä, jatketaanko tutkimuksia jossakin asiassa vai ei. Syyttäjä ei pysty sitä määräämään. Se oli erinomaisen tärkeä asia jo ihan suoraan sanoen siitä syystä, että yhteiskunnassa luottamus poliisia kohtaan on varsin korkea tänä päivänä ja tiedetään, että sen ratkaisut ovat varmaan oikeita. Syyttäjäkunnasta ei nyt ihan niin varmasti voida sanoa, vaikka hyviä ihmisiä hekin ovat.

Vaadimme myös taikka oikeastaan valiokunnan vastaava ed. Myllyniemi vaati myös muita asioita, päältäpäsmärin osaa vangitsemiskysymyksessä, matkustuskiellon määräämisessä ja sitä, että syyttäjältä ei pitäisi ottaa kovin herkästi ohjeita asioissa. Minä kyllä kannatan ed. Myllyniemen esityksiä ja äänestänkin niiden puolesta, mutta minä en pidä niin tarkkaa väliä sillä, että nämä asiat tulisivat poliisipainotteisiksi. Kyllähän yhteistyön täytyy syyttäjän ja poliisin välillä pelata. Matkustuskielto, vangitsemiskysymys ja tällaiset ovat asioita, jotka painottuvat oikeudenkäynnin eivätkä niinkään aina enää esitutkinnan puolelle. Mutta esitutkintalain 4 a §:n kohta, jossa poliisille jää määräysvalta tutkitaanko vai ei, eikä syyttäjä pysty määräämään, että tutkimukset on lopetettava, on erinomaisen tärkeä asia.

Sitten, rouva puhemies, vielä syyttömästi syytetystä tai syytteestä vapautetusta ja toisaalta julkisesta puolustuksesta. Sosialidemokraatit, vasemmistoliitto ja varmasti myös kokoomuslai-

set tekivät hyvää työtä pyrkiessään saamaan ministeri Niinistön ja Häkämiehen itselleen suosiolisiksi, jotta olisi saatu pykälät syytteestä vapautetun kulujen korvaamisesta ja julkisesta puolustuksesta jo nyt läpi. He eivät sitä saaneet. He yrittivät vilpittömästi. Itse en eikä myöskään ed. Myllyniemi, joka puhuu toki omasta puolestaan, minun ei hänen puolestaan tarvitse puhua, asetunut kannattamaan tätä valiokunnassa. Siellä ed. Kankaanniemi kumppaneineen nappasi tämän toisten tekemän aloitteen. Minä taas katsoin, että se oli niin kunniakkaasti sosialidemokraateilta ynnä muilta tehty yritys tämän aikaansaamiseksi nyt, että heidän aloitteensa pykälät oli sillä tavalla pyhitetty, että minä en sinne sormiani laittanut, toisin sanoen toisten aloitetta lähtenyt ottamaan. Jotkut sen ottivat, ja se on ihan oikein tietysti toisaalta ja politiikka on tällaista. Kannatan kyllä näitä kahta asiaa, mutta en lähtenyt, rouva puhemies, tekemään sitä sitten toisten aloitteiden pohjalta.

Nyt meni kyllä raa'asti yli, 12 minuuttia 42 sekuntia, mutta kun puhuu ilman paperia, niin käy sillä lailla, että tulee kaksi sanaa aina peräkkäin sanottua ja käy vähän näin ohraisesti ajankäytön suhteen.

Edustajat Manninen ja Nyby merkitään läsnä oleviksi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa rouva puhemies! Olen ollut lakivaliokunnan jäsenenä vasta tämän kevätkauden, ja kun aikaisempaa kokemusta tältä alalta ei ole, niin on ollut ihan mielenkiintoista seurata tämän historiallisen ison uudistuksen käsittelyä tässä ratkaisevassa loppuvaiheessa. Pitäisi kai elää nuorena niin, että olisi saanut kokemusta myös rikosprosessista jomaltakummalta puolen pöytää, mutta se on nyt myöhäistä. (Ed. Aittoniemi: Hurja nuoruus olisi taannut sen!) — Kun aikanaan olin alkoholi-asiasta vastaava ministeri, niin väitettiin, että olisi pitänyt olla kokemusta alkoholin käytöstä. Sitä ei ollut, ja se sitten meni, niin kuin meni.

Arvoisa puhemies! Ensimmäiseksi sanon, että syvällä kunnioituksella ja kiitoksella ajattelen lakivaliokunnan sihteeriä, valiokuntaneuvosta, ja hänen avustajaansa, jotka tekivät valtavan työn tämän uudistuksen eteen, niin kuin tietysti koko

valiokuntakin. Kiitokset varmasti kuuluvat koko valiokunnalle, puheenjohtajallekin. Pitkää ja hidastahan se oli, mutta myös asia oli hyvin suuri, vaikea ja monipuolinen. Niin kuin ed. Aittoniemi totesi, lähtökohdat ovat vuodelta 1734 olevasta lainsäädännöstä. Siellä on se pohja, jota nyt muutetaan. Toki se on matkan varrella muutunut monet monet kerrat.

Arvoisa puhemies! Uudistuksen periaatteista mietintöön sisällytettiin niin hyvät ja pitkät perustelut, että siitä, jos vähänkin haluaa tutustua, saa aika lailla kuvaa siitä, mitkä periaatteet meillä rikosasiain oikeudenkäyntiprosessissa alioikeuksissa ovat nyt ja varsinkin jatkossa. Näitä hienoja periaatteita en sen pitemmälle lähde käymään läpi. Siihen eivät varmasti kyvytkään riittäisi, mutta on tietysti ihan hyvä informaationkin kannalta, että valiokunta sisällytti tähän historialliseen uudistukseen hyvät yksityiskohtaiset perustelut niin, että ehkä tyhmempikin löytää sieltä selvityksen sille, mikä on akkusatorinen periaate jne.

Prosessi jaetaan valmisteluun ja pääkäsitteilyyn, ja sitten olivat näitä periaatteita myös suullinen, välitön ja keskitetty käsittely. Ne ovat varmasti ihan hyviä termejä, ainakin kuulostavat siltä. Oikeastaan miettimään jäi ei-asiantuntijana, miten nykyisin yhä useammin eteen tulevat todella isot ja vaikeat jutut voidaan käsitellä keskitetysti toisaalta jakaen ne niin, että ne tulevat kunnolla käsitellyiksi, kun rikollisuus kasvaa, laajenee, vaikeutuu, kansainvälistyy jne. Tällä puolella varmasti on paljonkin hiomista vielä jatkossakin. Tuskin tämä täydellinen on.

Alussa, arvoisa puhemies, totean vielä, että rikoslain 7 luvun muuttaminen, jossa jälkikonkurrenssiasia on uudistettavana, oli hyvin mielenkiintoinen myös ja varmasti erittäin tärkeä, ja se menikin täysin yksimielisesti. Kaikki asiantuntijat pitivät sitä hyvin tärkeänä uudistuksena, joskin tähänkin sisältyy monia ongelmia, jotka varmasti aiheuttavat päänsärkyä edelleen, mutta se on varmasti tarpeellinen uudistus ja huomattavasti parempi kuin nykyinen.

Arvoisa puhemies! Tässä jo tuli esille, että valiokunta käsitteli kahta tärkeää asiaa, jotka kuitenkin jäivät pykälistä pois, vaikka meillä valmiit asiantuntijoiden tekemät pykäläehdotukset olivat käytettävissä, nimittäin syytetyn julkinen puolustus ja toisaalta syytteestä vapautetun kulujen korvaaminen. Nämä kaatuivat 15 miljoonan markan määrärahan puutteeseen. Oikeusministerillä oli varmasti halua tämä järjestää, se ilmeni selvästi, niin kuin koko valiokunnallakin,

mutta valtiovarainministeri määrää tässä maassa näistäkin asioista niin pitkälle, että valiokunnan yksimielinen kanta jäi toteuttamatta ja ponsien varaan.

Ponsia on aikaisemminkin näistä asioista hyväksytty, mutta mitään ei ole tapahtunut vuosikymmenten aikana. Nytkin on epäiltävissä, että Emu-kriteerit ja muut ajavat yli niin, että ei ehkä 99 alusta tule näitä uudistuksia, valitettavasti. Näin on oltava pessimisti, vaikka valiokunta ponnit esittääkin hyväksyttäväksi.

Totean tässä, että meille on jaettu 18.4.97 päivätty informaatio oikeusapu-uudistuksesta eli koko julkisen oikeusapujärjestelmän uudistamisesta, kunnilta valtiolle siirtämiseksi jne. Tässä uudistuksessa ei ole mukana näitä asioita. Kuitenkin valiokunta ponsissaan viittaa nimenomaan siihen, että tämän uudistuksen yhteydessä nämä on toteutettava. Kiireesti olisi sitten otettava ne tähän mukaan ja valtiovarainministeriön olisi silloin myös ilmoitettava, että rahaa on saatavissa.

Olin itse valmis siihen ja esitin, että nuo pykälät olisi kirjoitettu, niin kuin meillä ne oli. Perustelut olivat likipitään valmiina joitakin yksityiskohtaisia perusteluja lukuun ottamatta. Olisi otettu asiat pykälisiin ja pantu voimaantulosäännös niin, että ne tulevat voimaan 1.1.1999 eli juuri niin kuin ponsissa esitetään, jolloin olisi varmistettu, että ne tulevat myös voimaan. Tätä ei valiokunnan enemmistö halunnut, ja ne ovat nyt valitettavasti ilmassa.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan mietinnössä näistä asioista kuitenkin puhutaan hyvin valaisevasti, ja haluan nostaa tässä vaiheessa esille, mitä valiokunta itse toteaa yksimielisessä osassa mietintöään.

Rikoksesta epäillyn puolustuksesta täällä todetaan vähän referoiden:

”Rikosoikeudenkäynnissä rikoksesta epäillyllä tai rikosasian vastaajalla on varallisuudesta riippumatta oltava oikeus saada oikeudenkäyntiavustaja eli puolustaja. Periaate ilmenee muun muassa Yhdistyneiden kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleis-sopimuksen 14 artiklasta, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklasta ja hallitusmuodon 16 §:stä.

Vakavasta rikoksesta syytetty tarvitsee puolustajan, jotta hän olisi oikeudenkäynnissä tasavertaisessa asemassa vastapuolensa eli virallisen syyttäjän kanssa. Puolustuksen uskominen asiantunteviin käsiin on keino rikosasiain oikeudenkäynnin järjestämiseksi niin, että vältetään

syyttömän tuomitseminen rikoksesta rangaistukseen. Myös tuomioistuimen kannalta on perusteltua, että syytetyllä on puolustaja, koska se edesauttaa oikeudenkäynnin tasapuolista johtamista ja oikeaan lopputulokseen pääsemistä. - -

Kaikilla rikoksesta epäillyillä, jotka eivät voi saada maksutonta oikeudenkäyntiä, ei ole varaa hankkia itselleen riittävän hyvää oikeudenkäyntiavustajaa. Tämä on sitä suurempi epäkohta, mitä vakavammasta rikoksesta on kysymys. Sen vuoksi on tärkeitä, että varallisuusasemasta riippumatta rikoksesta epäillylle voidaan turvata mahdollisuus saada puolustaja.

Julkista puolustusta tai ylipäätään puolustusta rikosasioissa koskevaa lakia tarkoittava ehdotus on sisällytynyt useisiin vuosisadan vaihteen jälkeen valmistuneisiin tuomioistuin- ja oikeudenkäyntilainsäädännön kokonaisuudistuksiin. Niiden lisäksi vuonna 1964 eduskunnalle annettiin hallituksen esitys syytetyn julkista puolustusta koskevaksi lainsäädännöksi. Esitys kuitenkin peruutettiin valtioneuloudessa ilmenneiden vaikeuksien vuoksi.

Eduskunta on vastauksessaan hallituksen esitykseen esitutkintaa ja pakkokeinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi edellyttänyt, että hallitus ryhtyy pikaisiin toimenpiteisiin lakiesityksen antamiseksi muun muassa julkisen puolustuksen järjestämiseksi siten, että se voitaisiin saattaa voimaan samanaikaisesti esitutkinta- ja pakkokeinolain kanssa. Sellaista esitystä ei kuitenkaan annettu.”

Valiokunta vielä totesi, että jos Suomi haluaa lukeutua oikeusvaltioksi, niin se järjestää tämän asian. Rikoksesta epäillyn puolustus on valiokunnan perustelujen mielestä yksiselitteisesti asia, joka pitää saada kuntoon mahdollisimman nopeasti. Kuitenkin valiokunta tältä osin jätti asian vain ponsien varaan, vaikka olisi voinut sen sisällyttää voimaantulosäännöksen kautta sopivana ajankohtana pykälillä voimaan tulevaksi.

Sitten syytteestä vapautetun oikeudenkäyntikulujen korvaaminen. ”Virallisen syyttäjän ajassa rikosasiassa, jossa syyte hylätään, vastaaja ei voimassa olevan lain perusteella saa korvausta oikeudenkäyntikuluistaan. Tämä on vakava epäkohta, jota ei hallituksen esityksessä ehdoteta korjattavaksi.”

Perustelut tästä eteenpäin löytyvät mietinnöstä. Ne ovat vielä pitemmät kuin äsken mainitut ja päätyvät samalla tavalla aivan yksiselitteisesti siihen, että tämä asia on vakava epäkohta, kun se on hoitamatta. Syyttömästi syytetyn tai syytteestä vapautetun kulujen korvaaminen tulisi hoitaa

valiokunnan mielestä kiireesti. Valiokunta jätti sen kuitenkin toisessa yhteydessä hoidettavaksi ponnella tätä edellyttäen. Nämä yhteensä maksavat, niin kuin ed. Karpio totesi, noin 15 miljoonaa markkaa vuodessa.

On todella ikävä, että näitä kansainvälisestikin huomiota herättäviä epäkohtia suomalaisessa oikeusjärjestelmässä ei nyt korjata, vaikka niihin olisi erinomainen tilaisuus, kun tämä lainsäädäntö on auki. Minun mielestäni ne sopivat vielä paremmin tähän kuin oikeusaputoimen hallinnon uudistamiseen. Näiden epäkohtien korjaaminen on lähellä oikeusturvaa eikä niinkään hallintoa.

Kun valiokunta oli valmis siihen, että ne ponnella edellytettäisiin saatavan voimaan vuoden 1999 alusta, ne olisi voitu myös lainsäädännöllä, pykälillä, hoitaa siihen malliin, että ne olisivat kunnossa ilman, että eduskunnan tarvitsee niihin uudelleen palata. Valtion budjetissa lähes 200 miljardia markkaa on loppusumma ja 15 miljoonaa markkaa on se, mitä tässä olisi tarvittu kansalaisten oikeusturvan kansainvälisestikin havaitun epäkohdan korjaamiseksi. Minusta tämä on häpeä ja siksi, arvoisa puhemies, olen tehnyt vastalauseen ja sisällyttänyt siihen juuri nämä pykälät näiden epäkohtien korjaamiseksi.

Ed. Myllyniemi on tehnyt vastalauseen, johon ovat muutamat muut edustajat yhtyneet ja myös opposition puolelta nimiään panneet. Voin niiden puolesta äänestää, mutta en aivan täysin vakuuttunut, onko siinä nyt poliisin ja syyttäjän välinen rajanveto juuri kohdallaan, ovatko ne paremmin kohdallaan valiokunnan mietinnössä vai poliisimies Myllyniemen vastalauseessa. Tämän kukin ratkaiskoon itse.

Mielestäni kuitenkin muutamassa kohdin valiokunnassa tehtiin tältä osin aivan hyviä muutoksia hallituksen esitykseen erityisesti esitutkinna keskeyttämisen osalta, ettei se tapahdu yksin syyttäjän toimesta, vaan siihen on myötävaikutettava myös esitutkinna johtajan. Se oli hyvin tärkeä muutos. Nämä muut ovat tulkinnanvaraisempia kysymyksiä.

Ed. Aittoriemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Kankaanniemi kristillisenä ihmisenä puhui kovasti syytteestä vapautetulle maksettavien korvausten puolesta ja toisaalta julkisesta puolustuksesta. Julkinen puolustushan meillä käytännöllisesti katsoen, jos ollaan rehellisiä, on jo maksuttoman oikeudenkäynnin kautta kunnossa. Sen myönnän, että sellaisen henkilön, joka on vapautettu syytteestä — ei häntä ole

syyttömäksi todettu, ei sellaista päätöstä olekaan — pitäisi ehdottomasti saada ne markat, mitä hän on siihen asiaan pannut, ja ehkä hieman vielä ylimääräistakin.

Mutta ed. Kankaanniemeltä olisin odottanut tässä asiassa, kun hän näin voimakkaasti asiaa korostaa, että hän olisi puhunut myös asianomistajan, vahingon kärsineen asemasta suomalaisessa lainsäädännössä. Nimittäin korvauspuoli, vaikka meillä on laki rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista, on edelleenkin varsin aukollinen, varsin hankala, varsin niukka korvausten maksamisessa jne. Näitä asioita pitäisi viedä kyllä myös asianomistajan osalta samanaikaisesti eteenpäin eikä yksinomaan puhuta rikoksen tekijästä tai rikoksesta syylliseksi epäilyllä, joista minä ilman muuta asetan ensi sijalle tämän, joka on vapautettu syytteestä. Hänen pitäisi saada korvaus. Toinen puoli on kunnossa, mutta pitää viedä myös asianomistajan, vahingon kärsineen asiaa eteenpäin tässä yhteiskunnassa ja lainsäädännössä eikä yksinomaan rikospuolta.

Ed. Karpio (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kankaanniemi totesi, niin kuin arvasinkin, puheenvuorossaan ennen kaikkea nämä kaksi seikkaa, jotka jäivät toteuttamatta vielä tässä vaiheessa, eli syytetyn julkisen puolustamisen ja aiheettomasti syytetyn kulujen korvaamisen. Sitten hän mainitsi summan 15 miljoonaa markkaa, että se tulisi sen valtiolle vuosittain maksamaan, ja totesi minun näin sanoneen. Näin olen arvellut eikä kukaan aivan täsmällisesti tiedä, onko se halvempi vai tuleeko se valtiolle maksamaan esimerkiksi kaksinkertaisen määrän. Aika monet asiantuntijat ovat arvelleet kustannusten olevan noin 15 miljoonaa markkaa, sen aika näyttää. Mielestäni ed. Kankaanniemi kovin synkästi totesi, että asia ei toteudu. Sehän toteutuu vuoden 99 alusta. Tämän ponnin perusteella tiedän, että oikeusministeriössä jo työskennellään uudistuksen aikaansaamiseksi.

Arvoisa puhemies! Syytetyn julkisen puolustaminen ei niinkään mielestäni ole vaikea asia. Se on täysin selvä ja oikeudenmukainen vaatimus. Aiheettomasti syytetyn kulujen korvaaminen ei ole niinkään selvä asia. Siinä on monia eri tapauksia, milloin kuuluu korvata syytteestä vapautetun kulut, milloin ei se ole aiheellista.

Ed. Lax (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kankaanniemi valitti, ettei ole kokeusta, ja minä voin myös vain valittaa, että hän tuli niin myöhään valiokuntaan, ettei päässyt

mukaan seuraamaan niitä oikeudenkäyntejä Suomessa, Ruotsissa ja Itävallassa, joissa valiokunta kävi.

Sen sijaan ihmettelen vähän ed. Aittoniemeä, joka sanoi, että on mielenkiintoista nyt käydä seuraamassa. Kyllä tässä olisi ollut mahdollisuuksia käydä muuallakin seuraamassa, niin olisivat epäilyt ehkä tulleet vähän toisen näköiseen valoon. (Ed. Aittoniemi: Kyllähän minä nykykäytännön tiedän!) — Niin, mutta meidän kävimme nimenomaan muualla katsomassa, miten tämä periaate toimii.

Jäin ihmettelemään ed. Karpion kovin synkää puheenvuoroa. En ole ollenkaan sellaisia äänenpainoja kuullut valiokuntakäsittelyn aikana. Kyllähän tämä on niin selvä rationalisointi. Meillä on nyt yliptkiä oikeudenkäyntejä, jotka lykkääntyvät lykkääntymistään ja aiheuttavat kuluja ja suurta epävarmuutta. Tuomarikunta yksikantaan on kiirehtinyt tätä uudistusta. Ihmettelen vähän, missä ed. Karpion ajatukset ovat olleet. Toki on vaikea arvioida kaikkia tarvittavia resursseja, syyttäjien ja muiden, ja tässä joudutaan seuraamaan, mutta ei pidä yksioikoon kuvitella, että vaaditaan yhtä paljon syyttäjävöimä kuin Ruotsissa. Kyllä me olemme muissakin tilanteissa osoittaneet, että yksi suomalainen hyvinkin vastaa viittä ruotsalaista.

Ed. K a n k a a n n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin totean, että julkinen puolustus ei ole kyllä kunnossa. Ed. Aittoniemi oli mukana valiokunnassa ja kuuli käsittelyn ja osallistui myös muun muassa yksimielisen ponnen hyväksymiseen, jossa todetaan, että se on saatettava kuntoon.

Mitä tulee vahinkoa kärsineen asemaan yleensä, niin olen vastalauseeseen maininnan tästäkin pannut, että esimerkiksi uhrin asemaa on syytä parantaa nopeasti ja tuntuvasti. Se ei välttämättä kuulu tähän. En voinut puheenvuorossani kaikkea käydä läpi, koska aika alkoi rajoittaa. Mutta se on tärkeä asia.

Ed. Karpiolle toteaisin, että ponsia on, niin kuin puheenvuorossani ja mietinnössäkin todetaan, vuosien ja vuosikymmenten mittaan tehty hyvinkin paljon ja tilanne on kuitenkin auki edelleen. Vaikka maassa taloudellinen tilanne paranee nopeaa vauhtia, niin tämä asia on jäämässä hoitamatta pykälien muodossa. Tulevaisuuteen ja ponsiin ei voi luottaa, kun ei ole tähänkään asti voinut.

Mitä korvauksiin tulee, niin täällähän puhutaan koko ajan kohtuullisista korvauksista syyt-

teestä vapautetulle, ja se on tietysti jätettäväkin niin, että ne ovat kohtuulliset eli kaikkea ei tarvitse korvata. Täällä oli myös valmiit perustelut siitä, miten voidaan harkita eri tilanteissa, missä tilanteissa ei korvata ollenkaan. Mutta se tilanne, mikä meillä nyt on, on kyllä hyvin häpeällinen.

Ed. Juhantalo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Rouva puhemies! En ryhdy tässä yhteydessä käymään läpi uudelleen lainsäädännön historiikkia, jonka valiokunnan puheenjohtaja Lax toi erinomaisen hyvin esille, enkä myöskään toistamaan kiitoksia valiokunnan sihteerille. Yhdyn kaikkiin aikaisempiin kiitoksiin. Sen sijaan en kaikin osin yhdy ed. Kancaanniemen esittämiin näkemyksiin, joihin mielestäni ed. Lax antoi hyvän vastauksen äskeisessä puheenvuorossaan, samoin kuin yhdyn ed. Laxin näkemykseen siitä, mitä mieltä hän oli ed. Karpi-on kritiikistä, joka oli hyvin jälkijättöistä tai sannottaisiinko myöhäissyntyistä. Hän joko oli hiljaa kuin muuri tai oli meidän kanssamme samaa mieltä valiokunnassa ja nyt täällä puhuukin aivan eri edustaja Karpio, vieläpä rakkaan hallituskumppanimme suuren ryhmän vetäjä asianomaisessa valiokunnassa.

Mielestäni niitten periaatteiden pohjalta, mitä tämä lainsäädäntö on laadittu, on hyvä lähteä liikkeelle. Lakiahan ei tehdä enää nykyisin 200 vuodeksi — siitähän on kulunut parisataa vuotta, kun tämä lainsäädäntö aikaisemmin kokonaisuudessaan uudistettiin — vaan korjauksia tulevaisuudessa voidaan näihin lakeihin, mitä tässä nyt tullaan hyväksymään, tehdä vaikka heti seuraavana vuonna.

Minusta on tärkeätä, että kun lait ovat tässä talossa menneet läpi ja tulleet voimaan, koulutus aloitetaan, koska tuomarikunta, syyttäjäkunta ja asianajokunta joutuvat tavallaan uusille teille monella tavalla monen asian seurauksena. Edelleen on tärkeätä, että virallinen seuranta oikeusministeriössä, vai missä tämä toimielin nyt on nykyisin, suoritetaan ja havaittuihin epäkohtiin puututaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Kun kauniisti todettiin, että tämä on pohjoismaisen, lähinnä Ruotsin mallin mukaan periaatteiltaan laadittu eli välittömyys, keskitys ja suullisuus ovat johtavat periaatteet, minä, jos jotain kritiikkiä sanoisin periaatteiden sovellutuksista, olisin tuonut esiin sen, että kun valiokunta kävi

tutustumassa erääseen maahan, Itävaltaan Keski-Euroopassa, niin minusta tuntuu vähän, että siellä tarttui mannermainen saksalainen hapatus jossain määrin meidän puhtoiseen pohjoismaiseen malliimme, koska nimenomaan eräitä semmoisia vesityksiä välittömyyteen, keskittämisperiaatteeseen sekä jopa suullisuuteen joissakin niissä lukuisissa muutoksissa, mitä teimme, näkyy. Mutta minä toivon, että ne pienet vesitykset saattavat helpottaa tuomarikuntaa, sinänsä aika vanhoillista tuomioistuintuomarikuntaa, siirtymään tavallaan sopivien vaihteiden kautta uuteen järjestelmään.

Pykälämuutokset, joita valiokunta on tehnyt, ovat todella sanallisia taikka lakisemanttisia, eli tuntuu mukavammalta sanoa sillä tavoin, kuin me muutimme näitä muutamia pykäläiä.

Muutamia kiistakapuloitakin toki tuli. Esimerkiksi huostaanotettu tai tuomioistuinta välttelevä voidaan ottaa kiinni ja pitää huostassa, jotta hän ei välttelisi myöhemmin konkreettisesti oikeudenkäyntiä. Siitä keskusteltiin pitkään, mutta mielestäni nämä, mitkä tulivat valiokunnan mietintöön, nämä periaatteet tai se sanamuoto varmistaa aika lailla hyvin syytetyn saamisen oikeuteen paremmin kuin aikaisemmin.

Opposition kanssa on sovittu monista tärkeistä asioista. Minä pidän arvossa esimerkiksi ed. Aittoniemen näkemystä siinä, että hän ei alikirjoittanut sitä vastalauseita, jossa syytetyn julkinen puolustamisasia ja syytteestä vapautetun oikeudenkäyntikulujen korvaus ed. Kankaanniemen toimesta on esille saatettu. Sanotaisiinko, että se ei ole pelkästään populismia, kun otetaan huomioon tuo edellyttämys, joka tuli mietintöön, että vuoden 1999 alusta näiden on oltava voimassa. Se ei ole pelkkää populismia, se on nk. halpaa populismia, kun nähdään, että tämän eduskuntakauden aikana on näitä kahta osa-aluetta koskevan lainsäädännön tultava voimaan ja kun tiedetään mitä todennäköisimmin, että tämä ennenkuulumattoman laajapohjainen hallitus pysyy voimassa — vain mitä todennäköisimmin kenties vihreät lentävät torakkana metsään — niin on aika vaikea ajatella, etteikö näitä lainsäädäntöjä saataisi tässä talossa näiden vajaan parin vuoden aikana voimaan.

Hallituksen uskollisena soturina hallitusryhmien puheenjohtajien ja valiokuntavastaavien kanssa käydyssä keskustelussa luotin siihen, että todella tulee näin tapahtumaan. Nämä eivät ole verrattavissa niihin lukuisiin asioihin, mitä halli-

tuksen kertomuksesta vuosittain luemme, että sinä ja sinä vuonna on tällainen edellytysponsi eduskunnassa hyväksytty ja mitään ei ole kuultu ja joku virkamies siihen vastaa kuivin sanankääntein, miksi siihen ei ole vielä päästy. Tämä systeemi ei tule kelpaamaan.

Tässä yhteydessä pidän tärkeänä, varsinkin kun asianomaiset herrat eivät ole itse täällä paikalla, todeta sen, että ministeri Niinistö ennen poistumistaan oikeusministerin tehtävistä poisti tästä hallituksen esityksestä juuri nämä syytetyn julkista puolustamista sekä syytteestä vapautetun oikeudenkäynnin korvaamista koskevat pykälät tai ei ottanut niitä mukaan, vaikka ne olivat aikaisemman oikeusministerin Jäätteenmäen vastaavassa lakivalmistelutyössä olleet tiiviisti mukana. Kun kansanedustaja Niinistöä tuli valtiovarainministeri, niin perintönä jäi ministeri Häkämiehelle tämä näkemys, että nämä osaloikat ovat poissa tästä kokonaisuudesta. Se oli meille aika lailla ikävä yllätys, että vaikka ministeri Häkämies alussa oli näiden asioiden takana, niin myöhemmin teki ratkaisunsa siihen suuntaan, että hän oli sitä mieltä, että niitä ei tulisi mukaan ottaa.

Syytetyn julkinen puolustaminen tuntuu aivan mahtavalta, niin kuin ed. Aittoniemen puheenvuorosta saa käsityksen, aivan mahtavalta lain muutokselta, joka veisi tuhattomasti valtion varoja. On kuitenkin muistettava se, että kaikki varattomat rikossyytteessä olevat saavat jo nykyisellään maksuttoman oikeudenkäynnin sen lain perusteella tehdyllä menettelytavalla ja puolestaan nk. varakkaat maksavat oikeudenkäyntinsä. Mutta sen sijaan välinputoajaryhmä on se sama ryhmä, joka maksaa tässä maassa tuloihin sa nähden eniten veroja ja maksaa eniten myös suhteellisesti ottaen velkojaan pois joka palkataan, minkä he kuukausittain saavat. Se on vielä sitä ryhmää, joka suhteellisesti vähiten syyllistyy rikoksiin. Tämä ryhmä todetaan nykykäytännön mukaan maksutonta oikeudenkäyntiä myönnettäessä niin varakkaaksi tai niin hyvätuoloiseksi, ettei sille voida tätä myöntää. Ed. Aittoniemi-kään ei tätä nähtävästi soisi perheelle, jonka kuukausitulot menevät esimerkiksi asunnon maksamiseen tai sitä ennen jo aika suurelta osalta veroihin.

Kyllä tämä on jo pelkästään meidän sosiaalista ja omaisuuden puolta ja tulopuolta koskevaa karttaamme ajatellen niin suuri epäkohta, jos kunnollinen keskivertokansalainen sattuu haittumaan johonkin rikokseen, mitä sattuu paljon harvemmin kuin aivan vähätuloisten tai työt-

tömien ryhmässä. Mutta sanoisin, että varakkaidenkin puolella rikoslakiin tulleiden uusien rikoksien perusteella yhä useammin voidaan todeta, että varakkaassa päässä löytyy rikollisia, joita ei laki aikaisemmin rikollisiksi noteerannut, koska ei oikeaa rikosnimikettä löytynyt.

Mitä tulee siihen, että ne puuttuvat, niin melkein yhtyisin seppä Högmanin aikanaan Paavo Ruotsalaiselle — ehkä ed. Kankaanniemiakin muistaa — sanomaan: ”Yksi sinulta puuttuu ja sen mukana kaikki: Kristuksen syvälinen tunto”. Tässä nyt ei ole Kristuksen syvälinen tunto vaan pari tärkeintä niiden periaatteiden loukkausta, jotka meidän valiokuntasihteerimme hyvin maalaillemissaan perusteluissa poissa olevien lakipykälien osalta ikävissään toteaa.

Mutta niin kuin sanoin, minä vielä uskon pääministeri Lipposen hallitukseen, sen ensimmäiseen valtiovarainministeriin, totta kai, ja ennen kaikkea myös toiseen valtiovarainministeriin, häneen luotan ilman muuta sanomattakin, ja myös oikeusministeri Häkämieheen, että asia menee, niin kuin valiokunnan mietinnössä on edellytetty, eteenpäin näiden kahden suuren puutteen osalta siten, että ne ovat ennen vuosituhannen alkua voimassa olevaa positiivista oikeutta.

Ed. Alaranta (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On tietysti hieno asia, että ed. Vähänäkki voi vielä luottaa hallitukseen ja sen eräisiin nimeltä mainittuihin ministereihin näissä asioissa, joista nyt keskustellaan.

Mutta kun ed. Vähänäkki arvioi ed. Kankaanniemen nimissä olevaa vastalauseita, jota olen itse valiokunnassa kannattanut, vaikka minun nimeni siitä puuttuikin, toteamalla, että se on halpaa populismia, niin haluan pöytäkirjoihin todeta valiokunnan mietinnön sivulla 14 kerrotun lyhyen historiallisen katkelman. Täällähän on mainittu vuodelta 1985 oleva eduskunnan ponsi, jossa vaadittiin lakiesityksen antamista julkisesta puolustuksesta siten, että se olisi voimassa vuoden 1989 alusta.

Arvoisa puhemies! Olin itse jäsenenä tuossa lakivaliokunnassa edellyttämässä muun eduskunnan mukana, että näin tapahtuisi, ja näin ei ole tapahtunut. Voisi varmaan todeta tässä yhteydessä vanhan latinalaisen sanonnan, että vestigia terrent eli jäljet pelottavat. Sen takia haluan puolustaa ed. Kankaanniemeä siinä, ettei ole kysymys populismista eikä halvasta populismista vaan johdonmukaisuudesta eduskunnan päätöksille.

Ed. Karpio (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En oikein ymmärrä, mikä tuossa minun käyttämässäni puheenvuorossa oli. Ensinäkin valiokunnan puheenjohtajaa vähän jo ihmetytti ja sitten vielä äskeistä puheenvuoron käyttäjää ed. Vähänäkkiä. Kun todellakin totesin, että tämä on erittäin laaja ja hyvä uudistus, toki jotakin kritiikkiä tai epäilyksiä esitin, miten tämä tulee käytännössä toteutumaan, muistaakseni totesin, että kirjelmien esittämiskielto kokonaisuudessaan pääkäsitteilyn yhteydessä ei olisi niinkään mahdollista, samalla tavalla todistajakertomusten kirjaaminen. Ed. Vähänäkkikin hyvin tunnollisesti on ollut mukana valiokuntatyöskentelyssä, ja siellä on paksu pino asiantuntijalausuntoja. Kyllä toki on todettavissa, että moni muukin on todennut, että niissä saattaa olla vielä korjaamisen aihetta.

Arvoisa puhemies! Kyllä olen ehdottomasti sitä mieltä, että tämä on vuosisadan uudistus rikosprosessimenettelyn uudistamisen alalla ja erittäin hyvä uudistus, mutta en yhtään ihmetteli, jos joihinkin tiettyihin asioihin tulevina vuosina joudutaan vielä palaamaan. Julkinen puolustaminen ja aiheettomasti syytetyn kulujen korvaaminen tulevat varmasti tämän hallituksen ja tämän eduskunnan aikana jo korjatuiksi.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Vähänäkki puhui kultaisesta kunnollisesta keskiluokasta. En tiedä, mikä se oikein on, mutta totean, että kun laki julkisesta puolustuksesta tulee käyttöön, se merkitsee käytännössä sitä asiaa, että julkisen puolustuksen piiriin kuuluu koko kansa, niin rikkaat kuin köyhätkin. Jos asiaa olisi yhteiskunnallisesti viety eteenpäin, niin muuttamalla maksuttomasta oikeudenkäynnistä annettua lakia, sopivalla tavalla sitä säätämällä tämä kultainen ja kunnollinen keskiluokka olisi saatu siihen mukaan.

En minä vastusta julkista puolustusta sen paremmin kuin niiden henkilöiden korvauksia, joita vastaan nostettu syyte on hylätty, mutta pidän viimeksi mainittua ehdottomasti tärkeämpänä. Tämä julkisella puolustuksella nyt korjattu asia olisi ehkä tullut paremminkin korjattua maksuttoman oikeudenkäynnin hienosäädöllä.

Ed. Vehkaja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vähänäkki tosiaan kantoi huolta keskituloisista, mikä varmasti on aiheellista. Tällaista välinputoamista on tapahtunut. Minusta yhtä lailla samaan hengenvetoon pitää puhua myöskin maksuttoman oikeuden-

käynnin saajista siinä mielessä, että on vähän erikoinen tilanne, että meillä julkista järjestelmää ei ole haluttu käyttää jo aikaisemmassa vaiheessa ja rajoittaakin maksuttoman oikeudenkäynnin avustusta tähän yhteyteen. En tiedä, onko hidastelu yhteydessä siihen, että kuvitellaan, että mitä suuremmat asianajajapalkkiot, sitä suurempi asiantuntemus, kun tällainen näkemys ei oikein riittävällä vauhdilla alaa saavuta. Mutta mielestäni kaikki maksuton oikeudenkäynti tulisi tulevaisuudessa järjestää julkisen oikeusavustuksen avulla. Se olisi säästävä menetelmä, ja kuitenkin se varmasti tyydyttäisi ihmisoikeuden näkökulmasta myöskin ne tarpeet, mitkä on täytettävä.

Ed. K a n k a a n n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Vähänäkki on valiokunnassa esittänyt hyvin arvokkaita ja asiantuntevia mielipiteitä. Nyt hänen puheenvuoronsa oli mielestäni täysin ristiriidassa sen linjan kanssa, mitä hän valiokunnassa esittää. Sitä syvästi ihmettelen.

Minua hän syytti halpahintaisesta populismista. Mitä sitten on ed. Markku Pohjolan lakialoite, joka nyt tulee hylätyksi, juuri tästä julkisesta puolustuksesta? Eikö sekin sitten ole populismia? Minusta ed. M. Pohjola ei ole populist.

Kysymys tässä on minun arvioni mukaan hyvin vahvasti tyypillisestä sosialidemokraattien äänestäjästä näissä epäkohdissa, jotka te nyt olette näin jättämässä ilmaan. Siksi näistä kannattaisi kantaa paljon vakavammin huolta, ei sen tähden, että ne ovat ehkä pääosin sosialidemokraattisia äänestäjiä vaan yleensä kansalaisten oikeusturvasta.

Sitten, mikä toisaalta hämmästyttää vielä syvemmin, vasemmisto ei tässä yhteydessä lue ihmisoikeussopimuksia ja ota niitä vakavasti näiden asioiden kohdalla, sekä YK:n että Euroopan neuvoston jne. Ne ovat yksiselitteisiä näiden asioiden kohdalla, emmekä me ole niissä asioissa kunnossa.

Mitä tulee valiokuntaneuvoksen kirjoittamiin asiakirjoihin, ed. Vähänäkki, ne ovat kaikki tulleet valiokunnan hyväksymiksi, joka ainoa sana, koska ne on käyty kappale kappaleelta läpi, ja niissä olemme kiinni kaikki. Siksi ei ole mitään populismia eikä väärinkäytöstä, jos ne täällä lukee valiokunnan perusteluina asialle, jonka valiokunta on kuitenkin hylännyt.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olisin ed. Kankaanniemen vastauspuheenvuoron osalta vain todennut tai

toistanut sen, mihin viittasin jo puhujakorkeelta, että hallituspuolueiden eduskuntaryhmien puheenjohtajat ja lakivaliokunnan hallitusryhmien valiokuntavastaavat pitivät neuvottelun, jossa nimenomaan kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja toi esiin kompromissin tässä asiassa, mikä mielestäni tavallaan antoi parille ministerille kunniakkaan tien peräytyä, että tähän lakiin ei näitä pykäläiä tullut. Mutta heillä on ymmärtääkseni katkera tietoisuus siitä, että heidän on ne pykälät sorvattava ja eduskuntaan tuotava tämän kauden loppuun mennessä. Näin ollen ymmärrän hyvin ed. Kankaanniemen näkemystä, että ainoa, mitä hän nyt enää voi tehdä, on kuitenkin tinkiä, jos sittenkin saataisiin ne pykälät, mutta halvaksi populismiksi sitä kutsun edelleenkin.

Ed. M. P o h j o l a : Arvoisa puhemies! Todella on kysymys vuosisataisesta prosessiuudistuksesta, ja ehkäpä tätä osoittaa myös se painoarvo ja työn määrä, jota valiokunta työtä tehdesään on lakiehdotusta kohtaan osoittanut. Mietintö pitää sisällään 92 sivua ja useita kymmeniä pykälämuutoksia.

Valiokunnan mietinnön perustelut kävisivät yleiseltä osaltaan hyvin sellaisinaan rikosprosessioikeuden oppikirjaan keskeisistä rikosoikeudellisista periaatteista ja myös tämän lain keskeisistä periaatteista. Tässä suhteessa yhdyn niihin kiitoksiin, joita on osoitettu lakivaliokunnan sihteeristölle. Myös totean, että lakivaliokunnan pyrkimys minun käsitykseni mukaan on ollut tehdä niin toimiva prosessilainsäädäntö tähän maahan kuin mahdollista. Käytäntö vasta sitten osoittaa sen, miten tässä on onnistuttu.

Uudistuksella on sikäli kiire, että riita-asiain oikeudenkäyntimenettely saatettiin voimaan jo vuonna 1993. Tämä uudistus on hyvin paljon sidoksissa riitaoikeudenkäyntimenettelyyn. Minusta riitaoikeudenkäyntimenettelyssä Ruotsin prosessioikeus sai kohtuuttoman suuren osan valmistelussa, ja se osaksi näkyy myöskin tässä uudistuksessa.

Tätä seikkaa yritettiin neutralisoida ja tasapainottaa sillä, että lakivaliokunta, kuten esille on tullut, tutustui keskieurooppalaiseen prosessiin muun muassa Wienissä ja kävi toki Tukholmassa tarkistamassa, onko siellä jo tullut uudistuksia. Myös täällä käytiin läpi valtakunnanoikeuden prosessi paneelikeskustelun muodossa ja katsottiin, mitä kokemuksia siltä pohjalta oli saatavissa. Siltä pohjalta muun muassa korostui

kirjelmien käytön merkitys, ettei orjallisesti men-
täisi suullisuuteen.

Minusta keskieurooppalaisessa prosessissa
verrattuna ruotsalaiseen järjestelmään korostu-
vat muutamat seikat, joita nyt on yritetty tasa-
painottaa. Ne ovat taloudellisuus, tarkoituksen-
mukaisuus, joustavuus sekä modernin tietokone-
tekniikan ja kirjoitustaidon järkevä hyväksikäyt-
tö. Nehän kärsivät aika lailla ensimmäisessä uu-
distuksessa.

On tärkeää, että tämä prosessi uudistus saa-
daan nyt kiireisesti voimaan riita-asia-
in oikeudenkäyntimenettelyn rinnalle, jotta tuomioistui-
met voisivat toiminnassaan soveltaa yhdenmu-
kaista prosessilainsäädäntöä. Olen kollega Ait-
toniemen kanssa toista mieltä siitä, että tämä
perustuisi amerikkalaisille ajatuksille. Tämä pro-
sessi uudistus ei perustu amerikkalaisille ajatuk-
sille vaan nimenomaan eurooppalaisille ajatuk-
sille — no, ehkä sikäli amerikkalaisille, että ame-
rikkalaiset ovat allekirjoittaneet Yhdistyneiden
kansakuntien ihmisoikeuksia ja poliittisia oi-
keuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuk-
sen kuten Suomikin.

Mutta vielä tätäkin tärkeämpi tämän proses-
sin kannalta on Suomessa vuonna 1990 voimaan
saatettu Euroopan neuvoston yleissopimus ih-
misoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi
lisäpöytäkirjoineen ja tähän liittyen hallitusmuo-
don 2 luvun muutos vuonna 1995, jossa nimen-
omaan mainitaan oikeudenmukainen oikeuden-
käynti, joka on koko tämän prosessin keskeinen
uudistuskohde ja joka pitää sisällään nämä
molemmat ihmisoikeussopimusajaukset.

On tullut esiin se, että tässä prosessissa toisin
kuin aikaisemmassa, jossa juttuja lykkäiltiin pal-
jon, nyt pyritään suullisuuteen, keskittämiseen ja
välittömyyteen. Siihen päästään sillä tavalla, että
jutut huolellisesti valmistellaan ja sen jälkeen on
pääkäsitely, jossa juttu ratkaistaan ja otetaan
myös todisteluaineisto vastaan.

Syyttäjän rooli muuttuu täysin, niin kuin on
tullut esille. Se tulee keskieurooppalaiseen mal-
liin. Syyttäjä johtaa prosessia. Samoin tuomarin
rooli muuttuu. Tuomari on sangen passiivinen,
tasapainoilee siinä ja pyrkii vain oikeudenmukai-
seen ratkaisuun, kun toisaalta syyttäjä ja toisaal-
ta vastaajan puolustus tuovat omat argumenttin-
sa esille. Tässä tämä summa summarum.

Sitten ongelmiin. Mitä ongelmia tässä on?
Minusta lakiehdotuksen olisi ehdottomasti tullut
sisältää rikoksesta epäillyn julkisen puolustuk-
sen. Nimittäin nyt, kun se jää aukolliseksi, voi-
daan sanoa, että ei ole ihmisoikeussopimuksen

mukainen puolustus tältä osin järjestettynä, mitä
kuitenkin ihmisoikeussopimukset ja myös mei-
dän hallitusmuotomme implisiittisesti pitävät si-
sällään. Tämä on oleellinen puute. Tämä on kes-
keinen puute. Tämä on sellainen puute, että tä-
hän voidaan jopa Suomen ulkopuolelta puuttua,
jollei sitä pikaisesti korjata.

Hyvää tässä on se, että hallitus on luvannut
palata siihen sangen nopeasti niin, että tämä on-
gelma saadaankin korjatuksi jo vuoden 1999 alusta
lukien, jolloin maksutonta oikeudenkäyntiä kos-
keva säännöstö uudistetaan, ja tämä tulisi siinä
yhteydessä korjattavaksi. Hyvä näin.

Syytteestä vapautuneen oikeudenkäyntikulu-
jen korvaus olisi myös tullut ottaa tähän yhtey-
teen, niin kuin on esiin tuotu. Se ei ole ihmis-
oikeuskysymys, mutta on katsottu, niin kuin la-
kivaliokuntakin toteaa, että pohjoismainen oi-
keusdemokratia edellyttää, että tämä asia on jär-
jestetty kuntoon. Erityisesti, kun meillä on hal-
linto-oikeuden käytössä tätä koskevat säännök-
set, olisi se tullut ottaa myös rikospuolelle. Tämä
on selvä epätasa-arvo, ja erilaisten lakien sovellu-
tuksen osalta kansalaiset eivät ole aivan yhden-
vertaisessa asemassa. Pidän tätä hyvin vakavana
ongelmana ja selvänä kauneusvirheenä ja suu-
rempanakin hallitukselta. Ei 10 miljoonaa mark-
kaa tässä ole sellainen raha, jolla nämä ongelmat
olisi pitänyt jättää hoitamatta. Tässä suhteessa
olisikin edellyttännyt ministereiltä pontevampaa
esitystä ja toimintaa.

Sitten muihin epäkohtiin. Niistä muutama
sana. Lakivaliokunta on yrittänyt tehdä par-
haansa niitten korjaamiseksi muun muassa sillä,
että uudistus on kirjoitettu hyvin pitkälti uudel-
leen selkokielelle niin, että se avautuisi muillekin
kuin juristeille. Lainhan täytyy olla sellainen ja
varsinkin tällaisen keskeisen jokaista kansalaista
koskevan lainsäädännön, että ihmiset ymmärtä-
vät, mitä siinä sanotaan ja mistä on kysymys.
Näinhän ei ollut. Tämä hallituksen esitys ei kai-
kin osin avautunut edes asiantuntijoille.

On viitattu todistajan suojaan. Todistajan ase-
ma on ongelmallinen. Siihen me joudumme hy-
vin pian puuttumaan, ja hallitus on valiokunnalle
luvannutkin, että se antaa esityksen todistajan
suojelusta, mutta myös on tärkeää, että todista-
jan asemaa parannetaan siten, että todistajien
palkkioita nostetaan. Tähän on pikaisesti palat-
tava.

Aikaisemmissa hyvissä puheenvuoroissa on
tullut esille oikeudenkäynnin kalleus tai halpuus.
Nyt riita-asia-
in oikeudenkäynnin yhtenä tavoit-
teena oli se, että se olisi halvempi kuin aikaisem-

min. Näin ei ole käynyt. On käynyt päinvastoin. Prosessista on tullut kalliimpaa, ja minkä vuoksi? Sen vuoksi, että silloin, kun asianajajat ovat kysymyksessä, he joutuvat etukäteen valmistautumaan kaikkiin sudenkuoppiin ja koko prosessiin alusta loppuun asti siitä huolimatta, että prosessi saattaa päättyä siihen, että siinä tehdään sovinto. Tämä maksaa. Nyt, jos me ajattelemme sellaisia rikoksia, joissa vastaaja ei saa maksutonta oikeudenkäyntiä vaan joutuu palkkaamaan asianajajan ja maksamaan hänen palkkionsa, on myös oikeudenkäynnin kalleus näköpiirissä, joka on tänä päivänä vakava ongelma tässä maassa.

Yhtenä ongelmana riitaprosessissa on — ja tässä näytti olevan, mutta siihen lakivaliokunta on puuttunut ja aika osoittaa, ovatko nämä puuttumiset riittävät — se, että on orjallisesti yritetty noudattaa puhdasoppista suullista menettelyä ja hyljätä kirjoitustaito lähes kokonaan loppulausuntojen ja todistajanlausuntojen kirjaamisen muodossa. Nyt valiokunta on kuitenkin siihen puuttunut sillä tavalla, että toteaa, että kirjallinen loppulausunto saattaa eräissä tapauksissa tulla kysymykseen laajoissa jutuissa ja ennen kaikkea niin, että kun on laajasta taikka vaikeasta todistajan kuulustelusta kysymys, oikeus voi päättää, miltä osin todistajanlausuma siirjataan pöytäkirjaan ja jaetaan asianosaisille.

Näin tietysti pitää ollakin. Tällä menettelyllä tullaan välttämään monia turhia suullisia käsittelyjä ylemmissä tuomioistuimissa, joten se on veronmaksajien kannalta mitä suotuisinta ja myös oikeusturvallisuuden kannalta hyvä asia. Se ei vaaranna näitä keskeisiä oikeusperiaatteita eli välittömyyttä, keskittyneisyyttä ja suullisuutta. Se on viisautta.

Ehkä lopuksi, arvoisa puhemies, vielä muutama sana. On kiinnitetty huomiota nimenomaan siihen, että laajat jutut ovat hankalasti käsiteltävissä ja niille täytyisi tehdä jotakin niin, että oikeusvarmuus säilyy, mutta myös ne ovat käytännöllisesti hantteerattavissa eivätkä käy ylivoimaisiksi tuomioistuimille. On viitattu 5 luvun 19 §:ään, joka mahdollistaa juttujen paloittelun ja sen, että tuomioistuin voi joustavasti katsoa, miten jutut käsitellään ja lajitellaan. Tämä on välttämätöntä, ja on hyvä, että lakivaliokunta on siihenkin puuttunut.

Tuomiorakenteeseen on niin ikään kiinnitetty huomiota, jotta kansalaiset ymmärtäisivät, mistä heidät on tuomittu, miten tuomio aukeaa. Ne tulisi kirjoittaa, niin kuin lakivaliokunta edellyttää, selkeiksi, yhdenmukaisiksi ja ymmärrettäviksi.

Lopuksi, arvoisa puhemies, jos rikosprosessissa ilmenee ongelmia, niin kuin nyt riitaprosessissa on ilmennyt, niin ministeriön tulee kiireellisesti tehdä muutokset. On mahdotonta kirjoittaa näin suurta vuosisataista uudistusta aukottomaksi niin, että se sellaisenaan voisi palvella seuraavat sata vuotta ilman, että siihen tulisi muutoksia. Tämä on myös eräänä edellytyksenä sille, että me voimme ryhtyä pikaisesti käsittelemään hovioikeusprosessiuudistusta, joka nyt onkin jo valio-kunnassa käsiteltävänä.

Ed. L a x (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. M. Pohjola kiinnitti huomiota riita-asian valmisteluvaiheen aiheuttamiin suuriin asianajajakustannuksiin, ja se oli aivan aiheellista. Haluan vain tässä korostaa, että rikosprosessissa esivalmisteluvaihe on poikkeuksellista. Tästä hänen puheenvuorostaan ei pidä sellaista johtopäätöstä vetää, että tämä vaihe tässä nyt erityisesti kustannuksia lisäisi.

Sitten minusta oli erittäin hyvä, että hän otti esille riita-asian oikeudenkäyntimenettelyn ja rikosasianmenettelyn välisen kytkennän. Kun aikaisemmin viittasin ed. Karpion synkkään puheenvuoroon, niin tähän on myös erittäin epärationaalista, että nyt samassa alioikeudessa joudutaan kahta täysin eri sortista menettelyä noudattamaan ja se ei ainakaan tehoa eikä kustannuksia säästä.

Sitten minun oma tulkintani Itävallan matkan antamista kokemuksista, joista myös ed. Vähänäkki puhui, kun hän käytti sanontaa ”saksalaisia hapatusta”, on kyllä semmoinen, että vierailut Ruotsissa ja Itävallassa tekivät meille paljon selvemmäksi sen, mitä suullisuus pitää sisällään, ettei sitä niin orjallisesti ja mustavalkoisesti ymmärretä kuin ensimmäiset asiantuntijat, joita me kuulumme, kuvittelivat.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tämän asian käsittelystä, samoin kuin ed. M. Pohjolankin puheenvuorosta, pääsee helposti siihen käsitykseen, että pääkäsittely on niin, että tullaan kello 10 istuntoon ja kello 12 lähdetään vankipassi taskussa pois. Ei se olekaan sillä tavalla, siitä huolimatta, vaikka saattaa olla kymmenen suullista ja kirjallista valmistelua näissä asioissa. Pääkäsittely saattaa kestää päivästä toiseen, ja siinä pidetään muutaman päivän taukoja. Pääkäsittely saattaa kestää teoriassa kuukaudenkin. En minä usko, että tämä asia nopeuttaa millään tavalla oikeudenkäyntiä. Sanallisesti esitettynä se näyttää kauniilta, mutta

sitten kun sitä aletaan käytännössä toteuttaa, niin saattaa olla, että tulee hyvinkin pitkiä oikeudenkäyntejä, jos se toteutetaan sillä tavalla.

Sitten yksi asia vielä. Puhutaan siitä, että pilkotaan juttuja, asiayhteyksiä, henkilöyhteyksiä jotenkin omiksi paloiksi. Saattaa olla asioita, joissa on 200 vastaajaa, ja melkein kaikki ovat joko henkilöllisesti tai asiayhteyden perusteella kiinni toistensa teoissa ja kun myös todistusvoiman takia ja todistelutarkoituksessa joudutaan asia käsittelemään yhdessä, niin on äärettömän vaikeata näitä pilkkoa. Kyllä siinä tuomioistuin tietysti on vaikeuksissa tällaisissa jutuissa tänäkin päivänä. Eihän se siitä miksikään muutu, mutta kyllä näiden pilkkominen on äärettömän vaikeata tällaisessa ryppäessä, jossa kaikki liittyvät tietyllä tavalla toisiinsa.

Ed. M. Pohjola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kahteen seikkaan. Ehkä aloitan ed. Aittoniemen toteamuksesta. Juuri näin voi käydä isoissa, laajoissa pääkäsitelyissä, tavallaan painopiste vain siirtyy sinne loppuun ja vaatii siellä sitten erittäin suurta valppautta, osaamista ja laajaa valmistelua. Se tietysti maksaa silloin, kun on sellaisia asianajajia, joita ei makseta valtion pussista — ja veronmaksajille se maksaa silloinkin.

Ed. Laxille: Kyllä maksuton oikeudenkäynti on edelleen ongelma sellaisille kansalaisille, jotka ovat vastaajina eivätkä saa maksutonta oikeudenkäyntiä ja joutuvat palkkaamaan jutun laadun johdosta itselleen asianajajan. Se maksaa kovin paljon. Tässä mielessä julkinen puolustus olisi ollut hyvin tärkeä järjestää. Epäkohta on sitä suurempi, mitä vakavammasta rikoksesta on kysymys.

Ed. M y l l y n i e m i : Arvoisa puhemies! On valitettavaa, että väkeä on taas näin vähän paikalla. Tietenkin on hyvä, että täällä on lakivaliokunnan väkeä, mutta he ovat kuulleet niin monen kertaan nämä samat asiat, ettei tahdo oikein syvästi innostua tästä asiasta puhumaan. Olisi ollut mukavampaa, jos olisivat olleet kuulemassa ne kansanedustajat, jotka ovat tästä asiasta melko lailla ulkona, mutta he ovat nyt todellakin ulkona.

Asia on todella suuri ja vuosisadan uudistus. Hallituksen esitystä on muutettu oikeastaan aika ratkaisevasti. Täällä on useassa puheenvuorossa käytetty sellaisia sanontoja, ettei tämä nyt niin suullista tämä käsittely ole kuin alkujaan uskottiin ja luultiin. Olisi kyllä ollut erikoisen hyvä

kaikille lakivaliokunnan jäsenille, että olisivat olleet mukana niin Wienissä kuin Tukholmassakin, että olisivat nähneet sen, mikä tilanne on. Varsinkin, kun Itävallassa käytiin, uskon, että tähän tuli monta parannusta sen käynnin jälkeen. Siellä nähtiin, että keskellä Eurooppaa on oikeudenkäyttö ja sanoisiko, rangaistukset vähän eri luokkaa ja ankarampia kuin mitä Suomessa on yleensä annettu ymmärtää. Sen vuoksi meillekin tuli pikkuisen, sanoisiko, kovempi ote tähän asiaan.

Yhtenä esimerkkinä siitä, mitä hallitus esitti alkujansa, on se, että henkilön olisi saanut ottaa kiinni oikeuteen tuotavaksi vain vuorokautta aikaisemmin tai edellisenä päivänä, eli henkilön, joka jää saapumatta ensimmäistä kertaa oikeuteen, oikeus määrää tuotavaksi, ja sitten ilman erityistä syytä hänet olisi saanut ottaa kiinni vain edellisenä päivänä. Siitä tein itse esityksen, että saisi kaksi päivää aikaisemmin kuitenkin ottaa henkilön kiinni, koska hän on todellakin rikkonut yhteisesti sovittuja sääntöjä. Ei hän ole millään tapaa tietenkään poliisia haitannut, mutta oikeuslaitosta hän on epäkunnioittanut. Hänen vuoksensa, joka oikeuteen ei saavu, saattavat todistajat ja asianomistajat ja muut syytetyt tulla sinne turhanpäiten. Asia pitäisi saada kerralla kuntoon, mutta jos on yksi, joka jää toistuvasti pois, hän sitten haittaa koko oikeuden toteutumista ja aiheuttaa valtavia lisäkustannuksia.

Tämä pykälä oli meillä melkein viikon tai kaksi sahattavana, kun esitin kahta vuorokautta. Lopputulos olikin sitten, kun saatiin vauhtia niin oikeuskanslerin virastosta kuin eduskunnan oikeusasiamieheltä, että siihen tuli kolme vuorokautta, jota pidän ihan järkevänä. Valitettavasti vain se kolme vuorokautta sisältää myös matkapäivät, ja kun tuolta jostakin Vaalasta, Kemijärveltä Helsinkiin päin tulee, taikka Helsingistä saattaa olla ihan yhtä pitkä matka mennä Kemijärvelle, niin se ei ehkä välttämättä riitä. Meidän vankivaunumme kulkevat — tietenkin olisi hyvä, jos Suomessa ei olisi vankivaunuja ollenkaan, jottei olisi vankejakaan — kuitenkin kerran kaksi viikossa suuntaansa, joten vienti ja tuonti tulee aiheuttamaan sen, että oikeuteen vietäviä kuljetetaan poliisiautolla. Siinä tulee kaksi raavasta poliisimiestä ja auto ja tämä kiinniotettu samalla kertaa. Tämä yksi keikka tulee maksamaan 6 000—7 000 markkaa yhteen suuntaan. Varmasti tällä hetkelläkin on näitä kuljetuksia Suomenmaassa menossa useampia.

Voidaan ajatella esimerkiksi, kun poliisin palkkausmenoissa on puutteita, 300 virkaa on täyttämättä, ja samoista rahoista on kysymys, että henkilöitä ei ehkä otetakaan kiinni vaan jätetään se sikseen ja asia tämä vuoksi kärsii. Kuljetusaika olisi voinut olla ehkä 4—5 päivää. Mutta joka tapauksessa hyvä, että oikeudenkäymiskaaren 20 luvun 33 § näin muuttui järkevään muotoon. Sellaiseen muotoon, mitä se esimerkiksi 10 vuotta sitten jo oli, mutta välillä sitä veivattiin vääriin suuntaan.

Sitten joudun keskittymään, kun olen yrittänyt päästä tästä poliisin roolista eroon täällä. Ed. Kakaanniemi taisi toivoakin, että poliisit eivät esittäisi asiasta, mutta tämä nyt on syyttäjän, esitutkinnan ja oikeuden asia ollut koko ajan, kun puolitoista vuotta ollaan tätä käsitelty hyvin sitkeästi. Monta hyvää matkaa on jäänyt sen vuoksi tekemättä, kun tämän asian käsittelyssä on ollut mukana. Ja monta muuta hyvää, mutta tämä on ollut todellakin sydäntä lähellä oleva asia. Alkujaan minullakin oli 10 sivua erilaisia vastalauseita ja perusteluja, mutta tämä on kutistunut niin, ettei jäljellä ole enää kuin kaksi sivua. Joku sanoi kyllä, että pitää nyt viisastua sen verran ja jättää nekin sikseen, mutta en välttämättä sitä osaa tehdä, koska pidän niitä niin tärkeinä, että ne tulisi hyväksyä.

Ensinnäkin neljännen lakiehdotuksen 15 §. Kaiken kaikkiaan, kun tätä lakia on valmisteltu, niin lähtökohta täällä on se, kun hankkii ne aikaisemmat esitykset, mitä tähän on mietinnöissä olemassa, että syyttäjä tulisi olemaan esitutkinnan johtaja. Sitten kesken kaiken syyttäjä otettiin siitä pois, ja poliisin tulikin olla esitutkinnan johtajana. Siitä huolimatta jätettiin mietintöön ja hallituksen esitykseen sellaisia kohtia, missä tuon tuosta toistetaan sitä, kuinka syyttäjä on esitutkinnan johtajana. Ei sitä näillä sanoilla sanota, mutta selvästikin ilmaistaan, että syyttäjällä on suurempi rooli esitutkinnan johtamisessa kuin on ollut tarkoitukseen.

On valitettavaa, että nyt salista on pois juuri niitä henkilöitä, jotka viimeisen kihlakuntaudistuksen aikana erityisen suureen ääneen sanoivat sitä, mitenkä syyttäjä ja poliisitoimi pitää toinen toisistaan erottaa, koska se on kaikkien ihmisoikeussopimusten vastaista jne., että syyttäjä on siellä tutkimassa ja tutkintaa johtamassa ja samalla syyttää. Syntyi epäily, onko syyttäjä ollenkaan sitten puolueeton syytettynä nähdessä, koska hän pystyy ohjaamaan sitä asiaa siihen suuntaan, mihin haluaa. Sen vuoksi 15 § oli aikaisemmin huomattavasti paremmin kir-

joitettu, ja se olisi aivan hyvin voinut säilyä sellaisena.

Valitettavasti vielä toistan sitä useampaan kertaan niille, jotka eilen olivat kuuntelemassa, mutta pöytäkirjaan luettavaksi. Vanhan esitutkintalain 15 §:n 2 momentti kuuluu: ”Poliisin on syyttäjän pyynnöstä toimitettava esitutkinta taikka lisätutkimuksia asiassa, jossa esitutkinta on jo vireillä tai on toimitettu.” Tämä on suora lainaus laista.

Nyt tänne ollaan laittamassa melko ankara lisämääräys. Hallituksen esitys kuuluu: ”Poliisin on syyttäjän pyynnöstä toimitettava esitutkinta taikka lisätutkimuksia sekä noudatettava syyttäjän esitutkinnan 5 §:ssä säädettyjen tavoitteiden turvaamiseksi antamia määräyksiä.” Tällä pienoisella muutoksella, kun sanotaan antamia määräyksiä, joka kohdistuu 5 §:ään, esitutkinnan johtaja, syyttäjä, voi täysin ottaa esitutkinnan johdon käsiinsä, aivan sataprosenttisesti. Meiltä komisariokunta poliisipuolelta varmaan voidaan suurin piirtein poistaa kunhan muutama vuosi menee.

Asia ei tällä hetkellä varmasti ole mitenkään ongelmallinen heti, koska meillä on vanhat nimismiehet ja entiset kaupunginviskaalit syyttäjinä. He ovat tottuneet poliisien kanssa pelaamaan ja päinvastoin, mutta kunhan tulee aivan sivusta uutta väkeä syyttäjätöimeen ja tulee uutta väkeä poliisitoimeen, niin alkaa tulla hankaluuksia. Joku syyttäjä huomaa tuon pykälän, ja varmasti huomaa, niin hän rupeaa sitä myös toteuttamaan ja silloin poliisilta esitutkinnan johto katoaa käsistä, vaikka rikoksen selvittäminen on nimenomaan poliisin asia, poliisi siitä vastaa jääkö rikos selvittämättä vai ei. En ole koskaan kuullut — no, koskaan ja koskaan — sellaista asiaa, että jokin asia olisi selvinnyt syyttäjällä taikka oikeudessa. Jos se ei ole selvänä ollut poliisin pöydällä, ja joku on syyliseksi epäiltynä, niin ei se varmasti selviä oikeudessakaan. Kyllä niitä asioita harmoin siellä enää ruvetaan siinä mielessä tutkimaan.

Olisin sitä mieltä, että nykyinen laki on toiminut aivan hyvin eli sitä ei saisi muuttaa. Syyttäjälle ei ole tarpeen säätää laajempia esitutkinnan johtotehtäviä kuin nykyäänkään. Kun syyttäjä ja poliisikuntaan tulee uusia henkilöitä, niin kuin äsken sanoin, pykälä saattaa tuottaa hankaluuksia. Tässä tulee hankaluuksia nimenomaan siinä mielessä, että poliisi ei suinkaan kysy vain helpoja asioita ja helppoon aikaan, virka-aikana kello 12—13, kun syyttäjä on juuri käynyt hyvän, maittavan ruoan syömässä ja muutenkin on hy-

vällä tuulella, ei tule kysymään juuri vain silloin sitä asiaa, vaan haluaa kysyä tietoja myös illalla, yöllä, pyhäaikana. Eikä syyttäjillä ole mitään virallista organisoitua päivystysysteemiä, vaikka sanotaan, että Kymen läänissä on ja siellä on. Ei ole mitään virallista organisaatiota, mistä voi jatkuvasti kysyä asioita.

Poliisi ei todellakaan tule kysymään vain helpoja asioita, vaan tulkinnanvaraisia, hankalia asioita, sellaisia, mitä haluaa tyrkätä toisen vastuulle tietenkin, jos on hankala asia: pidättääkö tämä, tehdäänkö kotietsintä sinne ja tänne. Helpompi on, kun tämä pykälä velvoittaa suorastaan syyttäjät tähän toimintaan, kysyä syyttäjältä, kääntää se asia, sanoisinko, hänen syykseen, sitten jos se meneekin jossakin tapauksessa pieleen. Näin asia valitettavasti tulee olemaan. Toivottavasti ei näin käy eikä varmasti ihan ensimmäisinä vuosina, mutta asiaan varmaan joudutaan päätymään.

Kun puhutaan nimenomaan esitutkinnasta, niin poliisi on koulutettu esitutkintaan eikä syyttäjä. Poliisi vastaa, että rikokset selvitetään. Siitä ei ole vastuussa syyttäjä. Olisi tärkeää, että kumpikin osapuoli pysyisi omissa rooleissaan. Kihlakuntaudistuksessa nimenomaan sanotaan, että syyttäjä pysyköön omassa roolissaan ja poliisi omassaan. Itävallassa oli hyvin jyrkkä raja siinä. Syyttäjä ei kerta kaikkiaan ollut missään tekemisissä poliisin kanssa ennen kuin esitutkinta oli päättynyt. Poliisi toimitti esitutkinnan sataprosenttisesti ja toimitti asiakirjat syyttäjälle.

Minä vähän epäilen, että syylliseksi epäillylle saattaisi syntyä epäilyksiä syyttäjän puolueettomuudesta, kun hän saa tietää, että syyttäjä on aktiivisesti ohjannut esitutkintaa. Toki suomalainen syyttäjä varmasti pyrkii puolueettomuuteen, mutta riittääkö se? Puolueettomuuden pitää näkyä myös ulospäin. Kun syyttäjän ensisijainen tehtävä on näyttää toteen syytteitä, saatetaan syntyä turhia epäilyksiä. Näistä epäilyksistä on juuri nimismiehsyyttäjiä tähän saakka moitittu. Miksi tällainen tilanne halutaan palauttaa?

Sanamuotomuutos, mikä näkyy mietinnön sivulla 43, sen ensimmäisessä kappaleessa, vastalauseena, olisi hyvin vähäinen lisäys ja muutos.

Näkyy syntyvän merkki tauluun, että minuutti on jäljellä. Olenko puhunut näin hitaasti vai monisanaisesti? Anteeksi, arvoisa puhemies, joudun pikkuisen ylittämään aikaa, kun asia on puolitoista vuotta ollut käsiillä.

Seuraavaksi olen esittänyt muutoksia myös syyttäjäpoliisin toimintoihin: pakkokeinolain 1

luvun 10 § ja 2 luvun 3 §. Minäkin onneton ainakin varmasti tuhatkunta kansalaista olen vanginnut, eikä kukaan ole kyllä tullut moittimaan, ei myöskään kyllä kiittämään, mutta todellakin jos itse kiittää itseänsä, niin hyvin on mennyt siinä mielessä.

Neljä viisi vuotta sitten tuli pykälä sillä tavalla, että poliisiviranomainen ei enää saanutkaan vangita, vaan poliisi vain esitti vangitsemista oikeudelle, niin kuin tämänhetkinen tilanne on. Nyt ollaan muuttamassa sillä tavalla, että poliisi saa edelleenkin esittää vangitsemista kyllä tuomioistuimelle, mutta sitä ennen pitääkin tehdä ilmoitus tästä syyttäjälle ja hän voi ottaa asian ratkaistavakseen.

Ed. Aittoniemi sanoi, että syyttäjän ja poliisin pitää olla hyvässä yhteistoiminnassa, ja piti 4 a §:ää — mihin lakiin se oikein kuuluikaan — merkittävänä sikäli, että syyttäjä ei saa lopettaa tutkintaa, vaan esitutkinnan johtaja tulee sitä esittämään. Mutta tässä tapauksessa, kun ilmoitetaan syyttäjälle vangitsemisasiasta, syyttäjä voi ottaa asian ratkaistavakseen ja sanoa, että eipä esitetäkään vangittavaksi. Silloin syyttäjä voi pilata koko asian, koska useissa tapauksissa niin pidättäminen kuin vangitseminenkin on hyvin tärkeä asia ja rikostutkinta saattaa mennä täysin pieleen siinä vaiheessa.

Jotta syyttäjä pystyisi asian ratkaisemaan yhtä hyvin kuin esitutkinnan johtaja, hänen pitää tutustua asiaan yhtä suurella tarmolla. Ei se ole vain sillä tavalla, että kunhan hän huitaisee kädellä ja sanoo, että ei vangita. Mistä tämän syyttäjän saa käsiinsä niin pyhäaikana kuin myös virka-ajan ulkopuolella, kun vangitsemispäätöksiä ollaan tekemässä? Tässä syyttäjä on ottanut aivan turhanpäiten sellaisen asian itselleen, mihin hänen ei kannattaisi sekaantua.

Vielä enemmän hän sekaantuu matkustuskieltoon. Matkustuskiellon antaa poliisiviranomainen, siis komisario et kumppani, saman talon poliisimies. Se asia ei mene oikeuteenkaan, vaan sen matkustuskiellon päättää poliisi. Sekin pitää ilmoittaa syyttäjälle, jotta hän saa ottaa sen ratkaistavakseen. Näissä muutosesityksissä, mitä olen tehnyt, olen esittänyt, että siitä ilmoitettaisiin vain syyttäjälle, eikä virasta löydy niin tyhmiä poliisia — ollaan täällä eduskunnassa ed. Aittoniemen kanssa — joka vastustaa, kun syyttäjä sanoo nimenomaan, että älä viitsi tätä esittää vangittavaksi. Varmasti se yhteisymmärrys löytyy siinä myös. Eli riittäisi aivan hyvin se, kun syyttäjälle ilmoitetaan se asia ja hän voisi siihen ottaa kantaa.

Tulen asian toisessa, yksityiskohtaisessa käsittelyssä tekemään muutosesityksiä neljännen lakiesityksen 15 §:n 2 momenttiin, viidennen lakiesityksen, pakkokeinolain, 1 luvun 10 §:ään, samoin saman lain 2 luvun 3 §:ään.

Ed. Laakso merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun poliisia ja syyttäjää yritettiin vääntää rautakangella eroon toisistaan, niin kysymyksen oli lähinnä silloin siitä, että syyttäjät olivat samalla poliisipäälliköitä, nimenomaan nimismiehet; tämä ehkä johtui siitä. Mutta myönnän sen, että muutenkin on ollut tarkoitus eriyttää näiden kahden viranomaisen toiminnot. Mutta kyllä minä omalta henkilökohtaiselta näkemykseltä vilpittömästi näen sen, että kyllä ed. Myllyniemi nyt näkee kovin mustavalkoisena nämä asiat, niin kuin eivät syyttäjä ja tutkintaviranomainen pystyisi keskustelemaan keskenään ollenkaan. Kyllähän tässä on kymmeniä vuosia kokemusta niin ed. Myllyniemellä kuin minullakin, ja onko syyttäjän kanssa yhtään kertaa tullut näistä asioista riitaa. Siinä on keskusteltu.

Ottaen huomioon nyt sen, että kun asia tulee tuomioistuimessa esimerkiksi vangitsemisen kautta vireille ja siitä eteenpäin alkaa syyttäjän asema, niin ei häntä voida ulkona pitää siitä asiasta, vangitaanko joku vai ei. Kyllä jonkun verran täytyy päästä käsitykseen siitä, onko syyttäjä valmiina syyttämään yleensä tätä henkilöä, joka vangitaan.

Tämä oli erittäin tärkeä: esitutkintalain 4 a §, jossa vietiin syyttäjältä mahdollisuus lopettaa tutkimukset jossakin asiassa. Vain poliisi päättää sen. Se on kauaskantoinen asia, ja yhteiskunnassa saattaa olla tilanteita, joissa syyttäjällä on jotkut intressit pysäyttää joku tutkinta. Se oli tärkeä asia, jota minäkin voimakkaasti valiokunnassa painotin.

Ovat nämä toisetkin asiat tärkeitä — vangitsemiskysymys, matkustamiskiellot — mutta ne ovat kuitenkin sellaisia, että jos niissä asioissa ei syyttäjän kanssa voida neuvotella, niin eihän siitä toiminnasta muutenkaan mitään tule. Siinä mielessä minä näen, että ed. Myllyniemi näkee tämän asian liian mustavalkoisena. Kyllä viranomaisten keskenään täytyy näitä asioita selvittää, koska toimivalta on vähän molemmilla puolilla rajaa juuri tässä vaiheessa, kun on vangitsemisesta ja matkustuskiellosta kysymys.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pitää antaa todellakin ed. Myllyniemelle tunnustus siitä, että hän niin tarmokkaasti ajoi määräaikoja pidennettäväksi, kun on kyseessä syytetyn tuominen oikeuteen. Hallituksen esityksessähän oli alun perin pääsääntönä se, että vain edellisenä päivänä, jos ei muuta perusteltua syytä ole, voidaan syytetty ottaa säilöön ja tuoda oikeuteen. Tulos, kun ed. Myllyniemi sitä tarmokkaasti ajoi ja perusteli, oli yhteydessä eri virastoihin, on se, että nyt aika on kolme vuorokautta. Eli asia siltä osin on kunnossa. Kun hän mainitsi, että nekään kolmen vuorokauden ajat eivät kaikissa tapauksissa riitä, kun on kyse Lapista etelään tuonnista tai muuta, niin se on varmasti enemmän teoriaa. Asutuskeskuksissahan suuri osa näistä tapauksista tapahtuu.

Nämä vastalauseet, mitkä sinne vielä jäivät, olisivat kyllä voineet jäädä tekemättä. Kysehan on siitä, mikä on poliisin ja syyttäjän välinen toimivalta. Uskon, että käytännössä se pelaa hyvin, ja tämän lain henki on siinä, että nyt syyttäjälle annetaan ratkaiseva asema tämän prosessin johtamiseen jo esivalmistelussa. Eli mielestäni, arvoisa puhemies, ei ole mitään syytä yhtyä näihin kahteen vastalauseeseen, mitä siellä vielä on.

Ed. M y l l y n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tietenkään lakeja ei tarvitsisi tehdä ollenkaan, jos kaikki pelaa hyvin. Eihän rikoksentehtäjäkään olisi olemassa. Minä uskon myös, että asia syyttäjän suhteen pelaa tällä erää hyvin. Mutta se loukkaa tässä hallituksen esityksessä, että sanotaan, että sen vuoksi syyttäjälle pitää ilmoittaa ja antaa hänen ratkaistavakseen asia, jos käy sillä tavalla, että poliisi esittää vangittavaksi ja syylliseksi epäilty tuleekin vangituksi sellaisesta asiasta, josta ei voi nostaa edes syytettä. Eihän se voi tällä tavalla olla, että tulee kaksi tyhmää miestä vastakkain: Poliisi esittää jotakin vangittavaksi, ja oikeus vielä tekisi vangitsemispäätöksen semmoisessa asiassa, missä ei ole perusteita. Siinä mielessä tämä asia olisi pitänyt ainakin paremmin muotoilla. Tällä tavalla siellä nimenomaan on tämä asia muotoiltu. Uskotaan nyt, että tämä asia menee hyvin ja ensimmäisinä vuosina menee. Mutta kunhan sattuu kaksi jääräpäätä vastakkain ja syytetty vielä välissä, niin ongelmia syntyy, niin kuin kaikissa muissakin asioissa.

Ed. P o l v i : Arvoisa rouva puhemies! Käsittelyssä olevaa esitystä rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista koskevaksi lain-

säädännöksi on luonnehdittu vuosisadan uudistukseksi. Tällä erään se muodostaa viimeisen vaiheen 80-luvulla käynnistyneestä alioikeus uudistuksesta, jonka valmistelu on ollut ainakin jollakin tavalla vireillä jo viime vuosisadan loppupuolelta lähtien. Valmistelun ja vireilläolon kesto jo sinällään on antanut aiheen pitää uudistusta merkittävänä.

Kuned. Myllyniemi äskeisessä puheenvuorosaan kaipasi enemmän keskustelijoita ja totesi samalla, että muut kuin lakivaliokunnan jäsenet ovat tästä asiasta ulkona ja todella ulkona, niin kuulun näihin ulkona oleviin sen takia, etten ole lakivaliokunnan jäsen. Pari kertaa minulla on ollut tilaisuus varajäsenen ominaisuudessa tämän puolentoista vuoden aikana kuunnella tämän asian valmistelua eri yhteyksissä. Sen vuoksi en puutukaan mitenkään laajemmin asiaan kokonaisuudessaan, vaan pariin yksityiskohtaan, joita täällä on jo aikaisemminkin käsitelty ja joita valiokunta on myös mietinnössään varsin perusteellisesti selvittänyt, mutta päätyntä kuitenkin minusta epätyytyttävään lopputulokseen.

Alioikeus uudistuksen tavoitteeksi on aikanaan asetettu oikeudenkäyntimenettelyn muuttaminen niin, että se vastaa niitä periaatteita, jotka Länsi-Euroopan maissa ovat yleisesti käytössä ja joita Euroopan neuvoston asianomaiset suositukset oikeudenmukaisen oikeudenkäyntimenettelyn osalta edellyttävät. Taustalla on Yhdistyneiden kansakuntien Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus samaten kuin Euroopan neuvoston Yleissopimus ihmisoikeuksien perusvapauksien suojaamiseksi, joka sinänsä on merkittävä ihmisoikeusasiakirja, joka aikanaan toi samalla Suomen ratifioimat sopimusmääräykset osaksi omaa oikeusjärjestystä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaan sisältyy keskeisin säännös syytetyn oikeuksista. Artikla sisältää varsinaista oikeudenkäyntimenettelyä koskevat perussäännöt, joita on noudatettava päätettäessä henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista sekä päätettäessä nostettavasta syyteestä. Myös hallitusmuodon perusoikeuksia koskevan II. luvun 16 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Siten niin kansainväliset sopimukset kuin hallitusmuotommekin luovat selvän perustan, jolle rikosasioiden oikeudenkäyntimenettely on rakennettava.

Sen lakivaliokunta on myös mietinnössään tiedostanut todetessaan, että rikoksesta epäillyllä tai rikosasian vastaajalla on varallisuudesta

riippumatta oltava oikeus saada oikeudenkäyntiavustaja eli puolustaja. On selvää, että rikoksista syytetty tarvitsee puolustajan, jotta hän olisi oikeudenkäynnissä tasavertaisessa asemassa syyttäjän kanssa. Sitä suurempi on tarve, mitä vakavammasta rikoksesta on kysymys. Puolustuksen uskominen asiantunteviin käsiin lisää oikeudenkäynnin varmuutta ja sitä, että välttytään syyttömien tuomitsemisesta, mikä sekini on oikeusvaltion periaatteisiin kuuluva tapa.

Valiokunta mietinnössään kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esityksessä ei lainkaan käsitellä syytetyn puolustuksen järjestämistä. Niinpä valiokunta toteaaakin mietinnössään: "Tämän vuoksi hallituksen esitystä ei voi pitää tasapainoisena selostuksena eurooppalaisten periaatteiden mukaisesti järjestettävästä rikosoikeudenkäyntimenettelystä".

Edelleen valiokunta toteaa, että se pitää välttämättömänä, että "rikosoikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen yhteydessä rikoksesta epäillyn puolustus vihdoin järjestetään asianmukaisella tavalla. Julkisen puolustuksen toteuttamisella ei valtiontalouden kannalta ole merkittävää vaikutusta, mutta sen sijaan erittäin tärkeä periaatteellinen merkitys, mikäli Suomi haluaa luokitua oikeusvaltioksi". Näin siis valiokunta toteaa mietinnössään. Siitä huolimatta valiokunta ei ole sisällyttänyt säännöstä pykälämuodossa mietintöön vaan on tyytynyt ponnen muotoon, joka välttämättä ei pidä sisällään muuta kuin jonkin asteen lupauksen siitä, että säännöstä muutetaan. Ponsien velvoittavuudesta täällä on varmaan itse kullakin muistissa kokemuksia.

Toinen merkittävä puute tässä esityksessä on syyteestä vapautetun oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevien säännösten pois jättäminen. Kun tällä hetkellä virallisen syyttäjän ajamassa rikosasiassa, jossa syyte hylätään, vastaaja ei ole oikeutettu minkäänlaiseen korvaukseen oikeudenkäyntikuluistaan, on sitä pidettävä selvästi epäkohtana, jonka myös valiokunta mietinnössään toteaa.

Valiokunta toteaa myös, että käyttäessään tuomiovaltaa valtio ei saa syllistyä mielivaltaan. Mielivaltana pidetään yleisesti myös virkatoiminnan tahattomia, esimerkiksi viranomaisten epätasaisista kyvyistä, valmiuksista, koulutuksesta tai kokemuksesta johtuvia virheitä. Kun syyttäjänsäkin tosin saattaa ilmetä inhimillisiä piirteitä eli he voivat olla myös erehtyviä ja myös taidot ovat eri asteisia, kuten valiokuntakin mietinnössään toteaa, on mahdollista, että syyttäjät erehtyvät nostamaan syytteitä asioissa, missä ei

ole perusteita olemassa. Sen vuoksi on kohtuutonta, että aiheettomasta syyteestä aiheutuvista oikeudenkäyntikuluista syytetty joutuu itse maksamaan siitä huolimatta, että hänet vapautetaan täysin kaikista syyteistä. Siltä osin on käsittämätöntä, että valiokunta ei ole sisällyttänyt tuotakaan esitystä pykälämuotoon.

Täällä on aikaisemmissa puheenvuoroissa ja keskusteluissa kerrottu siitä, että syytetyllä on tiettyjä oikeuksia, jopa mahdollisuus ilmaiseen oikeudenkäyntiin jne. tuloista riippuen, ja arvioitu, että niillä, joilla ei ole oikeutta maksuttomaan oikeudenkäyntiin, on varallisuutta vastata oikeudenkäynnistä aiheutuvista kustannuksista. Näin varmaankin on, mutta minusta sopii kysyä, onko oikein ja onko perusteita sille, että siinä tapauksessa, että syyttäjä ajaa aiheettomasti syytettyä, tulotasosta riippumatta aiheettomasti syytetty joutuu vastaamaan puolustuksestaan aiheutuvista kustannuksista. Oma vastaukseni tuohon on yksiselitteisen kielteinen. Niinpä olisin pitänyt perusteltuna, että myös tätä aiheettomasti, syyttömästi syytetyn oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva säännöstö olisi sisällytetty varsinaisesti pykälämuotoon eli se tulisi voimaan sen mukaisesti, mitä ponsilausumassa on tarkoitukseksi esittää tai esitetään, mikä ei välttämättä takaa sitä, että se toteutuu tuossa muodossa.

Näiden kahden ponnien osalta pidän selvänä, että parempi olisi ollut sisällyttää ne suoraan pykälään siitä huolimatta, että valiokunta enemmistönä on päättänyt tuohon ratkaisuun. Omalta osaltani näillä näkymin äänestän vastalauseeseen sisältyvien esitysten puolesta.

Ed. Taina merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R. Ojala: Arvoisa rouva puhemies! Niin kuin tässä salissa on moneen kertaan kuultu, valiokunta on tehnyt pitkän työrupeaman kyseessä olevan lain uudistamiseksi. Monia eri vaihteita on kahden vuoden aikana koettu. Niin kuin ed. Myllyniemi totesi, on jopa käyty Wienissä jollain joukkueella. Sanoisin tähän, että pitää muistaa myös se vanha keskisuomalainen sanonta, että mieluummin päivä Pihtiputaalla kuin viikko Wienissä.

Se, että lain valmistelun edetessä on myös kiinnitetty aika ajoin huomiota siihen, että siitä tulee sellainen, että tavallinen kansalainen voi sen ymmärtää ja tietenkin myös pitkälle hyväksyä, on minusta ollut yksi parhaita piirteitä tämän työn

aikana. Kyllä valmistelun aikana on tullut keskeisesti esiin sekin, että sittenkään tällaisen lainsäädäntötyön tavoite, keskeinen tavoite, ei voi olla se, että oikeudenkäynti nopeutuu tai siitä tulee halvempi ja huokeampi. Kyllä kai keskeisenä periaatteena pitää olla se, että ne ratkaisut, joita sen lain mukaan tehdään, ovat oikeudenmukaisia ja mahdollisimman usein osuvat oikeaan.

Tätä toimintaahan on eri kärkeä oikeuksissa jo harjoitettu ja järjestelmä, sekä tuomarit että lautamiehet ovat pitäneet sitä hyvänä. On aivan varmaa, että alkuvaiheessa tulee erilaisia hössäköitä, mutta onpa niitä tullut vanhankin lainkäytön aikana eivätkä ne hössäkät lopu, ennen kuin rikoksetkin kokonaan loppuvat. En tiedä sitten, voisiko siitä lainsäädännöllä päättää, että enää ei tehdä rikoksia. Vaikeuksia tulee varmasti uudellakin tavalla olemaan, mutta uskoisin, että ei voittamattomia.

Tässä on jo aika paljon puhuttu todistajan asemasta sekä siitä, että todistajanpalkkiot ovat jääneet ajastaan pahasti jälkeen. Ne ovat 70-luvulta ja monta kertaa ovat esteenä kansalaisen halulle lähteä todistajaksi jo pelkästään taloudellisten menetysten vuoksi. Toinen puoli asiasta on sitten todistajien turvallisuus. Sitä kohtaa valiokuntakäsittelyssä parannettiin.

Otin eräässä kohdassa esille myös sen, mitä lautamiehet tänä päivänä tuntevat. Esimerkkinä oli Vilppulassa tapahtunut taksimiehen surma, jossa alkoi selvä painostus, yöllinen häirintä, lautamiehiä kohtaan. Minusta aikana, jolloin rikokset raaistuvat ja niiden tekijät eivät aina niin seurauksistakaan välitä, me varmasti joudumme tulevaisuudessa miettimään myös sitä, miten lautamiehen turvallisuus ja asema voidaan turvata.

Keskeisenä asiana valmistelussa oli edelleen, niin kuin täällä on moneen kertaan kuultu, julkinen puolustus ja syyteestä vapautetun kulujen korvaus. Niin kuin ed. Polvi edellisessä puheenvuorossaan todisti, siitä asiasta ja sen järjestämisestä valiokunta oli herttaisen yksimielinen. Valiokunnan mielestä se olisi paikallaan ollut tässä yhteydessä pistää pykälään. Kuitenkin se kustannus, peräti 15 miljoonaa markkaa, valtiovarainministerin mielestä oli sen verran suuri, että lisärahoitusta oikeusministeriön budjettiin ei ollut mistään saatavissa. Oikeusministeriö puolestaan ilmoitti, että heidän nykyisistä rahoistaan tämmöistä ei löydy. Näin sitten päädyttiin näiden molempien asioiden osalta kirjaamaan ne ponsiksi, niin että ne tulevat voimaan vuoden 99 alusta.

Minusta näiden ponsien vähättely on tarpeen

tonta ja turhaa. Asiasta on käyty selkeät neuvottelut, missä on myös oikeusministerin ja valtiovarainministerin kanta mukana. Pidän aivan selvänä, että vuoden 99 alusta nämä toteutetaan. Ei tässä voi mitään muuta mahdollisuutta olla.

Vielä, arvoisa puhemies, 12 luvun 33 §:ssä puhutaan noudosta, kiinniottamisesta, kuinka monta päivää ennen h-hetkeä voidaan vastaaja ottaa kiinni. Siitähän ensimmäisellä kerralla valiokunnassa äänestettiin. Siinä äänestyksessä voitti ns. kovempi kanta, kaksi päivää tai neljä päivää. Sen äänestyksen tuloksena saatiin lopulta ratkaisu, joka on aivan sama, jota eduskunnan oikeusasiamies Jacob Söderman on vuonna 94 esittänyt. Hän on silloin jo pitänyt tätä nytkin ollutta alkuperäistä ehdotusta liian lievinä. Kun asiasta on käsitellyn aikana muidenkin poliisi miesten kanssa puhunut kuin niiden, jotka ovat valiokunnan jäseniä, he ovat olleet kyllä yksimielisiä siitä, että siinä pitää olla pitempi aika, toivon mukaan tämä kolme vuorokautta. Vaikka se nyt sisältääkin sen matka-ajan, kuitenkin on varmaan niin, että useimmin ollaan samalla paikkakunnalla ja kaverit tunnetaan niin hyvin, että tiedetään, että pari päivää ennen oikeuden istuntoa niitä ei näy.

Minä ymmärrän tässä kysymyksessä vastalauseiden tekijöiden ongelman. Matkan aikana erimielisyydet kutistuivat kovasti vähiin ja suurimmassa määrin löytyi yksimielisyys. Minusta yksimielisyys olisi voinut löytyä myös julkisesta puolustuksesta ja syytteestä vapautettujen kulujen korvaamisesta, mistä edustajat Vähänäkki ja M. Pohjola käyttivät ansiokkaita puheenvuoroja. Kun se sitten näin meni, niin ed. Kankaanniemi siihen tarttui ja teki vastalauseen siitä ja äänestettiin. Kysyä voi, miksi hän ei aikanaan ollessaan Suomen valtion yksi keskeinen ministeri pistänyt asiaa kuntoon, kun näkee sen niin vaikeana tänä päivänä.

Arvoisa puhemies! Suureen linjaan, mitä tämä kaiken kaikkiaan vaikuttaa suomalaisessa oikeudenkäytössä, on tietysti vaikea ottaa kantaa, mutta esimerkit maailmalta kertovat, että voi olettaa ja odottaa, että oikeudenkäyntien loppu tulos on oikeudenmukainen ja kestävä.

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! Haluan lyhyesti todeta, että olen lakivaliokunnassa kannattanut ed. Kankaanniemen muutosesityksiä, jotka koskevat, niin kuin täällä on todettu, rikoksista epäillyn julkista puolustusta ja syytteestä vapautetun oikeudenkäyntikulujen korvaamis-

ta. Näiden asioiden historiaakin on täällä käsitelty ja on puhuttu populismista.

Valiokunnan mietinnön perusteluosasta käy kyllä hyvin yksinkertaisesti ilmi se, että koko lakivaliokunta piti näitä asioita hyvin tärkeinä, aivan niin kuin edellinen puhujakin, ed. Reino Ojala, todisti, mutta näiden hyvien perustelujen jälkeen on päädytty tietyistä realistisista syistä johtuen kahteen ponsilausemaan. Totesin jo valiokunnan käsittelyssä, että perustelut ovat liian hyvät johtaakseen vain kahteen perustelulausemaesitykseen. Minusta tämä menettely on eräänlainen mahalasku, enkä halua sillä nimityksellä tätä menettelyä mitenkään saattaa huonoon huutoon, mutta haluaisin ed. R. Ojalan puheenvuoron johdosta todeta, että tietysti näihin ponsiin täällä suhtautuu vähän eri tavalla, kun on ollut eduskunnassa 14 vuotta tai kun on ollut kaksi vuotta ja on ollut sekä hallituksessa että hallituksen ulkopuolella ja aina joutunut toteamaan, että lupaukset ovat lupauksia ja pykälämuutokset ovat pykälämuutoksia.

Mutta, arvoisa puhemies, kun täällä monesti nimeltä mainitut ministerit, oikeusministeri ja valtiovarainministeri, eivät ole olleet paikalla, niin on kyllä minusta rehellistä ja politiikan moraalin kannalta välttämätöntä, että myös todetaan, missä se vastuu on. Valta on näillä kahdella ministerillä päästä tai olla päästämättä. Heillä on myös vastuu. Se ei ole lakivaliokunnalla eikä sen hallituspuolueita edustavilla kansanedustajilla eikä se ole täällä salilla, vaan se on siellä, missä tällaiset asiat käytännössä ratkaistaan. Se olisi ollut kyllä rehellistä myös valiokunnan mietinnön perusteluissa todeta.

Ed. M y l l y n i e m i : Arvoisa puhemies! Hyvin lyhyesti tällä kertaa seuraavasta lakiesityksestä, koska näitä oli määrä käsitellä yhtä aikaa.

Syyttömästi syytetyn korvauksia ja julkista puolustusta nimenomaan hyvin mielelläni kyllä olisin kannattamassa. Ed. Vähänäkki aivan oikein sanoi, että siihen jää väliin putoajakaarti, jolla ei ole tarpeeksi vähän rahaa muttei riittävästikään. Heidän asemansa on kaikista huonoin tässä asiassa. Taisin olla ensimmäinen, joka kysyin eduskunnan oikeusasiamies Lehtimajalta tätä, ja siitä tämä keskustelu lähti liikkeelle.

Joka tapauksessa tästä toisesta lakiesityksestä otan vain esimerkinomaisesti esiin, kuinka hasusti meillä on, että kun tekee useampia rikoksia, niin saa paljousalennuksen. Tämä on lyhyt tarina, mutta aika vaikea. Pitäisi olla karttaa ja kynä,

että saisi piirtää tätä ja saisi tämän ymmärretyksi. Siis esimerkki elävästä elämästä.

1.1.1997 eräs kansalainen teki ryöstön, mutta sillä hetkellä se ei vielä selvinnyt kuitenkaan. Sitten sama henkilö teki uuden ryöstön pääsiäisenä tänä vuonna taikka häntä epäiltiin siitä ja epäiltiin niin paljon, että syytettiin ja tuomittiin. Hän sai siitä yhden vuoden linnaa. Se oli aika törkeä ryöstö, koska näin ankara tuomio siitä joka tapauksessa tuli. Henkilö ei tyytynyt tähän, vaan valitti asiasta hovioikeuteen. Tässä vaiheessa tilanne on se, että hänen ensimmäisestä ryöstöstään ei ollut tietoa, mutta hänet tuomittiin silloin pääsiäisenä tehdystä ryöstöstä yhdeksi vuodeksi vankeuteen.

Sattui kuitenkin niin, että tammikuun 1. päivän ryöstö saatiin selvitettyä ja hänet tuomittiin tänä vuonna kesäkuun 1 päivänä. Oikeus katsoi, että kohtuullista olisi, että tästä ryöstöstä annetaan yhdeksän kuukautta vankeutta. Mutta niin tämän lakiesityksen kuin voimassa olevan lainkin mukaan näitä rikoksia pitää sillä tavalla käsitellä, niin kuin ne olisivat olleet samalla kertaa tuomittavina. Koska hän oli saanut aikaisemmin vuoden tuomion, niin se katsottiin pohjaksi, ja uudesta rikoksesta, joka sinänsä oli tehty aikaisemmin kuitenkin, katsottiin yhdeksän kuukauden sijaan kohtuulliseksi antaa kolme kuukautta vankeutta eli hän sai kaiken kaikkiaan yhteenlaskien 15 kuukautta vankeutta. Tietenkin luulisi, että kun tekee toisen rikoksen, niin siitä saisi edes yhtä suuren rangaistuksen kuin ensimmäisestä, mutta näin tämä ei vain ole.

Hupi ei loppu tähän. Hovioikeus huomasikin ja tuli siihen tulokseen ja varmasti tietenkin oikein, että tämä epäilty ei ollutkaan syyllistynyt pääsiäisenä tapahtuneeseen ryöstöön, josta hän oli kärkeäoikeudessa saanut yhden vuoden tuomion. Nyt 1 päivänä kesäkuuta saatu kolmen kuukauden tuomio onkin purettava ja sitä on nostettava alkuperäiseen, minkä oikeus arvioi, yhdeksäksi kuukaudeksi. Siis kun ei ollutkaan niin paha mies kuin miltä alkujaan näytti, kun asiaa kesäkuun 1 päivänä käsiteltiin, niin hänen rangaistuksensa ei ollutkaan se kolme kuukautta, vaan se piti kolminkertaiseksi nostaa. Tässä nähdään, kuinka hämmästyttävää tämä on. En tietenkään kannata sitäkään, että lasketaan rangaistukset ihan suoraan yhteen, mutta kyllä tämä antaa kovin väärän lopputuloksen.

Oulun kihlakunnanoikeuden käräjäoikeudessa on tapaus, jossa kansalainen on saanut tuomion 20 eri rikoksesta puoli vuotta sitten: oli pahoinpitelyjä, huumejuttuja jne. Hänelle tuli 20

uutta tapausta. Yhteenlaskien näistä 40 rikoksesta hänelle tuli 58 tuntia yhdyskuntapalvelua. Voisi melkein kysyä, onko tämä välttämättä ihan oikein ja kohtuullista niin rikoksentehtijää kuin uhrejakaan kohtaan.

Voi vain ihmetellä, että kaikenlaisia lakeja meillä täällä on tehty. Edelleen olen itse hyväksymässä saman tyyppisen lain tässä. En yhtään sen parempi ole.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Kylähän selvempi systeemi olisi amerikkalainen malli, jossa jokaisesta teosta tuomitaan erikseen ja lasketaan laskukoneella yhteen ja jota on käytetty esimerkkinä valiokunnassa: 222 vuotta on miehen yhteiset tuomiot. Se on selvää, ja tällaisia ei tulisi, mitä ed. Myllyniemi esitti. Mutta kun suomalainen yhteiskunta on lähtenyt siitä, että jos henkilö tekee useita rikoksia, ennen kuin yhteiskunta on ehtinyt niistä häntä huomauttaa, niin silloin katsotaan, että meidän järjestelmämme mukaan niitä ei voida laskea yhteen. Jos tuomion jälkeen on tehnyt sitten uuden rikoksen, niin sen jälkeen se tietysti lasketaan yhteen täysimääräisenä reaalikonkurenssissa. Tämä on meikäläinen järjestelmä enkä katso sitä niin mahdollottoman huonoksikaan. Mutta tietysti sekavuuksia tulee juuri silloin, jos tuomio joudutaan purkamaan ja tulee uusia systeemejä ja järjestelmiä tässä asiassa.

Nythän on niin, että tällaista kolmasosa-systeemiä, mikä ennen on ollut, yksi rikos plus muista yksi kolmasosa, ei enää tietysti ole olemassaakaan. Se on vanhaa järjestelmää, mutta olen varma, että tuomioistuin tänä päivänäkin 70-luvun uudistuksen voimaantultua noudattelee suunnilleen aikaisempien lakien systeemiä eli yksi rikos ja siihen muista yksi kolmasosa, vaikka sitä ei laissa enää mainitakaan. Mutta jokin laskentaperuste siinä täytyy olla. Tietysti on selvä, että olisi hyvä, jos saa kymmenestä jutusta vuoden kustakin, niin se on kymmenen vuotta ja sillä siisti. Silloin näiltä ongelmilta vältyttäisiin. Se on amerikkalainen malli, mutta kun se ei nyt vain sovi meikäläiseen systeemiin, niin siihen on tietysti totuttava.

Ed. M y l l y n i e m i : Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi unohti amerikkalaisesta mallista merkittävän asian. Kun sai 224 vuotta vankeutta, niin jos käyttäytyi hyvin, sai 6 vuoden alennuksen kuitenkin.

Ed. H y s s ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Myllyniemi otti puheessaan esille hyvin tärkeän

näkökohdan eli vähäisen rangaistavuuden ja rangaistusten kirjavuuden verrattuna tehtyyn rikokseen. Tämä on varmasti se palaute, jota kansalaisilta useimmat kansanedustajat saavat. Kansalaiset ovat pettyneitä siihen, miten rangaistuksia säädetään. Erityisesti rattijuopoista on tullut paljon palautetta esimerkiksi allekirjoitaneelle, että tuomiot ovat liian lieviä. Hetken kuluttua on jo rattijuopon auto liikenteessä kylällä, puhumattakaan itse yliajajasta, joka on saattanut ajaa kylmäverisesti päihtyneenä nuoren ihmisen hengiltä, niin kuin siinä tapauksessa, joka nyt on juuri mielessäni.

Kansalaisten oikeustaju on kyllä toinen kuin, mikä lainsäätäjällä on ollut, kun rangaistuksia on säädetty. Olen todella pahoillani pienistä rangaistuksista, jos ajatellaan, että rangaistuksen täytyy kuitenkin olla jonkinlaisena esimerkkinä ja myös pelotteena esimerkiksi juuri rattijuopumustapauksessa. Tämä on tärkeä asia, ja toivon, että tähän kiinnitetään huomiota.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Hallituksen esitys laiksi rikoslain 7 luvun muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 48/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 8/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 8.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhetta ryhtyy johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

10) Hallituksen esitys laiksi haja-asutusalueiden postitoiminnan turvaamiseksi perittävästä maksusta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 22/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 6/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelu:

Ed. Saapunki: Arvoisa herra puhemies! Käsitteltävänä oleva hallituksen lakiesitys haja-asutusalueiden postitoiminnan turvaamiseksi perittävästä maksusta on seurausta pääkaupunkiseudulle annetusta uudesta postitoimintaluvasta. Sen jälkeen kun kyseinen lupa oli myönnetty, ei hallituksella ollut muuta mahdollisuutta kuin säätää laki, jolla tasataan perittävän maksun kautta postinjakelussa tapahtuvaa kilpailua.

Mikäli lakia ei olisi säädetty, pääkaupunkiseudulla luvan saanut yritys olisi voinut pudottaa postin jakeluhintoja huomattavasti. Hintojen laskun olisivat mahdollistaneet tietysti täällä olevat lyhyet kuljetusmatkat ja suuri väestöpohja. Toisaalta kilpailulainsäädäntömme johdosta Suomen Posti Oy ei olisi voinut vastata kyseiseen kilpailuun pelkästään alentamalla pääkaupunkiseudun hintoja. Mikäli Posti Oy olisi lähtenyt kilpailuun mukaan, sen olisi tullut alentaa hintoja koko maassa. Maamme laajuuden ja harvan asutuksen johdosta Suomen Posti Oy:n jakelukustannukset ovat niin korkeat, ettei sen kilpailukyky olisi kestänyt koko maassa tapahtunutta hinnanalennusta ilman voimakasta postipalveluiden saneeraamista.

Kyseessä olevalla lakiesityksellä peritään uudelta yrittäjältä sen harjoittamasta postitoiminnasta niin suuri maksu, ettei hintojen epäsuhdetta pääse laaja-alaisesti syntymään. Näin ollen Postin tuotot riittävät edelleen varmistamaan haja-asutusalueiden tehokkaan postinjakelun myös jatkossa. Toisaalta Suomen Posti Oy toimii kannattavuusperiaatteen mukaan ja valtio edellyttää sen tuottavan vuosittain valtiolle voittoa. Tuon voittosumman saavuttamiseksi Suomen Posti Oy koordinoi toimintaansa nykyisellään ja tämä taas johtaa siihen, että kannattamattomia toimintoja siellä karsitaan.

Liikennevaliokunta käsitteli ko. lakiesitystä hyvin perusteellisesti. Asiantuntijakuulemisessa muun muassa Kilpailuvirasto vastusti lakia kilpailua rajoittavana. Uuden postitoimintaluvan saanut yrittäjä oli samaa mieltä ja aikoi valittaa laista eurooppalaiseen tuomioistuimeen. Useimpien valiokuntamme jäsenten näkemys onkin ollut, että kun lakiesityksen perusteella kerätyt maksut menevät valtion budjetin yleiskatteeksi, lain pitävyys valitusprosessissa saattaa olla ky-

seenalainen. Tarkoitin tässä, että eurooppalaisessa tuomioistuimessa laki voidaan kumota kilpailunrajoittamisen seurauksena. Tästä syystä valiokunta hyväksyi yksimielisesti ponnin, joka kuuluu seuraavasti: "Liikennevaliokunta edellyttää, että haja-asutusalueiden postitoiminnan turvaamiseksi postipalvelun myynnistä valtiolle tuloutuvia maksuja käytetään tarvittaessa haja-asutusalueen ja saariston postitoimipaikkojen tukemiseksi liikenneministeriön ohjauksessa."

Ponsi syntyi yksimielisesti sen jälkeen, kun valiokunnan vähemmistöön jääneet jäsenet olivat hävinneet ponnissa mainitun periaatteen kirjaamisen lakitekstiin. Valiokunta oli yksimielinen, että näin pitäisi menetellä, että rahat käytettäisiin tarvittaessa postipalvelujen ostamiseen esimerkiksi asiamiesposteilta, baareista jne. niillä alueilla, missä ei ole postitoimipaikkaa tällä hetkellä olemassa.

Mietinnön vastalause tarkoittaakin sitä, että postitoimintaluvasta kertyneet varat olisi budjetin yleiskatteellisuuden sijasta ohjattava lailla haja-asutusalueiden ja saariston postitoiminnan turvaamiseen. Myös itse tulin tälle kannalle valiokunnassa. Kyseisellä periaatteella liikenneministeriö voisi ostaa kertyneillä varoilla esimerkiksi asiamiespostipalveluita. Toimenpide olisi aivan saman kaltainen kuin liikenneministeriön nykyinen käytäntö, jolla se ostaa kannattamattonta kuljetuspalvelua eri puolilla maata. (Ed. Aittoniemi: Ei ole mitään turvaamista enää!) — Eikö ole hyvä, ed. Aittoniemi, että voidaan ostaa kannattamattomia kuljetuspalveluja? Voitaisiin ostaa myös kannattamattomia postipalveluja. (Ed. Aittoniemi: Ei voi turvata, kun postit on lopetettu!) — Kuunnelkaahan puheenvuoroni loppuun. Lopussa sanotaan, että on postipalveluita vielä olemassakin.

Sama asia, joka on mietinnön ponnissa ja vastalauseessa pykälässä, olisi vastalauseen allekirjoittajien mielestä turvannut tehokkaammin pykälämuodossa saariston ja harvaan asuttujen alueiden postipalvelut myös tulevaisuudessa. Ponsimuotoisena vastalauseen allekirjoittajien mielestä asia jää eduskunnan toiveeksi liikenneministeriölle, että se huolehtisi ko. palveluiden turvaamisen Suomen Posti Oy:tä ohjaavana ministeriönä.

Eduskunnassa käytiin pitkä ja vähän tunneperäinenkin keskustelu aikanaan, kun Posti Oy vähensi postitoimipaikkoja eri puolelta Suomea. Silloin liikennevaliokunta kuuli kymmeniä asiantuntijoita ja teki ministeriölle esityksen, mitä asian tiimoilta pitäisi tehdä. Tämän joh-

dosta lopuksi haluan kiittääkin liikenneministeriötä siitä, että se paneutui myönteisesti liikennevaliokunnan laajaan selvitykseen postipalveluiden supistamisesta aiheutuneiden valtakunnallisten ongelmien suhteen. Nyt on sovittu Posti Oy:n ja liikenneministeriön kesken, että maassamme ylläpidetään 1 700 postitoimipaikkaa joko Posti Oy:n omina pisteinä tai asiamiesposteinä. Siis se kahina, joka täällä käytiin, ei mennyt hukkaan. Ilman eduskunnan liikennevaliokunnan ja viime kädessä liikenneministeriön väliin tuloa postitoimipaikkojen määrää olisi edelleen huomattavasti supistettu, niin kuin lehdistä saimme lukea.

Jatkossa mielestäni tulisikin keskittyä olemassa olevien postitoimipaikkojen palveluiden monipuolistamiseen kansalaisia paremmin palvelemaan suuntaan. Aivan selvästi olisi tarvetta myös rahaliikenteen hoitamiseen asiamiesposteissa. Ei luulisi nykyaikana olevan kovin vaikeata tällaisen järjestäminen. Koska takseissakin käyvät kortit, joilla maksetaan, niin mikseivät ne kävisi jossakin asiamiespostissa, kun vain asia hoidetaan ja tuohon suuntaan liikenneministeriössä vaaditaan Postia kehittämään.

Ed. H y s s ä l ä : Arvoisa puhemies! Keskustan vastalauseessa esitetään: "Eduskunnan kannanottoon viitaten edellyttämme, että postipalvelun myynnistä valtiolle tuloutuvat maksutulot kohdennetaan haja-asutusalueiden ja saariston postitoiminnan turvaamiseen liikenneministeriön valvonnassa."

Kun peilaan vastalauseetta siihen, mitä Lounais-Suomessa Postipankin ja Postin verkostosuunnitelmissa on juuri tapahtunut tai tapahtumassa, niin katson, että keskustan kannanotto on enemmän kuin aiheellinen. Jos tällä voidaan turvata haja-asutusalueiden palveluja, niin tämä on ehdottomasti tässä muodossa juuri toteutettava.

Lounais-Suomessa tänä vuonna postipankkipalvelut loppuvat Turussa esimerkiksi kuudessa eri konttorissa: Turun pääpostin yrityspostissa, Pansiossa, Pohjolan postissa, Jäkärlässä, Uittamolla ja Hirvensalossa. Tämä tietysti aiheuttaa uhkaa näiden postien toiminnalle jatkossa.

Jos ajatellaan, mitä tänä vuonna on pankkipalvelujen poistuminen vaikuttanut postien poistumiseen, voin luetella hyvin pitkän rimpun: Korppoo, Houtskär, Yläne, Iniö, Västana, Vinkkilä, Taivassalo, Kiukainen, Tarvasjoki, Ypäjä, Nousiainen, Rusko, Kyrö, Riihikoski, Loimaa kk ja Alastaro. Ne kansalaispalautteet,

joita olen saanut vastaanottaa, koskevat juuri sitä, kun ainoa posti kunnasta lähtee, niin pelätään, mitä seuraavaksi tapahtuu. Kansalaiset eivät ole kokeneet asiamiespostiverkostoa oikein vakaana, turvallisena tai kunnan imagokysymyksen kannalta kovin positiivisena.

Kun seutukunnittain tarkastellaan postitoimipaikkoja Lounais-Suomessa, on helppo todeta Varsinais-Suomen alueelta, että siellä seutukunnista esimerkiksi Vakka-Suomessa vain kolmeen kuntaan on jäämässä postitoimipaikka. Myös Loimaan seutukunnassa on näin asian laita.

Samaan aikaan kihlakuntaudistuksessa on tapahtunut, että nimismiehentoimistot ovat poistuneet kunnasta. Nyt on tapahtumassa myös niin, että kun oikeusaputoimistojen pohja laajenee 30 000 asukkaaseen, niin nekin lähtevät. Kellan muutokset aiheuttavat sen, että täyden palvelun toimistot ovat muuttamassa entistä isompiin kokonaisuuksiin ja pienemmille paikkakunnille jää mahdollisesti vain joku palvelupiste. Mitä valtion toimintoja kuntaan oikein sitten jää? Ei oikeastaan yhtään mitään.

Ne kunnat, jotka ovat menettäneet postit, pitävät viimeiseen saakka kiinni vaikkapa asiamiespostista. Kun niitäkin menee konkurssiin ja loppuu, katson, että tämä ehdotus on nyt osaltaan turvaamassa tätä järjestelmää.

Maaseudulla huoli on suuri. Sekin kylä, jossa itse asun, on menettänyt postin ja pankin ja kaupan, koulu vielä kituu ja sekini on varmasti vaaka-kaudalla. Se on kylän elävyyden kannalta myös hyvin iso asia. Muutenkin ihmisten muuttoliikkeen estämisessä myös postikonttoreilla on oma merkityksensä, jota ei pidä vähätellä, jos haluamme, että muuttoliike esimerkiksi tänne pääkaupunkiseudulle ei enää kiihtyisi.

Kun peilaan tätä, kuten sanoin, Varsinais-Suomeen, näen tämän erittäin hyvänä aloitteena, että voisimme turvata saariston postitoimistoja, joista luettelin monia kuntia, ja haja-asutusalueiden postitoiminnan turvaamista tämä näin edesauttaa.

Jatkossa Postin täytyy erityisesti miettiä imago-kysymystä ja siltä pohjalta tehdä suunnitelmiaan postikonttoreitten karsimisessa. Tietysti on herätetty myös kysymys, kun postit ovat pitempään auki, olisiko sitä tarvittu, jos postitoimipaikkoja ei olisi niin kovalla kädellä karsittu. Tämä kysymys on myös ihan aiheellinen.

Posti on kansalaisten peruspalvelu, joka kaikissa oloissa on turvattava. Toivon, että jatkossa peruspalveluluonteeseen kiinnitetään suurem-

paa huomiota ja mietitään erityisen tarkasti, kun näitä muita kilpailijoita alalle on näköjään tulossa, peruspalveluja koko maassa.

Ed. T e n n i l ä : Herra puhemies! Käsittelyssä olevan lain nimike ”Hallituksen esitys laiksi haja-asutusalueiden postitoiminnan turvaamiseksi perittävästä maksusta” on väärä. Oikea nimike olisi: Yleistä rahankeruuta Niinistön laatiman budjetin katteeksi. En kuitenkaan kannata lain nimen muuttamista, vaan lakiesityksen sisällön muuttamista, korjaamista vastaamaan otsaketta.

Arvoisa puhemies! Postitoiminta on luonteeltaan peruspalvelutoimintaa, jonka tulee kattaa koko maa ja kaikki kansalaiset tasavertaisesti. Olikin selvä virhe lähteä ensin liikelaitostamaan ja sitten yhtiöittämään Postin toimintaa. Bisnestoiminnaksi muutettu Posti on merkinnyt postitoimipaikkojen sulkemisia, sitä että verkosto on harventunut ja palvelut ovat monien osalta hyvin kaukana. Kaiken kattavasti sanottuna: palvelu on huonontunut, puhutaan sitten mitä puhutaan. Joillakin syrjäisillä seuduilla ihmisten täytyy mennä hakemaan täyden palvelun postitoimipaikkaa, jossa voi siis maksaa laskuja ja saada Suomen rahaa käyttöönsä, jopa satakin kilometriä tai vielä pitemmästikin.

Yhtiöpäisen liberalismiin huumassa postitoimintaan on päätetty vielä ympätä kilpailukin. Kermankuorijat tulevat alalle hoitamaan postitoimintaa suurimpiin väestökeskuksiin. Helsingissä, Turussa, Tampereella, Oulussa ja muutamilla muillakin paikkakunnilla jakelumatkat ovat lyhyet, väestömäärät melkoisen suuret ja rahaa tulee. Suomen Postille jäävät ajan kanssa tällä menolla vain harvimminkin asutut alueet hoitettaviksi, siis maaseutualueet ja saaristo. Tätä kermankuorintaa koetetaan nyt tasapainottaa määräämällä kermankuorijoille alalietulomaksumu, pääsylippu, vai mikä sen oikea nimi olisi-kaan.

Käsittelyssä olevan lakiehdotuksen nimikkeessä siis sanotaan, että kermankuorijoilta perittävää maksua käytetään harvaanasuttujen seutujen postitoiminnan turvaamiseen. Mistään kohtaa lakipykälästä ei kuitenkaan ole löydettyä viissä sanaakaan siitä, että näin todella tapahtuu. Lakipykälät tarkoittavat käytännössä tosiasiasa sitä, että kermankuorijoilta perittävä maksu meneekin valtion budjetin yleiskatteeksi. Onkin tarpeen korvamerkitä perittävä kermankuorintamaksu ja nimenomaan pykälään täällä hyväksyttävässä laissa. Ponnethan ovat sittenkin vain

ponsia, hurskaita toivomuksia, joita hallitus joko noudattaa tai sitten ei, hyvin usein ei noudatta.

Korvamerkityillä postitoiminnan tukemisrahoilla voidaan turvata esimerkiksi sellaisten postitoimipaikkojen säilyminen, jotka Postin omien kriteereiden mukaan ovat kannattamattomia, joissa siis on Postin omien lähtökohtien mukaan liian vähän käyttöä; kävijämäärä liian pieni Postin omien laskentaperusteiden pohjalta. Tai niitä rahoja voitaisiin käyttää esimerkiksi sellaisten palvelupisteiden aikaansaamiseen, joissa olisi paitsi posti, Kelan toimintaa, olisi kunnan toimintapiste samassa yhteydessä, työvoimapalvelupiste jne. Tällaiseen yleiseen palvelupisteeseen voitaisiin sitten hakea liikenneministeriöltä rahaa, juuri sitä rahaa, jota nyt kerätään ensimmäisessä vaiheessa alalle tulevalta ensimmäiseltä kermankuorijalta, joka Helsingissä on aloittamassa. Ajan myötä tämä rahasumma, joka tullaan kermankuorijoilta perimään, tulee kasvamaan melkoisen merkittäväksi, joten myös käytännössä tulee olemaan ajan kanssa merkitystä sillä, mihin näitä rahoja, jotka kermankuorijoilta kerätään, tullaan käyttämään. Minusta on aivan turha luulla, että jos asia jätetään nyt hoitamatta, niin se joskus myöhemmin hoidellaan, kun kokemuksia on saatu. Parasta on olla nyt jämäkkänä ja hoitaa asia saman tien.

Huomautan, että valtiovarainvaliokunta oli minusta yksimielisessä lausunnossaan huomattavan selvästi sitä mieltä, että jokin selvä merkinä näille rahoille täytyy tehdä. Kyllä liikennevaliokunnassakin asiallisesti oltiin täysin yksimielisiä siitä, ettei niin voi olla, että vain Niinistöille rahaa kerätään tällä maksulla, joka tavallaan on siis alalletulon tietty jarruke, mutta joka ei kuitenkaan alalletuloa näytä estävän. Päinvastoin Suoramainontahan ilmoittaa, että se laajentaa seuraavassa vaiheessa Helsingin jälkeen Turkuun, Tampereelle ja Ouluun. Kun kuitenkin kermankuorinta lähtee laajana, niin kyllä rahat pitää, niin kuin liikennevaliokunnassa oli yleinen käsitys, selvästi merkitä. Erimielisyys oli vain siinä, tyydytäänkö ponteen vai kirjataanko pykälään. Ministerinöyryys valiokunnassa voitti niukasti. Isolla salilla on vielä tilaisuus korjata asia. Minä toivon, että täällä myös sitä valtaa käytetään.

Arvoisa puhemies! Minusta postiasiaa eduskunta on antanut käsittämättömän paljon jo tilaa bisnesideologialle, joka postitoimintaan ei sovi lainkaan. Se on antanut myös käsittämättömän paljon valtaa pois käsistään. Otetaan nyt

porukalla edes pieni askel parempaan suuntaan ja tehdään pykälään muutos.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Tennilän puheenvuoroon. Hän oli aivan oikeassa siltä osin, että lain nimikkeellä ei ole mitään tekemistä lain sisällön kanssa.

Mutta sen sijaan puhe oli hyvin ristiriitainen. Olitte sitä mieltä, että kermankuorijoita ei pitäisi tälle alalle tulla. Olen samaa mieltä. Mutta jäi epävarmaksi, oletteko sitäkin mieltä, että niiden pitäisi päästä ilman tätä korvausta.

Kun te ja aikaisemmin ed. Hyssälä luettelitte Postin heikkouksia, niihin on helppo yhtyä. Posti, joka tuottaa yli 200 miljoonaa puhdasta voittoa, ei muutu ei sinne eikä tänne. Tässä puhutaan miljoonasta suurin piirtein. Se ei vaikuta tämän maan yleiskatteena, se ei vaikuta Postiin. Se, että tässä on laitettu, että "tarvittaessa liikenneministeriön valvonnassa", vaikuttaa siihen, että Posti ei imaise sitä aina, joka kerta perustele itselleen ja lisää sillä liikevaihtoaan.

Tärkeää on, että me huolehdimme siitä, että Posti hoitaisi sille kuuluvat tehtävät. Täällä esitetyn koko Varsinais-Suomen kierroksen voi käyttää: postitoimipaikkoja on kemikaliokaupassa tai rautakaupassa silloin, kun ne sattuvat olemaan auki.

Toivon, että liikenneministeri ottaa huolekseen sen, että Posti, josta on tullut valtio valtiossa, hoitaisi tehtävänsä. Eri asia on se, että tarvittaessa näillä vaikeimpia alueita korvataan, tarvittaessa.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Puistolle vastaan, että minä olen ollut bisnespostihommaa vastaan, koska minusta on alun alkaen ollut selvästi nähtävissä, mihin se johtaa: palvelujen huononemiseen erityisesti harvaanasutulla seudulla. Mutta kyllähän sama kehitys on menossa jo kaupungeissakin. Ei täällä Helsingissäkään niin hääppönen tilanne tosiasiassa ole niiden osalta, jotka postia joutuvat ihan arkielämässä käyttämään. Konttoreita on vähän ja jonot ovat pitkät.

Kermankuorintaa en olisi päästänyt ollenkaan alalle. Se on nyt kuitenkin tullut ja tullut jäädäkseen. On perittävä maksua.

Kysymyshän on vain siitä, korvamerkitäänkö ne rahat, jotka kerätään, vai pannaanko ne budjetin yleiskatteeksi ym. rahojen jatkeeksi. Se on peruskysymys. Minusta ne pitää korvamerkitä nimenomaan pykälään. Kaikki muu on epävar-

maa. Hurskaita toiveita tämä talo aina silloin tällöin rohkeuksissaan esittelee, mutta parasta on ottaa oikein kunnon ote ja kirjoittaa pykälät niin, että se vaikuttaa. Eivät Postin käyttöön tule rahat sitäkään kautta, kun ne pannaan pykälään, vaan liikenneministeriö tarvittaessa myöntää esimerkiksi juuri sellaiseen kohteeseen, josta äsken puhuin, jossa pannaan pystyyn tällainen yhteispalvelupiste. Siellä on tietty rahasumma liikenneministeriöllä käytettävissä varmasti. Sieltä anotaan rahaa ja saadaan siihen täsmäkohteeseen, joka ei muuten kannata ja jota kukaan ei muuten rupea pitämään yllä.

Liikenneministeri A u r a : Arvoisa puhemies! Ehkä on syytä, niin kuin liikennevaliokunnan puheenjohtajakin alussa totesi, käydä läpi lain perustarkoitukset, joka lähtee oikeastaan meidän kilpailulainsäädännöstämme eli juuri siitä, että Suomen Posti Oy, jos se haluaa vastata kilpailijansa kilpailuun sillä alueella, jolle kilpailija tulee, joutuisi alentamaan hintaansa koko maassa meidän kilpailulainsäädäntömme mukaan ja tällä maksulla halutaan tämä asia oikaista. Tällä maksulla ei ole ollut tarkoitus kerätä varoja valtiolle, eikä ole sentapainen tavoite tässä ollut.

Kun kuuntelee keskustelua ja myös ed. Tennilää, kritiikki Postin palveluihin kohdistuu aivan valtaosalla, niin myös ed. Tennilän puheenvuorossa, pankkipalvelujen poistumiseen. Asiamiespostijärjestelmä toimii vähintäänkin kohtalaisen hyvin, ja se jopa on paremmin auki pitemin aukioloajoin, vaikka Posti on nyt eräissä omissa pisteissäänkin aukioloaikojaan parantanut ja sinänsä pystyy turvaamaan postipalvelut. Pankkipalveluita se ei turvaa. Mutta itse kavahdan sellaista ajatusta, että valtio alkaisi tukea omilla rahoillaan pankkipalvelujen ylläpitämistä. Meillä pankkitukiasian ympärillä on aivan riittävän kallis lasku tullut. Ne suuruusluokat ovat tietenkin aivan erilaisia, kuin tässä voidaan koskaan kuvitellaakaan. Mutta olen sitä mieltä, että sille linjalle meidän ei tarvitse eikä pidä lähteä.

Liikennevaliokunnan puheenjohtaja otti esille kysymyksen Euroopan unionista ja sen direktiiveistä, ja valitettavasti on niin, että lakiesitys jo tällaisenaankin on aika lailla arveluttava siitä näkökulmasta, mutta vielä arveluttavammaksi se tulee, jos tässä laissa asetetaan kilpailijalle maksu, joka mahdollisesti liikenneministeriön kautta voisi Suomen Posti Oy:lle eli toiselle kilpailijalle ohjautua. Siksi nimenmaan on syytä, jos joskus tuon ponnen mukaan lähdetään siihen

ja jos näitä rahoja kertyy ja niitä tullaan antamaan, että ne annettaisiin nimenomaan muille kuin Suomen Posti Oy:n toimipisteille, koska kilpailuoikeudellisesti on sitä epäilyttävämpää, mitä selvemmin niitä Suomen Posti Oy:lle menee.

Itse olen sitä mieltä, että Suomen Posti Oy on selviytynyt tehtävistään hyvin verrattuna moniin muihin maihin. Meillä on posti, joka toimii tehokkaasti, siihen ollaan kohtalaisen tyytyväisiä, koskaanhan ei tällaiseen täysin tyytyväisiä olla. Se on kannattava yritys, eli on sillä lailla oikein hinnoiteltu toiminta, ja pelkään, että jos olisimme järjestelmässä, jossa Posti olisi edelleen osa valtionhallintoa, meillä olisi huonommin toimiva ja selvästi kalliimpi postipalvelu tässä maassa kuin meillä näiden uudistusten jälkeen tänä päivänä on.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eduskuntahan edellytti tämän vuoden valtion talousarvion käsittelyn yhteydessä nimenomaan Postin kaltaisten valtion liikelaitosten toiminnan järjestämisessä yhteiskunnallisen ohjauksen kehittämistä. Se olisi tässäkin yhteydessä erittäin tärkeätä muistaa. Tietysti eduskunta budjetin käsittelyn yhteydessä voi jossakin määrin palvelujen laatuun liittyviä järjestelyjä käsitellä, mutta vuosien 1992—93 lainsäädännön jälkeenhän tämä on erittäin vaikeata. Sen takia kiinnittäisin ministerin huomiota siihen, että eduskunnan lausuttua tämän ei hallituksen taholla käsittääkseni ole kuin hyvin alkeellisia pohdintoja vasta asiassa suoritettu, enkä oleta, että uusi liikenneministeri olisi ennättänyt tietenkään vielä niitä käynnistämään, mutta tiedän, että valtioneuvoston piirissä kuitenkin on keskusteluja käyty.

Kiinnitän ministerin huomiota siihen, että tämän eduskunnan tahdonilmauksen jälkeen myös palvelujen laatuun liittyvät vaatimukset ohjausjärjestelmien kautta tulee Postin kaltaisten liikelaitosten toiminnassa pitää esillä jatkuvasti. Muodot täytyy hakea. Hallintoneuvosto ei riitä siihen.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäki oli hieman epätarkka puheenvuorossaan, kun hän sanoi, että vaadittiin Postin kaltaisten valtion liikelaitosten ohjaamisen parantamista. Minä toteaisin ed. Rajamäelle, että Posti-Tele ei ole valtion liikelaitos vaan se on osakeyhtiö, jota hallitaan osakeyhtiölain mukaan. On esitetty sellaisia ajatuksia, että erityisesti Postin osalta pitäisi palata askel taak-

sepäin eli valtion liikelaitokseksi, jolloin ohjausmekanismi ehkä vähän paremmin toimisi, mutta tämä on saanut aika tyrmäviä vastaanottoja muun muassa ed. Rajamäen puolueen taholta.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ministeri pohti mahdollisesti Euroopan unionille tehtävää valitusta, hän päätyi siihen, että vastalauseessa esitetty muoto olisi vaarallisempi kuin se, että rahat menevät budjetin pohjattomaan kassaan. Itse tulkitseen asiaa juuri päinvastoin, eli kun pykälässä olisi selvä maininta siitä, mihin rahat käytetään eli tässä tapauksessa haja-asutusalueiden ja saariston postitoimipaikkojen ylläpitämiseen, minun tulkintani mukaan nimenomaan silloin, kun on annettu tällainen kermankuorintamahdollisuus yhdelle yritykselle, tällöin tulkitaan nimenomaan sitä, että se postinjakeluyhtiö, joka joutuu huolehtimaan koko maasta nimenomaan harvaanasutuilla alueilla, hyötyisi tästä toiminnasta sillä tavoin, että taattaisiin niillä rahoilla, joita kermankuorijalta kerätään, postitoiminnan ylläpitäminen vaikeimmilla alueilla.

Herra puhemies! Ed. Puisto totesi, että se tuo vain miljoonan, mutta jos hallituksen linja jatkuu, pahaa pelkään, että meillä on kohta kaikissa suurimmissa kaupungeissa kermankuorintapostityhtiö.

Ed. Tennilä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Auralle totean, että asiamiesposti ei koskaan korvaa Postin omaa täyden palvelun postitoimistoa. Asiamiesposti ovat korvikkeita, parhaimmillaankin sitä. Joissakin tapauksissa ne ovat varsin vaisuja korvikkeita. Niihin on menty vain kustannussyistä. Posti on hakenut säästöjä, koska sellaisia sille on määrätty tehtäväksi yhteiskunnallisessa ns. ohjauksessa tai paremminkin sen puutteessa. Osakeyhtiö on osakeyhtiö. Se hakee tuottoja, ja siitä pitää tietysti tämän ajattelun lähteä. Mitä politiikan pitää tehdä, kun tietää, miten bisnes toimii, sille pitää laittaa vastapaino, ja politiikan tehtävänä on se.

Mitä tulee tukiin, valtio tukee esimerkiksi joukkoliikennettä. Ihan saman tyyppistä toimintaa on tukea haja-asutusalueiden ja saariston postitoimipaikkojen ylläpitämistä. Se on sitä peruspalvelun tuottamista, jota pitää harjoittaa.

Te puhutte niin paljon tyytyväisyydestä, että minä kyllä kehottaisin opintomatkalle. Käykääpä vaikka sellaisissa paikassa kuin Sevettijärvi, Kilpisjärvi tai jokin matkailukeskus Lapista, jos-

ta posti on lopetettu kokonaan, ja kuunnelkaa ihmisiä ihan ei vain gallupin antamien paperitietojen kautta vaan suoraan, niin kaukana tyytyväisyys on. Kaukana on tyytyväisyys myös esimerkiksi täällä Helsingissä monissa keskustan postikonttoreissa, kun jono on pitkä kuin nälkävuosi.

Liikenneministeri Aural: Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäelle oikeastaan ed. Saari vastasi, eli kysymys on osakeyhtiöstä eikä liikelaitoksesta, mutta en niin tarkkaan muista sanamuotoa, saattoi olla, että siinä sanamuodossa oli toisinkin sanottu. Mutta minusta ed. Saari totesi aivan oikein, että muuttaminen liikelaitokseksi olisi askel taaksepäin. Niin, se nimenomaan olisi askel taaksepäin. On erittäin hyvä, että ed. Saarikin sen totesi eduskunnan pöytäkirjaan, että se on askel taaksepäin, jos niinpäin mennään. Me olemme menneet eteenpäin, ja meillä on tehokkaammin toimiva Posti. Postin kustannuksethan maksaa Postin asiakas, ja valtion velvollisuus on tämä toiminta hoitaa myös tehokkaasti sillä lailla, että siitä ei ole tarpeettomia kustannuksia sen asiakkaille.

Ed. Tennilä toteaisiin, että asiamiespostijärjestelmä toimii hyvin mutta tyytymättömyyttä on pankkipalveluihin ja pankkipalveluiden poistumiseen. Edelleen olen ja säilyen samalla kannalla, että valtion tehtävä ei ole lähteä turvaamaan noiden pankkipalveluiden saatavuutta valtion tuen kautta. Siksi sille linjalle ei tule mennä. Olen sillä kannalla, että liikennevaliokunnan mietintö on huolella tehty ja sen enemmistön mielipide on hyvä. Liikenneministeriö omalta osaltaan on valmis tämän ponnenkin hyväksymään.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Saanko minä ystävällisesti kysyä herra ministeriltä: Millä mandaatilla te yleensä puhutte Postin asioista? Posti on osakeyhtiö. Tielaitos ei ole osakeyhtiö, vaan se on suoraan liikenneministeriön hallinnon alainen laitos. Te olette kuitenkin minulle vastannut kirjalliseen kysymykseen, että liikenneministeriö ei pysty vaikuttamaan mitään siihen, joko Tielaitos hoitaa tienhoidon taikka ei. Jos siinä tapahtuu puutteita, niistä on kanneltava oikeuskanslerille tai oikeusasiamiehelle. Kun teillä ei ole näin ollen Tielaitokseen minkäänlaista otetta, kuinka teillä Postiinkin voi olla, kun se on vielä kauempana? Kuitenkin te puhutte, niin kuin te olisitte, isännän äänellä. Olisi mukava tietää jossakin vaiheessa, oletteko te ollenkaan tässä keskustelussa

sellaisella mandaatilla, että voi asiantuntevasti keskustella.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Saareen kalahti tietysti puheenvuoroni se osa, jossa viittasin eduskunnan tämän vuoden talousarvion yhteydessä ottamaan selkeään lausumaan, joka totta kai sisältää kritiikin Postin toiminnan ja palvelujen järjestämistä kohtaan, koska siinä edellytetään nimenomaan Postin palvelujen osalta yhteiskunnallisen ohjauksen kehittämistä juuri alueellisen tasapuolisuuden ja palvelujen riittävyyden osalta.

On aivan totta, että meillä on kaupunkeja, joissa merkittävistä kaupunginosista lakkautetaan posteja ja aiheutetaan palvelujen todellista heikentämistä, mikä on aivan tarpeetonta Postin tulos huomioon ottaen. Pikkuisen tuntuu, että Postin saneerauksessa on Amerikan postipankin, Amerikan raitin tappiolla ratsastamisen makua myös hivenen teidän ratkaisuisanne sielä.

Ed. T i u s a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Aura toisti sanontaa "askel taaksepäin", jos Postista tulisi jälleen valtion alaisuudessa oleva liikelaitos. Kuitenkin kansalaisten ja suomalaisten näkökulmasta askel taaksepäin on tapahtunut ja tapahtuu silloin, kun Postin palvelut ovat huonontuneet, kun posti-yksikön mahdollisuudet antaa kansalaisille heidän jo aikaisemmin vuosikymmeniä saamiaan palveluja ovat hävinneet. Se on todellinen askel taaksepäin.

Ministerin ajatus "askel taaksepäin" pitäisi sisällään ikään kuin ajatuksen, että kun liikelaitoksista tulee osakeyhtiöitä, ne ikään kuin ovat matkalla johonkin auvoiseen ihanuuteen ja tällä tiellä olisi sitten askel taaksepäin tämä siirtyminen. Mutta kansalaisnäkökulma mielestäni on mainitsemani.

Liikenneministeri A u r a : Arvoisa puhemies! Ed. Tiusaselle: Postin palvelut maksaa Postin asiakas. Niitä ei makseta valtion budjetista. Kysymys on silloin palvelun tehokkuudesta ja tuottavuudesta. On kysymys siitä palvelun hinnasta, joka asiakkaille annetaan. Täällä tulee joistakin puheenvuoroista sellainen kuva, että se palvelu olisi ilmaista. Me emme kustanna sitä veromarkoista. Emme ole sitä koskaan sieltä kustantaneetkaan, vaan Postin asiakkaat ovat sen aina maksaneet. Näin ollen palvelusokysymys on aina kysymys, joka on myös hei-

jastettava siihen hintaan, joka siitä palvelusta maksetaan.

Ed. Aittoniemelle siitä, miten ja minkälaisella äänellä liikenneministeriö ja valtio puhuvat Postin asioista. Meillä on tietenkin postitoimintalaki, joka säätelee Postin toimintaa, mutta Suomen PT Oy on valtion omistama yhtiö, johon konserniin kuuluva tytäryhtiö on Suomen Posti Oy. Yhtiökokouksen kautta valitsemalla hallinto-neuvoston ja sitä kautta myös valitsemalla sekä Suomen PT Oy:n hallituksen että sen tytäryhtiöiden hallitukset omistajalla on valta ja mahdollisuus omia yhtiöitään niiden keinojen avulla, jotka osakeyhtiölaki asettaa, ohjata. Mutta tarkoitus ei ole eikä tule olla se, että mennään operatiivisiin asioihin puuttumaan sen pitemmälti, kuin mitä postitoimintalaki määrittelee.

Ed. L ä m s ä : Arvoisa puhemies! Postiasia on puhututtanut syksystä lähtien, kun alkoi tulla kentältä paljon viestejä siitä, että Postin palvelut vauhdilla heikkenevät. Lähtökohtahan siinä oli se, että kun Postipankki alkoi panna konttoreitaan kiinni, tultiin myös siihen uuteen tilanteeseen, miten niillä alueilla, joilla konttori lopettaa toimintansa, Postin palvelut voivat toimia.

Posti tekee voittoa, niin kuin täällä on useassa puheenvuorossa sanottu. Postilla ei ole mitään velvoitetta hoitaa haja-alueiden postipalveluja. Se on liikeyritys ja toimii sen mukaan ja on hyvin pitkälle kannattamattoman toiminnan lopettanut ja tulee myös jatkossa näin tekemään. Tästähän on hyvin pitkälle nyt sitten lähtökohtaisesti kysymys.

Kun puhutaan haja-asutusalueiden postipalvelujen turvaamisesta, niin se haja-asutusalue on hyvin lähellä tätä taloa. Tuossa, kun tulin aamulla eduskuntaan, niin taksinkuljettaja otti asian esille ja sanoi, että noin vuosi sitten kahden minuutin postiasian hoitamiseen meni noin 20 minuuttia, nyt siinä menee kaksi tuntia ja hän asuu keskellä Helsinkiä. Eli haluan tällä kuvata vain sitä, että ei ole kyse yksin minkään haja-asutusalueen eikä välttämättä minkään Tuupovaaran, Pohjois-Karjalan eikä Kiuruveden haja-asutusalueen postipalvelujen turvaamisesta, vaan se koskettaa myös tiheään asuttuja alueita.

Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan veron luonteista maksua postitoiminnan harjoittajalle silloin, kun tämä on saanut toimiluvan rajoitetun postitoiminnan harjoittamiseen. Tässä ehdotuksessa ei kuitenkaan edellytetä maksuja käytettävän haja-asutusalueen postitoiminnan turvaamiseen.

Lähtökohtahan tälle oli, silloin 93 kun postitoimintalaki säädettiin, eduskunnan ponsi. Osa tästä ponnesta kuuluu näin: "Toiminnan ehdoissa voidaan muun ohella määrätä, että kilpailevan toiminnan harjoittaja osallistuu taloudellisesti tai toiminnallisesti harvaan asutun alueen kannattamattoman postitoiminnan hoitamiseen." Eli tämä oli yksi hyvin tärkeä sisältö eduskunnan ponnesta silloin, kun Tele yhtiöitettiin.

Myös valiokuntakuulemisissa on eri asiantuntijoilta tullut lausuntoja. Keskuskauppakamarin lausunnossa todetaan muun muassa otsikon "Kerättävien maksujen käyttäminen säädettyyn tarkoitukseen" alla: "Hallituksen esityksessä ei ole lainkaan määriteltä, miten kerättävät maksut kanavoitaisiin haja-asutusalueiden postitoiminnan turvaamiseksi. Yleisperustelujen toteamus, jonka mukaan maksut kanavoituvat haja-asutusalueille budjetin kautta siinä vahvistettujen jakoperusteiden mukaan osoittaa, että hallituksen esitystä laadittaessa ei ole ollut mitään käsitystä siitä, miten kanavointi käytännössä tultaisiin suorittamaan ja miten tuen tarve tultaisiin osoittamaan."

Ja myös asiantuntijalausunnon loppulauseessa sanotaan: "Postitoimintatukea voitaisiin harkita myönnettäväksi samaan tapaan kuin joukkoliikennetukea. Kannattamattomat palvelut tulisi samalla kilpailuttaa, jotta kustannukset yhteiskunnalle pysyisivät mahdollisimman alhaisina." Tämä ajatus oli esillä myös liikennevaliokunnassa, kun keskustelua käytiin, että jos nämä kilpailusta tulevat rahat voitaisiin korvamerkitä, ne voitaisiin sitten käyttää esimerkiksi samalla tavalla kuin liikenneministeriö ostaa joukkoliikennepalveluja. Elikkä rahat kohdennettaisiin hyvin täsmällisesti juuri niille alueille, missä Posti ei voi näitä palveluita turvata, koska ne eivät ole liiketaloudellisesti heille kannattavia.

Myös valtiovarainvaliokunnan kanta tässä oli hyvin merkittävä, mikä liikennevaliokunnalle tuli. Valiokunta antoi lakiehdotuksesta liikennevaliokunnalle lausunnon, jossa se toteaa: "- lain nimikkeellä ja lain 1 §:n tarkoitussäännöksellä ei ole asiallista sisältöä itse laissa, koska kertyviä varoja ei ehdoteta käytettäväksi haja-asutusalueiden postitoiminnan turvaamiseksi." Edelleen: "Valiokunta pyytää liikennevaliokuntaa arvioimaan, tulisiko tämä ristiriita poistaa ja arvioimaan kertyvien varojen rahastoinnin tarkoituksenmukaisuus tai muulla tavoin turvaamaan kertyneiden varojen käyttö haja-asutusalueiden postitoiminnan kehittämiseen."

Liikennevaliokunnassa pidettiin oikeana ky-

seistä valtiovarainvaliokunnan huomiota. Valiokunta päätyi ponsilausemaan, jonka mukaan valiokunta edellyttää tuloutuvia maksuja käytettävän tarvittaessa haja-asutusalueiden ja saariston postitoimipaikkojen tukemiseksi liikenneministeriön ohjauksessa. Eli tähän liittyy tämä tarvittaessa, samoin kuin myös vastalauseeseen, jossa halutaan tähdentää, että "kohdennetaan haja-asutusalueiden ja saaristoalueen postitoiminnan turvaamiseksi".

Me vastalauseen allekirjoittajat pidämme haja-asutusalueiden postitoiminnan turvaamista niin tärkeänä asiana, ettei sitä pidä jättää pelkän ponsilauseman varaan. Ja kun täällä on puhuttu jatkuvasti siitä, onko mitään merkitystä ponsia sisällyttää lakiesityksien oheen, kun niitä ei kuitenkaan tulla sitten noudattamaan, niin tässä on erittäin hyvä mahdollisuus nyt eduskunnan todella näyttää, että ponsilla on merkitystä. Kun silloin vuonna 93, kun Posti-Tele yhtiöitettiin, eduskunta antoi tämän ponnin, niin nyt meillä on mahdollisuus tämä asia turvata sillä, että se vedetään lakiin. Silloin ponnin ajatus tulee hoidettua. Eli itse me nyt tässä sitten olemme vesittämässä juuri sellaisia ponsia, joista me itse aina olemme valmiit sanomaan, ettei niitä kannata laittaa, kun ei niitä kuitenkaan huomioida. Ei tehdä nyt itse sitä virhettä, vaan otetaan se nyt todella vakavasti, mitä silloin 93 eduskunta on tällä ponnellaan tarkoittanut.

Arvoisa puhemies! Tässä vastalauseessa todetaan muun muassa näin: "Eduskunnan kannanottoon viitaten edellyttämme, että postipalvelun myynnistä valtiolle tuloutettavat maksutulot kohdennetaan haja-asutusalueiden ja saariston postitoiminnan turvaamiseen liikenneministeriön valvonnassa." Ja esityksen perusteella ehdotamme, että 1 §:ään lisätään momentti, joka kuuluu näin: "1 momentissa mainittu maksu tulee kohdentaa haja-asutusalueiden ja saariston postitoimintapaikkojen ylläpitämiseen valtion talousarvion kautta."

Arvoisa puhemies! Lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä tulen ehdottamaan pykäläkohtaista muutosta, niin kuin tuossa vastalauseessa on.

Ed. K a r h u n e n : Arvoisa puhemies! Hyvät kansanedustajakollegat! Kun eduskunta viime kaudella uudisti postitoimintalakia, päätettiin samalla tietyin reunaehdoin mahdollistaa myös postikilpailu maassamme, josta nytkin on kyse. Pienen vitkuttelun jälkeen vihdoinkin viime maaliskuussa valtioneuvosto päätti myöntää Suomen Suoramainonta Oy:lle postitoimintaluvan.

Lupa myönnettiin vuonna 93 säädetyn postitoimintalain mukaisesti rajoitettuna pääkaupunkiseudulle.

Mutta samalla kun valtioneuvosto päätti avata postitoiminnan kilpailulle, se päätti myös tosiasiallisesti itse asiassa estää kilpailun. Asiasta toki äänestettiin valtioneuvostossa, ja tuolloinen liikenneministeri Tuula Linnainmaa vastusti nyt käsittelyssä olevan hallituksen esityksen antamista eduskunnalle. Nyt käsittelyssä olevan hallituksen esityksen tavoitteena todellakin on estää kilpailijoiden tulo alalle, eikä turvata haja-asutusalueiden postitoimintaa kuin ehkä sitä kautta.

Postin kilpailijoille asetetaan nyt tässä laissa markkinoilletulon kynnyksraha, joka on 20 prosenttia liikevaihdosta. Tarkoitus on varsin hieno eli estää kerman kuorinta ja tasoittaa Postin kilpailuedellytyksiä siinä tilanteessa, jossa Postilla ei ole mahdollista määrittävän markkina-asetansa vuoksi toteuttaa alueiden välistä hintajoustoa itsellään.

Kilpailuvirasto on kuitenkin vastustanut tätä laissa säädettyä maksua valmistelun alkumetreiltä saakka, ja tämä kävi ilmi myös liikennevaliokunnassa lausuntojen yhteydessä. Totta onkin, että nyt ammutaan tykillä kärkeä. Onhan Postin liikevaihto yli 5 miljardia markkaa, kun kilpailija on arvioinut yltävänsä kolmantena toimintavuonnaan 30 miljoonaan markkaan. Onkin mielenkiintoista, miten Euroopan unioni tulee suhtautumaan tähän kilpailua rajoittavaan lainsäädäntöön, kun Suomen Suoramainonta päätöksestä tulee valittamaan ja toivottavasti tuleekin.

Tämä lakiesitys onkin syntynyt käsittämättömän onnistuneen pelottelukampanjan tuloksena. Posti on saanut valtiovarainministeriön vakuuttuneeksi, että kilpailun myötä tulovirta Postilta valtiolle kääntyy ennen pitkään budjetin menomomentiksi. Samalla kun Suomen Suoramainonta Oy on arvioinut yltävänsä kolmantena toimintavuonnaan noin 30 miljoonan markan liikevaihtoon, on Posti puolestaan arvioinut kilpailun heikentävän sen tulosta 300—500 miljoonaa markkaa vuodessa. Yksinkertainen laskutoimitus herättääkin kysymyksen, mihin miljoonat katoavat tästä välistä, kun ne eivät kuitenkaan Suoramainonta Oy:n taskuun mene niin suurena liikevaihtona, mitä Posti arvioi menetyksiksi. Hyötyisivätkö kenties kuluttajat tästä kilpailusta?

Postikilpailun avaamisen lähtökohtana on nimenomaan kuluttajan etu. Kilpailun tuloksena nauttivat suomalaiset kuluttajat myös maailman

parhaista telepalveluista mutta myös maailman alhaisimmista hinnoista. Tuskin kukaan enää tänään haluaa estää telekilpailua, vaikka sellaisiakin löytyi kymmenkunta vuotta sitten.

Haja-asutusalueiden postipalvelut on luonnollisesti turvattava, mutta sitä ei pitäisi tehdä Postin monopoliasemaa pönkittämällä ja tämän uskallan sanoa siitäkin huolimatta, että istun itse PT:n hallintoneuvostossa. Oikea lähestymistapa asiaan olisi ollut periä maksu myös Postilta niiltä osin, kuin se toimii Ruuhka-Suomessa, ja vastaavasti haja-asutusalueiden postipalvelut olisi tullut kilpailuttaa samaan tapaan kuin kilpailutetaan jo kannattamattomia linja-autovuoroja.

Tiheän väestöpohjan alueelta kerätyillä maksuilla voitaisiin näin suoraan alan sisällä kompensoida harvaanasuttujen alueiden palveluja. Kilpailu puolestaan tehostaisi toimintaa ja alenaisi kustannuksia varmasti koko maassa. Oli hyvin mielenkiintoista kuulla ed. Lämsän täällä siteeraavan keskuskauppakamarin lausuntoa soveltuvien osin, niin kuin me jokainen sitä aina tietysti teemme. Ed. Lämsä ei kuitenkaan lukeutunut lausunnosta sitä kohtaa, jossa todetaan: ”Hallituksen esittämät toimenpiteet johtaisivat käytännössä siihen, että uusien yritysten alalietulo vaikeutuu olennaisesti tai jopa estyy. Suomen Posti Oy:n monopoliasema postitoiminnassa lujuittuisi olennaisesti. Hallituksen esityksen säännöshdotukset on tehty yksipuolisiksi Suomen Posti Oy:n intressissä vailla todellista yhteyttä haja-asutusalueiden tarpeisiin postipalvelujen suhteen.” Myös näin, ed. Lämsä, todettiin Keskuskauppakamarin lausunnossa.

Myös lähtökohta Keskuskauppakamarin lausunnossa haja-asutusalueiden postitoimintapalveluiden ostamiseen oli nimenomaan siinä menettelyssä, että kaikki maksavat maksua ja kaikki alueet ovat myös kilpailulle avoinna.

Oma lukunsa tämän käsittämättömältä tuntuvan lakiesityksen käsittelyssä on sen elämää suuremmat mittasuhteet saanut käsittely valiokunnassa; se sai loppuvaiheessa hyvin surkuhupaisiakin piirteitä. Koko tämän eduskuntakauden ajan valiokunta on kaikissa sopivissa yhteyksissä ilmoittanut, totta kai, perustellun huolensa haja-asutusalueiden ja saariston postipalveluista.

Kun Postipankki on vähentänyt palvelupisteidensä määrää, on myös Posti joutunut tässä yhteydessä karsimaan kannattamatonta konttoriverkostoaan ja hyvä näin. Ainakaan itse veronmaksajana en hyväksy sitä, että veromarkoin lähdetäisiin subventoimaan kannattamatonta postitoimintaa, etenkin kun pääosin samat pal-

velut voidaan tuottaa myös yrittäjävetoisin asiamiespostein. Itse asiassa haluaisinkin tietää, koska Hyvinkään kaupungin keskustaan tulisi asiamiesposti, jolla olisi huomattavasti laajemmat muun muassa lauantaiaukiolot, niin kuin haja-asutusalueiden nykyisillä posteilla.

On totta, että maahan on syntynyt kuntia, joissa ei ole tarjolla pankkipalveluja johtuen Postipankin ja Postin toimenpiteistä, mutta se ei ole sen enempää Postin kuin liikenneministeriön asia, vaan mielestäni valtiovarainministeriön olisi arvioitava, ovatko pankkipalvelut peruspalveluita, joita tulisi valtion varoin tukea vielä nykyistä laajemmin.

Kuitenkin asiastaan innostuneena valiokunnassa syntyi suuri halu osoittaa tämän lain nojalla kerättyjä tuloja postitoimipaikkojen ylläpitämiseksi. Kuten täälläkin on käynyt ilmi, valiokunta joutui äänestämään perusteluihin tulevan ponnin ja pykälään tulevan velvoitteen välillä siitä, miten rahat korvamerkitään, ja sama äänestys, niin kuin olemme kuulleet, tullaan suorittamaan myös täällä salissa.

Olisi mielestäni ollut erittäin harkitsematonta kirjoittaa lakiin pykälä, jonka perusteella Suomen Posti Oy olisi voinut lakkauttaa, todellakin lakkauttaa, jokaisen kannattavuuden rajamailla keikkuvan postikonttorin tietäen, että joku muu palvelu joka tapauksessa valtion varoin järjestetään. Olisiko Postilla ollut intressiä pitää pystyssä omin voimin yhtään haja-asutusalueiden postikonttoria, jos automaattisesti toiminnot tullaan jonkun toisen taholta järjestämään? Ei varmastikaan. Itse kuitenkin uskon, kun Postin liikevoitto vuonna 1996 oli 226 miljoonaa markkaa, että sillä pystytään pitämään kyllä pystyssä muutama postikonttorikin, jos näin halutaan.

Kuitenkin valiokunnassa kompromissina lisäsimme perusteluihin lausuman, jonka perusteella tämän lain nojalla kerättyjä tuloja voidaan liikenneministeriön ohjauksessa tarvittaessa käyttää postitoimipaikkojen tukemiseen. Kyse ei todellakaan ole Postin olemassa olevien konttoreiden tukemisesta, vaan esimerkiksi sen kaltaisista yhteispalvelupisteistä, joihin ed. Tennilä täällä viittasikin.

Mitä tulee lain nimikkeeseen, niin mielestäni lain nimike on aivan oikea johtuen siitä, että tällä maksulla tullaan estämään kermankuorinta, joka olisi vaarantanut Postin mahdollisuuden alueiden välillä subventoida hintoja ja palveluja. Tämä maksu ja tämä laki on nimenomaan tehty haja-asutusalueiden postipalvelujen turvaamiseksi estämällä liian raju kilpailuun lähteminen,

joka varmasti sekkin vielä jonain päivänä on edessä.

Ed. L ä m s ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tietysti tässä on kysymys siitä, että haja-asutusalueiden postipalvelut nyt pyritään tätä kautta turvaamaan. Kun tulee kilpailua, niin tulee myös sanktiomaksu. Mutta liittyen Keskukskauppakamarin lausuntoon kyllä tässä selkeästi ollaan huolissaan siitä, että haja-asutusalueiden postipalvelujen ylläpitäminen tulee olemaan todella vaikeaa.

Jos se nyt otetaan pykälään, jota kautta varmistettaisiin rahojen käyttäminen kannattamattomien postipalveluiden turvaamiseen, niin en usko, että Posti Oy:lle olisi sellainen johdannainen, että se kiihdyttäisi palvelujen lopettamista, vaan se tulee joka tapauksessa tapahtumaan sitä mukaa, kun toiminta ei ole kannattavaa.

Tässä on myös huomioitava se, että vaikka on ns. palvelupisteitä, niin se perustuu hyvin pitkälle sielläkin jonkun muun yrityksen toimintaedellytyksiin. Jos se kyläkauppa lopettaa toimintansa, ei siellä myöskään voi postipalvelu silloin toimia.

Ed. M ö l s ä : Arvoisa puhemies! Paljon on puhuttu Postista, mutta ehkä muutama havainto tässä vaiheessa keskustelua.

Ministeri Aura kehui Postia ja sen menestymistä. Tästä asiasta myös valiokunnassa vähän keskustelimme. Itsekin mietin tuolla penkillä kuunnellessani, paljonko näillä asioilla on tekemistä keskenään, kuinka hyvin Posti menestyy ja miten se tuottaa palveluja suomalaisille. Välttämättä ei sillä tässä muodossa, kun Posti on osakeyhtiö, niin kovin paljon ole merkitystä.

Ed. Karhunen totesi, että valiokunnan käsittely oli surkuhupaisaa asian osalta. Minusta surkuhupaisuus tuli ehkä siitä, että valiokunnassa myös hallituspuolueiden jäsenet totesivat, että ehkä on järkeä esityksessä, joka nyt on vastalauseessa pykälän muotoon saatettu. Se johti siihen, että ensimmäisessä käsittelyssä valiokunnan enemmistö oli tällä kannalla. Toisessa käsittelyssä — ja se ehkä toi sen surkuhupaisuuden — päädyttiin sille kannalle, että hallituspuolueiden edustajien rohkeus ehkä tältä osin sitten petti.

Edelleen korostaisin sitä, että vaikka rahasta puhuttaessa on ehkä pienestä asiasta kysymys, kysymys on aika suuresta periaatteesta siinä, miten eri osissa maata postipalveluja turvataan. Kysymys ei ole siitä, että tykillä ammutaan välttämättä karpästä, vaan siitä, että tasapuolisesti palveluja tarjotaan koko maan alueella.

En kovin tarkasti enää mene asian sisältöön, koska siitä on täällä paljon puhuttu. Toteaisin kuitenkin sen, että lähtölaukaus on siis vuodelta 1993 postitoimintalaki, joka täällä säädettiin. Siitä alkoi kehitys, jonka jokainen tietää. Jokainen tietää, että postitoimipaikkaverkosto on harventunut rajusti. Ei ole kysymys siitä, että pelkästään pienissä kunnissa verkosto on harventunut, vaan tiedämme, että myös kaupunkioaloissa verkosto on harventunut niin paljon, että palvelujen saatavuus on heikentynyt. Tilalle on tullut asiamiesposteja, jotka Posti itse lukee omiksi toimipaikoikseen.

Eikä sitä sovi kiistää, etteivätkö asiamiespostit olisi tulleet korvaamaan jotakin, mutta yhtä lailla tiedämme kaikki, että asiamiespostien palvelukyky tänä päivänä ei ole riittävä. Ennen kaikkea puute on siinä, että asiamiespostit eivät pysty edes alkeellisimpia pankkipalveluja antamaan. Yllättävää on se, että asiamiesposteissa myöskään maksuvälineenä eivät käy nykyiset maksuvälineet, jotka käyvät oikeastaan missä muussa paikassa tahansa. Ed. Lämsä puhui taksien viesteistä. Tiedämme, jotka takseja käytämme, että maksuvälineet käyvät jopa takseissa. Voi kysyä, miksi ne eivät käy asiamiesposteissa. Palveluissa on erittäin paljon jopa aika lapsellista puutetta vielä.

Tämän asian yhteydessä itse asian ytimestä on vallinnut laaja yksimielisyys, mutta muotoon, millä asiaa viedään eteenpäin, ponsi vai asian vieminen pykälään, tämä asia todella kariutui. Itse kyllä toteaisin, että rohkeus hallituspuolueiden edustajilta tässä vaiheessa loppui ja sen vuoksi tämä haluttiin viedä pönteon, vaikka tiedetään, että se ei juurikaan ehkä tulosta tuo. Kuitenkin tämän asian vakavuutta korostaa se nimike, millä liikenneministeriö lain on tuonut. Kyllä on rehellisesti todettava, että lain nimike on sellainen, että se korostaa sitä, että tämä raha, joka tätä kautta kerätään, voidaan käyttää haja-asutusalueiden postitoiminnan turvaamiseen.

Edelleen, vuonna 1993 postitoimintalain yhteydessä säädetty ponsi tarkoittaa juuri tätä asiaa. Nyt voitaisiin tuoda käytännön tasolle se ponsi, joka silloin säädettiin.

Kolmantena asiana, joka tukee asian viemistä pykälään, on nimenomaan valtiovarainvaliokunnan lausunto, jota ei, totta kai, sitäkään pidä sivuuttaa ihan huijausmäärä. Kyllä siellä yksiselitteisesti todetaan, että nämä varat lain nimikkeen mukaisesti tulisi ohjata tähän tarkoitukseen eli postitoimipaikkojen turvaamiseen haja-asutusalueille.

Ed. K a r h u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ajattelin etten olisi näihin menettelytapakysymyksiin puuttunut, mutta kun ed. Mölsä ne itse otti esille, niin haluan korjata.

Ed. Mölsä totesi, että ykkös- ja kakkoskäsittelyn välillä hallituspuolueitten edustajilta loppui rohkeus, mutta kyse ei todellakaan tästä ollut. Ensimmäinen äänestys päättyi tasan sen vuoksi, että paikalta puuttui jäseniä, jotka myöhästyivät perustuslakivaliokunnan kokouksen vuoksi. Yksikään hallituspuolueiden edustaja ei muuttanut kantaansa äänestysten välillä. Ihmettelenkin sitä, että paljon arvostamani liikennevaliokunnan puheenjohtaja ed. Saapunki erehtyi tässä kysymyksessä käyttämään hyväkseen ensimmäisessä käsittelyssä satunnaista enemmistöä, mihin hän ei yleensä ole turvautunut, vaan on kunnioittanut todellisia valiokunnassa olevia voimasuhteita ja näkemyksiä.

Muistutan vielä siitä, että ed. Mölsä oli itse myös tekemässä viime eduskuntakaudella liikennevaliokunnassa tätä lakia, jonka perusteella nyt lupa on annettu. Eli varmasti silloin olisi ollut se paikka puuttua ja estää.

Mitä tulee postikonttoreiden lakkauttamiseen ja kilpailun avaamiseen, niillä ei todellakaan ole mitään tekemistä toistensa kanssa. Kilpailu on vasta aukeamassa, ja postikonttoreita on lakkautettu jo usean vuoden ajan, niin että nykyinen tilanne ei todellakaan ole seurausta kilpailutilanteesta, vaan jostain ihan muusta. Olisiko kenties kyse taloudellisten realiteettien tajun heräämisestä ja siitä, että nähdään, minkä tyyppistä toimintaa on järkevä pitää yllä ja millaista ei?

Ed. M ö l s ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Menettelytapakysymys täytyy vielä ottaa esille. Minusta, kun asian käsittelyä valiokunnassa seurasi, ei nyt nimenomaan ollut kysymys tilapäisen enemmistön käytöstä, vaan kyllä itse asia muodosti sen ytimen, jonka ympärille kaikki yhtyivät. Se nimenomaan näkyi siinä, että aivan saman sisältöinen ponsi oltiin valmiita hyväksymään. Mutta siinä vaiheessa rohkeus loppui, kun olisi pitänyt olla sen verran vakavuutta mukana, että todella asiaa halutaan viedä eteenpäin eli siirtää se pykälämuotoon. Kun itse asias- ta vallitsi yksimielisyys, myös tuli pykälävaihtoehto esille.

On ihan totta, että PT-laki säädettiin edellisen eduskunnan aikana ja itse olin mukana. Korostaisin sitä, että tähän lakiin lisättiin ponsi. Kun pönten lukee, niin siitä ilmenee se, että sitä kaut-

ta haluttiin turvata se, että kun Posti muuttui liikelaitokseksi ja osakeyhtiöksi, se ei saa muodostaa uhkaa sille, että Postin palvelut ovat koko maassa saatavilla.

Ed. R. Ojala: Arvoisa puhemies! Jos aloittaa menettelytapakysymyksestä valiokunnassa, niin luulen, että ei tämän ikäinen mies enää pelkää mitään tällaisissa asioissa, vaan tekee päätökset ihan muulta pohjalta. Minusta se valiokuntakäsittely oli hyvin hauskaa, ja silläkin tavalla työskennellen tuli kuitenkin päätös tehtyä isomman salin ruodittavaksi.

Kun puhutaan tilanteesta, missä nyt ollaan, on aivan selvää, että virhe on tehty vuonna 93, kun päätettiin liikelaitostamisesta ja yhtiöittämisestä. Nykyiset ongelmat juontuvat sieltä, eivät tämän hallituksen tai tämän eduskunnan toimenpiteistä.

Kun ed. Tennilä sanoi, että nyt on tehty vain tilaa bisnesajattelulle, ja ed. Vistbacka, että jos hallituksen linja jatkuu, kaikki ovat kohta asiamiesposteja, varmasti molemmat lausumat tarkoittavat edellisen hallituksen toimia, koska tällä kaudella postitoimipaikkojen vähentäminen on lopetettu. On saatu eduskuntaan laki, jolla ns. kermankuorinta-asiaa pyritään hillitsemään.

Tähän on tultu nimenomaan sitä kautta, että tuli anomus yksityiseltä yritykseltä postitoiminnan jakelun järjestämisestä ja se oli ylipitkän ajan valtioneuvoston käsittelyssä. Eduskunnan liikennevaliokunnan jäsenet, ainakin hallituspuolueiden jäsenet, vaikuttivat aika paljon siihen, että lupaa ei myönnetty. Se myönnettiin vasta siinä tilanteessa, kun oikeusviranomaiset ilmoittivat, että asia on pakko käsitellä ja mitään laillista perustetta luvan hylkäämiseksi ei ollut. Sen jälkeen lupa myönnettiin ja samalla päätettiin tehdä ehdotus eduskunnalle siitä, että säädetään kynnysraha kermankuorinnan estämiseksi. Tämä maksu on ollut kaiken aikaa asian edetessä puheissa. Lähtökohta oli se, että maksu säädetään sen vuoksi, että alalle tuleva kilpailu ei onnistu niin helposti.

Suuri erimielisyys taisi sitten tulla siitä, että pelästytettiin, että tästähän tuleekin yksimielinen päätös. Ei sillä sen jälkeen enää missään voi tehdä kovasti propagandaa ja puhua jonkun toisen puolesta ja peittää ikään kuin omia jälkiään. Siitä tähän tässä on kysymys. Tämä laki on tehty juuri niin kuin sekä oppositio että hallituspuolueiden edustajat valiokunnassa ovat toivoneet. Viimeisessä vaiheessa sitten tuli esille ajatus siitä, että tämä pitääkin korvamerkitä; 1

miljoona alkuvaiheessa, paljonko loppuvaiheessa, jää nähtäväksi. On kuitenkin aika pieni asia viedä lakiin miljoonan markan korvamerkitseminen jollekin ja kelle se sitten maksetaan. Niin kuin ministeri Aura totesi, ei se oikein Postille sovi.

Kun ponnassa, jonka valiokunnan enemmistö hyväksyi, sanotaan, että "tarvittaessa", niin tarkoittaako opposition lakiesitys sitten sitä, että se maksetaan jollekin vaikka tarvetta ei olisi olemassakaan? Eli automaattinen maksu jollekin tuntemattomalle taholle siitä johtuen, että eduskunta hyväntahtoisuudessaan näin säättää. Ei se kään ole kovin johdonmukaista ajattelua.

Huvittavaa toisaalta on ollut se, että tässä asiassa on muutaman kerran vedottu Euroopan unioniin, sen direktiiveihin ja määräyksiin, ja vetoajina ovat olleet aina ne, jotka kaikissa muissa yhteyksissä valittavat Euroopan unionin liian suurta vaikutusvaltaa suomalaisen lainsäädäntöön.

Mitä tulee valtiovarainvaliokunnan lausuntoon liikennevaliokunnalle, ei siinä edellytetty mitään maksun korvamerkitsemistä. Siinä kehoitettiin valiokuntaa pohtia, mitä voidaan tehdä sen suhteen, että perustuslakivaliokunnan mielestä oli pientä epäsuhtaa lain nimikkeen ja lopullisen lain välillä. Se asia ei siis ollut mikään edellytys sen merkitsemiselle, vaan pyyntö asian pohittamiseen.

Lopuksi, arvoisa puhemies, haluaisin todeta, että kyllä meillä postipalvelujen saatavuudessa on parantamisen varaa. Ei tässä ole siitä kysymys ollenkaan. Kaikkien yksimielinen tavoite varmaan on se, että niitä ei enää heikennetä. Päinvastoin niitä voitaisiin parantaa. Kun ministeri Aura totesi, että omistaja ei sekaannu operatiivisiin asioihin, näin se normaalisti on. Mutta mikäli omistajan mielestä yhtiön toiminta menee väärään suuntaan ja väärille urille, niin kyllä silloin omalla tavallaan omistajan velvollisuus on sekaantua operatiiviseen toimintaan, ja siihen on monia eri tapoja olemassa.

Arvoisa puhemies! Tämä ratkaisu, jonka valiokunnan enemmistö lopulta on hyväksynyt, on ihan käyttökelpoinen ja turvaa samassa määrin postipalvelut kuin vastalauseessa oleva lakiehdotus.

Ministeri Aho: Arvoisa puhemies! Ed. Reino Ojalan puheenvuorosta hyvin tuli esille se, millaisessa asetelmassa hallitus joutui miettimään mahdollista postitoiminnan kilpailun avaamista ja tähän liittyvää nyt käsittelyssä ole-

vaa hallituksen esitystä, jonka nyt liikennevaliokunta on käsitellyt.

Samat erilaiset näkemykset, jotka ovat olleet eduskunnassa, ovat olleet myös hallituksen piirissä. Laki vuodelta 93 on velvoittanut kilpailun avaamiseen. Mutta onko se yhteiskunnan kannalta järkevää, onko postitoiminta sellaista yhteiskunnallista palvelua, jossa kilpailu on tavoiteltavaa ja tarkoituksenmukaista, siitä on ollut erilaisia käsityksiä. Itse olen ollut muun muassa sitä mieltä, että markkinatalouteen ihan olennaisesti kuuluvat myös monopolit ja että ne voivat olla myös julkisia monopoleja.

Kun kuitenkin päädyttiin siihen, että nykyisen lainsäädännön mukaisesti kilpailu on avattava, olisi tietysti johdonmukaista avata kilpailu niin, että kilpaillaan kaikesta postitoiminnasta, mutta nythän oli kiinnostavaa kilpailla vain osasta postitoimintaa. Siksi valtiovarainministeriön yhteinen poliittinen tahdonilmaisu oli se, että tällainen laki postitoiminnan turvaamiseksi haja-asutusalueilla ja siihen liittyvä maksu on laadittava.

Ei haluttu avata budjetin ulkopuolista rahastoa, koska sehän edellyttäisi nykyisen hallitusmuodon 6 luvun mukaisesti perustuslain säätämiseen liittyvää pohdintaa, ja toisaalta myös korvamerkintä on aika vieras erityisesti valtiovarainministeriön näkökulmasta katsottuna, jolloin lähdetään tietysti siitä, että eduskunta suveenisti päättää menoista ja että tulot ovat aivan samalla tavalla suveenisti päätettävissä. Niinpä tämä muoto, joka nyt liikennevaliokunnan mietinnössä on, on hyvä ja toimiva. Tietysti on mielenkiintoista seurata sitä, paranevatko postipalvelut nyt siellä, missä kilpailu on avattu, vai onko kysymys todellakin ollut enemmän harhaluuloista sen suhteen, että kilpailu aina ja kaikissa tilanteissa on autuaaksi tekevä.

Ed. Pekkarinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Reino Ojala on rehellinen, kun tunnustaa, että luvan myöntämisestähän tämä lakiesityksen tarve on syntynyt, ja siihenhän myös ministeri Alho viittasi. Pitää varmasti myös paikkansa, että nykyinen tilanne aiheutuu vuoden 93 postitoimintalain muutoksesta, mutta pitäisi kyllä muistaa, mitä on tapahtunut sen jälkeen. Kuka tiesi, että Postipankki romahtaa ja ne toimipisteet, joita varten tätä lakia oli muutettu, synnyttävät niin suuren tarpeen postitoimi-

paikkojen lakkauttamiselle? Tässä mielessä voi olla vähän kriittinen tuota lakiesitystä kohtaan, koska silloin ei tätä tunnettu.

Mutta jos ed. Karhusen tai myös ministeri Alhon tavoin postitoiminta yritettäisiin tässä tilanteessa turvata kannattamattomien toimipaikkojen kilpailuttamisella ottamalla esimerkiksi linja-autoliikenteen kannattamattomat vuorot, niin huonosti kävisi. Nythän on jo selvä uhka, että näistä ollaan luopumassa. Tämä olisi kyllä erittäin petollinen malli, vielä petollisempi malli yrittää säilyttää haja-asutusalueiden postitoimintapaikkoja kuin tämä malli nyt. Siinä mielessä tällainen varovaisuus, mitä liikennevaliokunnassa on, ja halu rahan tarkemmasta käytöstä on kyllä ymmärrettävä eikä ole ollenkaan liioiteltu. Kilpailuttaminen tässä johtaisi kyllä selvästi huonompaan tilanteeseen kuin se, että Posti ainakin nyt tietyn siirtymäkauden ajan velvoitetaan huolehtimaan ja se myös itse aikoo huolehtia siitä, että liiketaloudellisesti kannattamattomissa toimipisteissä edelleen toimintaa jatketaan. Tietysti uusi asiamiesposti ei suinkaan aina ole huononnut tilanteeseen, mutta epävarmempi se on. Monestihan se kyllä parantaa palveluja aukioloaikoja laajentaen jne, mutta se luo joka tapauksessa kiinteään postitoimipaikkaan verrattuna epävarman tilanteen.

Ed. R. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppaisen vastauspuheenvuoron loppuosa oli niin hyvä, että minulla ei ole kyllä siihen mitään lisättävää.

Ed. K a r h u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppaisen puheenvuoron alkuosa taas ei ollut kovin hyvä, joten on tarpeen käyttää tämä vastauspuheenvuoro. Nimittäin ed. Kemppainen peilasi nyt tulevaa kilpailua ja vuonna 93 säädettyä lakia, joka mahdollistaa kilpailun, siihen, että tähän mennessä on lakkautettu postikonttoreita johtuen siitä, että Postipankki on vetäytynyt osittain yhteistoiminnasta.

Nyt avautuvalla kilpailulla ja jo tapahtuneella postikonttoreiden sulkemisella haja-asutusalueilla ei ole mitään tekemistä toistensa kanssa.

Ed. A i t t o n i e m i: Herra puhemies! Talman! Vaikka tämä opposition esittämä pykälämuutos tehtäisiinkin, niin kuin on perusteltua, niin sillä ei ole mitään merkitystä siihen, mihin pykälä viittaa, eli haja-asutusalueiden postitoimintoihin. Posti on viimeisten vuosien aikana raa'alla kädellä lopettanut postitoimintoja. Se on

nyt hetkeksi pysähtynyt. Seuraava aalto tulee taas jossakin vaiheessa. Näin asian arvelen olevan.

Eikä Posti ole pelkästään lopettanut postitoimipaikkoja, vaan myös asiamiesposteja. Postin piirit ovat suorastaan kytänneet sitä, että löydetäisiin jonkinlainen tekosyy asiamiespostisopimuksen irtisanomiseksi. Sen jälkeen ei löydy sopivaa paikkaa, jolloin asiamiesposti jää pois siltä paikkakunnalta.

Esimerkit ovat tietysti vähän huonoja eikä niitä kukaan kuuntele, mutta kerron lyhyesti kuitenkin Ikaalisista yhden tapauksen. Siellä on Kovelahdi-niminen kylä, hyvin vilkas kylä, jossa on toistasataa taloa. Siellä on julkisia rakennuksia kyläkauppa ja Osuuspankin konttori. Kovelahdella on Osuuspankin konttori eikä siellä muuta konttoria olekaan kuin se yksi. Sekin on pieni, kuin pieni omakotitalo, mutta pankki kuitenkin. Kaupassa on ollut asiamiesposti, mutta asiamiespostin hoitaja, kauppias, jollakin tavalla kompasteli jotenkin tai ei, mutta Posti sai kuitenkin aiheen sanoa asiamiespostisopimuksen irti.

Kylällä ei näin ollen ollut postia, ja kun sitä alettiin kysellä, niin postipiiri ilmoitti, että etsimme tiiviisti uutta paikkaa asiamiespostille. Heti kun sellainen löytyy, asiamiesposti alkaa toimia uudelleen. Eihän siellä kylässä ollut kuin Osuuspankki. Osuuspankki kuitenkin ilmoitti, johtolimet tekivät päätöksen, että Osuuspankki ottaa postin hoitaakseen. Seuraava vaihe oli, että piiri ilmoitti, että vuonna 1991 Postipankin kanssa tehdyn yhteistoimintasopimuksen mukaan Posti ei voi asiamiespostia antaa Osuuspankin tiloihin eikä Osuuspankin henkilökunnan hoidettavaksi.

Taas kysyttiin Postilta asiaa, jolloin Heljä Salomaa, jos oikein muistan nimen, kyllä kai hän siellä jonkinlainen pomo on, vastasi kirjallisesti, että kyseinen vuonna 1991 tehty sopimus on ajat sitten purettu eikä ole mitään esteitä sille, että asiamiesposti voidaan antaa ja tehdä uusi sopimus Osuuspankin kanssa. Onhan niitä kai kuusi kappaletta Osuuspankeissa asiamiesposteja muuallakin, muun muassa Huittisissa on yksi posti Osuuspankissa.

Seuraava vaihe Keski-Suomen piirissä oli se, että he sanoivat, että Osuuspankki aukeaa liian myöhään eikä sitä siis sinne voida antaa. Osuuspankki sanoi, että pistetään vähän aikaisemmin auki ovet. Sitten se pantiin liian aikaisin kiinni, se oli seuraava vaihe Keski-Suomen piirillä. Sen jälkeen sieltä ei kuulunut mitään eivätkä he kai enää suostuneet vastalemaan.

Toisin sanoen tarkoitus oli se, että kun oli

löydetty aihe, millä asiamiespostisopimus sanottiin irti, niin kirveelläkään, vaikka se otettaisiin samalla hinnalla ja halvemmalla Osuuspankkiin, joka taatusti on luotettava eikä siihen ole esteitä, asianomainen piiri ei sitä halua sinne antaa, koska se haluaa poistaa yhden asiamiespostin kirjoistaan. Ovatko Posti, Pekka Vennamo ja johtajat Helsingissä tietoisia ollenkaan, miten nämä piirit toimivat, sitä minä en tiedä. Pitää ottaa selvää. Mutta tämä esitys on sanasta sanaan totta prikulleen, ja tätä on tapahtunut monessa muussa paikassa. Keinotekoisesti pyritään saamaan sopimus irti ja rikki ja sen jälkeen asiamiespostia ei saada millään tavalla. Aina on jokin syy, mikä estää sopimuksen tekemisen uuteen paikkaan siinä samassa kylässä. Tällainen on tämä systeemi.

Herra puhemies! Aikaisemmin ministeri Auralle rohkenein todeta, että hän nyt puhuu Postin isäntä-äänellä, kun tielaitokseenkaan ei liikenneministeriön valta ulotu, vaikka se on liikenneministeriön alainen virasto, ja se johtuu siitä, että aikanaan väitettiin tielaitoksen Hämeen piirin laiminlyöneen tienhoidon Hämeen piirissä. Kun tein siitä eduskuntakyselyn kolme kertaa peräkkäin, aina Aura vastasi, että ei ministeriö voi määritellä tällaisia operatiivisia asioita tielaitoksen puolesta. Täytyy kannella oikeusasiamiehelle tai oikeuskanslerille. Minä kantelen nyt siitä oikeuskanslerille. Sitten nähdään se tie loppuun. Minä vain ihmettelin, kun se on sentään liikenneministeriön alainen virasto. Posti on osakeyhtiö, joka on etäällä liikenneministeriöstä. Kuinka hän täällä puhuu isännän äänellä silloin Postin toiminnasta? Jommassakummassa on vikaa ja se täytyy selvittää. Tämä oli vähän eri asia, mutta kiitoksia, kun sallitte tämän lausua, herra puhemies.

Ed. Mähönen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. S a a r i: Arvoisa puhemies! Tämä keskustelu on käyty etupäässä liikennevaliokunnan jäsenten keskeisenä, mutta kun ed. Aittoniemiin siihen puuttui, päätin minäkin muutaman rikan tähän keittoon heittää.

Keskustelua on etupäässä käyty edelleenkin postitoimipaikkaverkon supistumisesta, joten tulkoon nyt vielä kerran kerratuksi tämä asia, johon mitä suurimmassa määrin on syypää Postin täysin epäonnistunut tiedotus. Näitä yksittäisiä ongelmia, joihin ed. Aittoniemi viittasi, saat-taa toki olla, mutta pääsääntöisesti toimipaikka-

verkoston muuttuminen yritysvetoiseksi posteiksi ei johdu alun perin lainkaan Postin vaan Postipankin ratkaisusta, joka päätti supistaa konttoriverkostoaan noin puolella. Edelleenkin Postipankin konttoriverkko verrattuna pankkitoiminnan volyyymiin on huomattavasti tiheämpi kuin esimerkiksi Meritan toimipaikkaverkosto perustuen pelkästään siihen, että sillä kuitenkin jäljellä olevissa toimipaikoissaan on yhteistyö Postin kanssa.

Posti joutui tilanteeseen, jossa se joutui miettimään, miten postipalveluitten saatavuus turvataan, ja vastaus oli yritysvetoiset postit, joista toisin kuin täällä on annettu monessa puheenvuorossa ymmärtää, saa täsmälleen samat postipalvelut kuin sellaisista Postin omista konttoreista saisi, joista Postipankki on vetäytynyt. Niistäkään ei ilman pankkilain muutosta olisi mitään mahdollisuutta saada rahaliikennepalveluita.

Tässä keskustelussa on pyritty myöskin meille poliitikoille tyypilliseen tapaan vähän työntämään naapurin käteen sitä Mustaa Pekkaa, kenen toimesta mitään on tehty. Tulkoon tämäkin historia palautetuksi mieleen. Postin liikelaitostaminen tapahtui vuonna 90 Holkerin hallituksen toimesta ja aikana. Sen sijaan yhtiöittäminen tapahtui vuonna 93 Ahon hallituksen aikana. Silloin lakiin liitettiin eduskunnan toimesta se ponsi, johon täällä viitattiin. Ed. Karhunen toteasi, että sen vuoksi hän nytkin haluaa, että kyseessä olisi vain ponsi eikä pykälä, koska olemme nähneet, miten vähän se ponsi on käytännössä merkinnyt eli ei käytännössä mitään. Tässä ed. Karhunen oli varsin rehellinen, koska hän myönsi, että tämäkään ponsi, mikä lakiin nyt valio-kunnan enemmistön käsityksen mukaan liitettäisiin, ei käytännössä mitään tule merkitsemään.

Arvoisa puhemies! Kun täällä on käytetty ilmaisua, että tässä asiassa ammutaan tykillä karpästä, voi olla myöskin niin, että todellisuudessa muutaman vuoden kuluttua huomataan, että ammuttiinkin nallipyssyllä norsua. Nimittäin postitoimipaikkaverkon supistumiseen ja muutoksiin verrattuna sata- tai tuhatkertainen merkitys on sillä, mitä tulevaisuudessa tulee tapahtumaan postinjakelukilpailun avaamisen seurauksena postinjakelulle. Kun maksu mitä ilmeisimmin menee vain fiskaaliseksi budjetin täytteeksi, käykö niin, että se hiljalleen ajaa sellaiseen tilanteeseen, jossa postin nykyinen tasahintajärjestelmään perustuva systeemi romahtaa?

Jokainen meistä tietää, että monet nyt kilpailuun tulevat postinjakelutuotteet ovat erittäin tuottoisia. Jos ajattelemme täällä suurissa kau-

pungeissa sellaisia kohteita, kuten veroviraston, energialaitoksen tai vakuutusyhtiöiden kirjeet ja vastaavat, jotka lähettäjä voi suoraan printata osoitejärjestyksessä ja jotka menevät suurin piirtein määrättyinä päivinä joka talouteen, joka lukuun, totta kai niiden jakelukustannus on vain murto-osa siitä, mitä keskimääräinen jakelukustannus on. Kun näin kilpailulla tämän jakelun hintataso romahdutetaan, aivan oikein, ed. Karhunen, siitä häviää monta sataa miljoonaa. Sitä ei saa Posti eikä sitä saa kilpailija, vaan se häviää hintatason romahtamisen seurauksena. Siitä toki hyötyvät silloin tällaisen joukkopostin lähettäjät, kuten esimerkiksi edellä mainitut verovirasto, energialaitos, vakuutusyhtiöt jnp. Asianomaiset, kirjeensaajat, siitä eivät käytännössä hyödy mitään. Heille se kirje tulee aivan kuin tähänkin saakka.

Arvoisa puhemies! Jos kuvittelemme, mihin tämä malli pahimmillaan saattaa johtaa, sehän johtaa siihen, että Postin saadakseen perittyä rahaa haja-asutusalueiden postipalveluiden turvaamiseen pitää kokonaisuudessaan ennen sitä tuottaa tappiota. Niin kauan kuin Posti on osakeyhtiö, jolta omistaja eli valtio edellyttää vuotuista keskimääräisen pörssiyhtiön mukaista osinkoa, tällainen kuvio ei ole mahdollinen. Niin kauan kuin suinkin Posti pyrkii omistajansa velvoitteen täyttämään. Niin ollen tuo raha, jonka oletetaan haja-asutusalueiden postipalveluiden turvaamiseen menevän, ei mene sinne, ennen kuin tilanne on katastrofaalinen.

Varsin kummalliselta tuntuu myöskin tässä yhteydessä se, että moneen otteeseen on vedottu siihen, että EU:n kilpailuviranomainen ei ehkä tätä lakia hyväksyisi, ei ainakaan siinä muodossa, jos tuo raha osoitettaisiin Postille. Minusta tämä on kummallista, jälleen tällaista luokan parhaan oppilaan pyrkimystä. Ei uskalleta edes kokeilla, vaan sillä olettamuksella, että jospa EU:n kilpailuviranomainen sitten onkin tästä toista mieltä, emme me voi edes yrittää turvata oman maamme haja-asutusalueiden tasavertaisia palveluita, vaan tällä ennako-olettamalla pyritään ne torjumaan.

Arvoisa puhemies! Olen pahoillani, että ministeri joutui täältä poistumaan, koska olisin mielelläni tässä julkisesti häneltä kysynyt, mikä on hallituksen tarkoitus ja suunnitelma tämän asian hoitamiseksi. Jos nimittäin tilanne johtaa siihen, että postin hinnat differoituvat eli että myöskin Posti joutuu lähtemään siitä, että jokainen tuote on hinnoiteltava sen kustannusten mukaan, silloinhan katoaa se hyvin arvokas sivistysvaltion

perusedellytys, että tässä maassa mistä tahansa voi pistää postilaatikkoon tasahintaisella merkillä varustetun kirjeen, joka menee tässä maassa minne tahansa, tai että sanomalehden saa samalla tilaushinnalla minne tahansa tässä maassa. Jos tämä tasahintajärjestelmä romahtaa, niin hyvin pianhan ollaan siinä tilanteessa, että kun Helsingin Sanomien vuosikerta tänne Helsinkiin tilatesa maksaa esimerkiksi tuhat markkaa, niin hyvin äkkiä se sama vuosikerta jossain Ilomantsin Tuupovaaran sivukylällä maksaa 5 000 markkaa. Tämä on valtava muutos, jos tähän ajaudutaan. Se on sellainen ihmisten asuinpaikan valintaa ohjaava muutos, joka on monin verroin suurempi kuin mitkään aluepoliittiset tuet tai lainsäädännöt.

Hyvät ystävät! Siinä suhteessa me voimme kysyä, onko tämä koko asia, jota täällä nyt käsittelemme, nallipyssyllä norsun ampumista, jolla ei ole mitään merkitystä. Olisin todella halunnut kysyä ministeriltä, miten hallitus jatkossa tämän kysymyksen aikoo sivistysvaltiolle kuuluvalla arvokkaalla tavalla hoitaa. Sen sijaan että me pikkuaikoina syyttelemme toisiamme, tätä suurta asiaa meidän jokaisen kannattaisi perusteellisesti miettiä.

Ed. **K a r h u n e n** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Saari piti täällä erittäin asiantuntevan puheenvuoron, niin kuin hänen Suomen PT Oy:n hallintoneuvoston puheenjohtajana kuuluukin tuntea asiat hyvin. Hän olisi toki voinut esimerkiksi omalle ryhmälleen liikennevaliokunnassa kertoa ja valottaa vähän taustoja siitä, mistä on kyse postitoimipaikkojen lakkauttamisesta ja koko prosessista, joka on käyty läpi, ja mitä mahdollisesti tämän alkuvaiheessa noin yhden miljoonan markan tuoton ohjaaminen postikonttoreiden tukemiseen käytännössä merkitsisi tai olisi merkitsemättä.

Nimittäin ed. Saari ihan oikein totesi, että kyse on tässä laissa ja koko tässä asiassa nimenomaan jakelusta ja jakelukipailusta. Kynnysmaksullahan pyritään säilyttämään Postin mahdollisuus subventoida ruuhka-alueilta kerätyillä tuloilla haja-asutusalueiden postipalveluja. Tällä tavoin pyritään estämään sitä tilannetta, jonka uhkakuvaan ed. Saarikin täällä maalasi.

Mitä tulee mahdolliseen hintatason romahtamiseen ja siihen, kuka hyötyy, ed. Saari epäili, että siitä eivät hyödy ketkään muut kuin kasvotomat energia- tai sähkölaitokset. Mutta viime kädessä niidenkin tuotot maksavat kuluttajat laskuissaan eli joka tapauksessa ne välistä häviä-

vät miljoonat menevät kuluttajien hyödyksi kilpailussa, niin kuin on mennyt telekilpailussakin.

Ed. Saarelle olisin halunnut muistuttaa, että ryhmätöverinne eivät halua muutosesityksellään tukea Postin toimintaa, postinjakelua, josta te olitte itse huolissanne, vaan niitä postikonttoreita, toimivia asiamiesposteja, toimivia yhteispalvelupisteitä, jotka ovat syntyneet sen myötä, kun Postipankki on vetänyt palvelunsa pois. Toivon, että te ymmärrätte sen, että tällä muutosesityksellä ei ole postikonttorikysymykseen mitään merkitystä.

Ed. **V ä i s t ö**: Herra puhemies! Monella tapaa postiasian osalta on kyse peruskysymyksestä, peruspalvelusta ja ihmisten tasavertaisesta kohtelusta. Täällä ed. Saari edellä hyvin perusteellisesti kuvasi tilannetta, mihin pahimmillaan saattaa tämän peruspalvelun hoito johtaa, elleimme ajoissa tarttu niihin kysymyksiin, jotka liittyvät postinjakeluun ja saatavuuteen. Minusta tässä pitäisi hallituksen piirissä erityisesti ja myös tietysti täällä eduskunnassa nähdä tulevaisuuteen ja nähdä se kehitys, mikä nyt meillä kaikkien eriytyneen haja-asutusalueiden palvelujen saannin ja peruspalvelujen saannin osalta on tapahtumassa, mutta toisaalta myös kaupunkien ja taajamien kehityksen osalta, eli tulevaisuudesta tässä on suuri huoli.

Ymmärrän niin, että asian käsittely liikennevaliokunnassa on koettu koko valiokunnan osalta hyvin tärkeäksi ja että tavoitteena, kun enemmistö on päättänyt pontteen, on ollut se, että tällä kuitenkin varmistettaisiin peruspalvelut kautta maan kohtuullisin ehdoin myös uudessa tilanteessa, mutta toisaalta pitää kysyä, riittääkö se. Itse olisin valmis näkemään, että pykälämuotoilu on monin tavoin vahvempi ja perustellumpi, mutta kuten ed. Saari edellä aprikoi, riittääkö vielä tämäkään, kun katsotaan pidemmälle tulevaan.

Postipalvelut ovat täällä eduskunnassa vuosien mittaan puhuttaneet paljon ja varmasti aiheesta. Minusta tähän liittyvät peruspalvelun olennaiset kysymykset: ensinnäkin palvelun saatavuus tasapuolisesti niin maaseudulla kuin kaupungeissa ja muissa taajamissa, toisaalta myös palvelun laatu ja luotettavuus, joka sekin on hyvin tärkeä kysymys.

Edellä keskustelussa on nostettu esille jo palvelun jatkuvuusasia niin kiinteiden postitoimipaikkojen osalta, joista monet ovat edelleen lakkautusuhan alla, kuin myös yritysveroisten asiamiespostien osalta. Ed. Aittoniemi hyvin kuvaili

tilannetta, miten asiamiespostienkin kohdalla useassa tapauksessa on epävarmuutta eikä välttämättä ole halua palvella alueen asukkaita niin, että toimiva, palvelukykyinen asiamiesposti olisi postia ja Postin palveluja tarvitsevien ulottuvilla.

Arvoisa puhemies! Täällä erityisesti ed. Karhunen on manannut kovasti kilpailua ja kilpailuttamista ja sen autuutta. Minusta tuntuu, että monessa asiassa me olemme nyt liikaakin innostuneet kilpailusta ja kilpailuttamisesta. Se voi hetkellisesti tämän tyyppisessäkin asiassa tuoda jollekin taholle etua, mitattavaakin etua ja tulosta. Mutta miten käy kokonaisuuden ja erityisesti, miten käy jatkuvuuden?

Minusta peruspalvelujen osalta pitäisi hyvin harkitusti avointa kilpailua suosia. Pitäisi nähdä todella kokonaisuus ja kansalaisten tasavertainen kohtelu ja nimenomaan se, että näillä ratkaisuilla pala palalta muutetaan tulevaa tilannetta ja helposti viedään edellytyksiä jatkossa sellaiselta toiminnalta, millä peruspalvelun edellytyksistä voidaan ylipäättensä huolehtia. Eli pitäisi katsoa pidemmälle tulevaisuuteen.

Arvoisa puhemies! Tähän mielestäni liittyy myös se seikka, mihin ed. Saarikin kiinnitti huomiota, eli kysymys EU:n kilpailupolitiikasta ja EU:n taholla tämän toiminnan hyväksyttävyydestä. Mielestäni Suomen pitää EU:n suuntaan toimia selkeästi niin, että meidän erityisolosuhteemme kaikissa asioissa, kansalaisille tärkeissä asioissa, tunnustetaan ja tiedostetaan. Ei meidän pidä ensimmäisinä olla ajamassa kilpailua kaikille aloille ja toteuttamassa niitä ajatuksia, mitä kenties Keski-Euroopan tiheään asutuilla, lyhyiden välimatkojen alueilla käytännössä toteutetaan tai halutaan. Pitää kysyä, halutaanko sielläkään välttämättä. Postipalvelun osaltahan on katsottu, että se on todella peruspalvelu, jonka saatavuudesta vastuun pitää kuulua, näin olen ymmärtänyt, kullekin valtiolle, että kansalaisten asema on kohtuullisen tasavertainen.

Siihen liittyy, arvoisa puhemies, olennaisena asiana juuri tasahintajärjestelmä peruspalvelujen osalta. Jos tältä tieltä siirrytään kustannusvas- taavuuden hinnoitteluun, silloin ollaan hyvin kaukana siitä peruseriaatteesta, jonka tällaiseen palveluun pitää nyt ja tulevaisuudessa sisältyä.

Arvoisa puhemies! Mielestäni tässä asiassa vähemmistöön jääneen valiokuntaryhmän kanta on oikea ja perusteltu, ja mielestäni on kohtuullista tämä asia, haja-asutusalueiden ja saariston postipaikkojen ylläpitäminen valtion talousarvion kautta, turvata lain pykälässä.

Ed. Lahtela: Arvoisa herra puhemies! Muutama hajahuomio tästä lakiesityksestä ja mietinnöstä.

Kun pirulle antaa pikkusormen, se vie koko käden, näin on sanonta, ja kyllähän tässä on käynyt niin nimenomaan, kun katsoo 90-lukua. Kun Posti yhtiöitettiin, alkoi luja meno, mennään virran vietävänä. Liiketaloudelliset pelisäännöt määräävät näköjään vahvasti, ja aika hankala siihen väliin on mennä. Eikö semmoista ideologiaa 90- ja osin 80-luvulla ole eletty kaikin tavoin suomalaisessa yhteiskunnassa ja laajemminkin? Kaikkea yhtiöitetään ja nähdään sieltä saatavan jotain hyötyä, tehokkuutta, yksityisyyttä. Katsotaan, että yksityinen on kaunista, ja tässä postiasianssa on hurahdettu aika pitkälle saman tyyppiseen ajatteluun. Viimeisin hurjin juttu on se, että vankilat pitäisi kilpailuttaa eli poliisit, vankilat, tullit. Joidenkin mielestä pitäisi tehdä näin.

Jossakin vaiheessa meidän pitäisi se keskustelu tässä yhteiskunnassa käydä, mitkä kaikki on järkevää kilpailuttaa, mitkä ovat semmoisia asioita, jotka pitäisi hoitaa ja turvata yhteiskunnan voimin, vai onko niitä asioita. Mutta se on arvokeskustelun paikka.

Mutta nyt me olemme tässä tilanteessa. Muistan ne lukemattomat keskustelut eri tilaisuuksissa ministeriössä, Postissa ja muualla, missä on kuultu asiantuntijoita ja asianomaisia, siitä, millä tavalla kermankuorijat saadaan kuriin, jotta ei käy niin, että jotkut hyötyvät kohtuuttomasti ja Postille jää se likaisempi työ hoitaa haja-asutus- alue, ja miten se pystyy sen hoitamaan, koska tuloja postimaksujen muodossa ei tule kertymään. Tässä esitys on siinä muodossa, kuin alunperin hahmotettiin.

Oikeastaan voi yhtyä ed. R. Ojalan näkemykseen siitä, että tämä keskustelu on luonnollista, eihän oppositiota olisikaan, jos se ei etsisi kaiken näköisiä koukkuja, joita pitää tähän heittää: Me olemme vähän eri mieltä tässä jutussa, mutta kuitenkin kyllä tässä hyväksytään, mutta kuitenkin pitää olla eri mieltä. Sehän on ihan luonnollinen juttu. Se on opposition oikeus, ja pitääkin olla erilaisia mielipiteitä, vaikka ne eivät aina olisikaan ihan todellisia.

Tasahintajärjestelmästä sen verran, että se on suurin kysymys, minkä ed. Saari totesi. Kun miettii 90-lukua kokonaisuutena, eikö tasahintajärjestelmä ollut joskus polttoaineidenkin osalta, eli bensan sai jokseenkin samaan hintaan, muutamana pennin ero oli Helsingissä tai Pohjois-Karjalassa tai Lapissa, mutta sehän purettiin.

Nyt maksetaan dieselistä tai bensasta, polttoaineesta mistä hyvänsä, huomattavasti enemmän, kun viedään kauemmaksi. Siinä avattiin myös siltä osin eriarvoa tähän yhteiskuntaan, että syrjimmässä, kauempana asuville tulee kalliimmaksi elää. Mutta tässä postihommassa ne päätökset jäävät kyllä myöhemmän varaan. Toivon mukaan tässä ei mennä samanlaiselle tielle kuin polttoainejakelun osalta. Tämä on vielä hurjempi juttu, kun onneksi polttoainepuolella jonkin verran kilpailu toimii, mutta se on silti kalliimpaa kauempana.

Sen vuoksi ponsi, mikä liikennevaliokunnassa on sorvattu, on minusta riittävä. Se toteaa, että tarvittaessa käytetään varoja haja-asutusalueen ja saaristoalueen postitoiminnan turvaamiseen. Tarpeeseen sen pitää perustua. Kyllä kai eduskunnan tehtävänä on pitää asiasta huolta. En tiedä, löytyykö sitä valtaa, tahtoa. Mitä sitten sanotaan, jos siellä ei tehdä sillä tavalla, ja siellä posti ei kuljekaane? Mutta meillähan on olemassa laki, että ihmisten pitää saada määrättyssä ajassa jne. posti kulkemaan. On meidän heikkouttamme, jos meidän pitää tuplavarmistuksia iskeä siihen ja on sellaista epäuskoa, että emme pysty hallitsemaan näitä asioita. Siinä mielessä olen valiokunnan mietinnön takana, tosin olin mukana osittain käsittelyssäkin.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Tätä lakiesityksestä myös valtiovarainvaliokunta antoi lausuntonsa liikennevaliokunnalle. Osin tuon valiokuntakäsittelyn kokemuksiin perustuen, osin muuten harrastuksenomaisesti ja asiaa seuranneena joku ajatus tähän keskusteluun.

Tietyt äkkii voisi ulkopuolelta kysymys, että on aika pienestä asiasta kysymys, kun keskustellaan siitä, miten menetellään miljoonan tai kahden tai kolmen tai neljän miljoonan markan kanssa, jonka suuruudesta summasta nyt on kysymys, kun ollaan tätä maksua näille rajoitetun toimiluvan hankkijoille myöntämässä ja antamassa.

Vaikka kysymys tällä hetkellä kuitenkin on vain aivan pienestä markkamäärästä, mielestäni kysymys on kuitenkin ensinnäkin periaatteellisesti tärkeä, millä tavalla määritellään ne ehdot, joilla nämä kermankuorijat velvoitetaan tulemaan tähän touhuun mukaan, rahoittamaan vaikeampien alueiden postitoiminnan turvaamista, millä keinoin ne siihen velvoitetaan.

Toisekseen tärkeää on myös se, sanotaanko lainsäädännössä selkeät normit siihen, että nämä varat, mitä tätä kautta saadaan keräytyksi, todella

tulee käyttää heikompien alueiden, postitoiminnan kannalta kalliimpien ja vaikeampien alueiden postitoiminnan rahoittamiseen.

Tämä on periaatteellisesti tärkeä ratkaisu molemmissa äsken mainituissa suhteissa. Näin siitä syystä, että olen aivan varma, että lähimpien vuosien aikana rajoitetun postitoimiluvan harjoittajien määrä tulee lisääntymään. Jo volyyminä tavarassa, joka kulkee tämän järjestelyn piirissä, tulee lisääntymään erittäin tuntuvasti seuraavien vuosien aikana. Kun se tulee lisääntymään, on selvää silloin se, että myös näiden maksujen tuotto tulee lisääntymään, ja silloin on suuri merkitys sillä, millä perusteilla ne rahat kerätään ja miten ne eri tarkoituksiin käytetään, käytetäänkö ne yleiskatteeksi budjetissa, vai selkeästi kohdennetuksi rahoitusmuodoksi nimenomaan haja-asutusalueiden postitoiminnan turvaamista silmällä pitäen. Puhemies! Täällä on keskustelua käyty siitä, minkä kaikkien julkisten toimintojen ja palvelujen pitäisi olla sellaisia luonteeltaan, joiden suhteen pitäisi kahta keskeistä periaatetta noudattaa: yhtäältä tasahintaa ja toisaalta edes kutakuinkin tasapuolista, tasapainoista saavutettavuutta. Kyllä mielestäni on aika helppo yhtyä niihin moniin täällä esitettyihin näkemyksiin ja ymmärtääkseni pohjimmiltaan koko eduskunnankin jakamaan näkemyksen siitä, että kyllä postitoimipalvelut kuuluvat nimenomaan siihen kansalaisten peruspalveluiden kategoriaan, jossa sekä tasahinta että tasapuolinen saatavuus on kerta kaikkiaan turvattava.

Kun tämä hyväksytään lähtökohdaksi, on siitä lähtökohdasta käsin arvioitava sitä, miten kilpailun periaatteen soveltaminen tälle tärkeälle toimialalle saadaan sisään siten, että kuitenkin samanaikaisesti tämä peruspalveluluvonne voidaan Postin toiminnassa toteuttaa. Voidaan periaatteessa nyt käydä keskustelua siitä, oliko yli päänsä aihetta avata miltään osin kilpailua tällä toimialalla. Ne ratkaisut on kuitenkin tehty, pelin avaukset on suoritettu, nyt on kysymys vain siitä, miten näissä oloissa voidaan aavistuksenomainen kilpailu toisaalta toteuttaa ja toisaalta sopeuttaa tämän kilpailuperiaatteen kanssa yhteen ne kansalaisten peruspalveluiden toteuttamisen periaatteet, jotka mielestäni siis myös postin alueelle tulee ulottaa. Näiden periaatteiden yhteensovittamisesta nyt on kysymys.

Haluan kiinnittää tässä yhteydessä ensinnäkin huomiota nyt siihen, että hallituksen esityksessä yhteensovitus ollaan toteuttamassa tavalla, jossa siis rajoitetun postitoiminnan harjoittamislupa

myönnetään sillä perusteella, että tietyin kriteerein määräytyisi maksu, jota luvansaaaja joutuisi julkiselle vallalle maksamaan. Oma käsitykseni on, että ne perusteet, joilla maksu määräytyy, ovat varsin kevyet. Käytännössä tämä suomeksi sanottuna tarkoittaa sitä, että sen, ken pääsee kermaa kuorimaan, ei tarvitse kovin suurta hintaa kuorinnan etuoikeudesta loppujen lopuksi kuitenkaan maksaa. Valtiovarainvaliokunnan käsittelyn yhteydessä oli myös tämä seikka tuntuvasti ja painokkaasti esillä, pitäisikö jo nyt tässä yhteydessä määritellä ne normit, joilla maksut kermankuorijoille määräytyvät, tiukemmiksi, velvoittavamiksi ja sitä kautta enemmän rahaa kassaan tuottaviksi. Tähän ei kuitenkaan päästy. Haluaisin nyt käsittelyn yhteydessä kuitenkin muistuttaa myös hankkeen tästä ulottuvuudesta.

Toinen ulottuvuus on siis se kysymys, millä tavalla ne rahat, jotka kokoon saadaan, tulisi kanavoida nimenomaan niitten alueiden postitoiminnan tarpeisiin, joilla postitoiminnan harjoittaminen on kannattamatonta.

Arvoisa puhemies! Olen tyytyväinen siitä, että myös liikennevaliokunta joka tapauksessa on nostanut velvoittavassa ponnassa esille sen seikan, että haja-asutusalueiden postitoiminnan turvaamiseksi postipalvelujen myynnistä valtiolle tuloutuvia maksuja käytetään tarvittaessa haja-asutusalueiden ja saariston postitoimipaikkojen tukemiseen liikenneministeriön ohjauksessa. Jo tämän kirjaaminen oli selvä parannus siihen, mikä oli hallituksen esitys.

Mutta olen aivan varma ja vakuuttunut johtuen juuri siitä, että tämä toiminta tulee jatkossa laajentumaan, että näiden markkojen määrä tulee lisääntymään, kermankuorinnan etuoikeuden merkitys kasvamaan. Kun näin on, olisi vielä parempi, että voitaisiin ottaa askel vielä pitemmälle ja todella määritellä, niin kuin keskustan vastalauseessa on sanottu, selvästi pykälään maininta, että nämä varat tulee tulouttaa nimenomaan erillisille momenteille, joista käsin ne tarkoitukseen käytetään. Myönnän, että kovin suurta eroa valiokunnan enemmistön ponsilauseen ja keskustan vastalauseeseen pykälävaihtoehdon välillä ei ole, mutta juuri siitä syystä, että tulevaisuus mielestäni näyttää kertomani tapaiselta, olisi sittenkin parempi, että tämä oikein pykälään kirjoitettaisiin.

Myönnän, että ed. Karhunen on siinä oikeassa, että voidaan asettaa kyseenalaiseksi se, olisi-ko pykälän kirjoittaminen välttämättä suoritettava niin kuin se on vastalauseessa sanottu. Nyt

siinä sanotaan, että ykkösmomentissa mainittu maksu tulee kohdentaa haja-asutusalueiden ja saariston postitoimipaikkojen ylläpitämiseen valtion talousarvion kautta. Mutta pitäisikö se kirjata niin, että se tulisi kohdentaa haja-asutusalueiden ja saariston postinjakelun parantamiseen tai turvaamiseen valtion talousarvion kautta? Mielestäni tämä on kuitenkin aika pitkälle makukysymys. Myös tässä muotoilussa, ymmärrän näin, keskustan ja muiden oppositior ryhmien edustajat valiokunnassa ovat tarkoittaneet kutakuinkin sitä samaa, mitä ed. Karhunen huomautuksessaan tarkoitti.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Kilpailun ja yhteiskunnallisen palvelun yhteensovittamisessa on se sama vaikeus kuin klassisessa kisassa, joka kuiskaa äänekkäimmin. Siinä on kaksi hyvin vaikeasti yhteen sovitettavaa elementtiä.

Keskusteluun, jota on käyty, voin sanoa, että vuonna 90 tai 93, miten se nyt määritellään, valittiin liikelaitostamisen ja yhtiöittämisen linja, toisin sanoen markkinaehtoisien palvelujärjestelmän malli. Sitä ei valittu pakosta, ei siihen veloitannut yleismaailmallinen kehitys. Minun ymmärtääkseni tällä hetkellä Euroopassakin on toisenlaisia malleja tämän palvelun suorittamiseen. Se oli meillä ojentautumista yhden tyyppiseen markkinatalousmalliin, jonka tuotosta me monessa suhteessa sairastamme paitsi tällä alalla monella muullakin alalla niin julkisessa kuin yksityisessäkin yritystoiminnassa. Valittiin tie, joka on tuottanut tältä osin työttömyyttä, palveluverkoston karsimista, palvelujen heikkenemistä eikä pelkästään haja-asutusalueilla, vaan oululaisena tiedän, että myös kaupungeissa. Minä jonotan paljon pitempään, asuntoni ohi ajaa seuraavaan postipalvelupaikkaan ihmisiä monen kilometrin takaa ohittaen yhden palvelupaikan.

Tehdyn linjavallinnon viisautta on epäilty ja sietää epäillä. Tässä vaiheessa ei tietenkään riitä selitykseksi se, että Postipankki veti hartiansa yhteisen vastuun alta pois. Sekin olisi pitänyt nähdä. Se teki sen saman ideologian elähdyttämänä. Toivottavasti virheistä on opittu. Nyt esillä oleva lakiesitys on yritys paikata tehtyjä virheitä. Se ei palauta kehitystä alkupisteeseen, mutta tässä tilanteessa pidän esitystä tarpeellisenä.

Vielä keskustan rinnakkaisesitykseen. Minusta lain otsikko — Hallituksen esitys laiksi haja-asutusalueiden postitoiminnan turvaamiseksi perittävästä maksusta — on totaalisesti velvoittava. Minua se tyydyttää.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin yhden pienen nyanssin lisätä ed. Karjalaisen puheenvuoroon.

Silloin, kun Postin liikelaitostamisesta ja yhtiöittämisestä päätettiin, ei tiedetty, että parin vuoden sisällä Suomi on EU:n jäsenmaa ja joutuu sitä kautta EU:n kilpailusäädösten alaiseksi. Mitä ilmeisintä on, että kun Posti nyt on yhtiö, EU:n säädöksistä johtuen tätä monopolia ei pystytty säilyttämään vaan kilpailu on pakko tavalla tai toisella avata. Siksi olisi äärimmäisen tärkeää tässä vaiheessa, aivan niin kuin ed. Pekkarinen edellä esitti, perusteellisesti harkita, minkä tasoinen tuon kermankuorinnan maksun täytyisi olla. Aivan selvää on, että silloin sillä on määrätty teho, jos on olemassa jonkinlainen maksu, joka menee valtion kassaan. Mutta jos, niin kuin vastalauseessa ja ponnassa esitetään, tuo raha osoitettaisiin sille, joka on vastuullinen huolehtimaan liiketaloudellisesti kannattamattomien alueitten palvelusta, tuon maksun teho tuplaantuu.

Ed. Kalli merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K a r j a l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En halua kumota ed. Saaren puheenvuoron alkua. Totean vain, että kun valitaan kilpailujärjestelmä, silloin valitaan myös kilpailun riskit. Ne ovat nyt meillä käsillä.

Ed. M y l l y n i e m i : Herra puhemies! Ed. Karhunen piti hyvän oppitunnin ed. Saarelle. Ed. Karhunen toivoi, että ed. Saari olisi antanut keskustan liikennevaliokunnan jäsenille tukiopetusta, koska he olivat olleet vallan ulkona tässä asiassa, monimutkaisessa lakiesityksessä. Hetken aikaa olin vähän hyvilläni, että saivat pojat oikein olan takaa. Mutta sitten huomasin, että minähän itse olen liikennevaliokunnan jäsen ja kaiken lisäksi olen kirjoittanut vielä ihan kirjaimesta kirjaimeen tämän pykälän, joka tässä on.

Tuntuu vain siltä, kun äsken käsiteltiin 90 sivua rikosprosessiuudistusta, mietintö oli 90 sivua paksu, että ehkä nämä kaksi riviä olisi ilman ed. Karhusen oppituntiakin saatu jotenkuten järjestykseen. Olen sitä mieltä, että tämän pykälän juuri näin ehkä tulisi olla.

On erikoista, että Posti itse ei kuitenkaan ole kiinnostunut näistä rahoista. Se kerta kaikkiaan niin epävirallisesti kuin virallisestikin sanoo, että he eivät ole kiinnostuneet näistä. Tietysti se joutuu ehkä siitä, että 250 miljoonaa voittoa tulee

muutenkin, mutta eihän pisarana rokassa pahasta olisi tämäkään, vaikka tähän ei ole tarkoitettu nimenomaan Postille vaan tästä liikenneministeriö ostaa palveluja sieltä, mistä parhaiten tulisi saamaan.

Kilpailu saattaa johtaa todellakin kaaokseen. En ole ihan varma. En ole pystynyt selvittämään, mutta jossakin Euroopan maassa, onko maakunnassa tai isossa kaupungissa, on 58 eri postinjakajaa. Ne kantavat ristiin rastiin toinen toisilleen ilmeisesti postia, joten se ainakin menee sekaisin.

Ed. Pekkarinen puhui siitä, olisiko maksun tuotto voinut olla postitoiminnan tukemiseen. Näin tämä pykälä jo alkujansa oli kirjoitettu. Mutta minua kokeneemmat edustajat valiokunnassa sanoivat, että koska postilaissa tai jossakin on sanottu, mikä on postitoimipaikka, se viittaa siihen, että on viisasta laittaa postitoimipaikka tähän, koska postinjakeluhan on laissa määrätty. Se pitää hoitaa joka tapauksessa, oli tilanne mikä tahansa Suomenmaassa.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Silloin, kun tuotiin eduskuntaan esitys Postin liikelaitostamisesta, vastustin sitä esitystä. Muistan hyvin, mikä olikaan se puolue, joka toi ministerinsä kautta sen esityksen tänne. Sehän johti siihen, että ed. Aittoniemi ei voinut sellaisessa puolueessa olla jäsenenä ja siirtyi Suomen keskustaan. Sitten Suomen keskusta piti huolen siitä, että tästä tehtiin postiyhtiö, mikäli olen ymmärtänyt oikein. Näillä kaikilla ratkaisuilla on se yhteiskuntaindikaatiomerkityksensä, että ne kuvaavat, kuinka suomalaisessa yhteiskunnassa mennään aina, niin kuin sanotaan hienosti, överiksi. Kun tulee jokin tällainen kansainvälinen trendi, sitä lähdetään ristoreipasmaisesti toteuttamaan ilman minkäänlaista riskianalyysiä, mihin ymmärsin ed. Karjalaisen äsken viittanneen. Kun tätä prosessia viedään tarpeeksi pitkälle, siitä on seurauksena se, että tulevat vastaan paikalliset.

Arvoisa puhemies! Tämä on paikkolaki. Se on sillä tavalla, että kun kaikki on menemässä absoluuttisesti pieleen ja päin seiniä, sitten joudutaan paikkaamaan ja sitten riidellään siitä, miten paikkaan, minkä värisiä paikkoja laitetaan, mistä otetaan, otetaanko peiton alaosa kappale ja pannaan yläosaan vai miten ne siirretään ja sillä tavalla, että tässä tapauksessa haja-asutusalueitten osalta nämähän ovat niittiä niitin päälle. Se ei ole ratkaisevaa, niin kuin posti-Pekka sanoo. Posti-Pekkahan sanoo näin, että joo, nythän tuo-

daan ja viedään kaikki kotiovelta. Ei tämä ole olennaista.

Haja-asutusalueen kannalta olennaisin asia on se, että siellä on postikonttori, jonne voidaan viedä ja josta tulee ja jossa määrä ei ole rajoitettu siihen mersuun ja sen takakonttiin, jolla se kuljetetaan nyt. Sehän on paikallinen taksi. Ei sen mersun takakontin perusteella yksikään yhtiö sijoita haja-asutusalueelle minkäänlaista toimintayksikköä, jos se aikoo markkinoille tavarotaan hiissata. Tämä on ratkaiseva juttu. Kun posti-Pekka täällä kiikuttaa meitä omaan konttoriinsa informoitavaksi, jatkuvasti toimitaan marxilaisen lehdistäteorian mukaan eli vaietaan siitä, mikä on ideologialle vierasta.

Ed. Manninen: Herra puhemies! Silloin kun Posti yhtiöitettiin, oli varmaan sellainen käsitys, että vaikka ei ollut tietoa EU:n jäsenyydestä, arvioitiin varmaan niin, että myös yhtiöitettynä tulevaisuudessa EU:n puitteissa tämä kilpailusäännöstö tulee etenemään kaikissa maissa, ja Suomihan on tunnetusti ollut ensimmäisenä avaamassa ja edistämässä näitä EU:n hyviä periaatteita. No, näin tässäkin on käynyt, että Suomi on ollut valmis kilpailuun, mutta muualla, kaikissa EU-maissa ei edes ajatella tällaista mahdollisuutta, vaan pidetään posti valtion toimintana.

Kilpailu on tietysti hyvä ja se tuottaa tietyille tahoille etuja, mutta on siitä myös haittoja. Tässä on esimerkiksi tämä eduskunnan kännykkä, joka on kilpailutettu, mutta se on merkinnyt Lapin kansanedustajille sitä, että kun siellä maanteillä kulkee, niin on aivan sama, vaikka kuikkaa heittää tällä. Ei tällä mitään tee Lapissa, mutta etelän edustajat ja eduskunta on saanut halvalla kännykät, mutta se ei palvele pohjoisen Suomen kansanedustajia. Sellaista on kilpailu. Kai tähänkin joku vero etelään pitäisi panna, että pohjoisen edustajat voisivat ostaa toisen kännykän, jolla kuuluisi siellä pohjoisessa. Silloinhan se palvelisi vasta tätä tarkoitusta.

Ed. Hysäjä: Arvoisa herra puhemies! Silloin kun tätä päätöstä on suuremmassa linjassa tehty, ei varmaan myöskään osattu ennakoida pankkien tilannetta. Ja kun tiedetään, että pankkipalvelut muodostavat huomattavan osan postikonttorin työstä, näin ollen alasajo pankkitoinnin tyrehtymisen myötä on ollut huomattavasti vilkkaampaa kuin ennakoitiin. Myöskin pankkipalvelujen se kehitys, että ne ovat riippumattomia kiinteästä toimipaikasta huomatta-

vasti enemmän nyt kuin aikaisemmin, on varmasti myöskin edistänyt tätä kehitystä, eli asiakas voi nykyään hoitaa pankkiasioitaan monin eri tavoin eikä ole sidottu kiinteään pankkiin. Tämä on tuottanut hallaa juuri Postipankin ja postien kohdalla, ja tästä nyt kärsivät laajasti koko Suomen haja-asutusalueet. Osaltaan tämä keskustan tekemä vastalause ja sen pykälämuutos tulee tuomaan siihen korjausta, jos se menee läpi. Toivonkin, että kaikki ne edustajat, jotka ovat käyttäneet puheenvuoroja haja-asutusalueiden puolesta, ovat valmiita kannattamaan keskustan tekemää vastalauseetta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoroni oikeastaan ed. Pulliaisen puheenvuoron johdosta, mutta hän on tainnut jo mennä menojaan. Siitä huolimatta sanomani on, että kyllä minä, jos oikein nyt muistan, täällä on minua paljon parempia asiantuntijoita, tunnistan kuitenkin sekä tämän liikelaitostumisvaiheen että yhtiöitymisvaiheen sillä tavalla, että kyllä niihin vaiheisiin ja säädöksiin sisältyvät selvät ainekset siihen, että myöhemmässä vaiheessa voidaan todella osoittaa velvoitteita niille, jotka saavat oikeuden tähän kermankuorintaan, mistä rajoitetussa postitoimintaluvassa on pohjimmiltaan kysymys. Kyllä silloinkin, sekä vuosikymmenen vaihteessa että myöskin yhtiöittämisvaiheessa, oli jo selvästi tämä idea esillä.

Voidaan olla monta mieltä siitä, oliko kilpailun tielle, edes vähäisen sellaisen tielle, astuminen oikein vai väärin, mutta nyt näiden kahden elementin, tämän toiminnan kilpailuelementin ja peruspalveluelementin yhteensovittamiseksi tarvitaan mekanismeja. Juuri tämä maksu on se tapa, jolla kermankuorintaa kaavitaan nimenomaan heikoimpien alueitten hyväksi. Nyt se on vähäistä, jatkossa se on suurta, ja kun se kasvaa suureksi, on tärkeää, että alusta lähtien ne pelisäännöt, miten tämä homma hoidetaan, olisivat mahdollisimman oikeat. Siitä syystä sen lakiin kirjaaminen on mielestäni paikallaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Hallituksen esitys laiksi Suomen Pankista sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys 261/1996 vp

Talousvaliokunnan mietintö 17/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 17.

Keskustelu:

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Suomen Pankkia koskevan lainsäädännön uudistaminen on epäilemättä eräs tämän kevään ja kenties koko vaalikaudenkin tärkeimpiä hankkeita. Kukaan ei ole kyseenalaistanut säädösten uudistamistarvetta. Toimintaympäristö on muuttunut, muun muassa pääomamarkkinat ovat vapautuneet ja keskuspankkien rahapolitiikan välineet ovat muuttuneet. Tähän muutokseen ei kunnolla ole voitu vastata yksittäisillä säädösmuutoksilla.

Laki Suomen Pankista pohjautuu vuoden 1925 alkuperäiseen ohjesääntöön. Säädösrakenne ja säädösten sisältö ovat siten jo vanhentuneet. Säädökset eivät myöskään ole riittävän täsmällisiä määritellään Suomen Pankin tehtäviä ja toimielinten toimivaltasuhteita. Vuosien valmistelutyö on nyt tulossa uuteen päätepisteeseen. Eduskunnan hyväksyttäväksi esitetään kokonaan uusittu laki Suomen Pankista.

Keskuspankin toiminnan tavoitteet ollaan nyt selkiinnytämässä paremmin nykyä vastaviksi. Tavoitteeksi määritellään vakaan rahan arvon turvaaminen. Samalla pankin tulee tukea muidenkin talouspolitiikan tavoitteiden saavuttamista. Vaikka lain uudistamistarve on yleisesti tunnustettu, ehdotusten vastaanotto ei ole ollut kiistaton. Uskon, että erimielisyys tulee sävyttämään lain käsittelyä eduskunnassakin loppuun saakka.

Eduskuntakäsittelyn aikana on käynyt ilmi, että suhtautumista uuteen lakiin määrittää ehkä eniten suhtautuminen EU:n jäsenyyteemme, sen tuomiin velvoitteisiin ja ennen kaikkea suhtautuminen Talous- ja rahaliittoon ja yhteiseen rahan. Lakiehdotus sisältää muutokset, jotka johtuvat EU-jäsenyyden velvoitteista. Emun toiseen vaiheeseen liittyy velvoite kieltää keskuspankkirahoitus julkiselta sektorilta ja keskuspankin itsenäisyyden vahvistaminen. Tähän viimeksi mainittuun tavoitteeseen ja sen toteuttamiseen kohdistuvat lakia koskevat erimielisyydet ja epäilyt.

Ehdotus merkitsee keskuspankin johtokunnan aseman vahvistamista. Suomen Pankin asema on jo perinteisesti ollut itsenäinen. Vakiintuneen määritelmän mukaan Suomen Pankki on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos. Nyt lakiin ehdotetaan nimenomaista määräystä siitä, ettei Suomen Pankki saisi rahapolitiikkaan liittyviä tehtäviä hoitaessaan ottaa vastaan toimintaansa koskevia määräyksiä.

Keskeisin muutos koskee pankkivaltuuston ja johtokunnan toimivaltuuksia rahapolitiikassa. Lakiehdotuksen mukaan rahapolitiittinen toimivalta siirtyisi kokonaan johtokunnalle. Tämä ei nyt kuitenkaan ole täysin toteutumassa jo tunnetuista syistä. Perustuslakivaliokuntahan katsoi, että rahalain muuttaminen ehdotetulla tavalla olisi tehtävä vaikeutetussa säätämisyjärjestyksessä. Talousvaliokunta puolestaan on todennut, että laajan yhteisymmärryksen saaminen muutoksen puolelle ei ole mahdollista, joten talousvaliokunta ehdottaa rahalain muutoksen hylkäämistä. Se tarkoittaa, että päätöksenteko valuuttakursseista päätettäessä säilyy ennallaan. Siis pankkivaltuusto tekee esityksen valtioneuvostolle johtokunnan ehdotuksen perusteella.

Talousvaliokunnan enemmistö, siis hallituspuolueita edustavat jäsenet, yksimielisesti pitivät tärkeänä Suomen Pankkia koskevan lain läpiviemistä vielä tämän kevään aikana. Pohdintojen lopputulos oli, ettei asian siirtäminen syksyyn olisi tuonut enää mitään lisäarvoa. Päinvastoin rahamarkkinoille olisi voinut siirtämisestä syntyä vääriä signaaleja. Nyt valiokunta on voinut evästää hallitusta Suomen Pankkia koskevan lain jatkovalmisteluista, joita parhaillaan tehdään.

Perustuslakivaliokunta siis katsoi, että muut kuin valuuttakurssiin liittyvät rahapolitiittiset toimivaltuuksien muutokset voidaan ns. aukkoteorian mukaan tehdä tavallisessa säätämisyjärjestyksessä. Perustuslakivaliokunnan johtopäätös kuitenkin oli, ettei hallitusmuodon 73 §:n edellytys, että Suomen Pankki toimii eduskunnan hoidossa, välttämättä enää vakiintuneessa merkityksessä toteudu. Talousvaliokunta onkin vahvistanut pankkivaltuuston ja talousvaliokunnan tiedonsaantioikeuksia ja mahdollisuutta seurata tiiviimmin rahapolitiikkaa ja siten myös toteuttaa paremmin hallitusmuodon kirjainta eduskunnan osalta.

Talousvaliokunta on muutenkin pohtinut rahapolitiikan legitimitietin vahvistamismahdollisuuksia ja esittää siitä näkemyksiään mietinnössään. Valiokunnan mielestä tulee ensinnäkin selvittää

tää pankkivaltuuston ja talousvaliokunnan keskinäisen vuorovaikutuksen tehostamismahdollisuuksia pankkivaltuuston kertomusmenettelyä kehittämällä.

Toiseksi Suomen Pankin johtokunnan jäsenen nimittämisen siirtäminen pankkivaltuuston tehtäväksi tulisi myös selvittää. Tämä on tullut esille useissa lausunnoissa. Talousvaliokunta katsoo, että tällainen toimivallan siirto olisi kuitenkin niin merkittävä, että sitä tulisi pohtia valtiosääntöuudistuksen yhteydessä, vaikkei se varsinaisesti olekaan valtiosääntöön kuuluva asia. Talousvaliokunta ei omassa mietinnössään ole ottanut itse kantaa toimivallan siirtoon. Tiedän, että valiokunnan piirissä ajatuksella nimitysvalan siirtämisestä on kannatusta, mutta on myös varsin varauksellista suhtautumista.

Talousvaliokunta pohtiessaan rahapolitiikan legitimitettiin ja sen vahvistamista toi kolmanneksi esille mahdollisuuden kansallisen vakausneuvoston perustamisesta. Se kävisi Suomen Pankin johtokunnan kanssa vuoropuhelua Euroopan keskuspankin rahapolitiikasta ja siihen osallistuvan Suomen Pankin johtokunnan näkemysistä. Tämä olisi erittäin tarpeellista, jos Suomi liittyy Talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen. Johtokunnan itsenäisyys poliittisista päätöksentekojärjestelmistä ja muusta yhteiskunnallisesta keskustelusta voi silloin merkitä sitä, että saattaa syntyä ongelmia legitimitetin löytämiselle harjoitetulle rahapolitiikalle. Se taas puolestaan voisi vaarantaa koko vakauspolitiikan uskottavuuden. Valiokunnan saamien tietojen mukaan edellä kuvatun neuvoston asettamiselle ei EU:n eikä Euroopan keskuspankin säännöksissä ole esteitä. Asiasta on keskusteltu myös ministerin kanssa, joka tuntuu ajattelevan asiaa suopeasti.

Rahapolitiikan ankkuroituminen yhteiskuntaan on tärkeää, olemmepa Rahaliitossa tai sen ulkopuolella. Sen vuoksi on syytä kannustaa valtiovarainministeriötä asian selvittämiseen. Erittäin tärkeää se on, jos menemme mukaan Rahaliiton kolmanteen vaiheeseen.

Rahapolitiikan tavoite on uudelleen määrittely laissa. Tavoitteeksi on määriteltävä vakaan rahan arvon turvaaminen. Tavoitteenasetteluun liittyvät toimet jäävät Suomen Pankin päätettäväksi. Keskustelua on käyty myös siitä, miten pankkivaltuusto voisi tavoitteenasettelua seurata tai siihen osallistua. Myös perustuslakivaliokunta esitti asiaa jatkossa pohdittavaksi. On myös kuultu ajatuksia siitä, että eduskunta itse asettaisi inflaatiotavoitteen.

Talousvaliokunta ei ainakaan tässä vaiheessa nähnyt tarpeelliseksi jatkoselvitystyön tekemistä inflaatiotavoitteen asettamisesta. Ensiksikin, jos olemme mukana Rahaliiton kolmannessa vaiheessa, tällainen poliittisen päätöksentekojärjestelmän asettama säädännäinen tavoite menettäisi merkityksensä. Toiseksi, jos tällainen tavoite päätetään asettaa, tehtävä kuuluisi arvostettujen asiantuntijoidenkin mielestä silloin maan hallitukselle, joka muutenkin kantaa kokonaisvastuun talouspolitiikasta. Inflaatiotavoitteen ympärillä tapahtunut pohdinta ei siten edesauttaisi eduskunnan tai pankkivaltuuston aseman vahvistamisessa, josta nyt viime kädessä keskustelu Suomen Pankkia koskevan lain ympärillä on käyty.

Talousvaliokunta on ottanut huomioon perustuslakivaliokunnan säätämisyjärjestystä koskevat kannanotot. Hallintovaliokunta antoi toimialaltaan laajan ja perusteellisen lausunnon. Talousvaliokunta on tehnyt hallintovaliokunnan esittämät muutokset lakiehdotukseen eräin poikkeuksin. Ehkä tärkein poikkeus koskee johtokunnan jäsenen erottamisen perusteluja. Hallintovaliokunta oli asiaa laajasti pohtinut, mutta mennyt ilmeisesti edemmäksi, kuin mitä EU:n ja Euroopan keskuspankin säädökset johtokunnan jäsenen itsenäisyydestä antavat myöten. Talousvaliokunta onkin pitäytynyt näiden säännösten puitteissa.

Puhemies! Kaikissa EU-maissa uudistetaan parhaillaan tai on vasta uudistettu keskuspankia koskevia säännöksiä. Meitä vastaava keskuspankkijärjestelmä on lähinnä Ruotsissa. Saamiemme tietojen mukaan Ruotsissa myös ollaan tekemässä saman tapaisia muutoksia Riksbankenin koskeviin säädöksiin, kuin mitä eduskunnalle nyt Suomen Pankin osalta esitetään. Myös Ruotsissa uudistuksen keskeisin tavoite on keskuspankin aseman vahvistaminen ja uskottavuuden lisääminen rahapolitiikassa. Keskuspankin toiminnan tavoitteeksi lailla säädetään vakaan rahan arvon säilyttäminen. Tämä alkaa kuulostaa jo hyvin tutulta.

Ruotsi aikoo myös säädöksiin kieltää määräysten antamisen keskuspankille. Johtokunnan jäsenen erottamisesta on tarkoitus Ruotsissa säätää Suomen tavoin. Ruotsi aikoo myös ottaa mukaan säädöksen, jonka perusteella keskuspankin on informoitava valtiovarainministeriötä kaikista tärkeistä raha- ja valuuttapolittisista päätöksistä. Muutosten perustana Ruotsissakin katsotaan olevan EU-jäsenyydestä aiheutuva velvoite, joka pitää täyttää Rahaliiton

toisessa vaiheessa. Myös Ruotsissa on tarkoitus siirtää rahapolitiittiset tehtävät keskuspankin johtokunnalle ja pankkivaltuusto saa valvonta-tehtäviä.

Valuuttapolitiikassa Ruotsi aikoo jakaa toimivaltaa mielenkiintoisella tavalla. Hallitus päättäisi valuuttakurssijärjestelmästä, kuten useissa muissa EU-maissa. Keskuspankki puolestaan päättäisi keskuskurssista ja vaihteluvälistä. Tämä herättää ajatuksen siitä, että Suomessa keskustelu on ehkä liiaksikin keskittynyt eduskunnan ja toisaalta Suomen Pankin välisiin suhteisiin. Vähemmälle huomiolle on jäänyt suomalaisessa keskustelussa toisaalta Suomen Pankin, toisaalta maan hallituksen suhde.

Ruotsi on pitänyt tarpeellisena saman kaltaisen laajan uudistuksen tekemistä kuin Suomessa, vaikka Ruotsin suhtautuminen Talous- ja rahoituksen kolmanteen vaiheeseen on ollut pidätyvä. Ruotsin valtiovarainministeri onkin todennut, että toimenpiteet ovat sen luonteisia, että ne on toteutettava riippumatta siitä, millaiseksi Ruotsin Emupäätös muodostuu.

Puhemies! Valiokunnan mietintöön liittyy opposition vastalause, joka sisältää esityksen koko lakipaketin hylkäämisestä. Vastalauseesta näkyy, että oppositio kykee lakiehdotukset Emun kolmanteen vaiheeseen. Vastalauseessa puhutaan myös lain säätämisestä kiireellä. Tähän voin todeta, että päätöksenteossa on edetty tässä talossa noudatetulla normaalilla joutuisuudella ja muutenkin normaalilla tavalla.

Tavanomaista on myös se, että talousvaliokunnan asiat tulevat istunnoissa aina listan viimeisinä käsiteltäviin riippumatta siitä, onko kysymyksessä yksimielinen rutiiniasia vai historiallinen muutostekonaisuus, niin kuin tälläkin kertaa. Lakiehdotukset on valmisteltu hyvin ja huolellisesti. Niitä olisi kestänyt myös aikaisemmin päivällä suuremmalla joukolla käsitellä. Sen iloisempi pitää olla siitä, että muutamat valiokunnan jäsenet ja muutamat muut asiaan vihkiytyneet ovat varanneet puheenvuoroja ja valmiita keskustelemaan.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Haluan aluksi kiittää talousvaliokuntaa ja myös perustuslakivaliokuntaa hyvin tehdystä työstä, varsin laajan kokonaisuudistuksen tekemisestä, joka todella merkitsee sitä, että Suomen Pankki ja sitä koskeva lainsäädäntö saatetaan ajan tasalle ja tämän lisäksi otetaan huomioon myös Emu-prosessin kakkosvaihe, johon Suomikin liittyessään Euroopan unionin jäseneksi on sitoutunut.

Haluan ensiksi hiukan pohdiskella rahalakiin liittyvää asiaa.

Emun kakkosvaiheeseen kuuluu vaatimus tai pyrkimys siihen, että eri jäsenmaissa aikaansaadetaan sellaiset lainsäädännölliset muutokset, jotka mahdollistavat sen, että keskuspankkien itsenäisyys rahapolitiikassa voidaan turvata. Tämän pyrkimyksen johdosta tähän hallituksen esitykseen liittyy myös esitys rahalain muutoksesta.

Rahalain muutoksen ideahan oli se, että sen jälkeen, kun Euroopan keskuspankki on perustettu, pankkivaltuuston rahapolitiittinen päätöksentekovalta valuuttakurssienkin osalta olisi jäänyt pois. Nyt perustuslakivaliokunta on antanut sisältöä sille, mitä tarkoittaa hallitusmuodon 73 § "eduskunnan vastuulla ja hoidossa". Siitä kävi ilmi, että keskuspankin perustamisen ja yhteiseen rahaan siirtymisen välissä tämä tehtävämuutos tulisi aiheuttamaan muutoksia eduskunnan ja pankin välisissä toimivaltasuhteissa niin, että sen ei katsottu voivan täyttää muotoilua eduskunnan vastuulla ja hoidossa.

Sen jälkeen vaihtoehtoja hallituksen näkökulmasta oli kaksi: Joko samaisen lain siirtymäsäännöstä olisi muutettu niin, että aukko keskuspankin perustamisesta ja yhteiseen rahaan siirtymisestä olisi täytetty niin, että pankkivaltuustolla olisi ollut nykymuotoinen päätöksentekovalta valuuttakurssiasioissa, kunnes yhteiseen rahaan on siirrytty. Näin ollen täällä ei nyt tarvitsisi keskustella siitä, hylätäänkö esitys tai vaadittaisiinko minkälaista säätämisyjärjestystä. Tai sitten voidaan menetellä juuri näin, kuten valiokunta on ajatellut, ja mikä myös hallitukselle erinomaisen hyvin sopii, että rahalaki tässä muodossa hylätään.

Vireillähän on valtiovarainministeriössä Emun kolmanteen vaiheeseen liittyvän Suomen Pankkiin liittyvän lainsäädännön uudistustyö, johon tulee myös aikanaan liittymään rahalakiin liittyvä uudistustyö. Se voidaan tehdä siinä aikataulussa osana selvästi Emun kolmatta vaihetta. Kysymys ei ole siis mistään dramaattisesta asiasta, mistään sellaisesta perustavaa laatua olevasta näkemyserosta, joka jollakin tavalla alleviivaisi hallituksen ja eduskunnan erimielisyyttä asiassa. Kysymys on nyt puhtaasti siitä, mikä katsotaan järkeväksi menettelytavaksi.

Me pidämme hallituksen piirissä arvossa sitä, että nyt tälle hallitusmuodon 73 §:lle on annettu perustuslakivaliokunnan kautta sisältö. Sitähän meillä ei ole ollut aikaisemmin tiedossa. Nyt etenemme sitten sen mukaisesti Emun kolmanteen vaiheeseen, jos Suomi päättää siihen mukaan en-

simmaisessa vaiheessa mennä, ja sitten tehdä tarvittavat muutokset. Silloin voi sanoa, että mitään sellaista erimielisyyttä taikka epäluottamusta, jota jotkut ehkä saattavat, ainakin markkinavoimat, kuvitella tässä asiassa olevan, ei ole ollut. Tämä ei ole mikään arvovaltakysymys myöskään ollut missään vaiheessa hallituksen näkökulmasta katsottuna.

Se, että rahalaki tässä muodossa oli tässä kokonaisuudessa johtui yksinkertaisesti siitä, että sen katsottiin olevan yksinkertaisinta, kun koko tästä kokonaisuudesta pyydettiin aikanaan Euroopan rahapolitiittisen instituutin lausunto; siis lausunto pyydettiin tästä kokonaisuudesta, ja siihen liittyy rahalain kokonaisuus. Mutta tämä ei ole mikään sellainen asia, joka nyt heiluttaa Emun kakkosvaihetta suuntaan tai toiseen, koska nyt Maastrichtin sopimukselle on eduskunnasta annettu sille kuuluva oikea tulkinta.

Niin kuin valiokunnan puheenjohtaja jo mainitsi hyvässä esittelypuheenvuorossansa, Ruotsissakin ja ylipääntään kaikissa Euroopan unionin jäsenmaissa on meneillään saman kaltainen valmistelutyö keskuspankkien rahapolitiittisen itenäisyyden turvaamiseksi, ja oikeastaan melkein kaikissa maissa on lähdetty hakemaan samaa mallia, joka on tässäkin Suomen Pankki-laissa ja joka oli jo oikeastaan syntymässä muistakin syistä riippumatta ja tietämättä lainkaan Emu-prosessista ja sen kakkosvaiheesta.

Tuo tekijä on se, että Suomen Pankin johtokunnan jäsenet ja johtokunnan puheenjohtaja eli Suomen Pankin pääjohtaja nimitetään määräajaksi. Tämä konseptio tai ajattelutapa näkyy myös muun muassa siinä Ruotsissa viiden puolueen tekemässä sopimuksessa, jolla tämän kaltaiset esitykset tullaan esittelemään sikäläiselle kansanedustuslaitokselle. Siellä johtokunnan jäsenet valitaan kuudeksi vuodeksi, ruotsalaisessa mallissa toki niin, että sikäläinen pankkivaltuusto valitsee heidät. Mutta tietysti tämä johtuu aika pitkälti toisenlaisesta nimityskulttuurista. Ruotsi ei ole tasavalta, ja kuninkaalla ei ole ollut tapana nimittää tämän kaltaisia ylimpiä virkamiehiä, niin kuin Suomessa tämän tyyppisissä virkanimityksissä on pitkäaikainen traditio, johon en usko tulevan kovin helposti muutoksia.

Tässä itsenäisyydessä on lähdetty hakemaan sitä, että pankki voi taata hintavakautta. Se on sen tärkein tehtävä, mutta on myös ajateltu meillä Suomessa ja muissakin maissa, että kyllähän on päivän selvä asia, että rahapolitiikan täytyy tukea yleistä talouspolitiikkaa, pitkän aikavälin kasvutavoitteita, työllisyystavoitteita jne. Täy-

tykö nämä tehtävät sitten aikanaan kirjata lakiin, siinä ruotsalaiset ovat tulleet siihen johtopäätökseen, että ei tarvitse, koska parlamentin johdolla kuitenkin pankki työskentelee ja silloin yleiset yhteiskunnassa kulloisenkin hallituksen ja eduskunnan hyväksymät talouspolitiikan linjatukset aina sitovat myös eduskunnan instituutioita. Nähdäkseni sama ajattelutapa sopii erinomaisen hyvin Suomeen, missä tietysti lähдемme siitä, että aito parlamentarismi tarkoittaa sitä, että alaisemme instituutiot ja laitokset noudattavat sitä yleistä politiikkaa, joka on kulloinkin eduskunnan luottamuksen saanut.

Talousvaliokunta on pohtinut jo sitä vaihetta, jossa Euroopan keskuspankki aloittaa työnsä ja kansallisten keskuspankkien asema muuttuu. Minun mielestäni on tarpeellista miettiä juuri sitä, miten voidaan turvata hyvä keskusteluyhteys finanssi- ja rahapolitiikan välillä. On tärkeätä, että voitaisiin välttää tilanteet, joissa rahapolitiikan kautta pitäisi reagoida epäonnistuneeseen talouspolitiikkaan. Siksi mielestäni ei ole ollut yhtään hassumpaa kehittää nk. kansallisen vakausneuvoston ajattelutapaa. Siinä voitaisiin ajatella myös perinteisesti ja instituutiona jo turvatus keskusteluyhteyden pankkivaltuuston ja Suomen Pankin johtokunnan välillä laajentuvan niin, että myös hallitus voisi olla mukana. Tämähän on, niin kuin valiokunnan puheenjohtaja totesi, sillä tavalla poikkeuksellista Suomessa, että meillä on ollut aika pitkään hyvin vahvana traditiona ja rahalain aikaisemmissa tulkinnoissa huolenaiheena juuri se, ettei valtioneuvostolla olisi ollut tässä asiassa myötävaikutusta.

Valmistelu jatkuu tästä eteenpäin sillä tavoin, että tämä Suomen Pankki-lakiin liittyvään valiokunnan mietintöön tullaan tutustumaan huolellisesti. Tullaan käynnistämään tai jo on ollutkin käynnissä kolmanten vaiheeseen mahdollisesti liittyvät muut lainsäädäntöhankkeet. Tulen pitämään huolen siitä, että juuri legitimeettikysymyksen pontimina käynnistyy myös poliittinen valmistelu siitä, miten hyvä yhteistyö paitsi kansallisesti myös suhteessa unionin päätöksentekoon eli rahapolitiikan kautta voidaan turvata.

Tämän lisäksi haluan vain vahvistaa myös sen, mikä talousvaliokunnan mietinnössä on mainittu, että Rahoitustarkastuksen ja Vakuutustarkastuksen asemasta on ollut sekä pankin, Rahoitustarkastuksen että valtiovarainministeriön kesken jo selvitystyötä ja tämä selvitystyö tullaan laajentamaan niin, että se tulee koskemaan myös Kuntien takauskeskuksen toimintaa, johon talousvaliokunta jo aikaisemmin kiinnitti huomio-

ta. Sehän ei kovin luontevalla tavalla sisäministeriöön sovi, ja tällä hetkellä voidaan jo nähdä, että rahoitusmarkkinoiden nopea kehittyminen edellyttää myös sitä, että yhteiskunnassa riskienhallintamekanismit ja valvontamekanismit ovat ajantasaiset, ja siksi selvitysmiestyö tulee käynnistymään.

Arvoisa puhemies! Arvostan sitä, että varsin suuressa työruuhkassa talousvaliokunta on aikaansaanut hyvän mietinnön. Ymmärrän, että ajankohtainen keskustelu Euroopan raha- ja talousliittoon liittyen on myös saattanut olla vaikuttamassa siihen, että valiokunnan mietintö ei ole yksimielinen. Uskon kuitenkin, että varsinaisesti Suomen Pankki -lain ympäriltä tehty valmistelutyö saa myös opposition tuen siksi, että sitä on tehty jo hyvin kauan, myös edellisen hallituksen aikana. On ollut Hallbergin komitea, ja sen työstä on käyty laaja asiantuntijakierros. Uskoisin, että myös keskustelu pankkivaltuustossa, jossa on mukana sekä hallituksen että opposition edustajia, on kulkenut sitä mukaa, että suurin piirtein tällä tavoin Suomen Pankin asema pitäisi lainsäädännössä turvata. Sitten on kysymys erikseen siitä, miten kukin suhtautuu meillä olevaan Emu-prosessiin, pitääkö sitä hyvänä vai ei.

Ed. Ala-Nissilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten ministeri totesi, tässä on kyse Talous- ja rahaliiton toista vaihetta varten tehtävistä muutoksista. Sinällään mukana on myös teknisiä muutoksia Suomen Pankkia koskevaan lainsäädäntöön. Kuten ministeri pohti puheenvuorossaan, kyse on pitkälti talouspolitiikan eri lohkojen yhteensovittamisesta. Kun Suomen Pankin tavoitteeksi asetetaan vakaa rahan arvo ja toisaalta seuraavassa lauseessa todetaan, että pitää ottaa myös muut talouspolitiikan tavoitteet huomioon, niin tässä tämä perimmäinen kysymys onkin.

Ministeri esitti puheenvuorossaan idean kansallisesta vakausneuvostosta. Ministeri Arja Alho on puhunut myös EU-tasolla kasvusopimuksesta vakaussopimuksen ohella. Olisi todella mielenkiintoista tietää, ovatko ne hallituksen piirissä olevia ajatuksia vai onko tämä ministerin yksityisajattelua. Millainen poliittinen pohja tällaisilla mielenkiintoisilla ajatuksilla tässä yhteydessä on?

On todella niin, että rahapolitiikan liikkumavaraa on paljon menetetty, korkopolitiikassa ei ole kovin paljon liikkumavaraa, valuuttakurssipolitiikassa entistä vähemmän. Perimmäinen ky-

symys on, miten finanssipolitiikka, rahapolitiikka ja myös aluepolitiikka sovitetaan yhteen siten, että tulos on paras mahdollinen. Jään kysymään, oliko tässä ministerin yksityisajattelua vai onko tällä laajempaa kaukupohjaa maan hallituksessa.

Ed. Härmälä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ala-Nissilälle toteaisin aivan aluksi, että aika laajaa kaukupohjaa kansalliselle vakausneuvostolle syntyy siitä, että talousvaliokunta aivan yksimielisesti pyytää sitä selvittämään.

Valiokunnan puolesta, arvoisa puhemies, haluaisin kuitenkin vakuuttaa samaa kuin ministeri äsken. Talousvaliokunnalla ja hallituksella ei ole erimielisyyttä politiikan suunnasta, mikä koskee rahalakia ja Suomen Pankki -lakia ja ylipäänsä sen toimintaympäristöä. Kakkoslakiesityksen me jouduimme esittämään hylättäväksi nimenomaan lainsäätämisyjärjestykseen liittyvien kysymysten vuoksi. Toisaalta juuri vahvistaaksemme sitä käsitystä, että samassa toimintaympäristössä toimimme, olemme kiirehtineet Suomen Pankkia koskevan lainsäädännön valmistumista ja huolellisesti varoneet, ettemme sen käsittelyssä anna aihetta sellaisiin spekulatioihin, jotka saattaisivat puolestaan vaarantaa esimerkiksi vakauspolitiikkaa.

Totean, että myös eduskunnan asemaan liittyvät muutokset, jotka valiokunnassa on tehty, on tehty hyvässä yhteisymmärryksessä ministeriön kanssa. Minkään näköistä kilpajuoksua tässä ei ole ollut.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti vastaan ministeri Alholle, kun hän sanoi, että pankkivaltuustossa on ollut yhteisymmärrys tästä asiasta jne. Kun tämän asian lähete keskustelu täällä käytiin, siinä yhteydessä esitin, ehkä joku muistaakin, että kun asia nyt käsitellään eduskunnassa, silloin tarkkaan pohditaan vielä säätämisyjärjestys, perustuslaillinen puoli ennen kaikkea toisen lain osalta.

Toisekseen kiinnitin huomiota siihen, että ennen kuin eduskunta voi tätä askelta ottaa, sen täytyy tietää mielestäni hyvin tarkoin, mitkä ovat Emu-prosessin seuraavat askeleet ja missä säätämisyjärjestyksessä päätetään Emu-prosessin seuraavat asiat. Näiltä osin mielestäni kysymys on vielä auki. Päinvastoin tiedossa on, että hallitus yrittää keplotella hallitusmuodon 72 §:n todellisuudessa mitättömäksi niiltä osin ja sillä tavalla, että markasta luopuminen jäisi Emun toteutumisen jälkeiseen aikaan, jolloin hallitusmuodon

72 §:n vaikeutetulla säätämisyjärjestyksellä ei ole mitään käytännön merkitystä.

Mitä tulee vakausneuvostoon, on tietysti hyvä, että tämän tapaisia toiveita tänne kirjoitetaan, mutta aivan niin kuin ed. Ala-Nissilä edellä sanoi, minun on kyllä tavattoman vaikea ymmärtää, mikä käytännön rooli rahapolitiikan kannalta tällä voisi sitten olla, koska selkeästi tällainen kielletään. (Ed. Hämäläinen: Ei pidä paikkaansa!) — Niiltä osin kuin sitä ei kielletä, minusta on erittäin hyvä, että täällä tulee nyt tarkkaan kerrotuksi, miltä osin rahapolitiikka ohjaava rooli voi olla millään tällaisella elimellä, joka ei tule edes säädöksiin tarkkaan kirjoitetuksi. Ehkä ministeri tai valiokunnan puheenjohtaja kertoo sen tässä.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Meillä on tällä hetkellä esimerkiksi sellainen instituutio kuin Talousneuvosto, joka koostuu muun muassa valtioneuvoston jäsenistä, keskeisistä työmarkkinajärjestöistä, siellä on myös Suomen Pankin pääjohtaja mukana, ja sehän keskustelee talouspolitiikan linjoista. Voi tietysti sanoa, että sillä ei ole mitään muodollista päätöksentekovaltaa, mutta kyllähän se tietysti aika voimakkaasti ohjaa talouspoliittista päätöksentekoa.

Sen vuoksi mielestäni ei ole yhtään kaukaa haettu, jos me katsomme vakausneuvostoa puhtaasti siitä näkökulmasta, minkä tyyppisiä linjauksia halutaan Euroopan keskuspankissa ajettavan, miten ne yhdistyvät suomalaisiin intresseihin, miten ne yhdistyvät finanssipolitiikkaan jne., että tämän kaltainen ajattelutapa, yhteydenpito voi olla mahdollinen, ja sitä nyt tietysti kannattaa selvittää.

Ruotsissahan on ajateltu myös niin, että pankkivaltuustossa, jonka eduskunta valitsee, voi olla sekä kansanedustajia että ei-kansanedustajia. Tietysti tätäkin mahdollisuutta voidaan yhtä lailla pohtia jatkovalmisteluissa.

Rahalakihan tästä kokonaisuudesta ehdotetaan hylättäväksi. Se ehkä kaikkein saumattomammin liittyy sittenkin Emun kakkosprosessiin ja siihen käsitykseen, joka hallituksella oli siitä, että myös valuuttakurssipolitiikan osalta olisi voitu tehdä jo keskuspankin perustamiseen sidottu päätös tämän päätöksentekovallan poisamisesta. Kun se nyt esitetään hylättäväksi, niin käsittääkseni jää jäljelle varsinaisesti Suomen Pankki -laki, joka ymmärtääkseni on kuitenkin sellaisenaan saanut pankkivaltuustostakin tukea.

Lopuksi vielä vakaus- ja kasvusopimuksesta,

joka on hyväksytty. Siinä on hyvin paljon asioita vakaudesta, mutta aika vähän kasvusta. Nythän Ecofin-neuvosto päätyi siihen, että vakaussopimusta sinänsä ei avata, mikä on oma kantani, mutta että Euroopan työllisyyttä tukevaa kasvua täydentävä osuus 103 artiklan mukaisesti voisi tulla kysymykseen. Tämä nyt on ainakin jos ei hallituksen kanta, niin ainakin Ecofin-neuvoston kanta.

Ed. K ä ä r i ä i n e n : Arvoisa puhemies! Keskustan valiokuntaryhmä jätti, kuten täällä on kerrottu, vastalauseen Suomen Pankkia koskeviin lakiehdotuksiin ja tähän vastalauseeseen yhtyi myös kristillisen liiton valiokuntaedustaja. Me esitämme, että nämä esitykset hylättäisiin ja pantaisiin kokonaan uuteen valmisteluun.

Ensin täytyy sanoa se, että jonkin verran ihmettyttää, että näiden lakien perusteluissa ei suoraan kerrota sitä ajankohtaishuonoa, että kysymys on kuitenkin Emusta pääasiassa ja suurimmalta osaltaan. Totta kai on olemassa kotoisia tarpeita. Vanhat lait ovat vanhoja lakeja, se on päivän selvä asia, ne vaativat uudenaikaistamista, mutta vakava asiasy on todellakin se, että Emu-juna kiittää hurjaa kyytiä ja siksi myös Suomen Pankkia koskeva lainsäädäntö pitää panna siihen asentoon ja järjestykseen.

Hallitushan esitti lakiehdotuksessaan hyvin huomattavia muutoksia eduskunnan pankkivaltuuston asemaan ja tehtäviin, ja tämän johdosta perustuslakivaliokunta ja monet asiantuntijat sen rinnalla katsoivat, että lakiehdotus on ristiriidassa oman keskuspankin toimintaa eduskunnan hoidossa edellyttävän hallitusmuodon 73 §:n kanssa. Perussanat ovat siis "eduskunnan hoidossa".

Talousvaliokunta teki omassa työssään korjauksia alkuperäiseen lakiehdotukseen, joista täällä on tehty selkoa. Nämä korjaukset kyllä olivat aivan oikean suuntaisia, ja voi sanoa, yhdessäkin harkittuja. Mutta näittenkin jälkeen kyllä jää kyseenalaiseksi, kuinka hyvin laki nyt täyttäisi rahapolitiikan legitimitietin eli hyväksyttävyyden vaatimukset. Tämän hyvin keskeisen asian huolellinen harkinta kyllä olisi ilman muuta vaatinut vähän väljempää, pitempää aikataulua, sillä ei mikään aikataulu pakota päättämään tätä asiaa nyt tapahtuvalla kiireellä. Päinvastoin nyt kun rahalain muutos tullaan hylkäämään yksimielisesti, täytynee Suomen Pankkia koskeviin kysymyksiin palata uudelleen melko läheisessä tulevaisuudessa. Tämän vuoksi keskustan lähtökohta on ollut se, että Suomen Pankkia koskeva

järjestely ja siihen liittyvä legitimitiittiharkinta pitää valmistella suurin piirtein samassa aikataulussa kuin Suomen Emu-ratkaisusta päättäminen.

Näillä ja vielä tulevilla muutoksillahan Suomen Pankin johtokunta asettuu elämään muurin taakse, paksun ja korkean muurin taakse, jonne kansanvallalla ja eduskunnalle ei ole, onko edes huutoyhteyttä. Itsenäisyys tulee olemaan niin selkeä, ja sen vuoksi kysymys siitä, onko rahapolitiikalla yleistä hyväksyttävyyttä, miten se ankuroituu kansanvaltaiseen menoon, miten suhteutuu muuhun talouspolitiikkaan, on erittäin aiheellinen kysymys. Onko rahapolitiikalla legitimitiittiä vai ei?

Vastalauseessa siis ehdotamme lakiesitysten uutta valmistelua, ja siinä pitäisi pitää hyvin selvänä silmämääränä, että uusi lakiehdotus vastaa todella paremmin kuin nyt esitetään sitä vaatimusta, että Suomen Pankki toimii eduskunnan hoidossa.

Tältä pohjalta keskusta esittää, että ainakin kolmeen kysymykseen pitäisi saada nyt nähtyä parempia kannanottoja. Ensinnäkin millä tavoin näissä muuttuneissa olosuhteissa parhaiten turvataan parlamentaarisen järjestelmämme mahdollisuus osallistua joillakin muodoilla rahapolitiikan tavoitteiden asettamiseen ja määrittämiseen? Sehän on selvää, että jos Suomi siirtyy Emu-järjestelmään, niin silloin määräysten ja ohjeitten antaminen ei ole enää mahdollista. Mutta joitakin muita muotoja ilman muuta pitää harkita. Onko se vakausneuvosto vai mikä, on sitten eri asia.

Toisekseen kysymme, miten voitaisiin turvata kansanvaltainen menettely, kun valitaan Suomen Pankin johtokuntaa. Asiantuntijakuulemisessahan tuli esille suosituimpana vaihtoehtona se, että johtokunnan nimitysoikeus annettaisiin eduskunnan pankkivaltuuston tehtäväksi.

Vielä kolmanneksi, mikä on jäänyt hyvin vähälle keskustelulle ja mikä tuli esille professori Jukka Pekkarisen asiantuntijakuulemisessa, oli se, miten varaudutaan poikkeusoloihin. Tässä emme puhu ollenkaan sodasta, vaan puhumme poikkeusoloista. Miten täsmennettäisiin, millä tavoin hallitus voisi kansallisen edun niin vaatien antaa rajoitetun ajan sitovia rahapolitiikkaa koskevia määräyksiä? Tämä on tilanne, joka on otettu huomioon eräissä muissa EU-maissa, mutta joka näkökohta on sivuutettu nyt tässä valmistelussa kokonaisuudessaan.

Arvoisa puhemies! Suomen Pankkia koskevien lakien ja rahalain käsittely kyllä vie jälleen

sen suuren kysymyksen äärelle, mikä on nyt tämän kehityskulun päässä Suomen talouspolitiikan liikkumavara ja todellinen joustavuus. Mitkä ovat Suomen hallituksen ja eduskunnan käteen jäävät talouspolitiikan välineet etenkin siinä tilanteessa, jos ja kun Suomi joutuu aikojen saatossa kohtaamaan myös hyvin monenlaisia häiriötilanteita? Tämä kysymys on aiheellinen sen takia, että jo nyt voi sanoa, että rahapolitiikan päätösvalta on käytännössä meidän käsistämme liukumassa ja liukunut, ja kun mennään jonkin verran eteenpäin, niin käytännössä päätösvaltaa ei enää Suomen käsissä ole. Rahapolitiikka päätetään kokonaisuudessaan muualla. Meillä on enintään huutoyhteys, mutta ei päätösvaltaa.

Toisekseen lähivuosien osalta, ja tämä koskee aika monta lähivuotta, totuus on se, että budjettipolitiikassa liikkumavara on käytännössä aika olematon. On säästettävä ja maksettava velkoja. Siitä ei tule kovin paljon liikkumavaraa. Jos joustoja häiriöitten vuoksi tarvitaan, niin riski on erittäin iso, että leikkaukset suuntautuvat jälleen perusturvan kaltaisiin määrärahoihin.

Sitten tullaankin kolmanteen elementtiin: Onko tulopolitiikassa ja työelämässä mahdollisuuksia liikkumavaroihin ja joustavuuteen? Kun viimeisimpiä julistuksia etujärjestöjen suunnalta kuuntelee, niin kyllä se henki on se, että mikään ei olennaisesti tule muuttumaan eikä saa muuttua. Paperiliiton kannanotot ovat siitä jonkinlaisia esimerkkejä.

Kun tästä tekee ikään kuin yhteenlaskua, mikä on lopputulos, niin Suomen hallituksen ja eduskunnan käteen jää vähemmän ja vähemmän talouspolitiikan harjoittamisen välineitä, liikkumavara käy aika tavalla vähäiseksi, olemattomaksi ja se mikä joustaa, se liittyy työllisyyteen ja työttömyyteen sekä perusturvan kaltaisiin kysymyksiin tämän maan budjetissa. Se yleensä tarkoittaa silloin sitä, että yleensä vahvat menestyvät, mutta heikoille kyllä käy huonosti. Se johtuu nimenomaan siitä, että talouspolitiikan välineet ovat vähemmät ja vaikutuksiltaan heikommat ja siitä tämä lopputulos tulee. Eli tarvitaan kyllä hyvin vakavaa pohdintaa meidän oman talouspolitiikkamme harjoittamisen välineistä ja näitten kolmen lohkon keskinäisistä suhteista, rahapolitiikan, budjettipolitiikan ja tulopolitiikan välisistä suhteista, jotta esittämäni synkänpuoleinen kuva siitä, mikä tulee aikanaan joustamaan, ei toteutuisi.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kääriäinen puhui

hyvin suurista asioista ja toisaalta hyvin tavanomaisistakin asioista. Ei ole olemassa yhtä ainoata ajankohtaa, jonka jälkeen kaikki on toisin. Niin kuin hän totesi, niin tässä on eletävä myös tätä päivää. Suomen Pankkia koskeva laki on erittäin vanha ja on luonnollista, että siihen tarvitaan muutoksia. Kun me emme voi ajatella, että on tietty ajankohta, jonka jälkeen me elämme ihan uudessa maailmassa, ja sitä ennen kaikki on toisin, niin meidän on koko ajan myös muutettava lainsäädäntöämme.

Myöskään uutta tilannetta, jolloin olemme uudessa Emussa, ei voi verrata siihen tilanteeseen, mikä meillä on tänään tässä ja nyt. Ei voida ajatella, että rinnastamme tämän päivän ja uuden arvaamattoman tulevaisuuden, vaan meillä on kaksi uutta erilaista tulevaisuutta, joitten välillä meidän on valittava, koska ei ole olemassa tämän kaltaista maailmaa. Osa Euroopan valtioista on joka tapauksessa Emussa, elleivät maailmankirjat todella paljon hyvin lyhyessä ajassa muutu.

Myös voidaan todeta se, jos me katsomme historiaa, että ei Suomen Pankin rahapolitiikka aina ole ollut kovin onnistunutta.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Talousvaliokunnan varapuheenjohtaja ed. Kääriäinen tuntee varmasti hyvin käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen ja on varmaan lukenut myös sen perustelut. Muille edustajille haluaisin kuitenkin todeta, että lakiehdotuksen perusteluissa on selvästi kerrottu, miten se liittyy Emun kakkosvaiheeseen, jota me nyt parhaillaan elämme. Siinä on myös kerrottu, että erikseen valmistellaan kolmosvaihetta koskevia ehdotuksia silloin, kun niiden tarve selkiintyy. Ed. Kääriäisen puheenvuoron loppuosa olikin oikeastaan pikemminkin ennakkotierto ensi viikon Emu-keskustelusta. Tavallaan hän vahvisti siinä myös sen näkemyksen, jonka puheenvuorossani totesin, että tähän Suomen Pankkia koskevaan lakiin ei kovin paljon kritiikkiä ole löytynyt. Sillä on hyvin laaja kannatus, ja ne pelot ja epäilyt, jotka tähän liittyvät, koskevat ennen kaikkea Emua ja Emun kolmatta vaihetta, josta me ilmeisesti pääsemme vielä juhannuksen alla pitämään ihan erikseen puheenvuorot.

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Suomen Pankin tehtävänä on päättää maan rahapolitiikasta ja toteuttaa sitä. Nykyisessä tilanteessa on ensiarvoisen tärkeää ajanmukaistaa sitä koskeva lainsäädäntö. Nykyinen

lainsäädäntö ei ole riittävän täsmällinen ja selkeä keskuspankin tavoitteitten, tehtävien ja toimintavaltuuksien määrittelyssä. Pankin nykyisille toimintamuodoille kansainvälistyillä pääomamarkkinoilla ja rahapolitiikan muuttuvassa toimintaympäristössä se ei tarjoa riittävän selkeää pohjaa eikä uskottavuutta. Lisäksi jäsenyys Euroopan unionissa velvoittaa meitä Talous- ja rahaliiton toisen vaiheen aikana aloittamaan kansallisen keskuspankin aseman itsenäistämisen sekä eväämään julkisen sektorin keskuspankkihoiduksen.

Uudistuksilla pyritään vahvistamaan Suomen Pankin mahdollisuuksia harjoittaa uskottavaa kotimaista ja kansainvälistä rahapolitiikkaa. Ensisijaisena tavoitteena on turvata vakaa rahan arvo. Tätä tavoitetta vaarantamatta Suomen Pankin tulee huomioida ja tukea muidenkin talouspolitiikan tavoitteitten saavuttamista.

Suomen Pankin toimielinten välisen tehtävänjaon ja vastuusuhteitten selkeyttäminen vahvistaa osaltaan rahapolitiikan uskottavuutta. Luottamus rahan arvon pysyvyyteen luo taloudelliselle toiminnalle vakaat ja myönteiset olosuhteet helpottaen liike-elämän riskinottoa ja lisäten kansalaisten hyvinvointia. Vakaalla rahapolitiikalla voidaan myös parhaiten edistää talouden, tuottavuuden ja työllisyyden kasvua.

Rahapolitiikasta päättäessään Suomen Pankin ei pitäisi ottaa vastaan minkään tahon määräyksiä tai painostusta. Lain tasolla ehdotetaan säädettäväksi ne keinot, joilla keskuspankki voi tehtäviään suorittaa ja myös kantaa vastuun toimintoistaan. Rahapolitiikan erikoisluonne edellyttää keskuspankin riippumattomuutta päivänpolitiikasta ja sen toteuttaminen vaatii ammatillista erikoisosaamista.

Suomen Pankki pysyy edelleen eduskunnan pankkina. Eduskunta ja pankkivaltuusto eivät kuitenkaan enää osallistu keskuspankin päätöksentekoon vaan toimivat valvonta- ja hallintoeliminä. Merkittävin muutos koskee Suomen Pankin rahapoliittisen päätösvallan siirtämistä pankkivaltuustolta johtokunnalle. Tällöin johtokunnan jäsenet ovat nykyistä selkeämmin vastuussa maassamme harjoitettavasta rahapolitiikasta.

Keskuspankin johtokunnan jäsenet nimittää tasavallan presidentti pankkivaltuuston ehdotuksesta määräajaksi. Johtokunnan nimittämisen siirtäminen pankkivaltuuston tehtäväksi olisi niin merkittävä muutos toimivaltasuhteisiin, että se olisi mielestäni erikseen pohdittava valtiosääntöä uudistettaessa.

Johtokunnan jäsenyyden kelpoisuusehdoksi asetetaan tehtävien edellyttämä asiantuntemus. Tasavallan presidentti voi vapauttaa johtokunnan jäsenen tehtävästään tietyillä edellytyksillä, esimerkiksi jos tämä on syyllistynyt virkavirheeseen, osoittautunut sopimattomaksi jatkamaan tehtävässään tai tullut kykenemättömäksi hoitamaan virkaansa. Kuitenkaan politiikkaerimielisyydet eivät voi olla virasta vapauttamisen perusteena.

Pankkivaltuustoon kuuluisi edelleen entiseen tapaan yhdeksän pankkivaltuutettua, jotka eduskunta valitsee. Esityksen tavoitteena on korostaa pankkivaltuuston asemaa valvontaelimenä ja keskeisten hallinnollisten päätösten tekijänä. Pankkivaltuuston valvontatehtävän kannalta on tärkeää vahvistaa sen asemaa niin, että pankkivaltuuston tietojensaantioikeus ja mahdollisuus turvataan. Pankkivaltuuston tietojen saanti rahapolitiikkaan liittyvistä asioista turvataan säätämällä johtokunnalle velvollisuus säännöllisesti raportoida pankkivaltuustolle noudatetusta rahapolitiikasta ja sen toteuttamisesta talousvaliokunnan mietinnön mukaisesti.

Talousvaliokunnalla olisi oikeus saada pankilta kaikki sellaiset tiedot, jotka ovat tarpeen valiokunnan tehtävien hoitamiseksi. Lisäksi laissa ehdotetaan säädettäväksi myös Suomen Pankin toimintavaltuuksista, oikeudesta määrätä luottolaitoksen vähimmäisvarannosta Suomen Pankissa sekä julkisen rahoituksen kiellosta.

Arvoisa rouva puhemies! EU:n yhteisen rahan euron käyttöönotto edellyttää vielä uusia muutoksia sekä voimassa oleviin että nyt ehdotettuihin lakeihin. Eduskunnalla on oltava valmius ja kyky tehdä päätöksiä, joihin jo Maastrichtin sopimus meitä velvoittaa.

Ed. S m e d s : Arvoisa puhemies! Laki Suomen Pankista on saavuttanut kunnioitettavan yli 70 vuoden iän. Laki lieneekin yksi maailman vanhimmista keskuspankilajeista. Rahoitusmarkkinoiden olosuhteet ovat vuoden 1925 jälkeen kuitenkin muuttuneet niin perusteellisesti, että lain tarkentaminen joiltakin osin on varmasti hyvin paikallaan. Pankkivaltuuston käytännön tehtävistä nykyisessä laissa mainittu peruskoron määrittäminen on yksi esimerkki uusimien tarpeista. Toisaalta on sanottava, että nykyisenkin lain kanssa on voitu elää kohtuullisen hyvin.

Hallituksen esityksessä lain uusimista perusteltaessa painotetaan voimakkaasti kansallisia lähtökohtia. Valiokuntakäsittelyn yhteydessä meille valiokunnan jäsenille viimeistään tässä

vaiheessa selkeästi avautui, että tosiasialliset syyt nyt nähtävän uudistuksen sisältöön ja ajoitukseen ovat kuitenkin kaikkea muuta kuin kansallisia. Se on tässä keskustelussa myös hyvin tullut esille.

Lakipaketti on monilta osin seurausta Euroopan unionin jäsenyyden velvoitteista ja ennen kaikkea hallituksen tahdosta osallistua Talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen ensimmäisten jäsenmaiden joukossa. Tässä mielessä on kyse ensimmäisestä todellisesta Emu-laista. Tämä on paikallaan todeta suoraan, vaikka hallituksen esityksen perusteluissa eurokytky todetaan vain ikään kuin ohimennen.

Arvoisa puhemies! Talousvaliokunnassa edustettuna olevat kaksi oppositior ryhmää ovat laatineet yhteisen vastalauseen. Vastalauseen perusviesti on siinä, että lakipaketin ensimmäinen laki eli laki Suomen Pankista olisi tullut valmistella uudelleen. Päinvastoin kuin keskustelusta tähän asti on voinut vetää johtopäätöksiä, oma tulkintani on, että tätä uudelleen valmistelun henkeä oli kyllä eräissä hallitusryhmissäkin, mutta ilmeisesti vastaavan ministerin tiukka näkemys ja kenties mielestäni aiheettomat pelot rahamarkkinoiden voimakkaasta reaktiosta olivat syynä siihen, että lisää aikaa käsittelyyn ei tahdottu suoda.

Asiaperusteet lakiesityksen uudelleen harkinnalle ovat mielestäni melkoisen vankat. Perustuslakivaliokunta on yksimielisessä lausunnossaan todennut: "Ehdotettujen muutosten keskeinen valtiosääntöoikeudellinen vaikutus on, että hallitusmuodon 73 §:n mukainen vaatimus Suomen Pankin toimimisesta eduskunnan hoidossa ei enää vakiintuneessa merkityksessä toteudu." Perustuslakivaliokunta päätyikin muun muassa lausunnossaan nostamaan esille mahdollisia muutoksia, jotka parantaisivat sen tavoitteen toteutumista, että pankki on eduskunnan hoidossa. Valiokunta korostaa pankkivaltuutettujen valvontatehtävien merkitystä ja pohdiskelee mahdollisuutta säätää vakaan rahan arvon tavoitteen asettamisesta esitettyä täsmällisemmin sekä mahdollisuutta määritellä tämän tavoitteen saavuttamisen seuranta pankkivaltuuston asiaksi.

Perustuslakivaliokunta toi esille myös mahdollisuuden siirtyä käytäntöön, jossa pankkivaltuusto nimittäisi Suomen Pankin johtokunnan jäsenet. Tämän suuntaisia näkemyksiä nostivat esille hyvin monet talousvaliokunnan kuulemista asiantuntijoista. Kuitenkaan nämä toiveet eivät sitten johtaneet kovin merkittäviin muutoksiin

valiokunnassa, yksittäisiin, sinänsä perusteltuihin, kylläkin.

Mietinnössä annetaan sen sijaan hyvinkin paljon eväitä lain mahdollisesti tulevaa uutta muutosprosessia varten. Tämä on mielestäni kuitenkin huono menettelytapa, ja vähän ed. Kääriäisen tapaan ihmettelen, mistä nyt kiire tämän asian yhteydessä loppujen lopuksi aiheutuu. Eduskunta tulee tekemään oman Emu-päätöksensä vasta ensi vuoden puolella. Kolmatta vaihetta varten on ilmeisimmin joka tapauksessa laadittava uusi esitys Suomen Pankista. Siksi vastalauseessa oleva näkemys kytkeä Suomen Pankkia koskeva mahdollinen järjestely suunnitteen Emu-ratkaisun aikatauluun on perusteltu, näin uskon. Hallituksen turha kiirehtiminen tässä yhteydessä ei vaikuta asianmukaiselta, joskin on sanottava, että hallituksen linja on kyllä hyvin johdonmukainen.

Arvoisa puhemies! Tulee maamme sitten säilyttämään oman markkansa tai luopumaan siitä, on hyvin keskeistä, että noudatettava rahapolitiikka saa mahdollisimman laajan hyväksynnän yhteiskunnassa ja etenkin kansalaisten keskuudessa. Siksi on ongelmallista, että kansanvaltaisen instituutio kuten eduskunta ei saa edes antaa ohjeita keskuspankin johtokunnalle siitä, minkälaista rahapolitiikkaa tulisi pyrkiä noudattamaan. Suomen Pankki tulee kyllä toimimaan eduskunnan takuulla, mutta vastuunkantajan vaikutusmahdollisuudet politiikan sisällön suhteen poistetaan. Pidemmällä tähtäimellä tämä on vaarallinen tilanne. Jos Eurooppa-politiikka jatkossakin perustuu tämän kaltaiselle kansan valtaa vähättelevälle ja eliitin asiantuntemusta yliarvostavalle näkemykselle, tulemme olemaan hyvin kaltevalla pinnalla. Valitettavasti tämä lakiesitys nyt esitetyssä muodossaan vie maamme askeleita tällä pinnalla eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Olen valiokunnassa äänesyttänyt lakiesityksen 31 §:n 3 momentista. Hallitus tässä kohdin esittää, että tilanteessa, jossa Suomen Pankin tilinpäätös on alijäämäinen, tulee alijäämä kattaa vararahastosta. Siltä osin kuin vararahasto ei riitä, alijäämä voitaisiin jättää kattamatta "toistaiseksi". Nykyinen lakihan lähtee ajatuksesta, että alijäämän kattamattomuus voidaan sallia vain "tilapäisesti". Tässä minusta on sellainen mielenkiintoinen ristiriita, että hallituksen esityksen perusteluosassa viitataan vanhan lain sanamuotoon, siis termiin "tilapäinen", mutta itse lakitekstissä termi on muutettu toiseksi, termiksi "toistaiseksi".

Valiokunnan asiantuntijakuulemisen yhtey-

dessä selvisi, että tämä ehkä sinänsä pieneltä kuulostava muutos mahdollistaa laueamman rahapolitiikan noudattamisen, kuin nykyisen lain muotoilu mahdollistaisi. Minusta on aika erikoista, että hallitus perustelee eri asiaa, kuin mitä se itse asiassa esittää. En myöskään pidä hyvänä, että näin tietoisesti mahdollistetaan sellaisen rahapolitiikan noudattamisen pitkittäminen, jolla ei ole katetta takanaan. Eduskunnalla luulisi olevan keskeinen intressi valvoa asiaa, sillä onhan eduskunta viime kädessä mahdollisen epäonnistuneen rahapolitiikan maksaja.

Arvoisa puhemies! Tulen tässä yhteydessä kuitenkin tyytymään valiokunnan äänestykseen tämän pykälän suhteen. Kolmannessa käsittelyssä tulen olemaan hylyn ja uuden valmistelun kannalla.

Ed. M. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin täytyy todeta, että harvoin näkee niin kevyttä vastalauseita kuin tässä asiayhteydessä oli. Sisällöllisesti siinä ei oikeastaan ole mitään muuta kuin kriittistä suhtautumista. Tosin on todettava myös se, että ehkä syytä kriittisyyteen joiltakin osin on. Mutta kun ed. Smeds sanoi, että ei mitään merkittäviä muutoksia tämän asian käsittelyn yhteydessä tullut, tässähän tuli erittäin merkittäviä muutoksia. Itse asiassa rahalakia esitetään hylättäväksi, mikä oikeastaan on pohja siihen, että asenne lain käsittelyyn ja sen merkitykseen muuttuu olennaisesti.

Toisaalta ed. Smeds on oikeassa myös siinä suhteessa, kun hän arvostelee ymmärtääkseni vallankäyttöä ja vallankäytön välineitä. Kyllä siinä hyvin pitkälle on samanlainen näkemys minulla, että ei valtaa anneta, se otetaan. Kun eduskunnasta on kyse, ottajia on tietenkin monella eri suunnalla. Eduskunnan tulee silloin pitää huolta omasta vallastaan ja niistä mahdollisuuksista. Ehkä siinä olisi voinut olla osin tiukempaa suhtautumista, mitä tähän asti oli.

Mutta kun on kuunnellut näitä puheita, niin nyt menevät kyllä jollakin lailla ainakin aidanseipäät ja aita sekaisin. Osa puhuu niin kuin rahalaki olisi mukana tässä käsittelyssä. Osa puhuu siitä todellisuudesta, että rahalaki on nyt hylyn kannalta. Esimerkiksi kuuntelin ed. Kuosmasen puheenvuoroa, josta ymmärsin, että rahalaki olisi ollut mukana tässä eteenpäin. Näinhän ei nyt ole. Siinä mielessä tähän tuli erittäin merkittäviä muutoksia.

Seuraavan käsittelyn yhteydessä mielestäni eduskunnan tulee tiukasti pitää omaa puoltaan,

koska tässä on riski. Se riski on nimenomaan eduskunnan näkökulmasta katsottuna, että joku haluaa ja vie valtaa.

Ed. S m e d s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Omassa puheenvuorossani yritin perustella sitä, miksi vastalauseessa esitetty ajatus uudesta valmistelusta on mielestäni kestävä ja perusteltu toive. Esitin siihen useita argumentteja.

Kun ed. M. Korhonen, poistuessaan paikaltaan, syyttää vastalauseetta kevyeksi, niin tietysti mielelläni olisin kuullut ed. Korhosen perusteluja tälle väitteelle hiukan tarkemmin. Mutta ehkä hän poistumisellaan osoitti, että hänen kevytväitteensä oli kevyeksi tarkoitettukin.

Ed. I t ä l ä : Arvoisa puhemies! Useammat aikaisemmin puhuneet edustajat ovat jo lainanneet perustuslakivaliokunnan lausuntoa, mutta ehkä on perusteltua, että minäkin kerron, mitä perustuslakivaliokunta on tehnyt ja mitä se on tarkoittanut.

Valiokunta arvioi perustuslakikysymyksenä hallitusmuodon 73 §:n kannalta ennen muuta pankkivaltuuston asemaan ehdotettuja muutoksia. Valiokunta katsoi, että ensimmäisen lakiehdotuksen eli Suomen Pankki -lain mukainen huomattava tehtävien siirto pankkivaltuustolta johtokunnalle on ristiriidassa hallitusmuodon sen vaatimuksen kanssa, jonka mukaan Suomen Pankki toimii eduskunnan hoidossa. Samaan arvioon valiokunta päätyi myös toisessa lakiehdotuksessa, rahalaissa, ehdotetun valuuttakurssipäätöksen tekoa ehdotetun muutoksen osalta.

Näiden perustuslain kanssa ristiriidassa olevien seikkojen vaikutus kyseisten lakiehdotusten käsittelyjärjestykseen riippuu kuitenkin siitä, mihin kaikkiin kysymyksiin ulottuu EU-jäsenyyden voimaansaattamislaki. Kysymys on toisin sanoen siitä, johtuvatko nyt käsiteltävänä oleviin lakiehdotuksiin sisältyvät perustuslakiasiat välittömästi EU-jäsenyydestä. Koska EU-jäsenyyden voimaansaattamislaki säädettiin määränemistöllä ns. supistetussa perustuslain säätämisyjärjestyksessä, se on valtiosääntöteorian mukaan ottanut huomioon kaikki mahdolliset Suomen EU-jäsenyydestä johtuvat, muun muassa valtiosääntöoikeudellisesti relevantit vaikutukset. Näin on siitä riippumatta, mielletäänkö ne perustuslakiasioiksi voimaansaattamislakia säätettäessä.

EU:n liittymissopimusta koskevan hallituksen esityksen perusteluihin ja erin Suomen Pank-

kia koskevista lakiluonnoksista annettuihin lausuntoihin viitaten perustuslakivaliokunta katsoi, että ensimmäisen lakiehdotuksen mukaiset pankkivaltuuston rahapolitiittisten tehtävien supistamiset johtuvat välittömästi Suomen liittymissopimuksesta. Lähinnä kysymys on EY:n perustamissopimuksen 107 artiklan vaatimuksesta kansallisen keskuspankin riippumattomuudesta ja 108 artiklan vaatimuksesta kansallisen lainsäädännön yhdenmukaistamisesta. EU-jäsenyyden voimaansaattamislain vaikeutetun käsittelyjärjestyksen vuoksi nämä samat asiat eivät enää nk. aukkoiteorian mukaan vaikuta ensimmäisen lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen, joten se voidaan säätää tavallisena lakina.

Kansallisen valuutan päättämistapaa koskevia velvoitteita EY:n perustamissopimuksessa ei sen sijaan ole. Sopimuksen 109 artiklasta ilmenee, että valuuttakurssipolitiikka on Euroopan keskuspankin perustamisen jälkeen yhteisellä tasolla EU:n neuvoston ja siten jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätösvallassa.

Valiokunta katsoi, että EU-jäsenyydestä ei seuraa Suomelle velvoitteita siihen nähden, miten kansallinen kanta muodostetaan ensinnäkin nykyisissä erm-oloissa tai toiseksi Euroopan keskuspankin perustamisen jälkeen yhteisötason valuuttakurssiratkaisuja varten.

Näin ollen valiokunta ei pitänyt toisen lakiehdotuksen mukaista muutosta pankkivaltuuston tehtäviin EU-velvoitteista johtuvana. Kysymys on tässä puhtaasti kansallisesta ratkaisusta, jolla on käytännön merkitystä ainakin Euroopan keskuspankkijärjestelmän perustamisen ja Emun kolmannen vaiheen alkamisen välisenä siirtymäkautena. Tällaisen kansallisen lakiehdotuksen ristiriitaa perustuslain kanssa ei ole voitu ottaa huomioon EU-jäsenyyden voimaansaattamislakia eikä siinä yhteydessä noudatettu määränemistöpäätöksentekoa vaikuta nykyiseen käsittelyyn. Tästä syystä toinen lakiehdotus on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n mukaisessa perustuslain säätämisyjärjestyksessä.

Tämän säätämisyjärjestyskannanottoa ohessa perustuslakivaliokunta lyhyesti arvioi, millä tavoin ensimmäisessä lakiehdotuksessa ehdotettuihin muutoksiin liittyen voitaisiin kohentaa eduskunnan asemaa Suomen Pankkiin nähden, jotta hallitusmuodon vaatimus Suomen Pankin toimimisesta eduskunnan hoidossa toteutuisi paremmin kuin hallituksen esityksessä. Kyse on tietynlaisesta kompensatiosta. Valiokunta mainitsi kehittämiskohtina muun muassa Suomen Pankin johtokunnan raportoinnin pankkival-

tuustolle ja pankkivaltuuston ja talousvaliokunnan välisen kertomusmenettelyn sekä ajatuksen siitä, että pankkivaltuusto nimittäisi pankin johtokunnan jäsenet, mikä on täällä useissa puheenvuoroissa tullut esiin. Todettakoon, että tällaisten lisämuutosten aikaansaaminen ei sinänsä vaikuta toisen lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen.

Talousvaliokunta onkin mietinnössään käsitellyt näitä kysymyksiä ja ehdottaa Suomen Pankkia koskevaan lakiin nimenomaista säännöstä johtokunnan säännöllisestä raportoinnista pankkivaltuustolle noudatetusta rahapolitiikasta ja sen toteutumisesta. Ed. Kääriäisen huutoyhteys on paljon vähemmän kuin se, mitä tässä tullaan toteuttamaan. Pankkivaltuuston ja talousvaliokunnan kertomusmenettelyn kehittäminen jätetään mietinnössä huomioon otettavaksi Emun kolmannen vaiheen edellyttämässä muutoksessa.

Suomen Pankin johtokunnan jäsenten nimitämiskysymys todetaan mietinnössä minusta aivan oikein niin merkittäväksi muutokseksi, että sitä on pohdittava valtiosääntöä uudistettaessa.

Perustuslakivaliokunnan lausunto antoi aihetta pohdinnoille siitä, mitä toiselle lakiehdotukselle tulisi tehdä. Tässä nähtiin kolme vaihtoehtoa: 1) Lakiehdotus voidaan käsitellä perustuslain säätämisjärjestyksessä, mikä kuitenkin hallituksen kaavaileman muutoksen voimaantuloajankohdan mukaan vaatisi viiden kuudesosan enemmistön. 2) Lakiehdotus voidaan hylätä. Hylkäämisvaihtoehtoon liittyy myös se, että nähtävästi rahalakia on joka tapauksessa muutettava ensi vuoden loppupuoliskoa silmällä pitäen sitä, jos Suomi 1.1.1999 alkaen on osallistumassa euro-alueeseen. 3) Koko hallituksen esitys voidaan peruuttaa ja antaa uusi esitys ilman toista lakiehdotusta. Tämä menettely kuitenkin johtaisi lähetekeskustelusta lähtien uuteen eduskuntakäsittelyyn.

Talousvaliokunta on mietinnössään päätnyt toisena mainitsemani vaihtoehdon kannalle, mikä onkin asianmukaisinta muun muassa siitä syystä, että rahalakia joudutaan joka tapauksessa muuttamaan, kun Suomi osallistuu yhteiseen rahaan. Kuten ministeri Alho esitti, tässä ei todellakaan ole kysymys mistään arvovalta-asiasta eikä merkittävistä kysymyksistä. Tämä on varsin hyvässä yhteisymmärryksessä todettu asia.

On keskusteltu myös siitä, voitaisiinko toisen lakiehdotuksen hylkäämisen asemesta sen siirtämissäännöstä muuttaa niin, että ehdotettu muutos tulee voimaan silloin, kun Suomi liittyy mu-

kaan euroalueeseen. Tällainen säännös antaisi Suomen lainsäädännöstä ulospäin sen omituisen kuvan, että kuvitellaan tehtävän joitakin kansallisia päätöksiä markan ulkoisesta arvosta sinä aikana, jona markka on peruuttamattomasti liitetty euroon. Mahdolliset päätökset euron ulkoisesta arvosta tekee neuvosto. Tällaisen käsityksen antamisen voi mielestäni sanoa olevan risti-riidassa euroaluetta koskevien ydinasioiden kanssa.

Arvoisa puhemies! Toisen lakiehdotuksen lisäksi perustuslakivaliokunta teki valtiosääntöhuomautuksen Suomen Pankkia koskevaan lakiehdotukseen sisältyvästä valituskiellosta. Tämäkin seikka on otettu asianmukaisesti huomioon talousvaliokunnan mietinnössä.

Ed. P u h j o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka perustuslakivaliokunnan lausunnosta saattaisi saada kuvan, että käsittely oli kovin yksimielistä, aivan sellaista se ei ollut, vaikkei vastalauseita esitettykään.

Myöhemmin Emu-kohdassa on käsitelty ed. Itälän äsken mainitsemaa kohtaa, miten Maastrichtin sopimus aiheuttaa pysyvän poikkeustilan meidän perustuslakeihimme. On tullut selvää pohdintaa siitä, joskin sitä on aika vähän harrastettu, pitääkö tätä käsitystä muuttaa, että kaikki Maastrichtin sopimuksesta johtuvat asiat vietäisiin täällä yksinkertaisella enemmistöllä. Kun nyt nimittäin Saksan liittopäivät ovat saaneet kaikkien jäsenmaiden tavallaan hiljaisesti hyväksymän poikkeuksen siirtymisestä Emun kolmanteen vaiheeseen, miksei kaikilla muillakin mailla olisi samanlaista itsenäistä päätäntävaltaa? Varmasti tulevaisuudessa vielä joudutaan miettimään, josko tälle legitimeetti- eli hyväksyttämisasialle annetaan laajempaa oikeudellista merkitystä, ja näitä voidaan joutua myöhemmin käsittelemään vaikka vaikeutetussa järjestyksessä.

Ed. M. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Perustuslain tulkinta ja siihen liittyvät kysymykset ovat yksi taiteen muoto. Olen tullut siihen käsitykseen kuunneltuani lainoppineita ystäviämme täällä. Niin kuin arvoisa rouva valiokunnan puheenjohtaja monesti toteaa, tällaiset lukuja vailla olevat juristit käsittelevät huomattavasti yksioikoisemmin näitä asioita.

Mielestäni tässä asiassa peruskysymys kuitenkin muotoutuu siihen suuntaan, menevätkö meidän omat toimenpiteemme kuitenkin pitemmäl-

le, kuin Emun kolmanteen vaiheeseen osallistuminen olisi edellyttänyt ja mitä Emi meiltä edellyttää. Mielestäni koko EU-keskustelussa törmätään tavallaan koko ajan siihen perusproblematiikkaan, että me olemme paavillisempia kuin paavi itse ja me annamme omaa valtaamme eri yhteyksissä erilaisilla instituutioille, erilaisille järjestelmille. Mielestäni se on se riski, joka tähän liittyy, joka olisi pitänyt miettiä huomattavasti syvällisemmin ja pohjia myöten.

En katsoisi kovin pahasti myöskään sitä, että koetettaisiin katsoa, ovatko vähimmäisehdot niitä, joiden kautta ratkaisuun päästään, eikä aina haettaisi maksimimahdollisuuksia siinä, mitä Suomi voi omissa reagoinnissaan tehdä. Se on helppo tie. Ei varmaan joutu huonoihin väleihin kenenkään kanssa eikä joutu mittamaan. Kyseessä olevassa asiassa mielestäni olisi ollut konkreettinen paikka, missä olisi ehkä pitänyt tarkastella myös tätä puolta, mikä vähimmäismäärä on se, joka riittää EU:n ja Emin suuntaan.

Ed. I t ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaisin ed. Puhjolle, kun hän otti Saksan liittotasavallan ratkaisun ja meidän aukokteoriamme. Meidän aukokteoriamme lähtee kuitenkin siitä, että meillä on varsin poikkeuksellinen poikkeuslakimenettely, ja kun me sitä käytämme, syntyy aukkoja. Tätä ei tietysti muissa maissa juurikaan ole, ja tämä aiheuttaa keskustelua. Aukokteoria ehkä avautuu vaikeasti monelle, mutta tämä on se teoria, jonka valtiosääntöoppineet ovat kehittäneet, ja sitä me olemme noudattaneet.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. M. Korhonen valitti vastauspuheenvuorossaan, ettei ehkä ole etsitty riittävästi eri vaihtoehtoja ja tutkittu, mikä on se vähimmäissäännöstö, jolla me vaatimukset täytämme. Tätä asiaa voidaan tietysti lähestyä kahdella tavalla, eduskunta kun ei ole enää mikään valmisteluelin ja siinä vaiheessa, kun näin tärkeät esitykset ovat tulleet eduskuntaan, eduskunnan on aika vaikeata ryhtyä Emin kanssa käymään keskustelua vähimmäisehdoista, tarjoamaan erilaisia vaihtoehtoja, ja kysymään kelpaisiko Emille tällainen vaihtoehto.

Mutta tietysti emme me talousvaliokunnassa ihan vakuuttuneiksi tulleet siitä, oliko vaihtoehtoja aikoinaan silloin, kun eduskunnalle hallituksen esitystä valmisteltiin, Emin kanssa käyty useammasta vaihtoehdosta keskustelua, ja tämä

kai on se, joka ehkä useampiakin on käsittelyssä myös häirinnyt. Toisin sanoen ei ole varmuutta siitä, olisiko pienemmilläkin muutoksilla selvitty. Silloin, kun hallituksen esitystä on kirjoitettu, tähän on aika kauan ollut valmisteilla, ja silloin, kun EU-jäsenyys hyväksyttiin, oli sellainen käsitys, että nykyinen Suomen Pankkia koskeva sääntely täyttää itsenäisyyden vaatimuksen. Nyt sitten tietysti rahapoliittiset muutokset ovat tulleet myöhemmin mukaan. Aika tietysti myös muuttaa asioita, mutta tämä on omalta osaltaan heijastunut tähän keskusteluun.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Kun talouspoliittinen ministerivaliokunta teki ratkaisun siitä, että Suomen Pankki -laki esitellään tässä muodossa, eri vaihtoehtojahan tuolloin vielä pohdittiin komiteatyön pohjalta, tästä kokonaisuudesta on pyydetty Emin lausunto. Mistään muusta ei ole pyydetty.

Mitä tulee siihen käsitykseen, mikä on poliittinen vaikutusvalta rahapoliittiseen päätöksentekoon, siinä on ollut mielestäni ihan oikeasti hiukan erilainen käsitys hallituksen ja ehkä pankkivaltuuston piirissä. Pankkivaltuusto on mielellään ehkä halunnut nähdä asemansa hyvin riippumattomana, mutta hallituksen näkökulmasta ja myös niiden keskustelujen pohjalta, joita muuten on käyty tämän ehdotuksen ja ratkaisun tekemisen jälkeen, on ollut aika vaikea nähdä eroa politiikalla kuin politiikalla, onko eduskunnassa tai valtioneuvostossa tai pankkivaltuustossa, kun olemme kuitenkin kaikki poliittisia päätöksentekijöitä. Tästä syystä ehkä on saattanut tulla käsitys siitä, että tässä olisi jollakin tavalla haluttu manipuloida, mutta näin ei todellakaan ole. Kysymys on ollut siitä, että myös eduskunnan valitsema pankkivaltuusto on poliittinen päätöksentekoeelin.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Varuuden vuoksi totean, että puheenvuorostani ei tietysti pitänyt sitä käsitystä tulla, että me suorastaan manipuloimisesta syyttäisimme. Mutta asiantuntijat, jotka ovat talousvaliokunnassa olleet kuultavina, ovat käyttäneet tavattoman paljon mielikuvitustaan ja asiantuntemustaan sen pohtimiseksi, mikä muu olisi voinut olla vaihtoehto, jolla Suomen Pankin itsenäisyys olisi taattu. Heitettiin esiin muun muassa sellainen vaihtoehto, että jos pankkivaltuuston toimikaudet irrotettaisiin eduskunkausista, se saattaisi täyttää Emi-vaatimukset. Kukaan meistä ei tiedä sitä, emmekä pitäneet

tarpeellisenä kutsua Emin pääjohtajaa valiokuntaan kuultavaksi.

Ed. E l o : Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin haluan todeta sen, että tulen käsittelyssä olemaan valiokunnan enemmistön kannalla. Minulla on kuitenkin joitakin näkökohtia, jotka haluan esittää.

Ensin esitän erään kriittisen näkökohdan, joka koskee keskusteluajankohtaa. Mielestäni, kun ollaan ehkä yhden tärkeimmän tämän eduskuntakauden asian kanssa tekemisissä, olisi ollut kohtuullista, että tämä olisi voitu käsitellä sellaisena aikana, jolloin vielä muun muassa tiedotusvälineet olisivat voineet seurata keskustelua, koska totta kai tässä vaiheessa esimerkiksi tiedotusvälineiden edustajilla ei ole ilmeisesti enää mahdollisuuksia tämän keskustelun seuraamiseen. (Ed. Hämäläinen: Myös eduskunnan jäsenille!) — Myös eduskunnan jäsenille. Eduskunnan jäsenet tietysti kaikki ovat paikalla, tai ainakin huoneissaan seuraamassa toivottavasti.

Rouva puhemies! On moneen otteeseen tuotu esille se, niin kuin hallituksen esityksen perusteissa todetaan, että lain muutoksella on tietysti ihan ajankohtaisia perusteita, eli kun ohjesääntö on peräisin vuodelta 1925 ja sen jälkeen on tehty erilaisia muutoksia, on tarvetta tällaiseen yhtenäiseen lakiesitykseen. Tosiasia on tietysti myös se, että tämä on valmistautumista Emun kolmanteen vaiheeseen. Lähtökohtana Emussa on se, että Euroopan keskuspankki on itsenäinen ja kaikki kansalliset keskuspankit on tehtävä samoin itsenäisiksi. On viitattu muun muassa Ruotsin pyrkimykseen, jossa ilmeisesti tullaan hyvin lähelle Suomen lakia.

Ensisijainen tavoite, niin kuin on moneen kertaan todettu, on vakaa rahan arvo eli alhainen inflaatio. Tietysti voidaan esittää se kriittinen kysymys, onko niin Euroopan keskuspankin kuin Suomen keskuspankin ainoa tavoite hintavakaus eli alhainen inflaatio. Tosin siellä sanotaan, että tulee muutenkin edistää talouspolitiikkaa. Tuon lopussa esiin pari muuta esimerkkiä maailmalta, miten on menetelty keskuspankin tavoitteiden kanssa. Mutta esimerkiksi varmaan automaattisesti jokaiselle kansanedustajalle tulevat mieleen sellaiset tavoitteet sekä raha- että talouspolitiikassa kuin työllisyys, tuottavuus, talouskasvu jne.

Tietysti joku, joka ortodoksisesti uskoo siihen, että alhainen inflaatio tuo kaiken hyvän mukanaan, voi sanoa, että nyt se tulee sen muka-

na, kun hintavakaus säilytetään. Mutta mielestäni tähän pitää pistää suuri kysymysmerkki, onko tosiaan näin, ja samanaikaisesti esittää kysymys, mikä on se oikea inflaatio, mikä on oikea inflaatio eri suhdannekausina eri maissa jne. Sen vuoksi itse olen väittänyt, että jos mitään muuta tehtävää sen paremmin tulevalle Euroopan keskuspankilla kuin muilla kansallisilla keskuspankeilla ei ole kuin vakaa hintataso, se on suhteellisen helppo pitää korkopolitiikalla kurissa. Tosin, niin kuin tiedämme, inflaatioon vaikuttaa ainakin kaksi muuta tekijää. Toinen on budjettipolitiikka, joka on eduskunnan ja hallituksen käsissä, ja toinen on tietysti työmarkkinaratkaisut. Nämä kolme yhdessä saavat aikaan sen kokonaisuuden, minkälainen inflaatio on.

Haluan kiinnittää huomiota asiaan myös siitä näkökulmasta, että usein me kaikki suomalaiset poliitikot, aivan johtavatkin poliitikot, puhumme alhaisen inflaation autuudesta ja siitä, että korot laskevat. Kuitenkaan erittäin harvoin puhutaan reaalkoroista. Kun Ruotsin Emu-raportin johtaja professori Lars Calmfors oli suuren valiokunnan kuultavana, hän totesi tämän aika selvästi. Haluan, rouva puhemies, aivan lyhyesti lainata pari lausetta hänen lausunnostaan, joka on jaettu suuren valiokunnan jäsenille: "Det finns mycket forskning som visar att realröntan på sikt är oberoende av inflation och växelkurssystem. Nominalröntorna anpassar sig med andra ord till inflationstakten. Förklaringen till att man har så höga realröntor idag i Finland och i Sverige är väl att inflations-takten har gått ner mycket samtidigt som förväntningarna om framtida inflation inte anpassat sig i lika hög grad."

Calmfors sanoo, että on hyvin paljon tutkittua, joka osoittaa, että reaalkorko pitkällä tähtäimellä on riippumaton inflaatiosta ja valuuttakurssijärjestelmästä. Nimelliskurssit hänen mukaansa sopeutuvat toisin sanoen inflaatiovauhtiin. Selitys siihen, että sekä Suomessa että Ruotsissa tällä hetkellä on niin korkeat reaalkorot, on että inflaatiovauhti on mennyt erittäin nopeasti alas mutta odotukset tulevasta inflaatiosta eivät ole samalla tavalla sopeutuneet. Tämä mielestäni kannattaisi myös Suomessa muistaa. Meillä on erittäin korkeat reaalkorot vieläkin, historiallisesti katsoen korkeat reaalkorot. Inflaatio on 0,6 prosenttia ja pitkät korot nyt sitten vähän yli 6 prosentin paikkeilla. Jokainen voi laskea siitä, mikä on pitkien korkojen reaalkorko. Lyhyellä korolla tietysti on erilainen reaalkorko.

Rouva puhemies! Tässä myös sanotaan, että vahvistetaan mahdollisuutta harjoittaa uskottavaa rahapolitiikkaa. Tässäkin kannattaa esittää kriittinen kysymys. Kun Suomen markka päätettiin kellumaan vuoden 1992 syyskuussa, sen jälkeenhan nopeasti markka vakiintui parin vuoden aikana ja korot tulivat aika nopeasti alas. Jos katsotaan esimerkiksi sitten hintavakautta, joka meillä on ollut sanotaan vuoden 1993 jälkeen neljä vuotta, meillä on ollut Euroopan unionin alhaisin inflaatio. Hintavakaus on ollut erittäin hyvä.

Rouva puhemies! Minä esitän kysymyksen: Onko tässä salissa joku, joka väittää, että saisimme suuremman uskottavuuden jotakin muuta kautta? Onko sellaisia, jotka sanovat, mikä on suurempi uskottavuus? Kun olemme pitäneet mielestäni liian korkealla korolla inflaation 0,6—0,8 prosentissa, mistä saamme lisää uskottavuutta ja mikä on se lisäuskottavuus? Kuka sen sanoo? Minä mielelläni kuulisin, mikä se lisäuskottavuus on, joka sitten tulee.

Miten sitten päästään hintavakauteen, se on myös selvästi nähtävissä sekä Euroopan keskuspankin tavoitteissa että meille esitettyssä laissa. Ensinnäkin rahapolitiittinen valta siirrettäisiin johtokunnalle, joka nyt jää vielä tekemättä tässä vaiheessa. Suomen Pankin pääjohtajasta tulee käytännössä erottamaton siksi määrääjäksi kuin hänet valitaan, 7 vuodeksi, niin kuin Euroopan keskuspankin pääjohtajakin ja keskuspankki ei saa ottaa ohjeita tai määräyksiä ulkopuolisilta tahoilta. Eli näillä kolmella tekijällä, joista nyt tässä vaiheessa ensimmäinen jää pois, saadaan hintavakaus aikaan.

Seuraava asia, rouva puhemies, on vastuukysymys. Minusta sitä on nyt pikkuisen täällä sivuttu keskustelussa, että kuka sitten ottaa vastuun. Esimerkiksi Calmfors käydessään suuressa valiokunnassa esitti tämän saman kysymyksen, mikä vastuu on sitten Suomen keskuspankillä, Ruotsin keskuspankillä ja Euroopan keskuspankillä, missä ne sen kantavat. Valiokuntahan esittää — tai oikeastaan se sisältyy hallituksen esitykseen, että Suomen keskuspankin on jatkuvasti raportoitava pankkivaltuustolle ja sen lisäksi valiokunnan mietinnössä on lisäys 38 §:ään, jossa myös talousvaliokunnalla on oikeus saada tietoja Suomen Pankista.

Mutta, rouva puhemies, minulle nousee kysymys siitä, mikä jää koko eduskunnan rooliksi. Pankkivaltuuston kertomus annetaan vuosittain eduskunnalle. Silloin eduskunnalla on mahdollisuus keskustella siitä. Ja minusta pitäisi myös

hyvin vahvasti keskustella yleensä kansanedustajien ja koko eduskunnan roolista päätöksenteossa.

Esimerkiksi jos luette tämän päivän Helsingin Sanomia tarkkaan, sanomatta nyt artikkelia, niin siellä esimerkiksi taloussivuilta tulee se käsitys, että eduskunta on niin kuin kinnas, sitä saa heitellä mihin tahansa ja eduskunnassa ei ole riittävää osaamista, asiantuntemusta, jotta se voisi talouspoliittisia päätöksiä tehdä. Tämä selvästi heijastuu maan päälehden sivuiltakin jatkuvasti. Mielestäni eduskunnan tehtävä on kyllä pitää huoli siitä, että eduskunta säilyttää sen valan, mikä sille kohtuullisesti kuuluu. Ainakin minun mielestäni täältä löytyy varsin suuri osaaminen eri aloilta, kaikki eivät ole kaikkien alojen harrastajia, mutta eri aloilta Suomen eduskunnasta löytyy todella suurta osaamista. Sen takia mielestäni ei ole järkevää se, että me automaattisesti hyväksymme sen, että eduskuntaa arvostellaan aina vain siitä, että olemme täysin saamattomia ja osaamattomia.

Kun esimerkiksi talousvaliokunta esittää varsin mielenkiintoisen ajatuksen vakausneuvostosta, niin mielestäni se on asia, jota pitää pohtia, pitää katsoa tosiaan, onko se esimerkiksi talousneuvostoon verrattavissa oleva elin, joka keskustelee asioista. Silloin tietysti voidaan sen roolista keskustella. Mutta miksi esimerkiksi eduskunta ei voisi olla se elin, joka kerran pari vuodessa hyvin tehokkaasti ja syvällisesti käsittelee Suomen Pankin politiikkaa ja tulevaisuutta, Euroopan keskuspankin politiikkaa? Esimerkiksi Euroopan neuvostoon, joka on myös parlamentaarinen elin muun muassa Euroopan kehityspankille ja Oecd:lle, tulevat pääjohtajat täysistuntosalin ja kansanedustajat saavat kuulla heidän esityksiään ja esittää kysymyksiä, siis koko parlamentaarinen yleiskokous. Minusta tämä on asia, jota varmasti ainakin sietäisi miettiä vakausneuvoston lisäksi.

Vielä kerran palaan vastuukysymykseen. Voidaan sanoa, että se on varsin kapea. Vastuu keskuspankillä on siis hyvin kapea, se on pelkästään tämä hintavakaus. Valta on kuitenkin suuri, koska rahapolitiikan kautta kyllä tullaan loppujen lopuksi myös budjettipolitiikan valtaan. Kyllä minun mielestäni on kohtuullista otaksua jo tässä vaiheessa, että jos ja kun esimerkiksi Emuun siirrytään ja Suomi on siinä mukana, niin se tulee automaattisesti vaikuttamaan budjettipolitiikkamme suutaan. Se tulee vaikuttamaan verojen harmonisoinnin osalta ja se tulee sen tekemään myös muun budjettipoli-

tiikan osalta. Minusta meidän ei kannata ummistaa silmiämme siltä tosiasialta, että näin tulee käymään.

Jos ajatellaan esimerkiksi Suomea ja Ruotsia-kin erityisesti, meillä on molemmilla mailla suhteellisen korkeat verot, edelleen suhteellisen korkea sosiaaliturva — kaikkihan on suhteellista — ja paineita varmasti tulee olemaan siihen, että veroja alennetaan ja samanaikaisesti tehdään myös leikkauksia lisää. Joten keskuspankin valta ei ole kovin yksiselitteistä, on se sitten Euroopan tai Suomen keskuspankki.

Jos katsotaan, rouva puhemies, ihan lopuksi, mitä muualla maailmassa on, niin kyllähän esimerkiksi Yhdysvalloissa on selvästi nähtävissä se, että keskuspankilla, Federal Reserver, tai Fed sanotaan käytännössä, on ensimmäisenä täys-työllisyys plus hintavakaus. Kun esimerkiksi tulee konflikti hallituksen ja keskuspankin välillä Amerikassa, niin keskuspankin edustaja kutsutaan julkiseen kuulemiseen kongressiin. Minusta se osoittaa, että amerikkalaisilla poliitikoilla on valtaa näissä asioissa. Tällaisia esimerkkejä muualta löytyy.

Myös kannattaa mainita, että 90-luvun alussa Amerikassa keskuspankki laski lyhyet korot, siis reaalikorot nolnaan, jotta työllisyys saataisiin paremmaksi. Jos katsomme tämän päivän Amerikan tilannetta, niin siellä keskuspankki erittäin tarkasti seuraa koko ajan, miten tällä hetkellä työllisyys paranee ja siellä tietysti aina markkinoille leviää se huhu, että nostetaan korkoja, koska työllisyys paranee markkinoiden mielestä liian nopeasti.

Rouva puhemies! Ihan lopuksi totean sen, että vaikka Bundesbankia Suomessa ollaan pidetty jonkinlaisena mallina itsenäisyydessä, niin sekään ei ole läheskään niin itsenäinen kuin esimerkiksi tuleva tai kaavailtu Euroopan keskuspankki, vaan sielläkin sanotaan määräyksissä, että Bundesbankin on muun muassa tuettava hallituksen yleistä talouspolitiikkaa. Voidaan sanoa, että työllisyyden turvaaminen on siellä myös hyvin keskeisellä sijalla.

Ehkä ihan lopuksi lainaan talousgurua, jonka nimen ainakin kaikki tunnemme, eli George Soros sanoo, että talous on liian tärkeä asia jätettäväksi pelkästään keskuspankeille.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näyttää siltä, että ed. Elo myöskin harjoittelee ensi viikon keskustelua silmällä pitäen. Hän nimitti ortodokseiksi niitä, jotka uskovat, että alhainen inflaatio johtaa hy-

vinvointiin. Ed. Elo itse uskoo taas siihen, että inflaatiota kiihdyttämällä voidaan edistää työllisyyttä. Häntä ei voi nimittää ortodoksiksi, koska ei ole olemassa sellaista talousteoraa, joka tukisi hänen väitettään.

Hän myös lainasi professori Calmforsia varsin vapaamuotoisesti. Minulla on myös ollut tilaisuus kuulla hänen lausuntonsa suuressa valiokunnassa ja palata siihen myös kirjallisessa muodossa. Totean nyt vain, että ed. Elo esimerkiksi jätti korostamatta koroista puhuessaan sitä professori Calmforsinkin toteamusta, että hän puhui vaikutuksista pitkällä tähtäyksellä. Ed. Elo jätti kertomatta sen, millaiseen turbulenssiin lyhyellä tähtäyksellä joudumme, jos joudumme hänen teorian mukaan elämään.

Vielä, puhemies, haluaisin todeta, kun ed. Elo sanoi, että ei ole mietitty sitä, miten eduskunta osallistuu pankkikeskusteluun. Pankkivaltuuston kertomuksen käsittelyhän on nimenomaan se, jolla eduskunta osallistuu. Meillä ei ole ollut tapana tietysti täällä kuulla muutenkaan salissa asiantuntijoita ja se vaatimus, jossa puhutaan nimenomaan pankkivaltuuston kertomuksen kehittämisestä, sen käsittelyn kehittämisestä, tähtää siihen, että eduskunta pystyisi tuoreeltaan ja ajankohtaisemmin ja perusteellisemmin käymään siitä keskustelua. Nyt se tapahtuu niin jälkijättöisesti, ettei se taida enää kovin paljon kiinnostaakaan silloin.

Ed. V i h r i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Elo käytti mielestäni hyvän ja ansiokkaan puheenvuoron. Ennen kaikkea siitä olen samaa mieltä, että tämä talousvaliokunnan mietintö, joka nyt on käsittelyssä, ja täällä on mainittu aikaisemmissakin puheenvuoroissa siitä, että sen käsittely on tähän aikaan vuorokaudesta, kun se on kuitenkin yksi tärkeimmistä lakiesityksistä ...

P u h e m i e s (koputtaa): Vastauspuheenvuoro!

P u h u j a : ... mitä täällä käsitellään.

Ed. Elo totesi tästä eduskunnan roolista. Minusta, vaikka täällä tuli esille ed. Hämäläisen puheenvuorossa tämä pankkivaltuuston kertomus, on ihan totta, että sitä käsitellään, mutta mitä ed. Elo toi tässä uutta, niin varmasti tulevaisuudessa, jos käy niin ikävästi, että me olemme siellä yhden keskuspankin alaisuudessa, niin silloinhan ei kai enää Suomen Pankista käytetäkään nimeä keskuspankki, vaan tämä on joku

keskuspankin osa (Ed. Hämäläinen: Se on kansallinen keskuspankki!) — no olkoon sitten kansallinen keskuspankki — silloin, kun valta näistä asioista on siirtynyt tämän maan rajojen ulkopuolelle. Mutta ehkä silloin on viisasta täällä käydä kansallisella tasolla juuri sitä keskustelua, johon ed. Elo viittasi. Minusta se on kyllä hyvin harkinnanarvoinen asia.

Ed. Ala-Nissilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elo sanoi, että Suomessa on matalin inflaatio ollut EU-maista sen takia, että meillä ovat korot olleet niin ylhäällä. Näin ymmärsin. Olen siinä hänen kanssaan samaa mieltä, että koroissa olisi voitu ja pitänytkin tulla hieman nopeammin alaspäin. Mutta luulen, että yksi meidän matalan inflaatiomme syy on se, että rajat ovat nyt auki joka suuntaan. Ei yksin elintarvikkeiden hinnat ole laskeneet, vaan myös muiden tuotteiden hinnat eivät pääse nousemaan, koska kilpailu on näin avointa ja kovaa myös markkinoilla.

Edelleen ed. Elo sanoi, että kansallinen vakausneuvosto voisi olla tarpeen. Ongelma on siinä, jos meillä on jo pankkivaltuusto, talousvaliokunta ja sitten vielä tämä kansallinen vakausneuvosto, että siinä on jo kolme elintä sitten, jotka olisivat osittain samalla kentällä.

Kun ed. Elo edustaa täällä sosialidemokraattista liikettä, niin mielestäni hänen kritiikkinsä ehkä osui jollakin tavalla siihen keskusteluun, mitä laajemmin käydään sosialidemokraattisessa liikkeessä, ei meillä niinkään, mutta Euroopassa. Miten työllisyystavoite? Mikä on rahapolitiikan legitimitetti tässä uudessa tilanteessa? Toivoisi, että meilläkin muutkin sosialidemokraatit kuin ed. Elo voisivat käydä vähän samaan tapaan tätä keskustelua.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ensinnäkin, mitä tulee ed. Hämäläisen väitteeseen siitä, että minä olisin kovan inflaation kiihdyttämisen kannalla, niin sitä minä en ole koskaan täällä sanonut. Olen vain esittänyt sen kysymyksen, että onko olemassa joku syy yhteys, että Suomessa on jo kolmen neljän vuoden ajan ollut Euroopan unionin alhaisin inflaatio ja korkein työttömyys. Minun mielestäni selvästi on vedettävissä johtopäätös siitä, että näin on asianlaita — osaksi. On paljon muitakin tekijöitä. En minä ollenkaan väitä, että tämä on ainoa tekijä, että meillä on näin alhainen inflaatio. Olen sanonut monet kerrat, että Suomen Pankki on saanut rauhassa harrastaa

sitä korkopolitiikkaa, mitä on harrastettu, ja se on johtanut osaltaan, ed. Ala-Nissilä, erittäin alhaiseen inflaatioon.

Siinä on varmasti monia muita tekijöitä. Tuposopimus, joka solmittiin 95 erittäin alhaisella tasolla, josta esimerkiksi Paperiliitto on jo tänä päivänä sitä mieltä, että se ei ole ainakaan heille tuonut yhtään mitään. Pienet korotukset saatiin ja tuhansia työpaikkoja menee edelleenkin sieltä. Budjettipolitiikka, jossa ollaan leikattu jatkuvasti, se on varmasti osaltaan vaikuttanut siihen, että inflaatio on alhainen. Tässä on monia tekijöitä.

Rouva puhemies! Minä kiistan sen, että olen väittänyt koskaan olevani suuren inflaation kannalla. Sanon vain, että minä pyydän ed. Hämäläiseltä ja muilta ortodokseilta siitä käsitystä, onko 0,6 prosenttia meille ainoa oikea inflaatio.

Mitä tulee Calmforsin näkemyksiin, niin, rouva puhemies, lainasin suoraan hänen lausuntoaan, jonka hän on suurelle valiokunnalle antanut. Hän on tarkistanut vielä tämän lausunnon, joten en ole mitään omiani puhunut tässäkin yhteydessä.

Mitä eduskunnan käsittelyyn tulee, niin esitin vain sen näkemyksen, kun nyt ollaan vakausneuvostoja esittämässä, että kyllä minun mielestäni eduskunta on arvokkaampi paikka kuin joku vakausneuvosto käsitellä tällaisia asioita. Totta kai me voimme pankkivaltuuston kertomuksen yhteydessä käsitellä sitä, mutta minun mielestäni tämä on vähän niin kuin koko eduskunnan aliarvostamista, jos joku vakausneuvosto käsitelisi meidän puolestamme. Vakausneuvosto olkoon, mutta minun mielestäni eduskunta on se keskeinen elin. Jos me itse luovumme tästä, niin kyllähän muut ottavat nämä tehtävät mielellään vastaan.

Ed. Puhjo: Arvoisa puhemies! Aluksi kommentoisin vähän ed. Elon äskeistä puheenvuoroa, kun hän otti esimerkkiä USA:sta, miten siellä on työllistetty ja työttömyys on vähentynyt. On tietysti mielenkiintoista ja hyvä seurata ulkomaiden esimerkkejä, mutta vailla ongelmia ne eivät aina ole. Tällä vuosikymmenellä USA:ssa on myös palkkasumma laskenut aika reilusti, että minkälaista se työllistyminen siellä on ollut, niin kaipaa kyllä selvitystä ennen kuin sitä malliksi tänne Suomeen otettaisiin.

Kun hallitus pyrkii lakiesityksellään Suomen Pankista samaan Suomen Pankin päätösvallan Euroopan unionin tahdon mukaiseksi, on se luomassa järjestelmää, missä niin eduskunta, halli-

tus kuin pankkivaltuutetutkin joutuvat olemaan hiljaa ja nöyrää poikaa Suomen Pankin rahapolitiittisen toimeliaisuuden edessä. Tämä on selkeässä ristiriidassa hallitusmuodon 73 §:n kanssa, jonka mukaan Suomen Pankki toimii eduskunnan takuulla ja hoidossa sekä eduskunnan pankkivaltuutettujen valvomana.

Kun pankkivaltuustolta otetaan kokonaan pois rahapolitiikkaan vaikuttaminen, tulee Suomen Pankista täysin riippumaton suhteessa julkiseen valtaan. Pankkivaltuuston hallinnollisilla tehtävillä, johtokunnan jäsenten valintaan vaikuttamisella tai eduskunnalle annettavilla kertomuksilla taikka talousvaliokunnan tiedonsaanti-oikeuksilla ei ole mitään käytännön merkitystä julkista kontrollia ajatellen. On myös väitetty, että julkinen kontrolli pelaa hyvin, koska johtokunnan jäsenet ovat vaihdettavissa. Tälläkään seikalla ei ole mitään merkitystä, koska uusi valittu johtokunnan jäsen toimii tietenkin myös riippumattomana.

Lakiesityksestä käy ilmi, ettei ainakaan Suomen julkisella vallalla ole jatkossa mahdollisuuksia päättää rahapolitiikasta, vaikka toisin yritetään väittää. Tällöin jäljelle jää ainoastaan Suomen Pankin johtokunta vaikutusvallallaan yhdessä Euroopan keskuspankin kanssa. On selvää, että Suomen Pankin johtokunnalla on EU:n sisällä statistin osa. Todelliset päätökset tehdään Euroopassa, ja näin olemme menettämässä rahapolitiittisen päätöksenteon ylikansallisisille elimille.

Arvoisa puhemies! On syytä muistaa, kun nyt hallitus haluaa järjestää Suomen Pankin toiminnan EU:n haluamaan suuntaan eli Euroopan keskuspankin sivukonttoriksi, että pääkallonpaikalla Euroopassa ei olla niin kilttejä ja kuuliaisia Maastrichtin sopimuksen noudattamisessa kuin täällä koti-Suomessa. Euroopan keskuspankki tulee sadan prosentin varmuudella rikkomaa Maastrichtin sopimuksen 107 artiklan, jonka mukaan ulkopuolisilta ei saisi ottaa mitään ohjeita. Rikkomatta Maastrichtin sopimusta ei voida saavuttaa Euroopan unionin perustavoitetta eli hyvää kilpailuasetelmaa yritysjaiteille muun maailman suuryrityksiä vastaan.

Tämän kaiken on maamme hallitus varmasti tiennyt lakiesitystä laatiessaan. Maamme hallitus on myöskin tiennyt, että Suomen Pankista olisi tulossa lakiesityksen tultua hyväksytyksi koko eurooppalaisen rahapolitiikan kiltti etäispäät. Tällöin Suomen Pankin johtokunnan tehtäväksi tulisi runnoa Suomessa läpi EU:n suuria vientiyrityksiä suosiva talouslinja. Ehkä ”runno-

minen” on ylimitoitettu arviointi, ja todellisuudessa saattaakin käydä niin, että johtokunnan tehtäväksi jää vain sivusta seuraaminen ja päällekkätsominen. Jäljelle jää kysymys, eikö hallitusta lainkaan pelota, kun sen omalla esityksellä julkinen rahapolitiikan kontrolli hävitetään ja tilalle tuodaan entistä kovempi, suuria vientiyrityksiä suosiva rahapolitiikka. Jään myöskin ihmettelemään, miten hallitus aikoo auttaa pientä ja keski-suurta yritysmaailmaa koti-Suomessamme, kun se näin omaa vaikutusvaltaansa kaventaa.

Arvoisa puhemies! Lakipaketin suuri ja perustavaa laatua oleva ongelma on maamme suvereniteetin eli oman päätösvallan oleellinen kaventaminen. Julkinen päätösvalta rahapolitiikassa loppuu kokonaan Euroopan keskuspankin ollessa täydessä toiminnassa. Ongelmat kiteytyvät pankkivaltuutettujen tehtävien muuttumiseen sekä rahalain muutokseen, minkä talousvaliokunta nyt onneksi esittää hylättäväksi. Uusi tulokinta hallitusmuodon 73 §:stä, että Suomen Pankki toimisi edelleenkin tämän lakiesityksen tultua hyväksytyksi eduskunnan takuulla ja hoidossa on kovin keinotekoinen ja tarkoitushakui-

Tulen toisessa ja kolmannessa käsittelyssä tekemään esitykset tai kannattamaan jo tehtyjä esityksiä rahapolitiittisen päätösvallan säilyttämiseksi jatkossakin kotimaassamme.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Puhjon puheenvuoro oli vähän vaikea seurattavaksi. Jos ajatellaan sitä, että ollaan Emu-kulttuurissa, sen kolmannessa vaiheessa ja yhtenäisvaluutassa, niin, arvoisa ed. Puhjo, ei siinä tilanteessa kansallisessa, mukana olevalla kansallisella keskuspankillä ole todellakaan mitään osaa eikä arpaa. Kaikkien jäsenvaltioiden edun mukaista on, että ei ole. Eihän siitä tulisi yhtään mitään, jos kuvitellaan, että siinä porukassa olisi mukana peräti 15 jäsenvaltiota ja kaikki koheltaisivat omaan pussiinsa sen kuin kerkiävät. Eihän yhtenäisvaluutan hoitamisesta tulisi yhtään mitään.

Ed. Puhjo! Se on sillä tavalla, että nämä hommat ovat niin strict kuin olla voi. Siellä ollaan ja kitinät pois taikka sitten jäädään odottamaan tulevia aikoja.

Ed. Puhjo (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Pulliaisen vastauspuheenvuoro oli niin hyvä, että sen voisi liittää minun alkuperäisen puheenvuoroni jatkeeksi.

Ed. Rosendahl: Värderade fru talman! Enligt avtalet av den 7 februari 1992 i Maastricht åläggs länderna att anpassa sin lagstiftning till avtalets bestämmelser om en ekonomisk och monetär union. Detta bör ske under Emus andra skede till den del det gäller centralbankens oavhängighet och chefdirektörens och direktionens rätt att förbli i tjänst för viss tid. Anpassningen av lagstiftningen till Emu-reglerna är även tvingande för de länder som stannar utanför Emus tredje skede.

Lagpropositionen syftar till att stärka centralbankens självständighet och göra dess monetära politik trovärdig inför omvärlden. Detta är viktigt på en fri valutamarknad. Finlands Banks direktion har även tidigare varit oberoende men reformen är i alla händelser nödvändig för att gällande lag är till många delar föråldrad. Finlands Bank förblir fortsättningsvis riksdagens bank och står under riksdagens vård trots att vissa inskränkningar sker. Det är bra att bankfullmäktiges ställning som tillsynsorgan kvarstår trots att penningpolitikens beslut förs till direktionen som får ökat ansvar i detta avseende. Den får inte ta emot instruktioner angående sin verksamhet från statsorganen eller politiska instanser, men förhindras inte att informera bankfullmäktige eller ekonomiskutskottet och därvid föra en dialog i ekonomiskpolitiska frågor.

Centralbankens direktion utses av republikens president såsom tidigare men för viss tid, vilket är bra, och förfarandet kan kvarstå tills en total översyn eventuellt förändrar presidentens uppgifter i detta avseende.

Intressant är utskottets förslag om att utreda frågan om ett nationellt stabiliseringsråd. Detta skulle grundas för att diskutera, alltså föra en dialog, med direktionen om den penningpolitik som Finlands Bank för i den europeiska centralbanken. Rollen liknar ganska mycket stora utskottets roll i förhållande till ministrarna och deras agerande i EU:s ministerråd.

Frågan är givetvis aktuell bara i det fall att Finland går in i Emus tredje skede. Utskottet tar inte ställning till om bankfullmäktige i detta fall behöver kvarstå. I viss mån kan det vara problematiskt med två organ med likartade uppgifter. Möjligen kunde man tänka sig att riksdagen tillsätter stabiliseringsrådet enligt en i lagen stadgad

representation där regeringen, riksdagen eller i annan ordning, riksdagen och regeringen och utomstående experter ingår.

Jag tror inte att det är lämpligt att regeringen tillsätter rådet med tanke på rådets neutralitet. Samtidigt kunde riksdagen genom att tillsätta detta behålla kontakten med centralbanken.

Arvoisa puhemies! Suomen vuoden 1993 rahalain päätöksentekojärjestelmä on rakennettu sellaiseksi, että valuuttapäätöksiin osallistuvat Suomen Pankin johtokunta, pankkivaltuutetut ja valtioneuvosto. Tämä systeemi toimii toistaiseksi ollessamme vielä erm-systeemissä. Emun kolmannessa vaiheessa valuutateknisiä päätöksiä ei enää tarvita kansallisella tasolla ja vastavia lainmuutoksia tarvitaan. Sopimusvelvoitteet tämän toteuttamisesta on jo hyväksytty ja ratifioitu eduskunnassa vuonna 1994.

Kun eduskunta ottaa uudestaan kantaa Suomen osallistumiseen Emun kolmanteen vaiheeseen, rahalaki pitää uusia. Tässä vaiheessa lain voi jättää käsittelemättä. Tästä asiasta keskustellaan enemmän ensi viikolla Emu-selonteon yhteydessä.

Ed. Mikkola: Arvoisa puhemies! Käsittelemme tätä lakia Suomen Pankista nyt ja tässä tilanteessa enkä niinkään lähde sitä peilaamaan pitkälle tulevaisuuteen. Muutenkin tarkastelukulmani on varsin suppea ja käsittelee vain Suomen Pankin johtokunnan asemaa.

Täällähän on käyty keskustelua siitä, että rahapolitiikka tämänkin lain hyväksymisen jälkeen voisi olla yleisestä talouspolitiikasta riippuvaa ja yleinen talouspolitiikka ja rahapolitiikka kävelisivät tavallaan käsi kädessä ja niillä olisi selvä yhteys. Näin varmaan on tarkoituksenmukaista ja oikein hoitaa myöskin rahapolitiikkaa. Mutta tämän lakiesityksen ja tämän käsittelyn mukaan on kuitenkin muistettava, että rahapolitiikasta tämän jälkeen päättää yksin ja vain yksin Suomen Pankin johtokunta.

Lain systematiikka on se, että Suomen Pankista annetun lain 13 §:ssä on määritelty pankkivaltuuston tehtävät, ne on yksilöity, ja muut Suomen Pankin tehtävät on jätetty johtokunnan tehtäviksi. Johtokunnan tehtävistä on säädetty tämän lain 15 §:ssä. Hallituksen esityksessä — en mene sitä läpi laajemmin — sivulla 70 todetaan Suomen Pankin johtokunnan tehtävistä: ”Rahapoliittinen päätöksenteko ja sen toteuttaminen kuuluvat johtokunnalle, joka näin olisi kiistatta myös vastuussa harjoitetusta rahapolitiikasta.”

— Siis se on täysin yksiselitteisesti sanottu. Siinä ei kenelläkään muulla ole mitään päättäväisyyttä.

Jos ajatellaan, että tässä rahapolitiikka siirtyy johtokunnalle, jossa on puheenjohtajana pääjohtaja ja enintään kuusi jäsentä, miten sen valtaa on tarkoitettu kontrolloida? Siellä tietysti on pankkivaltuusto, mutta se ei voi päättää rahapolitiikasta. Sille annetaan selontekoja kyllä, niin kuin valiokunta on lisännyt, säännöllisin ajoin rahapolitiikasta ja sen toteuttamisesta, mutta se on kontrollia ja seurantaa vain, ei päätöksiä siitä, minkälaista rahapolitiikkaa harjoitetaan. Oikeastaan lain keskeinen kohta on se, että johtokunta, jonka asemaa ja virassapysymisoikeutta on haluttu tässä korostaa, on tehty määräaikaiseksi: Pääjohtaja valitaan viisivuotiskaudeksi ja johtokunnan jäsenet viisivuotiskaudeksi, eli toimikausia on rajoitettu.

Entä sitten, kun koko rahapolitiikka menee täysin pois urilta tai täysin epäonnistuu tai ei noudata ollenkaan muuta talouspolitiikkaa, ei ole sen kanssa missään yhteydessä? Mitä tehdään? Onko mitään ohjetta? Onko mitään ohjeita? Nyt olen huolestunut ja puheenvuoroni pyysin sen takia, että olen ilmoittanut olevani täysin eri mieltä talousvaliokunnan kanssa tässä kohtaa.

Täällä nimittäin sitä kontrollia harjoitetaan keskeisesti sillä perusteella, mikä johtokunnan jäsenen virkavastuu tavallaan on, miten jäsen voidaan vapauttaa tehtävistään. Hallituksen esityksen 18 § 1 momentti on tässä kohtaa keskeinen, ja siihen talousvaliokunta ei ehdota muutosta. 18 §:n 1 momentti kuuluu: "Tasavallan presidentti voi vapauttaa johtokunnan jäsenen tehtävästään, jos tämä on syyllistynyt virkavirheeseen tai muutoin menettellyllään osoittautunut sopimattomaksi jatkamaan tehtävässään taikka tullut kykenemättömäksi hoitamaan virkaansa."

Siis kolme perustetta. Ensimmäinen on virkavirhe. Tässä ei lainkaan määritellä sitä, minkä tasoinen virkavirhe, vaan virkavirhe. Sitten tulee hyvin keskeinen osa: "tai muutoin menettellyllään osoittautunut sopimattomaksi jatkamaan tehtävässään." Tähän haluaisin nyt saada vastauksen. Nimittäin siitä ei ole hallituksen esityksessä eikä nyt myöskään talousvaliokunnan esityksessä lainkaan tulkintaa. Se on keskeisin valvontainstrumentti tässä kohtaa johtokuntaan nähden. Kolmantena perusteluna on: "tullut kykenemättömäksi hoitamaan virkaansa." Se tarkoittaa lähinnä sairautta.

Mutta entä "muutoin menettellyllään on osoit-

tautunut sopimattomaksi jatkamaan tehtävässään"? Osaan kyllä siitä sanoa täältä muutamana tapauksen, mikä voisi olla tällainen, esimerkiksi yksi voisi olla se, että esiintyy juovuspäissään, hakkaa vaimonsa ja lapsensa. Se voisi olla yksi tekijä esimerkiksi. Tai sitten voi käyttää rahapolitiikkaan liittyviä sisäpiirin tietoja taikka arvopaperikauppaa käy sillä tavalla. Näitä ne voivat olla.

Tämä ei ole keskeistä, vaan nyt täytyy muistaa, mikä johtokunnan keskeisin tehtävä on. Se on vastata rahapolitiikasta, ja tällä virassapysymisoikeudella on haluttu turvata voimakkaasti se oikeus, että valittu henkilö voi harjoittaa rahapolitiikkaa niin, että ei joudu tarpeettomasti pelkäämään sitä, että hänet vapautetaan tehtävistään niitten mielipiteiden takia, miten rahapolitiikkaa tehdään. Kaiken tarkoituksena on tietysti se, että johtokunta voi harjoittaa rahapolitiikkaa menestyksellä niin, että se on luotettavaa, se on jatkuvaa, se on mahdollisimman edullista korkotason kannalta ja kaikin rahapolitiittisin keinoin. Mutta pykälän tehtävänä ei ole tarkoittaa, että jos täydellisesti epäonnistuu, niin silloinkin olisi turvattu täydellisesti asema tehtävissä, koska sitä mahdollisuutta ei ole kenelläkään muulla.

Nyt luen talousvaliokunnan mietinnöstä 18 §:n kohdan vapauttamista koskevat kriteerit. Talousvaliokunta sanoo:

"Hallintovaliokunta toteaa lausunnossaan, että johtokunta tai johtokunnan jäsen voidaan vapauttaa tehtävästään sillä perusteella, että rahapolitiikka on epäonnistunut kokonaan. Johtokunta tai johtokunnan jäsen on tällöin menettänyt uskottavuutensa ja siten osoittautunut sopimattomaksi jatkamaan tehtävässään. Vastavasti yksityisen jäsenen epäonnistuminen tehtävässään vastualueellaan saattaa johtaa erottamiseen. Johtokunnan jäsen saattaa menettää luottamuksensa, jos hän on jatkuvasti eri mieltä harjoitettavasta rahapolitiikasta.

Talousvaliokunta katsoo, ettei se voi yhtyä hallintovaliokunnan perusteluihin johtokunnan jäsenen erottamisesta. Talousvaliokunta toteaa, että Euroopan keskuspankkijärjestelmän ja Euroopan keskuspankin perussäännön 14 artiklan 2 kohdan 2 alakohdan mukaan kansallisen keskuspankin pääjohtaja voidaan erottaa tehtävästään vain, jos hän ei enää täytä niitä vaatimuksia, joita hänen tehtävänsä edellyttävät tai jos hän on syyllistynyt vakavaan rikkomukseen. Euroopan yhteisöjen perussopimuksen ja perussäännön kansallisia keskuspankkeja koskevat määräyk-

set lähtevät nimenomaan siitä, että Euroopan keskuspankki ja kansalliset keskuspankit osana Euroopan keskuspankkijärjestelmää ovat rahapolitiikassa itsenäisiä eikä harjoitettu rahapolitiikka voi olla keskuspankin pääjohtajan tai muun päätöksentekojärjestelmän erottamisen perusteena."

Olen siis sitä mieltä, että yksittäisiä päätöksiä ja erimielisyyttä rahapolitiikasta ei luonnollisestikaan pidetä vapauttamisen perusteena, jos ollaan yksittäisistä päätöksistä erimielisiä. Mutta jos todetaan, että ollaan useamman vuoden sitä mieltä rahapolitiikasta, että se on täysin epäonnistunut, ja sanotaan, että hetkinen, tämä on täysin mahdotonta valtion talouspolitiikkaa, niin johtokunnan jäsenet sanovat, että me saamme jatkaa tätä samaa talouspolitiikkaa. Se ei teille ollenkaan kuulu, koska teillä ei ole mitään valtaa puuttua siihen, minkälaisista rahapolitiikkaa me harjoitamme, eikä myöskään meitä koskaan voi vapauttaa sillä perusteella tehtävästä, että me harjoitamme semmoista rahapolitiikkaa, jota te ette hyväksy, oli se teidän mielestänne objektiivisesti arvostellen onnistunutta tai ei.

Ei tietystikään tämä suojakeino ole tarkoitettu siihen, vaan siihen sopii nimenomaan se hyvin tarkoin: "muutoin menettelyllään osoittautunut sopimattomaksi jatkamaan tehtävässään." Tämä on osoittanut sen, että ei voi jatkaa, tai sanotaan, että olisi pakko muuttaa talous- ja rahapolitiikan suuntaa täysin toiseksi ja sanoa, että nämä samat ihmiset ovat aivan oikeita nyt muuttamaan linjan ja aloittamaan uuden rahapolitiikan. Puhun siis tästä tilanteesta, missä me nyt elämme.

On aivan selvää, että tämä on erottamisen peruste. Kiinnitän huomiota, että tätä ei ole hallituksen esityksessä perusteltu muuten kuin näin: "Harkittaessa virkasuhteen päättämistä 1 momentissa mainitulla perusteella on arvioitava, onko johtokunnan jäsenen menettelyllä ollut luottamusta heikentävä vaikutus hänen toimintaansa johtokunnan jäsenenä. Tällöin on voitava ottaa huomioon menettely viran harjoittamisesta ja viranhoidon ulkopuolella."

Näissä tilanteissa yhteiskunnan on pakko saada suojautua, koska virkakaudet ovat viisi vuotta. Ei riitä siis se, että viiden tai seitsemän vuoden päästä tulee se tehtävä vapaaksi. Tämä tarkoittaa tietysti sitä, että jos henkilö on osoittautunut sopimattomaksi tai häntä ei pidetä kovin sopivana, niin ei tarvitse jatkaa virkakauden päättymisen jälkeen, mutta kyllä tämä vapauttamisen peruste on täysin.

Nyt minä haluaisin vakavasti kiinnittää huomiota, jos olen oikein ymmärtänyt, siihen, kun on tapahtunut semmoinen, että ensinnäkään talousvaliokunnan mietinnössä viittaus Euroopan keskuspankin perussäännön 14 artiklaan ja Euroopan keskuspankkijärjestelmään ei ole sillä tavalla oikea. Se on oikein tietysti täällä, mutta 18 §:n 1 momentti on erilainen kuin nämä säännökset, erilainen kuin Maastrichtin sopimus on. Siellä nimittäin käsitykseni mukaan ei ole tätä kohtaa "ja muutoin menettelyllään osoittautunut sopimattomaksi jatkamaan tehtävässään". Tämä on suomalainen järjestelmä tässä kohtaa. Minusta on myös tärkeä suomalainen näkökohta, että yleinen talouspolitiikka, rahapolitiikka on tietynlaisessa synkronissa ja että totaaliset epäonnistumiset voidaan estää. Se on meidän kansallinen etumme ja välttämättömyys. Tässä kohtaa haluan ilmoittaa olevani täysin eri mieltä kuin talousvaliokunta on ollut mietinnössään.

Toinen seikka, jonka haluan lyhyesti vielä todeta. On mielestäni puute, että Suomen Pankki -laissa ei ole esitetty Rahoitustarkastuksen asemaa osana Suomen Pankin organisaatiota. Mielestäni siihen olisi ollut pieni viittaus tarpeellinen tässä kohtaa, vaikka se onkin organisatorisesti uudelleen kehitettävissä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Mikkolan kanssa hänen äsken esille nostamastaan asiasta hyvin useaan otteeseen keskustellut ja kysymys on tietysti sen laatuinen, että se ei juridiikalla ratkea. Ajattelutapa, jolla keskuspankin johtokunnan itsenäisyyttä perustellaan EU-olosuhteissa, heijastelee nimenomaan Saksan takavuosikymmenten kokemuksia, joissa todella valtaisa inflaatio riistäytyi liikkeelle ja tuhosi mittamattomia omaisuusarvoja. Sen katsottiin johtuvan siitä, että poliittinen päätöksenteko ohjasi tähän. Tämän kokemuksen täytyy olla taustalla näihin pohdintoihin, jotka Euroopassa ovat nyt vallalla, että keskuspankin johtokunnan pitää olla riippumaton ja itsenäinen. Sen katsotaan nimenomaan turvaavan yhteiskunnan edun paremmin kuin poliittinen päätöksenteko, joka saattaa olla riippuvainen kansalaisten mielialoista, tuulahduksista jne.

Minä en väitä, onko tämä oikea päätelmä,

mutta tulkitseen, että tämä on kuitenkin se tausta ja se johdattelu, joka EU-säädöksiin on vienyt. Kun ed. Mikkola johdatteli asiaa, niin hänellä oli kyllä hyvin teoreettinen, konfliktikeskeinen ajattelutapa. Emmehän me elä sellaisessa yhteiskunnassa, olemme sitten Emu-olosuhteissa tai Emun ulkopuolella, jossa yhteiskunnan toimijat eläisivät tyhjiössä ja toisistaan välittämättä ja jossa he eivät kävisi vuoropuhelua keskenään ja kuuntelisi toisiaan. Näin on tarkoitus, että tapahtuu jatkossakin. Vuoropuhelu hallituksen ja Suomen Pankin välillä tulee jatkossakin olemaan mahdollista.

Eikä voi olla mahdollista, ed. Mikkola, sen tapainen ajattelutapa, että Suomen Pankin johtokunta voisi ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut, ed. Hämäläinen!

Ed. Rosendahl (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ongelma, minkä ed. Mikkola otti esille, on ehkä silloin, kun emme ole Emun kolmannessa vaiheessa. Mutta jos ollaan kolmannessa vaiheessa mukana, silloin ei tietenkään voi syyttää kansallisen keskuspankin johtokuntaa tai johtajaa siitä, että koko Emu-alueella on huono talouspolitiikka, tai syytökseen täytyy olla erittäin vahva syy silloin. Minusta on erittäin vaikeaa kirjoittaa etukäteen jotain tällaista tapausta lakiin, mutta meidän täytyy muistaa, että laki Suomen Pankista voidaan muuttaa tarvittaessa yksinkertaisella enemmistöllä eduskunnassa, jos ilmenee jotakin tällaista aivan oleellista syytä.

Ed. Mikkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Rosendahlille sanon, että minä puhuin tästä tilanteesta. Minä sanoin nimenomaan alussa, etten puhunut Emu-tilanteesta, Emun kolmannesta vaiheesta, me emme tiedä siitä. Haluan sanoa, että siinä tilanteessa ja myöhemminkin totta kai tapahtuu yhteistoimintaa, mutta kun kysytään, kenellä on valta päättää rahapolitiikasta ja kuka siitä vastaa, kuten täällä on sanottu, siitä vastaa johtokunta. Kysymys on, miten se siitä vastaa, jos tulee konfliktitilanne. Se on riippumaton. Jos sanotaan, että ei sille kukaan voi mitään, ja jos me annamme tällaisen signaalin, niin se on mielestäni myös hyvin vaarallista. Tulee sanoa, että kyllä siihenkin täytyy löytyä kontrollikeinot silloin, kun se menee, niin kuin sanotaan, mahdolliseksi tai ketuille, miten halutaan nyt sanoa-

kin. Mielestäni tässä on myös tarkoitus, että johtokuntaa ei yksittäisistä tapauksista voida vapauttaa, mutta jos konkreettisesti on osoittautunut, että politiikka on mennyt täysin hakoteille, eikä ole muuta keinoa sen raiteille saamiseksi, niin silloin on vaihdettava henkilöitä uskottavuuden vuoksi. Pidän myös tavattoman tärkeänä, ettei annettaisi vääriä signaaleita.

Ed. Hämäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Väärä signaali on tietysti myös se, jos me ryhdymme uskottelemaan Euroopalle, että me rakennamme sellaisen järjestelmän, jossa keskuspankin johtokunta tulee poliittisesta päätöksenteosta riippuvaiseksi ja koko ajan joutuu erottamisuhan alla toimimaan. Se on ehdottomasti väärä signaali.

Mutta haluan ed. Mikkolalle nimenomaan tässä korostaa, että ei mikään toimija tässä yhteiskunnassa toimi irrallaan. Minun on vaikea kuvitella, että Suomen Pankin johtokunta missään oloissa nähdessään, että se toimisi väärään suuntaan, nähdessään, että se toimisi kokonaan eri suuntaan kuin yhteiskunnassa vallalla oleva muu käsitys toimii tai että se olisi syöksemässä maata katastrofiin, jatkaisi linjallaan. Mikä itseisarvo sillä olisi näin menetellä? Minä en pysty ed. Mikkolan kanssa juridiikalla tästä asiasta väittelemään, mutta haluan nyt kuitenkin todeta sen, että kun me tässä Emun kakkosvaiheessa elämme ja meillä on EU-jäsenyydestä johtuva velvoite pyrkiä keskuspankin itsenäistä asemaa myös säätelämään, niin silloin meidän tietysti täytyy kirjoittaa ne säädökset niin, että ne täyttävät Maastrichtin sopimuksen ehdot ja perustettavan keskuspankin perussäännön jne.

Minusta on kyllä saivartelua ja juridiikalla leikkimistä, jos me pyrimme kaikki kauhukuvat taas maalaamaan ja pykälillä niitä ratkaisemaan. Kyllä ne täytyy muulla tavalla ratkaista.

Ed. Mikkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin sanoa ed. Hämäläiselle, että en puhunut ollenkaan poliittisesta järjestelmästä johtuvasta mielivallasta enkä muusta, vaan puhuin, että jos käytännössä harjoitettu rahapolitiikka osoittautuu täysin virheelliseksi, sen ei tarvitse olla missään yhteydessä poliittiseen harkintaan, niin herää kysymys, miten se saadaan oikaistua ja miten luottamus palautettua. Saadaanko se palautettua niin, että kun rahapolitiikan suuntaa muutetaan, samat henkilöt sitä jatkavat? Ei meidän tarvitse kovin vanhaan menneisyyteenkään palata, kun tiedämme, että on

tarvinnut tehdä henkilövaihdoksia. Jatkuvasti yritysjohdossa ja kaikessa muussa joudutaan tekemään uskottavuuden palauttamiseksi erilaisia henkilövaihdoksia. Niin joudutaan tekemään politiikassakin henkilövaihdoksia uskottavuuskysymyksissä.

Tämä ei ollenkaan tarkoita mielivaltaa sen suhteen, että vapautettaisiin joku sen takia, että hän olisi joissakin rahapolitiittisissa yksityispäätöksissä ollut eri mieltä, tästä ei ole lainkaan kysymys. Ymmärrän senkin, että Emun kolmannessa vaiheessa olemme täysin erilaisessa järjestelmässä kuin nyt, mutta me teemme tämän lain nyt.

Tekisi mieli kysyä, mitä talousvaliokunta on ajatellut, kun se on sanonut ”muutoin menettelyllään osoittautunut sopimattomaksi jatkamaan tehtävässään”. Mikä sen sisältö on? Toinen vaihtoehto on pois suljettu, mutta ei ole kerrottua, mitä sillä tarkoitetaan.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Suomen Pankkia koskeva lainsäädäntö on ollut myös hallintovaliokunnassa lausunnolla. Valiokunta on arvioinut esitystä lähinnä oman toimialansa osalta eli hallinto- ja virkamiesoikeudellisesta näkökulmasta.

Hallituksen esityksessähän, kuten ed. Mikkola edellä käyttämässään varsinaisessa puheenvuorossa totesi, eräs keskeinen kohta tässä suhteessa on juuri Suomen Pankin johtokunta ja johtokunnan asema. Talousvaliokunta on mietinnössään pääosin ottanut ne yksityiskohtaiset kannanotot ja muutosesitykset huomioon, joita hallintovaliokunta yksimielisessä lausunnossaan on esittänyt. Korjaan, lausunnossa on yksi, ed. Kankaanniemen eriyvä mielipide. Mutta tämä nimenomainen kohta, johon ed. Mikkola edellä viittasi, siis johtokunnan jäsenen virkasuhteen päättäminen eli 18 §, on talousvaliokunnan käsitellyssä saanut uudenlaista sisältöä, joka minun ymmärtääkseni poikkeaa aika lailla siitä, mitä hallitus on esityksessään Suomen nykytilanteen pohjalta arvioinut keskeiseksi.

Hallitushan toteaa 18 §:n perusteluissa, että 1 momentin muotoilu on pääosin tehty Euroopan keskuspankin perussäännön pohjalta. Johtokunnan jäsenen vapauttamiseen liittyy siis kolme erillistä perustetta. Ensinnäkin, kuten ed. Mikkola jo totesi, virkavirheeseen syyllistyminen on ilmeisesti selkeä peruste. Toinen kohta kuuluu: tai muutoin menettelyllään osoittautunut sopimattomaksi jatkamaan tehtävässään, ja kolmas kohta: tullut kykenemättömäksi hoitamaan vir-

kaansa. Viimeinen kohta tarkoittaa lähinnä pysyväsairautta sairastumista, ei siis lyhytaikaista sairautta.

Hallintovaliokunta korostaa lausunnossaan, että johtokunnan jäsenellä on oltava riittävän vahva virassapysymisoikeus johtuen siitä, että jäsenen toimikausi on viisi vuotta ja pääjohtajan toimikausi seitsemän vuotta. He ovat siis määräaikaisia, ja senkin vuoksi on korostettava virassapysymisoikeuden merkitystä. Mutta enemmän sitä on varmasti korostettava harjoitettavan rahapolitiikan uskottavuuden kannalta. Siitähän johtokunta on keskeisesti vastuussa. Johtokunnan jäsenten vastuuta siis mielestäni korostaa se, että on myös määräaikaiset virkasuhteet.

Hallintovaliokunta on todennut lausunnossaan, että tilanteessa, jossa johtokunta tai johtokunnan jäsen on menettänyt uskottavuutensa ja siten osoittautunut sopimattomaksi jatkamaan tehtävässään, syntyisi edellytykset vapauttaa johtokunta tai jäsen tehtävästään.

Talousvaliokunta on taas siteerattuaan hallintovaliokunnan lausuntoa päätyntyt toteamaan, että se ei voi yhtyä hallintovaliokunnan perusteluihin johtokunnan jäsenen erottamisesta. Näin ollen näiltä osin mietinnön perusteluosa 18 §:n kohdalla, kuten ed. Mikkola totesi, tekee aika lailla tyhjäksi erottamis- tai virastavapauttamisperusteen.

Kuten edellä jo ed. Mikkola totesi, niin tietenkin meidän on näissä oloissa ja tässä tilanteessa katsottava asiaa siltä kannalta, että Suomi ei ole Emun kolmannessa vaiheessa mukana. Ne ratkaisut tehdään aikanaan. Kuten talousvaliokunnan mietintöön sisältyvään vastalauseeseen on kirjattu, niin kaikinensa tietysti näyttää siltä, että hallituskin on kiirehtinyt esityksessään ikään kuin edelle, valmistautumaan jo Emun kolmannen vaiheeseen lainsäädännön osalta, kun taas meidän mielestämme tämä asia pitäisi ottaa vasta siinä vaiheessa, jos Suomi todella on mukana Emun kolmannessa vaiheessa, uudelleen tarkasteluun ja katsoa, mitä muutostarpeita meidän lainsäädäntöömme ylipäättänsä edellytetään.

Arvoisa puhemies! Muutoin yhdyin niihin näkemyksiin, joita talousvaliokunnan vastalauseeseen on kirjattu ja joiden pohjalta kokonaisuudessaan on päädytty esittämään lakiehdotusten ottamista uuteen valmisteluun ja huomioon otettavaksi ne näkökohdat, joita vastalauseessa otetaan esille.

Ed. Kankaanniemi: Arvoisa puhemies! Hallitus esittää Suomen Pankkia koskevan lain-

säädännön uudistamista ja sitä koskeva mietintö on nyt käsitellyssä. Lainsäädännön uudistamisen perusta on osin kansallinen, mutta ennen kaikkea, niin kuin mietinnöstä ja lausunnoista ilmenee, monelta osin viitataan nimenomaan integraatioketjutyöskentelyyn, ja se on ilmeisesti ja varmasti se keskeisin syy, että täällä tänä päivänä käsitellään Suomen Pankkia koskevan lainsäädännön uudistamista. Suomen Pankkia valmistellaan liitettäväksi osaksi Euroopan keskuspankkijärjestelmää ja Suomea Euroopan talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen. Tämä on se perusajatus.

Hämmästytti tuolla hallintovaliokunnassa, kun tämän asian käsittelyä teimme jonkin aikaa. Siitä on nyt jonkin aikaa myös kulunut, kun se oli käsitellyssä. Erityisesti hämmästytti se, että lakiesitys kai kokonaisuudessaan oli valmisteltu varsin heikosti. Yhteyksiä valmistelutahojen ja niiden tahojen kesken, joita tämä koskettaa, ei paljon ollut ollut. Se oli valtiovarainministeriössä valmisteltu hyvin kevyellä paneutumisella. Tätä osoittaa se, että ensimmäisessä laissa, laissa Suomen Pankista, talousvaliokunta on kahtakymmentä pykälää muuttanut. Ei siinä kovin paljon enempiä pykälä olekaan. Toisen lain valiokunta esittää hylättäväksi, ei tosin valmistelusta johtuvasta syystä, vaan poliittisista syistä, ihan oikein näin, ja kolmannessa ja neljännessä laissakin, jotka ovat kuitenkin lyhyitä muutoksien osalta, kolmea pykälää on valiokunta päättänyt muuttamaan. Valmistelu on todella ollut heikko. Kun ajatellaan asian tärkeyttä, niin olisi siinä pitänyt hallituksen paneutua asiaan paljon paremmin.

Integraatioketjijöiden katsotaan siis edellyttävän Suomen Pankin aseman muuttamista ja nimenomaan muuttamista siten, että rahapolitiikkaan liittyviä tehtäviä hoitaessaan Suomen Pankki ei saa pyytää eikä ottaa vastaan toimintaansa koskevia määräyksiä. Eduskunnan pankkivaltuustolta esitetään karsittavaksi rahapolitiittiset tehtävät. Suomen Pankki ei enää olisi tosiasiassa eduskunnan pankki.

Kuitenkin hallitusmuoto edelleen sanoo, että Suomen Pankki toimii eduskunnan hoidossa ja takuulla. Nyt voidaan kysyä tämän lainuudistuksen myötä, mitä tämä merkitsee. Onko lainsäädäntö ristiriidassa tai sopusoinnussa sen kanssa, että Suomen Pankki toimii eduskunnan hoidossa ja takuulla? Eduskunnan valta on tässä menossa pois. Eduskunta siis luovuttaa oman valtansa Suomen Pankkiin ja Suomen rahapolitiikkaan nähden kokonaan ensin tässä vaiheessa

Suomen Pankille, joka ei saa ottaa eikä saa pyytää mitään määräyksiä eikä ohjeita poliittiselta taholta.

Toisessa vaiheessa sitten, kun meitä viedään kovalla voimalla ja väkevällä kädellä Emuun, Suomen Pankki liitetään osaksi Euroopan keskuspankkijärjestelmää. Siitä tulee sivukonttori, jolla ei ole enää kansallistakaan päätösvaltaa. Kun tiedämme, että Euroopan keskuspankissa todellista valtaa käyttää kuusijäseninen johtokunta, jossa tuskin suomalaisilla on edustusta, niin tällä tiellä ollaan menossa siihen, että tällä talolla ei enää ole rahapolitiikan kanssa mitään tekemistä. On varmaan aivan toisarvoista se, tuleeko tänne kertomus Suomen Pankista vai ei. Sillä ei ole mitään käytännön merkitystä. Rahapolitiittinen valta siirtyy, markka menee ja talouspolitiikallekin annetaan ulkoa sellaiset ohjeet ja rajoitukset, että itsenäisyydestä ei voida enää puhua.

Tämä on se tie, jolla ollaan. Mielestäni tämä on väärä tie, liittovaltiotie Euroopassa ja Suomessa itsenäisyyden menettämisen tie, jota en pidä oikeana enkä viisaana enkä kansamme etujen mukaisena.

Arvoisa puhemies! Parista pykälästä täällä haluan joitakin ajatuksia vielä todeta. Ensinnäkin 18 §:stä, josta tässä juuri parissa edellisessä puheenvuorossa puhuttiin eli Suomen Pankin johtokunnan jäsenten virkasuhteen päättämistä koskeviin määräyksiin. Täällä hallintovaliokunnan osalta tuli äsken esille jo toteamus, että hallintovaliokunta totesi, että johtokunta tai johtokunnan jäsen voidaan vapauttaa tehtävästään sillä perusteella, että rahapolitiikka on epäonnistunut kokonaan. Johtokunta tai johtokunnan jäsen on tällöin menettänyt uskottavuutensa ja siten osoittautunut sopimattomaksi jatkamaan tehtävässään. Vastaavasti yksittäisen jäsenen epäonnistuminen tehtävässään vastuualueellaan saattaa johtaa erottamiseen. Johtokunnan jäsen saattaa menettää luottamuksen, jos hän on jatkuvasti eri mieltä harjoitettavasta rahapolitiikasta.

Tämä oli hallintovaliokunnan lausunnossa ilmaistu kanta. Tosin viimeiseen lauseeseen liittyy minun eriävä mielipiteeni nimenomaan siltä osin, että hallintovaliokunta lähti puhumaan lausunnossaan häiriköintimenettelystä johtokunnan, puheenjohtajan tai jäsenen osalta. Mielestäni kun puhutaan Suomen Pankista, sen johtokunnasta, johtokunnan jäsenistä, häiriköintitermin käyttäminen on erittäin arveluttavaa ja kyseenalaista. Miten määritellään, milloin Suomen

Pankin johtokunnan jäsen häiriköi, kuka sen määrittelee ja millä tavalla? Tasavallan presidentti tietysti nimittäjänä ja vapauttajana, mutta tällä lähdetään hyvin lähelle sitä, että sananvapautta, mielipiteen ilmaisun vapautta loukataan. Siksi pidin tuota hallintovaliokunnan lausuntoon sisältyvää lausumaa kohtuuttomana ja tarpeettomana.

Suomen Pankin johtokunnan jäsenellä tulee olla oikeus mielipiteensä ilmaisuun vapaasti ilman että on pelko yllä, että todetaan häiriköijäksi. Me olemme täällä ehkä joskus populistieja, mutta eivät Suomen Pankin johtokunnan jäsenet, jos he arvioivat pankin rahapolitiikkaa esimerkiksi. Ainakin viimeisen kymmenen vuoden aikana olisi pitänyt tällaisia häiriköijä olla. Tässä maassa ei oltaisi tässä valtavassa kurjuudessa, mihin 80-luvun puolivälin jälkeisenä aikana on ajaututtu.

Talousvaliokunta katsoo, että se ei voi yhtyä hallintovaliokunnan perusteluihin johtokunnan jäsenen erottamisesta. Tässä nimenomaan talousvaliokunta vetoaa Euroopan keskuspankkijärjestelmään ja Euroopan keskuspankin perussäännön 14 artiklan 2 kohdan 2 alakohtaan. Tämä kytkee talousvaliokunnan mietinnön täydellisesti Euroopan keskuspankin määräyksiin. Tämä paljastaa myös sen, että tarkoitus on viedä Suomen Pankki Emu-kuntoon. Tältä osin talousvaliokunnan kannanotto, muilta kuin tuon häiriköintikohdan osalta, jonka ymmärtääkseni talousvaliokunta näin myös hylkää, on mennyt ihmeelliselle tielle.

Arvoisa puhemies! Se siitä kohdasta.

Vielä jokin ajatus siitä, kun talousvaliokunnan mietinnössä todetaan näin, että "talousvaliokunta pitää tärkeänä, että tulevassa säädösvalmistelussa selvitetään myös mahdollisuus erityisen kansallisen vakausneuvoston perustamisesta, joka voisi keskustella Euroopan keskuspankin rahapolitiikasta ja peruslinjauksista, joiden pohjalta Suomen Pankki osallistuu Euroopan keskuspankkijärjestelmän päätöksentekoon". Kaunis ajatus, mutta siihen se sitten samuikin. Keskustelussa puhuttiin äsken, että tämä vakausneuvosto voisi olla ehkä talousneuvosto tai eduskunta. Talousvaliokunta on kuitenkin päätenyt tähän vakausneuvostoon, joka ei ilmeisestikään ole talousneuvosto eikä eduskunta vaan erillinen kansallinen vakausneuvosto. Ei ehkä ollut tarpeenkaan, mutta kuitenkin esiin nousee kysymys, minkälainen joukkue tämä sitten olisi, joka voisi keskustella, mahdollisesti antaa ohjeita taikka neuvoja ja rikkoa näin

ollen lakia ja Euroopan keskuspankkijärjestelmän säädöksiä, jos se yrittää antaa neuvoja rahapolitiikan hoitamisesta pankkijärjestelmälle. Näinhän ei saa tehdä, jos tämä lainsäädäntö hyväksytään.

Talousvaliokunta on täysin ristiriitaisella tiellä tässä suhteessa. Pitää muistaa, että jos tämä lainsäädäntö hyväksytään ja Emuun mennään, niin rahapoliittinen itsenäisyys on mennyt. Suomesta ei saa antaa poliittinen taho eikä kukaan muukaan neuvoja eikä ohjeita. Turha silloin on mitään vakausneuvostoa panna pystyyn. Ei sillä ole mitään tehtävää.

Talousneuvoston jäsenenä olen muutaman vuoden ollut ja voin sanoa, että olihan siellä hyvät voileivät ja tarjoamiset, mutta siihen se suunnilleen jäikin. Siellä keskusteltiin joistakin ajankohtaisista asioista, joista ammattiyhdistysliikkeen edustajat olivat tyrmäämässä kaiken ja työnantajat vaatimassa omia etujaan ajettaviksi, sitten pankkiyhdistyksen miehet puhumassa omista murheistaan. Pääministeri sitä johti eikä siellä kovin paljon ajatuksia loppujen lopuksi syntynyt. Ainoa hyvä puoli, mikä siellä oli, on se, että siellä on hyvä sihteeristö, joka tekee ihan hyviä raportteja, mutta mitään muuta hyötyä siitä ei valitettavasti ole. Jos mennään rahapolitiikan puolelle, joka hoidettaisiin Frankfurtista, Euroopan keskuspankista, niin yhtä tyhjän kanssa ovat tällaiset neuvostot, ovat ne sitten talousneuvostoja tai vakausneuvostoja.

Yhdyn siihen, mitä ed. Elo mainitsi, että eduskunnan pitäisi pitää ote käsissään. Mutta ed. Elokkin oli ristiriitaisilla linjoilla sikäli, että hän on ilmeisesti hyväksymässä tämän lainsäädännön ja Emuun menoon, mikä merkitsee, että tämä talo antaa pois vallan rahapolitiikassa kokonaan, talouspolitiikassakin erittäin pitkälle ja oman valuuttamme, jolloin ei täälläkään ole mitään keskusteltavaa näistä asioista todellisuudessa. Keskustella voidaan, muttei ole mitään valtaa; kun ei saa antaa eikä ottaa ohjeita, tämä keskustelu on yhtä tyhjän kanssa tältäkin osin.

Arvoisa puhemies! Tämä riittänee tämän lainsäädännön osalta moitteeksi tällä kertaa.

Ed. Väistö (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Kankaanniemi otti häiriköintityyppisen menettelyn esille, kuten myös valiokunnassa. Valiokunta korostaa lausunnossaan, että osallistuminen monipuoliseen ja arvoperusteiseen ja myös erilaisia näkemyksiä korostavaan

talous- ja rahapolitiikan keskusteluun ei sinälään voi eikä saa olla virasta vapauttamisen peruste. Toisaalta valiokunnan lausunnossa todetaan, että tällainen häiriköinti on hyvin epätodennäköistä, mutta kaikki on kuitenkin tietysti mahdollista. Se tuli valiokunnan lausuntoon eräiden asiantuntijoiden lausuntojen ja keskustelujen pohjalta. Tässähän lähdetään siitä, että aina on oltava perusteltu syy ja sellainen syy, joka tulisi vaikuttamaan johtokunnan jäsenen tulevaan viranhoitoon.

Arvoisa puhemies! Minusta keskeinen asia tämän tyypisissä ratkaisuihin on luottamus. Siis hänen johtokunnan toiminta ja Suomen Pankin toiminta nyt ja myös tulevaisuudessa toivon mukaan pääosin perustuu.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. Mikkolan analyysi Suomen Pankin johtokunnan jäsenten vapauttamismahdollisuudesta oli varsin mielenkiintoinen ja antoisa erityisesti siltä pohjalta, niin kuin hän sanoi, että hän ajattelee tätä asiaa tämän päivän pohjalta eikä siltä pohjalta, mitä tulevaisuus tuo. Tässä kuitenkin on ilmeisesti talousvaliokunnassa, ed. Hämäläisen johtamassa valiokunnassa, niin kuin vähän hänen asiaan ottamastaan kannasta kyllä käy selville, ajateltu, ei kylläkään tätä eikä huomista päivää vaan tulevaisuutta varten, jolloin olot ovat kehittyneet Euroopan unionin ja Emun suuntaan sellaisiksi kuin on suunnitteilla.

Kuitenkin virassa pysymisen ehdottomuus on nähtävä ihan toisissa asioissa. Jos minä voin sanoa esimerkiksi korkeimman oikeuden jäsenen osalta — tarkoitan Eeva Vuoren tapausta, mutta en tarkoita, että hänet olisi pitänyt erottaa, mutta siinä vaiheessa huomattiin sellainen mahdottomuudeksi, vaikka siihen olisi ollut perusteitakin. Yleensä yhteiskunnassa pitäisi olla jokin takaportti silloin, kun on kysymys välttämättömyydestä. Sanoisin, että joku korkeimman oikeuden jäsenen erottamattomuus on pieni haitta sen rinnalla, jos puhutaan Suomen Pankin johtokunnan jäsenistä. Kun on koko yhteiskunnan taloudellinen kehitys, rakenne ja kasvu kysymyksessä ja taloudellinen tulevaisuus, silloin se on vielä huomattavasti merkittävämpää.

Erityisen huonona pidän sitä, että sen kimmäisen vapauttamisperusteen sisällöstä ei ole minkäänlaista selvitystä talousvaliokunnan mietinnössä siltä osin, mitä tarkoittavat nämä ”muut syyt” ja ”on sopimaton tehtävänsä”. Mitä se tarkoittaa, jää tietysti tulkittavaksi, jos

sellaista tarvitaan. Mutta tämä on tietysti teoreettista, koska talousvaliokunta on nähnyt jo pitkälle eteenpäin eikä vain tätä ja huomista päivää.

Ed. Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Pariin asiaan haluan vielä palata tässä keskustelussa, varsinkin kun ed. Kankaanniemi äsken käytti puheenvuoron, jossa hän viittasi nimenomaan lakiehdotusten huonoon valmisteluun. Hän perusteli väittämäänsä monilla muutoksilla, joita talousvaliokunta muun muassa esittää omassa mietinnössään.

Totuuden nimessä täytyy todeta, ed. Kankaanniemi ja muut arvoisat eduskunnan jäsenet, jotka ette ehkä ole ehtineet mietintöä lukea, että hyvin moni niistä muutoksista merkitsee sitä, että talousvaliokunta ehdottaa muutettavaksi viittaussäännöstä, jolla viitataan säädöskokoelmaan. Ehdotetaan muutoksia niin, että kirjoitustapa noudattaa nykyistä kirjoitustapaa eikä vanhaa kirjoitustapaa, joka esityksessä on. Hallintovaliokunta nimenomaan oli muun muassa nämä asiat käynyt erittäin huolellisesti läpi ja tehnyt meille erittäin hyvän pohjatyon, samoin kuin kaikki oman toimialansa kysymykset käynyt hyvin huolellisesti läpi. Se oli meille erittäin suuriarvoinen apu.

Muutosesityksistä vielä. Aika usea muutoksista on myöskin seurausta siitä, että kakkoslakiehdotus esitetään hylättäväksi. Siitä seuraa taas, että pitää muuttaa muualla pykälä.

Kun ed. Aittoniemi sanoi, että tämä on nopeasti valmisteltu ja Suomen Pankkia koskeva lakiehdotuksesta ei ole keskusteltu, on syytä muistaa, että se on ollut muun muassa arvovaltaisen Hallbergin komitean selvitettävänä. Sen valmistelu on jatkunut vuosikautia ja sitä on valmisteltu jo hyvä tovi, ennen kuin Suomen EU-jäsenyys oli ratkaistu, niin että kyllä kotimaiset lähtökohdat ovat olleet se käyntiin paneva seikka, jolla Suomen Pankkia koskevaa lainsäädäntöä on ryhdytty uudistamaan.

Viimeiset puheenvuorot ovat keskittyneet myöskin muistuttelemaan hallintovaliokunnan ja talousvaliokunnan erilaista näkemystä, joka koskee Suomen Pankki-lain 18 §:ää. Täytyy kuitenkin edelleenkin korostaa, että sekä talousvaliokunta että hallintovaliokunta on puhunut tämän pykälän perusteluista. Hallintovaliokuntaan ei ole tehnyt yhtään muutosesitystä varsinaiseen 18 §:ään.

Varsinkin opposition edustajat ovat mielestäni käyttäneet myöskin tässä keskustelussa varsin

vähätteleviä puheenvuoroja niistä pyrkimyksistä, joita eduskunnassa on nähty Suomen Pankkia koskevan lainsäädännön saattamiseksi enemmän hallitusmuodon 73 §:n mukaiseksi, niin että voitaisiin todeta, että se edelleenkin säilyy eduskunnan hoidossa.

Opposition edustajat ovat puheenvuoroissaan todenneet, että mikään selvityspyyntö ei ole ollut heidän mielestään mitään, mikään muutosesitys, joka on tehty, ei ole ollut mitään. Minä jäin odottelemaan kuitenkin, että näitä vähätteleviä ilmaisuja olisi seurannut esitys, millä tavalla eduskunnan asemaa voidaan vahvistaa, mutta yhtään ehdotusta ei todellisuudessa tullut.

Kun me puhumme nyt eduskunnan asemassa tapahtuvasta muutoksesta Suomen Pankki -lain yhteydessä, niin täytyy muistaa myös se, että eduskunnan puolesta näissä asioissa on päätösvaltaa käyttänyt nimenomaan pankkivaltuusto. Kun erilaisissa yhteyksissä menneiden vuosien aikana olen pyrkinyt kertomaan myös täällä eduskunnassa eduskunnan puolesta asetetun toimielimen, pankkivaltuuston, toiminnasta sekä päätöksenteossa että Suomen Pankin valvojana, niin samat oppositiojäseneet ovat silloin sanoneet, että kunhan puhetta on, mutta todellisuudessa ei pankkivaltuustolla ole ollut minikään näköisiä tehtäviä eikä se ole kyennyt niitä hoitamaan tai ainakaan se ei ole ymmärtänyt, miten niitä pitäisi hoitaa. Nyt yhtäkkiä olen huomannut, että pankkivaltuusto on noussut ainakin arvostuksessa kovasti ja tämä yhteinen suru näyttää vallanneen opposition nyt, kun pankkivaltuustolta ollaan osa toimivaltuuksista siirtämässä.

Minä iloitsen, että te olette nyt huomanneet, että eduskunnan valitsemalla toimielimellä on ollut merkitystä. Väitän edelleenkin, että sillä on ollut merkitystä, ja väitän edelleenkin, että vaikka muuttuvassa maailmassa sen toimivaltuuksia oltaisiinkin muuttamassa, sen asema ei edelleenkään jää vähäiseksi, vaan sille jää edelleen paitsi valvontatehtävät, myös hallinnollisia tehtäviä.

Ed. Reh n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Talousvaliokunnan puheenjohtajan puheenvuoro oli yllättävän hyökkäävä, kun hän sanoi, että oppositio arvosteli kaikkea eikä mihinkään antanut sitten parannusehdotuksia. Näin mielestäni asia ei ollut. Kun huomasimme, että mielestämme laissa oli niin monta kohtaa, jotka tarvitsivat korjausta, ja kun huomasimme, että siellä takana oli kuitenkin Emuun

valmistautuminen ja näin ollen mahdollisen Emuun liittymisen jälkeen joka tapauksessa Suomen Pankki -laki on pistettävä uusiksi, niin emme nähneet aiheelliseksi ruveta nyt kovin moniin muutosehdotuksiin yksityiskohtaisesti paneutumaan.

En ole ollut kovin monta vuotta täällä arvioimassa pankkivaltuuston roolia, mutta minä en ole myöskään havainnut sellaista vähättelyä, jota talousvaliokunnan puheenjohtaja mainitsi. Päinvastoin on tullut monessa puheenvuorossa esille se, että pankkivaltuuston valta aivan selkeästi vähenee tämän lain mukaisesti. Kenellä valta sen jälkeen on päättää, ja kuka sitten vastaa? Sitä on moni kysellyt täällä. Minä kyselen muitten mukana.

Kuka sitten vastaa sellaisesta tilanteesta, kun talouspolitiikka menee mahdottomaksi? Siitäkin tuli kysymys. Sen sijaan ei ole kovinkaan paljon kyselyä, mitä sitten, jos jotakin odottamatonta tapahtuu meistä riippumattomista syistä kriisitilanteessa. Mitä keinoja silloin käytetään? Minkälaiset ovat hallituksen keinot, ja missä vaiheessa hallitus voi puuttua? Se olisi mielestämme myös tarvinnut selvitystä.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Totean vielä valmisteluun, että esitys oli aika heikosti valmisteltu, ei siitä mihinkään pääse, vaikka nyt sitten osa muutoksista olikin viittaussäännösten taikka päiväysmerkintöjen muuttamisia.

Vielä totean, että ensimmäisessä laissa eli laissa Suomen Pankista puhutaan 13 §:ssä pankkivaltuustosta ja neljännen lain eli lain rahoitustarkastuslain muuttamisesta 5 §:ssä puhutaan eduskunnan pankkivaltuutetuista ja tarkoitetaan samaa elintä. Siihen kiinnitin huomiota, mutta se on näköjään jäänyt. Olisi tietysti voinut olla ihan fiksusti sama nimike molemmissa laeissa, mutta se jääköön näin pöytäkirjaan todetuksi.

Ed. Hämäläinen moitti oppositiota, että se ei tuo muutosesityksiä. Kuitenkin tässä tapahtuu sikäli suuri muutos, että eduskuntahan on valinnut tähän asti ja valitsee myös tästä lähtien pankkivaltuuston mutta sillä pankkivaltuustolla ei ole enää sitä valtaa, joka on nyt. Minä ainakin peräänkuulutin sitä, että pankkivaltuustolla saisi olla valtaa enemmän kuin sille tässä esityksessä jää.

Otetaan esimerkiksi viimeisyksyinen erm-kytkentä. Pankkivaltuustolla oli siinä merkittävä rooli, niin kuin sillä on tällaisissa asioissa. Äänes-

tyksen jälkeenhän siellä syntyi päätös erm-kytkennästä, ja se oli nimenomaan poliittisten voimasuhteiden osoittama tahto, ollaanko menossa erm-kytkennän kautta Emuun, niin kuin koko hallitusrintama Suomea oli viemässä, vai eikö mennä. Tällaisessa ratkaisussa tulee nimenomaan eduskunnan tahto pankkivaltuuston kautta selkeästi esille tänä päivänä, mutta kun mennään tälle tielle, sitten sitä eduskunnan tahtoa ei näy missään.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Kuuntelin, kun ed. Hämäläinen kyseli sen perään, josko eduskunnan vaikutusvallan kohentamiseksi jotakin olisi tehtävissä, jotenkin ymmärsin tähän tapaan, siinä tilanteessa, jossa Suomi mahdollisesti liittyy yhteiseen valuuttaan ja yhteiseen keskuspankkiin. Jos minä ymmärrän oikein, ei sellaisia mahdollisuuksia ole olemassa. Ei sellaista mahdollisuutta ole olemassa, jos Suomi on mukana Emussa, että Suomen jollakin valtiollisella elimellä olisi ohjausvaltaa siihen rahapolitiikkaan, jota Suomen edustaja, jos hän johtokunnassa on, siellä edustaa tai edes neuvostossa siellä ollessaan. Ei tällainen yksinkertaisesti minun ymmärtääkseni ole mahdollista.

Minkä takia kannatan esitystä, joka keskustan ja eräiden muiden oppositioryhmien esityksenä tässä on, se perustuu nimenomaan siihen, että ei näiden lakien eteenpäin hoitamisella ole kiire niin kauan, kuin tässä salissa ei tarkkaan tiedetä, milloin ja missä säätämisyjärjestyksessä loput askeleet kohti Emun kolmatta vaihetta on tarkoitus ottaa — ja kenties myös miksi mutta ennen kaikkea milloin ja missä säätämisyjärjestyksessä.

Ei liukuen meneminen kohti Emun kolmatta vaihetta tietämättä, mitä tämän askeleen jälkeen seuraa ja mitä sitten ja missä säätämisyjärjestyksessä, voi tulla kysymykseen, ja siitä syystä on parempi menetellä, kuten oppositioryhmien edustajat ovat esittäneet.

Ed. Hämäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eri aikoina säädetyissä laeissa käytetään erilaista terminologiaa. Pankkivaltuustostakin on joskus puhuttu pankkivaltuutetuina jne. Ei riitä, että rahoitustarkastuslakiin korjataan yksi pykälä, niin kuin ed. Kankaanniemi esitti. Pitää korjata tietenkin johdonmukaisesti koko laki noudattamaan samaa terminologiaa. Siitä ei nyt ollut avoinna kuin tämä yksi pykälä. Ei voida poimia erikseen termiä yhdestä

pykälästä, jolloin laki tulisi sisäisesti ristiriitaiseksi.

Ed. Rehnille haluaisin sanoa, että tarkoitukseksi ei suinkaan ollut hänen mieltään pahoittaa. Hän ei ymmärtääkseni käyttänyt puheenvuoroa tässä keskustelussa. Petyin niihin puheenvuoroihin, joissa arvosteltiin valiokunnan työtä tuomatta yhtään lisäarvoa siihen pohtimalla, mitä olisi voinut olla se lisäys, jolla eduskunnan valtaa olisi vahvistettu.

Edustajat Johannes Koskinen ja Sasi merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Tämän illan debatti on varmasti jonkin verran surutyötä. Vähän joka puolella salia leimaa tällaisen surutyön tekeminen. Tiettyä Emuun valmistautumistahan tässä on, ja se meillä kaikilla varmasti on mielessä.

Ed. Kankaanniemelle haluaisin todeta kuitenkin vielä, kun hän totesi absoluuttiseen tapaansa, että koko hallitusrintama oli syksyllä viemässä Suomea Emuun, ja että erm-kytkennästä äänestettiin tuolloin pankkivaltuustossa, että haluaisin hänen myös paneutuvan siihen äänestystapahtumaan ja katsovan, millä tavalla kukin on siinä äänestänyt.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Poistoja päiväjärjestyksestä

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 12)—21) asia.

22) Hallituksen esitys laeiksi pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta ja opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 37/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 8/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti huomenna pidettävään täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskun-
nan seuraava täysistunto on tänään kello 23.

Täysistunto lopetetaan kello 22.53.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen
